

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

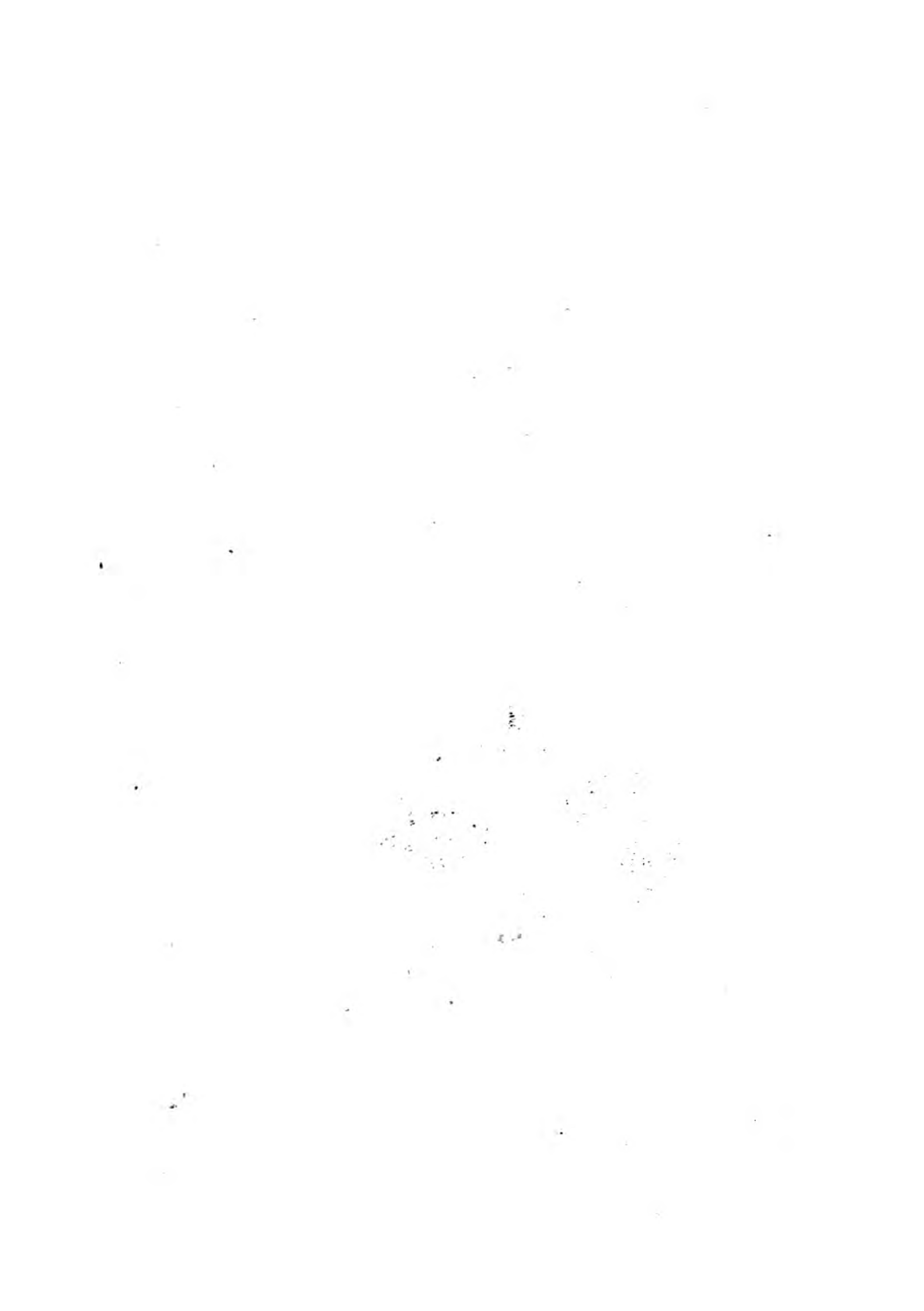
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

37.1214.

Althochdeutsche,

dem Anfange des 11ten Jahrhunderts angehörige,

Übersetzung und Erläuterung

der

von Boethius verfassten 5 Bücher

DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIAE.

Zum ersten Male herausgegeben

von

E. G. GRAFF.

Berlin.

In der Nicolaischen Buchhandlung.

1837.

Dem hochgesinnten Fürsten,

dem

Wissenschaft und Vaterland

die Herausgabe des althochdeutschen Sprachschatzes,

dem

ich und die Meinigen

den Schutz unsers Lebens

verdanken,

dem Kronprinzen von Preussen,

Friedrich Wilhelm,

sei,

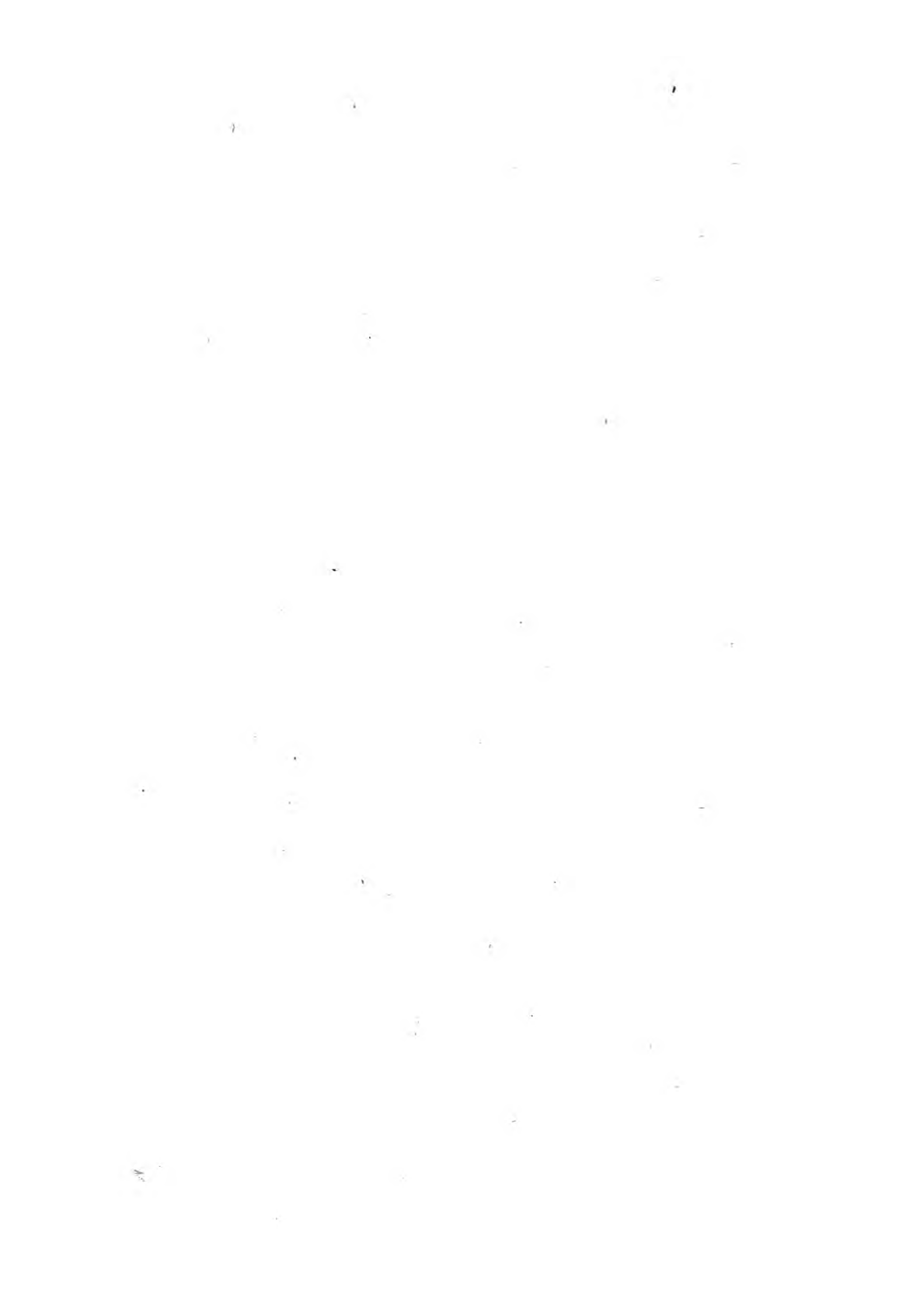
wie mein ganzes Selbst,

auch jedes meiner Werke

in

tiefster Verehrung geweiht.

V o r w o r t.

Wie schmerzhaft es mir auch ist, daß ich meinen kleinen Rest von Leben, Gesundheit und Augenlicht, der kaum zur Beendigung des althochdeutschen Sprachschatzes hinreicht, diesem durch die vorliegende Nebenarbeit entziehen und das wichtigste Werk der deutschen Literatur, das nur durch mich, der ich allein im Besitz alles Materials bin, zu Stande gebracht werden kann, der Gefahr, für alle Zeiten unvollendet zu bleiben, aussetzen muß, so dränge ich doch, hoffend auf Gott, den allmächtigen Lenker der Schicksale und Herzen, die Stimme bitterer Klagen in meine Brust zurück, und, um so wenig Zeit, als möglich, auf die vorliegende Schrift zu verwenden, beschränke ich mich hier auf folgende kurze Bemerkungen:

Diese althochdeutsche Übersetzung und Erläuterung der *consolatio philosophiae* ist im cod. 825. der Stiftsbibliothek zu St. Gallen enthalten und wahrscheinlich (cf. die Vorrede zu meiner Ausgabe der althochdeutschen Übersetzung der 2 Bücher des Mart. Capella de nuptiis mercurii et philologiae) ein Werk

des zu St. Gallen 1022 (500 Jahr nach Boethius) verstorbenen gelehrten Benediktiners Notker Labeo.

Die Vergleichung der Schriftzüge, z. B. der auf den ersten 160 Seiten mit denen auf S. 161—174, läßt auf verschiedene Abschreiber schließen. Die Überschriften und Anfangsbuchstaben der Abschnitte (bisweilen auch der einzelnen Verse) sind roth. Viele Accente erlöschen schon.

Der lateinische Text, den ich, um das Studium dieses althochdeutschen Sprachdenkmals zu erleichtern, beigefügt habe, ist zum Theil nach der Handschrift, zum Theil nach der Ausgabe von Sitzman (1607) abgedruckt. Die Erläuterungen des Übersetzers habe ich vom Text durch [ ] abgesondert.

Da mir von allen althochdeutschen Sprachdenkmälern diese Übersetzung der *consolatio philosophiae* am geeignetsten schien, dem Bedürfnisse eines althochdeutschen Lesebuchs für die studirende Jugend abzuhelfen, so habe ich auch noch eine kleinere, nur die althochdeutsche Übersetzung enthaltende, mit spracherklärenden Anmerkungen versehene Ausgabe dieses Werks zum Drucke befördert.

PROLOGUS TEUTONICE.

Sēs paulus kehiez tien. die in sinên zîten uuândon 3. des sūonetagen. táz er êr ne châme. êr romanum imperium zegienge. únde antixōs ríchesôn begóndi. Uuér zuíuelôt romanos íu (sic) uuésen állero rícho hêrren. únde íro geuuáit kàn ze énde dero uuérte? Sò dô mánige liute énnônt tūnouuo gesézene. hára úbere begôndôn (sic) uáren. únde in állên dísen ríchen keuuáltigo uuider romanis sizzen. tô iū stūonden íro díng slífen. únde ze déro tílegúngo rámen. tia uuír nú sehên. Tánân geskáh pi des chéiseres zîten zenonís. táz zuêne chúninga nórdenân chómene. éinêr ímo den stūol ze romo úndergieng. únde álla italiam. ánderêr náhor ímo greciam begréif. únde díu lánt. tíu dännân únz ze tūnouuo sínt. Énêr hiez in únsera uuís ôtacher. tíser hiez thioterih. Tô uuárd táz ten chéiser lústa. dáz er dioterichen uriuntlichó. ze hóue ládeta. tára ze dero márun constantinopoli. únde ín dár mít kúollichên êron lánego hábeta. únz er ín dés bíten stūont. táz er ímo óndi. mít ôtachere ze uéhtenne. únde úbe er ín úberuuúnde. romá íoh italiá mít sinemo dánche ze hábenne. Táz úrlub (sic) káb ímo zeno. sín lánt. íoh síne liute. ze sinên tríuuòn beuélehendo. Sò dioterih mít témo uuórte ze italia chám. únde er ôtaccheren (sic) mít nôte guán. únde ín sâr dára nâh erslúog. únde er fúre ín des lán-des uuíelt. tô ne téta er ze êrest nieht úber dáz. sò demo chéisere lieb uuás. Sò áber nâh

4. imo ándere chéisera | uuúrten. tô begónða er tùon. ál dáz in lústa. únde dien ráten án den lib. tie imo dés ne uuáren geuólgig. Fóne díu slúog er boetiꝝm. únde sinen suer symmachum. únde dáz óuh uuírsera uuás. iohannem den bábes. Sár des ánderen íares. uuárt thioterih ferlóren. sín néuo alderih zúhta daz ríche ze síh. Romanum imperium hábeta ío dánnan hína ferlóren sína libertatem. Áber dóh gothi uuúrten dánnan uertriben fóne narsete patricio. sub iustino minore. Sô châmen áber nórdenan langobardi. únde uuíelten italiae. mér dâne ducentis annis. Nâh langobardis franci. tie uuír nû héizên chárlinga. nâh ín saxones. Sô íst nû zegângen romanum imperium. nâh tien uuórten scī pauli apostoli.

INCIPIIT LIBER PRIMUS BOETHII.

CONQUESTIO BOETHII DE INSTABILITATE FORTUNAE.

Ih tir êr téta frôlichív sáng. ih máchôn nú nôte chárasáng. Sih no. léidege musae lèrent míh scriben. [Táz mír uuíget. táz uuíget ín. Tie míh êr lèrton iocunda carmina. tie lèrent míh nú flebilía.] Vnde füllent sie miniv óugen. mit érnstlichèn dránen. Tise geuértun ne máhta níoman eruénden. sie ne fûorin sáment mír. [Quasi diceret. Úbe ih ánderro sáchôn beróubôt pín. mínero chúnnôn ne máhta míh níoman beróubôn.] Êr nuáren sie gûollichí mínero iúgende. nú tróstant sie míh álten. mínero mísseskihte. [Tés ist óuh túrft.] uuánda mír ist úngeuando fóne árbéiten zúo geslúngen spúotíg álti. Únde léid hábet míh álten getán. Fóne dien | dingen gráuuen ih ze únzite. Únde 5. sláchiu hût. rídot au chrástelôsemo líchamen. [Táz chít. míne lide rídot únder sláchero híute.] Táz ist sálig tód

---

BOETHII DE CONSOLATIONE PHILOSOPHIAE,

LIBER PRIMUS.

Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu, mestos cogor inire modos.
Ecce mihi lacerae dictant scribenda camenae,
Et ueris elegi fletibus ora rigant.
Has saltem nullus potuit peruincere terror,
Ne nostrum comites prosequerentur iter.
Gloria felicitis olim uiridisque iuuentae
Solantur mesti nunc mea fata senis.
Venit enim properata malis inopina senectus,
Et dolor aetatem iussit inesse suam.
Intempestiui funduntur uertice cani,
Et tremitt effeto corpore laxa cutis.

tér in lútsamên zîten ne chúmet. únde in léitsámên ge-
 uuúnstêrne tuélet. Ah ze sêre uuîo úbelo ér die uuênegen ge-
 hòret. Únde uuîo úngerno ér chéligo betuot íro uuéinonten
 oúgen. Únz mîr sálda fólgetôn. in állemo mínemo gúote
 mîr únstâtemo [álsó iz nû skînet.] Tô hábeta mîh tiu léida
 stunda nâh kenómen. [ih méino diu iúngesta] Uuánda si
 mîr áber nû gesúichen hábet. nû lénget mîna uríst. mîn
 árbéitsámo lib. Uuáz hîezent ir ío mîh sáligen friunt mîne?
 [Uuár íst iz nû?] Têr dóh ío uiel. fásto ne stúont. [úbe
 er fásto stúonde. sô ne uiele er.]

DE INGRESSU PHILOSOPHIAE. ET EIUS HABITU.

Únz ih tíz suigendo in mínemo mùote áhtota. Únde
 ih sús ámerlicha chlága scréib mît temo grífele. Uuár sáh
 ih éin vuîb stân óbe mîr. Èruuîrdigero tâte hártó. Mît ér-
 nestlichên óugôn. Vnde dúrnohtor schentên tánne íoman
 ménniskôn sehen múge. [Jóh profunda dei gesíhet philo-
 sophia]. Mît iúnclíhero uáreuuo [Sî ne áltèt níeht]. Vnde
 mícheles mágenes unde úngebróstenes. Tóh si sô ált uuáre.
 6. | Táz síh nîoman íro ne gelóubti. uuésen ébenált. [uuánda
 sí uuás ío]. In íro geuuáhste zuúeligero mícheli. [Íh ne

Mors hominum felix, quae se nec dulcibus annis
 Inserit et mestis sepe uocata uenit.
 Eben, quam surda miseros auertitur aure
 Et flentes oculos claudere seua negat.
 Dum leuibus malefida bonis fortuna faueret,
 Pene caput tristis merserat hora meum.
 Nunc quia fallacem mutauit nubila uultum,
 Protrahit ingratas impia uita moras.
 Quid me felicem toties iactastis amici?
 Qui cecidit, stabili non erat ille gradu.

Haec dum mecum tacitus ipse reputarem querimo-
 niamque lacrimabilem stili officio designarem, adstitisse
 mihi supra uerticem uisa est mulier reuerendi admodum
 uultus, oculis ardentibus et ultra communem hominum
 ualentiam perspicacibus, colore uiuido, atque inexhausti
 uigoris, quamuis ita aevi plena foret, ut nullo modo no-
 strae crederetur aetatis, statura discretionis ambiguae. Nam

máhta uuízen. uuío michel si uuáre.] Uuánda éina uuíla. kezúbta si síh hára zu únsermo méze [uuánda si uuílon humana áhtôt]. Ándera uuíla túohta si mír den hímel rúoren. mít óbenahdigemo hóubete. [uuánda si astronomiam uuéiz] Sô si daz hóubet hò úf erbúreta. sô úberslúog iz ten hímel. [táz túot sí divina scrutando] Vnde sô tróug si déro sia ánuuártentôn óugen.

DE AMICTU EIUS.

Íro uuát uuás (sic) chléine. únde uuáhe. únde festes kezivges [Tíu uuát íst tíure. tár díu dríu ána sínt. Íro uuát. taz sínt artes liberales. Táz sí chléine íst. táz máchônt argumenta. táz sí uuáhe íst. táz máchônt figurae dianoeos únde lexeos. táz sie uéste sínt (sic). táz máchôt tiu uuárheit. Sô uuâren sumptis uuâriu inlatio fólget. sô ne mág tára uuídere níoman níeht ketúon. Fóne díu íst ío in uuârhéite fésti.] Tíu uuát sí íro sélbiu uuórhtá (sic). sô íh áfter dés fóne íro uernám. [Uuánnán máhtin die artes chómen. áne uóne dei sapientia?] Íro bílde uuâren fóre álti uersálcuet. sámó so rúcchegiu (sic) gemále. *vel sic*. Altiu sùmhéit hábeta uer-túnchelet íro uuáhi. [Uuánda sô die artes níoman ne úobet. sô uuírt íro geágezôt.] Ze níderost án dero uuáte stúont kescríben taz chríechesk p. [Táz pezéichenet practicam uitam. táz chít actiuam.] Ze óberôst stúont | theta. [Tíu 7. bezéichenet theoreticam uitam. dáz chít contemplatiuam] Únde únder zuísken púohstaben. stúonden sámó so léiter-

---

nunc quidem ad communem sese hominum mensuram cohibebat nunc uero pulsare celum summi uerticis cacumine uidebatur; quae cum caput altius extulisset, ipsum etiam celum penetrabat respicientiumque hominum frustrabatur intuitum. Vestes erant tenuissimis filis, subtili artificio indissolubilique materia perfectae, quas, uti post eadem prodente cognoui, suis manibus ipsa texuerat. Quarum speciem, ueluti fumosas imagines solet, caligo quaedam neglectae uetustatis obduxerat. Harum in extremo margine π , in supremo uero ρ legebatur intextum. Atque inter utrasque litteras, in scalarum modum, gradus

sprózen gezéichenet. álde stégen stúofa. After dien man stígen máhti. fóne demo níderen púohstabe zu demo óberen. [Uuánda sancti únde sapientes. fárent fóne actiua uita. ad contemplatiuam.] Tia sélbún uuát hábeton ferbróchen súmeliche nôtnúnftara. Únde uuáren sie ánauuert mít íro stúcchen. díe íogelicher besuérben máhti. [Uuánda epicurei únde stoici. únde achademicí stríten. únde téiltôn síh in mísseliche sectas.] An dero zéseuuún trúog sí bùoh. [tár liberales artes ána uuáren.] Án dero uuínsterún sceptrum [uuánda sí chúnigen íst. Sí chad. per me reges regnant. et thronus meus in columna nubis].

DE EXPULSIONE BLANDIENTIUM MUSARUM.

Sô sí gesáh fóre mínemo bétte stán. tie méteruuúr-
chun. Únde mír tráne réchende. mít íro uuórten. Sár dés éin lúzzel zórneg uuórteníu. íoh trôlichó séhendíu. Frágeta sí. Uuér líez hára ín ze dísemo síechen. tíse geuuéreten húorra ze theatro? [In fornicibus theatri uuúrten meretrices prostratae. dánnan íst fornicatio gebéizen. Álso díe den man mít íro lenociniis árgerotôn. só tátén óuh tíse mít íro áuerén uuórten. Fóne díu héizet er síe meretrices. Álde skenicas meretriculas. héizet erskenicas musas. álso comediae 8. uuáren. únde tragediae. díe óuh | mánné scádotôn. uuánda comediae ráhtôn ímo risum. tragediae luctum.] Tie ímo sín sér nícht éin ne héillent (sic) núbe íoh méront. mít súozemo éitere íro uuorto. Tíz sínt tie den uuúocher únde den ézisz

---

quidam insigniti uidebantur, quibus ab inferiore ad superius elementum esset adscensus. Eandem tamen uestem uolentorum quorundam sciderant manus et particulas, quas quisque potuit, abstulerant. Et dextera quidem eius libellos, sceptrum uero sinistra gestabat. Quae ubi poëticas musas uidit, nostro assistentes toro fletibusque meis uerba dictantes, commota paullisper ac toruis inflammata luminibus, quis, inquit, has scenicas meretriculas ad hunc aegrum permisit accedere? quae non modo nullis remediis fouerent dolores eius, uerum insuper alerent dulcibus uenenis? Hae sunt enim, quae infructuosis affectuum spinis,

tero rationis ertémfent mít tien dórnen uuillónnes. [Táz chít mít íro uuillechônne. ergézzent sie mán sínero ratio- nis.] Únde menniskôn múot stòzent sie ín dia súht. sie ne lôsent sie níeht. Áber infúortínt ir mir éinen uréden mít íuermo zárte. sò ir dícho tûont. Táz ne uuáge mir sò níeht. Án démo ne infúore mir níeht mínero árbéito. Aber dísen chriechiskero méisterskéfte. únde achademiskero dúrlhêrten. Rúment sirenes. lústsame únz án dia uerlor- nissida. [Sirenes sínt mére tier. fône déro sánge intsláfent tie uérigen. et patiuntur naufragium.] Únde lâzent míh ímo sín múot néren. únde héilen mít mínên carminibus. Tô snífta níder. dáz sús erstouta gezuáhte. Únde uóre schámon irrótende. gelíez íz síh. Áber íh erchám míh tódés. uuér dáz uuíb uuáre sò geuuáltígo uárentíu. íh ne máhta sia bechennen uuánda mír daz óuga tímbereta fóllez tráno. Únde íh fúre míh níder séhende. | Pegónda íh suígendo 9. chiesen. uuáz sí dára náh tûon uuólti. Tô hítemon náhór gânde. gesáz sí ze énderóst mínes péttes. Únde ána sé- hende mín ánalútte. tráglichez fône vuúofte. Únde fône trúregi níder gehángtez. Chlágeta sí síh mít tisen uérsen. mínes únmuotes.

---

uberem fructibus rationis segetem necant, hominumque mentes assuefaciunt morbo, non liberant. At si quem profanum, uti uulgo solitum, nobis blanditiae uestrae detraherent, minus moleste ferendum putarem. Nihil quippe in eo nostrae operae laederentur. Hunc vero eleaticis atque academicis studiis innutritum. Sed abite potius sirenes usque in exitium dulces, meisque cum musis curandum sanandumque relinquite. His ille chorus increpitus deiecit humi mestior uultum, confessusque rubore uerecundiam limen tristis excessit. At ego cuius acies lacrimis mersa caligarat, ne dinoscere possém, quae nam haec esset mulier tam imperiosae auctoritatis, obstupui, uisusque in terram defixo, quidnam deinceps esset actura, explorare tacitus coepi. Tum illa propius accedens in extrema lectuli mei parte consedit, meumque intuens uultum luctu grauem atque in humum moerore deiectum his uersibus de nostrae mentis perturbatione conquesta est.

CONQUESTIO PHILOSOPHIAE SUPER AEGRO.

Áh uuio hártó síh mísse hábet mánnes múot. káhes kestúrtez (sic) in dia grúoba. Unde uuio gnôto iz tánne ílet. úzer demo liehte. in dia uínstri [Vuio iz síh kelóubet sínes trôstes. únde héftet síh in úndrôst. Uuánne túot iz só?] Sô síne sórgun érerôn fône fránsípúote. ze únmezíg uuérdent. [Uuánda úbe er ér ríche uuás. sô ímo dés káhes kebristet. sô uuiget iz ímo.] Tíser uuás keuuón dénchen án die hímféerte. [únz er ungeréchen (sic) uuás.] únde chôs er in héiteri. dero súnnún uerte. únde des mánen. Vnde uuíssa er óuh tíe uérte bezálo. tíe dehéin planeta túot. feruuállotíu in ánderro planetarum uérte. [Ér uuíssa uuóla. die mánot zála. íoh tíe iár zála íro íogelichero uérte. Uuánda ér uuíssa. dáz saturnus úmbe gát ten hímel tríginta annis. íouis duodecim. mars duobus. sol in uno anno. mercurius únde uenus infra annum. luna triginta diebus.

10. Únde dáz téro íogelih uuíder fért | temo ándermo. Sô luna túot soli. tánne táge uínstri uuírdet. únde sô uuír martem sáhen uuíderfáren demo mánen. dô er drínachtig uuas. únde úber míttén gán. náls níeht úndenán. núbe óbenán. Fône díu chít er. flexa per varios orbes.] Ér uuólta íoh uuízen. uuáz tíe uuínda recche. tíe den mére vuúolent. [Virgilius uuánda dáz sie eolus úzlieze. Sie lázet ter úz. qui pro-

---

Heu, quam precipiti mersa profundo
 Mens hebet et propria luce relicta
 Tendit in externas ire tenebras,
 Terrenis quoties flatibus acta
 Crescit in immensum noxia cura.
 Hic quondam caelo liber aperto,
 Suetus in aetherios ire meatus,
 Cernebat rosei lumina solis,
 Visebat gelidae sidera lunae,
 Et quaecunque uagos stella recursus
 Exercet, uarios flexa per orbes,
 Comprehensam numeris uictor habebat.
 Quin etiam causas, unde sonora
 Flamina sollicitent aequora ponti,

ducit uentos de thesauris suis.] Uuér dén únerdrózenen himel úmbe trîbe? [Uuér âne spiritus dei?] Aldé uuîo nuéstert in sédel gândiu zéichen. áber chómên ad ortum. [Tér himel án démo siu stânt. tér trîbet siu úmbe.] Uuáz ten lénzen getûe sô linden. Táz ér dia érda geziere mít plúomôn. [Táz tùot tíu hára eruúndenta súnna. fóne demo hiemali circulo.] Únde uuér dáz kébe. dáz ter hérbest chóme geládenêr. mít rîfên béren. in rátsámemo iáre? Únde chónða er geántuuúrten mániges tínges tóugenes. uuáz táz únde dáz méine. [Táz uuíssa er ál.] nú ist er uuízzelôs. nú ist er âne uuórten des múotes túgede. Únde úmbe den háls kechétennotêr. [táz chít mít úndrôste beháftêr.] Vnde mít téro búrdi níder genéigtêr. Síhet er úndánches ze érdo. ténchet er léuues án dia tóubùn érda. [tíu ménnicken tóube máchôt.]

EXPERIMENTUM MEDICATRICIS. AN LETALIS
MORBUS SIT AEGRI.

Nú ist áber dóh mêr zít. láchennis (sic) tánne chlágo. | Ún- 11.
de míh tára nâh cnôto ána séhentíu. frágeta sí. Ne uuúrte dú
mít mínemo spúnge gesóuget. únde mít mínero frúondo

Quis uoluat stabilem spiritus orbem,
Vel cur hesperias sidus in undas
Casurum rutilo surgat ab ortu,
Quis ueris placidas temperet horas,
Ut terras roseis floribus ornet:
Quis dedit ut pleno fertilis anno
Autumnus grauidis influat uis,
Rimari solitus, atque latentis
Naturae uarias reddere causas.
Nunc iacet effeto lumine mentis,
Et, pressus gravibus colla catenis
Decliuemque gerens pondere uultum,
Cogitur, heu, stolidam cernere terram.

Sed medicinae, inquit, potius tempus est quam quærelae. Tum uero totis in me intenta luminibus, tunc es ille, ait, qui nostro quondam lacte nutritus, nostris educa-

gezógen. únz tú gestige ze gómenes síinne? [ne bíst tú dér na?] Ze uuáre. Íh káb tír óuh sóliu gesarenuue. Tíu díh skírmdin. mít úngesuíchenero uésti [únder díen. dù gebáltetn uuárist.] Úbe dù síu gérho bína ne uuírfíst. Pechénest tu míh? zíu suigest tu? Uuéder fóre scámôn. álde fóre erchómeni? Mír uuáre liebera fóre scámon. [táz chít fóre gezógeni. únde fóre chíuski. únde fóre mídinne. únde fóre êrháfti.] Míh túnchet áber. fórhta túot tír uuê. [tú uuéist tíh scúldigen.] Sô sí míh tô gesáh. níeht éin suigenten. núbe sámó stúmnen. únde zúngelôsen. Sô légeta sí íro hánt mámmendo an mína brúst. Níeht fréisôn chad sí. Úngéhúht hábet er geuángen. keméine súht tero áuuiz-zôntôn. Êr hábet sín éin lúzzel ergézen. Er behúget síh uúola sín. échert er míh êr bechéenne. Unde dáz er míh pechénnen múge. Sô uuískên síniu óugen. petímbertíu mít témo nébele tero stírbigôn díngo. Sús chád sí. Únde mít kelésotemo túoche íro uuáte. uuísta (sic) sí míniu vuúoffenten óugen.

DE ILLUMINATIONE EIUS.

12. Sár bína uertríbenero náht | pegáb míh tíu uínstri. Únde chám mír óugôn líeht. sólih íh fóre hábeta. Also

---

tus alimentis, in uirilis animi robur euaseras? Atqui talia contuleramus arma, quae nisi prius abiiecisses, inuicta te firmitate tuerentur. Agnoscisne me? Quid taces? pudore an stupore siluisti? mallem pudore; sed te, ut video, stupor oppressit. Cumque me non modo tacitum, sed elinguem prorsus mutumque uidisset, admouit pectori meo leniter manum. Et nihil, inquit, periculi est, lethargum patitur, communem illusarum mentium morbum. Sui paullisper oblitus est; recordabitur facile, si quidem nos ante cognouerit. Quod ut possit, paullisper lumina eius, mortalium rerum nube caligantia, tergamus. Haec dixit, oculosque meos fletibus undantes, contracta in rugam veste, siccauit.

Tunc me discussa liquerunt nocte tenebrae,
Luminibusque prior rediit vigor:

iz tãne ueret. Sô die stérnen bedécchet sint. fône uuól-
 chenmáchigemo uuínde. Únde der hímel ála gáro íst ze
 dicchên régenen. Únde súnna ne skínet. Vnde iz náhtet.
 êr an hímele stérnen skínen. [Álso iz tãne ueret.] úbe
 dárá nãh tiu bisa fone tratia (sic) uuântíu. dia náht zefûoret.
 Vnde dén dág máchot héiteren. dér uóre finsterêr uuás.
 Vnde dãnne súnna skínet. Vnde sí gâes (sic) skínende. skíuzet
 tien liuten síh uuúnderônten únder diu óugen. Álso zestó-
 benemo nébele. sáh íh ten hímel. Vnde uuárd íh sinnig.
 sía ze bechénne. táz sí lâchanarra uuás. Sô íh sía diu
 óugen ána uerliez. Vnde íh sía gnôto chôs. Pechnáta íh
 sía uuésen mîna ámmûn. in déro séldôn íh fône chinde
 uuóneta. Únde uuáz chád íh. uuóltôst tú állero túgedo
 méistra. fône hímele hára in díz éinôte mînero íhseli?
 Ínno. dáz óuh tú gescúldigotív. fône lúkkên léidúngôn
 kemûot uuérdêst [únde in nôt práht uuérdêst.]? Sólti íh
 míh tãne chád sí tin gelóuben. mîn héime gezogenô?
 Únde ne sólti íh níeht | ében téila uuérden dínero árbeito. 13.
 tie dù lídest úmbe mînen nîd. Triuuo. Philosophiae ne ge-

Ut cum precipiti glomerantur sidera coro,
 Nimboisque polus stetit imbris,
 Sol latet, ac non dum celo uenientibus astris,
 Desuper in terram nox funditur,
 Hanc si treicio boreas emissus ab antro
 Verberet et clausum reseret diem,
 Emicat et subito uibratus lumine phoebus,
 Mirantes oculos radiis ferit.

Haud aliter tristitiae nebulis dissolutis hausi caelum
 et ad cognoscendam medicantis faciem mentem recepi.
 Itaque ubi in eam deduxi oculos intuitumque defixi,
 respicio nutricem meam, in cuius ab adolescentia laribus
 uersatus fueram, philosophiam. Et quid, inquam, tu in
 has exilii nostri solitudines, o omnium magistra uirtutum
 supero cardine delapsa uenisti? an ut tu quoque mecum
 rea falsis criminationibus agiteris? An, inquit illa, te,
 o alumne, desererem, nec sarcinam, quam mei nominis
 inuidia sustulisti, communicato tecum labore partirer?

zám nío. táz si den únsúndigen lieze fáren âne síh. Sólti ih [chíst tu] mína léidunga fúrhten? Vnde míh téro erchómen? sámoso ételiches níuues tínges.

NON MELIORA SPERANDA NOUIS QUAM PRISCIS
TEMPORIBUS.

Uuânest tu nú êrest sapientiam in nôst kestôzena fône dien úbelên? Ne uáht ih ófto íoh pi dien áltên. fóre plato- nis zítên. stárken uuíg. uuíder dero góucho nánde. Únde ímo lébendemo. úber sígenôta. sín méister socrates ten dôt. mír zúoséhentero? Únde dânné sín érbe íltín zócchôn epicurei atque stoici. únde óuh ándere. íogelih gágen sí- nemo téile. Únde sí míh. álso dár. man róub téilet tán- sotín. uuídere zíbenta. únde dáz uuíderônta. Zebráchen sie mína uuát. tia ih sélbíu uuórhta. Vnde blézzen tar ába gezúhtên. Síh uuânende míh álla háben. fúoren síu. mít tíu. Vuánda dóh an dien zócchâren. ételih kelíhnisse uuás mínero getâte. Vnfrúoti uuânentíu síe uuésen míne gesuâ-
14. sen. | Petróug sí íro súmelicho. Mít témo írreglichen uuâne. dér ío uuírbet mít téro uerulúchenun mánegi. [Síe gelóub- tón téro mánegi. táz síe uuíse uuárin.] Vbe du nío ne

---

Atqui philosophiae fas non erat, incommittatum relinquere iter innocentis, meam scilicet criminationem uererer? et quasi noui aliquid acciderit, perhorrescerem? Nunc enim primum censes apud improbos mores lacessitam periculis esse sapientiam? Nonne apud ueteres quoque, ante nostri platonis aetatem, magnum sepe certamen cum stultitiae temeritate certauimus? eodemque superstite, praecceptor eius socrates iniustae uictoriam mortis me adstante promeruit? Cuius hereditatem cum deinceps epicureum uulgus ac stoicum ceterique pro sua quisque parte raptum ire molirentur, meque reclamantem renitentemque, uelut in partem praedae traherent uestem, quam meis texueram manibus, disciderunt, abreptisque ab ea panniculis totam me sibi cessisse credentes abiere. In quibus, quoniam quedam nostri habitus uestigia uidebantur, meos esse familiares imprudentia rata, non nullos eorum profanae multitudinis errore peruertit. Quod si nec anaxagorae

géiscolôst. uuio anaxagoras [stoicus philosophus] indrán. [únde ér fóne díu lángo uuas in exilio.] Nóh uuio socrates kenôtet uuárd trínchen cicutam. [uuánda er iouem únde apollinem hiez mortuos. Únde er chád tén éid uuésen tiureren. dén man suuôre bi demo lébenden húnde. dánne bi demo tótên (sic) ioue.]. Nóh uuéliu uuize zeno [philosophus] léid. [tér ímo sélbemo dia zúngûn ába béiz. uuánda ér díe méldên ne uuólta. díe ér uuissa coniuertos. Úbe dû iz fóne díu ne uueist.] uuánda iz urómedemo (sic) lánde geskáb. [ih méino in gretia (sic).] Tû máhtôst áber uuizen canio geliche. [tér be gaio imperatore uuás.] Únde senecae geliche. [dér uóne neronis gebóte erslâgen uuárd.] Únde óuh sorano. Téro geuuah t nóh nícht ált ne íst. nóh únâmre. Tíe nícht ánderes ze demo tóde ne bráhta. Áne dáz sie uuâren gerárte nâh mínemo síte. Vngeliche demo flize dero scádelôn.

ADUERSA NON TIMENDA.

Tih ne dárf nehéin uuúnder sîn. úbe uuír in dísemo mére geuúrfôt uuérdên. fóne in állen sínt zúostôzentên uuínden. [Táz | chít úbe uuír in dísemo uréisigên libe ár-15. béite lidên. fóne mánigên persecutoribus.] Uuánda uuír uuéllên dien úbelên mísselíchên. únde dáz íst úns fástôst in múote. Téro hére nio sô míchel ne íst. íz ne sí ze uerchtesenne. Uuánda iz fóne nehéinemo uuísen geléitet ne uuírt. Núbe échert fóne uuúotigero írrighéite. râtelôs-

---

fugam nec socratis uenenum nec zenonis tormenta quoniam sunt peregrina, nouisti, at canios, at senecas, at soranos, quorum nec peruetusta, nec incelebris memoria est, scire potuisti. Quos nihil aliud in cladem detraxit, nisi quod nostris moribus instituti, studiis improborum dissimillimi uidebantur. Itaque nihil est quod admirere, si in hoc uitae salo circumflantibus agitemur procellis, quibus hoc maxime propositum est pessimis displicere. Quorum quidem tametsi numerosus exercitus, spernendus tamen est, quoniam nullo duce regitur, sed errore tantum temere ac passim limphante

lichu dára únde dára gefûoret uuirt. Vbe óuh táz sína skâra rihtet uuider úns. únde iz únsih (sic) mágenigôr ána ueret. Sô zihet (sic) únsériu herzogen [uirtus] íro hère in íro uésti. Tára nâh uuérdent sie únmuozig. zócchôndo íro gebúlstere. [Álso die tâten. die mauricium slûogen. Sô in sêlben únde álla dia legionem uirtus fidei ze hímele gezúhta. tô téiltún sie den róub. Uuáz máhta ímo dô únuuérdera sîn. tánne dáz sie zócchoton. Fóne díu chîd si hára nâh.] Uuir éigen áber óbenân die zócchônten sô bôsa sácha. ze hûe. (sic) Síchure muórtene álles uuúotiges stúrmes. Únde mít téro fésti beuuárote. Tára nehéin uuég zúo ne sí. tero uuínnentún góuhhéite.

QUID FACIAT CONSTANTIAM.

Sô uuéler in sínemo áltre stillêr únde gezógenêr. sâlda in uersíhte hábeta. únde er áfter réhte péidiu uer-
 16. | sâh. [ih meino sâlda. ioh unsâlda.] Têr máh^l háben uéste gehába. [Also socrates nehéinêst sîn ánalútte ne uuéhselôta. uuanda er ío in éinemo uuás. áne (sic) láhter. únde áne trúregi.] Tén sólên (sic) ne brúlet nieht tíu úngébârda. únde die tróuuùn dos méres. uuúollentes únde fóne bódeme úf chêrentes sína zéssa. [Táz sint tumultus secularium.] Nôh in ne brúlet tér brénmento berg ueseuus. [tér in campania íst.] sô er uerbróchenên múntlóchen. uuíto zeuuírfet síniú riu-

---

raptatur. Qui si quando contra nos aciem struens ualentior incubuerit, nostra quidem dux copias suas in arcem contrahit, illi vero circa diripiendas inutiles sarcinulas occupantur. At nos desuper irridemus uilissima rerum quaeque rapientes, securi totius furiosi tumultus eoque uallo muniti, quo grassanti stultitiae adspirare fas non sit.

Quisquis composito serenus aeuo,
 Fatum sub pedibus dedit superbum,
 Fortunamque tuens utramque rectus,
 Inuictum potuit tenere uultum;
 Non illum rabies minaque ponti
 Versum funditus excitantis aestum,
 Nec ruptis quoties uagus caminis
 Torquet fumificos ueseuus ignes,

chenten fiur. [Táz sint forores principum.] Nók in ne brútet tér scúz tero fiorentún dónerstrálo. tíu hóhíu turre diccho níder slát. [Táz íst tero chúningo geunált. tér ósto die ríchen insézzet.] Uuáz íst tien múodingen. dáz sie ðie geuuáltígen fúrhtent? chráftelòse. dóh sie uuínnên. [Fólge mínes rátes.] Nieht ne beuuáne ðih. [ze guuýnnenne.] nieht ne fúrhte [ze uerlíesenne.] mít tíu ínfüorest tu demo geuuáltígen sîn zórn. Tér áber [sò túon ne uuíle únde er] fúrhtet [ze uerlíesenne] álde gérôt. [ze guuýnnenne]. uuánda dér únstáte íst. únde úngeuuáltig sîn sélbes. pedíu hábet er hína geuuórfsen den skílt. [dáz chít tes múotes fésti únde] gótes zúuersíhte. Vnde ába stéte gedrúngenêr. [sò iz in vuíge feret temo sígelòsen] smídôt ímo sélbemo chétenna. mít téro man in bínde.

VULNUS NON ESSE TEGENDUM.

| Uerstást tú ðih *) tísse íeht chád sí. álde gát iz tíh íeht 17. ín? [Táz íh tír kúdôn bechúmet tíb táz íeht?] Léidego. únde lírun spíles ergázto. uuáz ríuzest tu. zíu ulíezent tír tráne. Jih uuáz tír sí. éin ne uerbíl du. Úbe du [genésen uuéllèst. únde] árzates hélfa uuéllèst. sò óuge ðia uuúndun.

---

*) Es steht diz.

Aut celsas soliti ferire tures
 Ardentis via fulminis movebit.
 Quid tantum miseri feros tyrannos
 Mirantur sine uiribus furentes?
 Nec speres aliquid, nec extimescas;
 Exarmaueris impotentis iram:
 At quisquis trepidus pauet, uel optat,
 Quod non sit stabilis, sui que iuris,
 Abiecit clipeum, loco que motus
 Nectit, qua ualeat trahi, catenam.

Sentisne, inquit, haec, atque animo illabuntur tuo?
 Esne asinus ad liram? Quid fles? Quid lacrimis manas?
 confitere, non absconde. Si operam meditantis expec-
 tas, oportet ut uulnus delegas. Tum ego collecto in

EGER QUO MORBO LABORET. APERIRE CONATUR.

Tò ántnuúrta ih iro. Mít éteuuáz chréftigoren mùote. Sól is nóh túrft sîn ze ságenne? Ne skinet tiu mísseskiht uuóla ná. tiu mír ána liget. Ne bechúmet tih nieht sélbiv des chárchâres éigeslchi (sic). Íst tánne díz nú díu bùohchá-mera. Tár du géno inne sâze ze mînemo hûs. Vnde sá-ment mír sizzendo. tráhtotôst állen dén uuistúom. tér an gót kât. únde án die liute. Uuás ih in dien uátôn. tô ih tir hálf crúnden tia tóugeni dero naturae. Tò du mír bil-dotôst [án dero áscûn.] mít tincro zéigo rúoto. die uérte dero [siben uuállôntôn] stérnôn. [Philosophi hábetôn éin brét fóre ín. dáz sie hiezen mensam. sümeliche hiezen iz abacum. dáz uuás pezézet mít clésinemo pulucre. chléino
18. gemálnemo. únde guôto geuéttemo. | únde sâzen sie mít iro rúote in hénde. mít téro sie iro iúngerôn án déro sél-bûn áscûn píldotôn die uérte dero stérnôn. únde álle die figuras. tie man lírnen sól in geometrica. Abacus íst éin descriptio. dáz chít éin bilde án éinemo bréte. álde an éinero pagina. sô uuír iz nú séhèn in dísen zítén. tár mis-seliches píldes caracteres úf keléget uuérdent. álso dâr man uuúrfzáueles spílôt. Mít tien caracteribus uuérdent spúotigo eruáren állero numerorum divisiones. únde multiplicationes. so uuéder man iro bedárf. in musica. álde in arithmetica. Tiu disciplina héizet mathematica.] Tò dú míne síte. únde álla dia uuísûn mínes líbes. scáffotôst nâh témo bilde dero éngelo. [Uuánda dâr úmbe chám χϞϞ dei sapientia hára
in

---

uires animo: An ne adhuc eget admonitione, nec per se satis eminet fortunae in nos sevientis asperitas? Nihilne te ipsa loci facies mouet? Haecine est bibliotheca, quam certissimam tibi sedem nostris in laribus ipsa delegeras? in qua mecum sepe residens de diuinarum humanarum-que rerum scientia disserebas? Talis habitus, talisque uultus erat cum tecum naturae secreta rimarer cum mihi siderum uias radio describeres, cum mores nostros totius-que uitae rationem ad celestis ordinis exemplar formares.
Haec-

in uuérlt. táz er ménnisken lérti. in terris angelicam vitam ducere. Tár fúre létôn philosophi ethicam i. morum disciplinam.] Hábo ih nú súslichen lón. úr lósendo?

AMBITIONEM EXCUSAT.

Triuuo. dù fúnde dia réda. únde létôtst sia mít platonis múnde. Alliu ríche. únde álle ándere geuuálta dánne uuésen sálige. úbe iro ulágín uuíse. álde díe síh pegóndín héften ze uuístúome. [Salomon uuás uuíse. áber darius háfta síh ze danihele demo uuísen. únde pharao ze ioseph.] Tù létôtst únsih óuh mít sínemo múnde. állén uuísén núzze uuésen. in díen uuórten geuuált ze guuúnenne. Nio er díen úbelén ze hán den uerláz enêr. scáden | únde uer-19. lórnisseda tûen díen gúotên. Tés fólgendo. uuánda iz fóne díe chám. Uuólta ih skéinen án demo ámbahte. táz tu míh kesuáso létôtst. Tù eríhest míh. únde gót. tér díh ín getéta díen uuísén. Míh nehéine dúrfte áhtôn án demo ámbahte. [ih méino án demo consulatu.] áne geméine dúrfte. Tánnan errúnne mír stárche fientskéfte fóne díen úbelén. díe níoman uerzêren ne máhta. Únde álso fo túot tíu báldi dero síchurhéite. Ne uuág mír nícht úmbe réhtes mínna. dero geuuáltigôn bólgenscáft.

Haecine premia referimus tibi obsequentes? [Atqui tu hanc sententiam platonis ore sanxisti, beatas fore respublicas, si eas uel studiosi sapientiae regerent, uel earum rectores studere sapientiae contigisset. Tu eiusdem uiri ore hanc sapientibus capessendae reipublicae necessariam causam esse monuisti, ne improbis flagitiosisque ciuibus urbium relictis gubernacula pestem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem secutus, quod a te inter secreta otia didiceram, transferre in actum publicae administrationis optaui. Tu mihi et qui te sapientium mentibus inseruit Deus, estis conscii, nullum me ad magistratum, nisi commune bonorum omnium studium, detulisse. Inde cum improbis graues inexorabilesque discordiae, et quod conscientiae libertas habet, pro tuendo iure spreto potentum semper offensio. Quoties ego co-

OPERA PIETATIS SUAE COMMEMORAT.

Uuio ósto ih conigaste [demo gotho.] dánne er ána-
uártota uuéichero máнно gúot. Uuio diccho ne stiez ih ten
fálenzcrâuen triguillen, ába sínemo úorehto. dés ér begún-
nen hábeta. únde ióh fólletân hábeta. Uuio ósto ne uuás
ih fóre mít mînero nánehásti uuènegên. die dero héidenon
uréchi ingeníuz árbeita. mít únzálahástên léidtâten. Mîh
ne gechêrta nîo nehéin man ába demo réhte án daz ún-
réht. [Níeht éin dero búrgliuto. núbe óuh] sô ih sáh tero
20. lánliu]to gúot ferôset uuérden úmbe frôno zíns. álde óuh
sús fóne íomannes nôtnúmste. dáz uuág mîr ében hártó
diên. die iz líten. Tò in hándegên húngrer iâren strénge
chórnhóuf in campania. únde úbelêr ze geúuérenne. únde
día sélbûn gebûrda erârmén súlendêr. fóne demo chúnge
gebânnen uuárt. Tò hínderstúont ih tar úmbe ze strítenne.
uuíder demo flégare des prætorii. dés ámbáht iz uuás.
úmbe geméine nôttúrfste. Temo chuninge. [tés chórner iz
uuás] uuízentemo. stréit ih. Unde bráhta ih iz tára zû.
dáz sie nîoman ne nôti des chóufes. Paulinum éinen ge-
rislichen ze consule tés kúot tie hóuegíra. sô uílo iz ze
íro uuâne únde ze íro gíredo gestúont. iú uerslúnden há-
betôn. tén zôh ih ín gínentên úzer dero chélûn. Nîo albi-

---

nigastum imbecillis cuiusque fortunas impetum facientem
obuius excepi! quoties triguillam regiae prepositum
domus ab incepta perpetrataque iam prorsus iniuria deiici!
quoties miseros, quos infinitis calumniis impunita barba-
rorum semper auaritia uexabat, obiecta periculis aucto-
ritate protexi! Numquam me ab iure ad iniuriam quis-
quam detraxit: prouincialium fortunas tum priuatis rapi-
nis tum publicis uectigalibus pessumdari, non aliter, quam
qui patiebantur, indolui. Cum acerbae famis tempore
grauis atque inexplicabilis indicta coemptio profligatura
inopia campaniam prouinciam uideretur, certamen aduer-
sum prefectum pretorii communis commodi ratione
suscepi, rege cognoscente contendí, et ne coemptio exige-
retur, euici. Paullinum consularem uirum, cuius opes
palatini canes iam spe atque ambitione deuorassent, ab
ipsis hiantium faucibus traxi. Ne albinum consularem

num éinen sámó hêren mán âne dîng. táz er ne uerskielte dáz er uerleidôt uuás. târ úmbe sázta ih míh gágen sínes léidares házze cipriani. Ne dúnchet tír míh háben gerécchet mir sélbemo gnúog mánege uíentskéfte. Nû sólta ih áber dero ánderro hálb sô uílo sín síchurera. Sô uílo ih min úmbe réhtes mínna. uúirs kebórget hábeta. uuíder die hóuelúte.

QUOD A NON PROBATUS PERSONIS MINIME
DEBERET ACCUSARI. |

Fóne uuélichen léidaren pín ih tóh in ángest práht. 21. Tér nû lángo uerstôzeno basilus ába des chúniges ámbaht tíeneste. dér uuárt ánabráht. dáz er míh léidota mít téro nôte des scázzes. tés er scúldig uuás. [Tér lósta síh mít tíu. Tér scáz tén íoman ándermo géltén sólta. tér híez ze romo es alienum.] Tò óuh ter chúning opilionem unde gaudentium híez taz lánt rúmen úmbe mánege. únde má-nigfalte íro úndríuua. Únde síe ze chîlechùn flíhende (sic). daz kebót uuéren ne uuóltín. Vnde demo chúnige dáz ze uuízenne uuúrte. kebót er. síe ne rúmdin rauenna. ér demo tágedíng. dáz er ín légeta. dáz man síe únder óugôn zeichendi. únde sô gezéichende. uertríbe. Uuáz uuánest tu nû déro sárfi [des chúniges. fóne ín díen ér sô grám uuás. múgen ze gelóubo geságet uuérden? únde dóh tés sélben

---

uitum prejudicatae accusationis pena corripere, odiis me cypriani delatoris opposui. Satisne in me magnas uideor exacerbasse discordias? sed esse apud ceteros tutior debui, qui mihi amore iustitiae nihil apud aulicos, quo magis essem tutior, seruaui. Quibus autem deferentibus percussi sumus? quorum basilus olim regio ministerio depulsus in delationem nostri nominis alieni aeris necessitate compulsus est. Opilionem uero atque gaudentium, cum ob iniurias atque multiplices fraudes ire in exilium regia censura decreuisset, cumque illi parere nolentes sacrarum sese aedium defensione tuerentur, compertumque id regi foret, edixit, ut nisi infra prescriptum diem rauenna urbe decederent notas insigniti frontibus pellerentur. Quid huic seueritati posse adstrui uidetur? Atqui eodem die defe-

táges kelóubta ér in. dáz sie fône mîr sâgetôn. Uuáz nû fróuuâ? Hábert táz kedienôt míne chústé? die ih skéinda? Tiu éreia íro úbertéileda. máchota díu sie êhafte léidara. Íst tiu fortuna sô skámelos. Úbe sí mínero únscúlde síh 22. ne méid. zíu ne dûohta íro scámelih | dero léidaro uer-síht. Uuáz sínt tóh nû míne scúlde?

REMOTIO CRIMINUM.

Uuile du daz knôlesta uuizen? Taz rûmiska hêrtuom míh kèrnogeséhen geháltenez. zíhet (sic) man míh. Uuile du uuizen uuío? Mán zíhet (sic) míh ten meldare dé skéirren. dáz er demo chúnige die brêue ne brábtí. mít tien er daz hêrote gehóubetscúldigoti. [Hóubet scúlde sínt. dáz man án den geuuált rátet. Taz rûmiska hêrote uuólta síh chlâgon. mít príeuen ze démo chéisere. dér dioteriche ze sínen tríuunôn daz lânt peuálh. únde die líute. dáz er ín íro libertatem benómen hábeti. dúrh táz áhtota der chúnig sélben boetium únde ándere senatores reos maiestatis.] Uuáz túnchet tír is méistra. Sól ih is lóugenen. nio [ih scúldo eruárner. dír ze únerôn ne sín? Cúisso uuólta ih sô. Íoh tó uuólta. íoh nû uuíle. únde íomer. Dés íiho ih. Íh ne írta dóh ten méldare níeht. [Íh tâte uuóla úbe ih ín írta. dóh ne írta ih ín is níeht. Énes íiho ih. kísses ne íiho íh] Sól ih táz fúre únreht háben. táz íh kèrno sího geháltene. die dero ordinis sínt. Ér hábet míh kescúldet.

---

rentibus eisdem nominis nostri delatio suscepta est. Quid igitur? nostrae ne artes ita meruerunt? an illos accusatores iustos fecit premissa damnatio? Ita ne nihil fortunam pudit, si minus accusatae innocentiae et accusantium uilitatis? Ac, cuius criminis arguimur summam quaeris? Senatum dicimur saluum esse uoluisse. Modum desideras? delatorem, ne documenta deferret, quibus senatum laesae maiestatis reum faceret, impedisse criminamur. Quid igitur o magistra censes? infitiabimur crimen, ne tibi pudori simus? at uolui, nec umquam uelle desistam. Fatebimur? sed impediendi delatoris opera cessabit. An optasse illius ordinis salutem nefas uocabo? ille quidem suis de me

mít sînero beneîmedo. [dáz chît consulatum mîr benêi-
mendo.] dáz mîr dáz únmuoza uuâre. tibe íh sie gérno
ne sáhe geháltene. Áber díu íro sélbero ze uuêuuôn lie-
gentíu únfrûoti. ne bestúrzet nîomer [mít lúginen dia uuâr-
hêit. únde díe urêhte dero uuércho. [Sî ne mág míh
nîomêr fône vñscúldigemo brîngen ze demo scúldigen.] | 23.
Nóh íh ne uuâno mîr muoza sî áfter socratis zálo. hélen
dia uuârhêit. álde íéhen dero lúgino. Aber dáz ál. so uuío
iz sí. [únde uuío scúldig íh tár ána sî] dáz lázo íh in dínero
úrteildo stân. únde dero uuíson. Íh hábo óuh tía uuârhêit
téro sélbûn táte áfter órdeno gescríben. dáz iz únsere áfter
chómen íoh keéiscoen. *Item.* Uuáz hábo íh nú fône díen
lúgebríeuen ze ságenne. mít tíen sie míh zihent uuéllen
uuídere guúnnen úmbe den chéiser dia rûmiskûn sélb-
uúaltigi. [Tíu rûmiska sélbuuáltigi uuás tár ána. dáz nio-
man úber dáz níeht ne sólta tuôn. só dáz hêrtuom síh
keéinoti. Tíu éinunga híez senatus consultum. Uuánda in
dioterih tía génomen hábeta. únde in dáz uuág. pediu
uuâren sie in únहुldi.] Téro brícuo úndriiua châme uuóla
uúre. [mán geéiscoti uuóla. uuér sie scribe.] Úbe íh chó-
men múosi. ze íro ánaságûn. díe míh is zíbent. Táz in
állèn díngen stárchesta ist. [íh méino úbe man ze gágen-
uueri chómen múoz. Síd uuír nóh ze gágenuueri díngen
ne múozen.] uuélero libertatis múgen uuír dánne dâr fúr-
der gedíngen. Uuólti gót hábetín uuír dehéina. [Nú néist

---

decretis, uti hoc nefas esset, effecerat. Sed sibi semper
mentiens imprudentia rerum merita non potest immutare;
nec mihi socratico decreto fas esse arbitror, uel occullisse
ueritatem, vel concessisse mendacium. Uerum id quo modo
sit, tuo sapientiumque iudicio aestimandum relinquo.
Cuius rei seriem atque ueritatem ne latere posteros queat
stilo etiam memoriaeque mandauí. Nam de compositis
falso litteris, quibus libertatem arguor sperasse romanam,
quid attinet dicere? quarum fraus aperta paluisset, si no-
bis ipsorum confessione delatorum, quod in omnibus ne-
gotiis maximas uires habet, uti licuisset. Nam quae
sperari reliqua libertas potest? atque utinam posset ulla.

tés nteht. Mûsi (sic) ih ze gâgenuuerti chômen déro. die mih zihent (sic) táz ih tar úmbe uuúrbe. dien] uuólti ih ántuuúrten mít témo ántuuúrte canii. Tò in gâius zèh. dáz er dia 24. éinunga uuíssi. díu uuíder imo | getân uuás. úbe ih sia uuíssi chád er. sô uuâre si dih ferhólen.

CUR DEUS MALIS CONSENTIAT.

An állero déro nôte. ne hábet mîr léid tóh nieht sô genómen mînen sín. nóh sô uuíderstozen. Táz mîr chlágelih túnche. dáz síh ílent úbele uertûon án dien chústigên. Núbe dáz ín dés kespûen mág tés sie ílent. tés íst mih uuunder. Árgêr uuillo. dér íst ôdeuyâno únsêr uerlórnis-seda. Táz áber góte zû séhentemo. úbel man án demo gûoten geskéinen mág sinen árgen uuillen. táz íst égesen gelih. [Táz uuír árguillig pírn. táz íst úns skádo. Táz iz óuh kót lâzet tien gûotên skádo sín. táz íst uuúnder.] Fône díu urâgeta mít réhte éiner dínero gesuâson. uuánnan chád er chúmet taz úbel úbe gót íst? únde úbe er neíst. uuánnan daz kûot.

MALA SIBI REDDITA PRO BONIS.

Nû sí óuh mùoza dien árgên. die álle gûote. únde állez taz hêrtûom géno uerliesent. óuh mih kérno uerliesên. uuánda ih ín io bí stûont. Hábo ih óuh tés sélben

Respondissem canii uerbo: qui cum a c. cesare germanici filio conscius contra se factae coniurationis fuisse diceretur: Si ego, inquit, scissem, tu nescisses. Qua in re non ita sensus nostros meror hebetauit, ut impios scelerata contra uirtutem querar molitos, sed quae sperauerint effecisse uehementer admiror. Nam deteriora uelle nostri fuerit fortasse defectus, posse uero contra innocentiam, quae sceleratus quisque conceperit, inspectante deo, monstri simile est. Unde haud iniuria tuorum quidam familiarium quaesiuit: siquidem deus, inquit, est, unde mala? bona uero unde, si non est? Sed fas fuerit nefarios homines, qui bonorum omnium totiusque senatus sanguinem petunt, nos etiam, quos propugnare bonis senatuique uiderant, perditum ire uoluisse. Sed num idem de patribus quoque

daz hêrtuom gescûldet? Íh uuáno dû gebúgest uuóla. dáz tú mîh sêlba lêrtôst. ál dáz mîr ze tûonne uuás. únde ze sprêchenne. [Uuío máhta íh tò mísselûon?] Tú gehúgest uuóla. [Tò der chúning ze berno éines mánnes hóubet²⁵. scúlde. an ález taz hêrote chêren uuólta. [níomannes ne uuéllende bórgên.] Mít uuélero uertrôstedo. únde mít uuélên úndûron mínero uréison íh fersprâche tie únscúlde álles tes hêrotes. Tú uuéist. táz íh uuâr ságo. únde íh nîo úmbe lób mîh ne rûomda. Íh uuéiz uuóla. dáz feruuândes herzen urêhte. dânné suínent. sô iz síne tát rûomendo. lób tar úmbe enfáhet. Nû síhest tu uuóla. uuío mîr engángen íst. mîn únskádeli. Fúre tríuuôn dâng engílto íh únscúlde. únde lúkkes únliumundes. [táz íh sí reus maiestatis.] Únde uuér gesáh nóh so geéinote dîngmán ze úngnâdon. úber dén. dér íoh scúldo eruáren uuás. íro ételichen ne uuánti. dáz scúlde den iudicem liehto tríegent. álde er óuh ne uuéiz uuáz ímo sêlbemo geskíhet. Uuâre íh pezígen. dáz íh uuólti chîlîcha brénnen. únde fáfen sláhen. únde állên gûotên uuéllen des líbes fáren. Nóh tánne uuâre réht. sô iz ze gágenuuérte châme. únde íh scúldo ge|íáhe. únde 26.

---

merebamur? Meministi, ut opinor, quoniam me dicturum quid facturumue praesens ipsa semper dirigebas. Meministi, inquam, ueronae cum rex auidus communis exitii, maiestatis crimen in albinum delatum ad cunctum senatus ordinem transferre moliretur, uniuersi innocentiam senatus quanta mei periculi securitate defenderim. Scis me haec et uera proferre, et in nulla umquam mei laude iactasse. Minuit enim quodam modo se probantis conscientiae secretum, quoties ostentando quis factum recipit famae pretium. Sed innocentiam nostram quis exceperit euentus uides. Pro uerae uirtutis premiis falsi sceleris penas subimus. Et cuius umquam facinoris manifesta confessio ita iudices habuit in seueritate concordés, ut non aliquos uel ipse humani error ingenii, uel fortunae conditio cunctis mortalibus incerta summitteret? Si inflammare sacras aedes uoluisse, si sacerdotes impio iugulare gladio, si bonis omnibus necem struxisse diceremur, praesentem tamen

über ságet uuúrte. táz táanne über míh réht úrteilda glenge. Nû [uónc romo ze paueio] nâh über fínfstúnt cénzeg mílon in íhseli gefûortêr. Vnde míh níoman ze ántséido ne liez. Úmbe míchela mínna. día íh temo senatui skéinda. pín íh ze tóde uerscálten. únde ze geurónedo mínes kúotes. [Tér híez ze romo proscriptus. tér dir uuás porro i. longe scriptus. a bonis suis. Sô iz in urôno gebríeuet uuárd. sô uuás iz ímo uérro.] Ah ze sêre. dáz man mit réhte nehéinen mêr úberuuínden ne mág solichero scúlde. Sélben dia méldara. bechnâton iz uuésen hêrliche scúlde.

PURGAT SE SUSPITIONE SACRILEGII.

Tia ze gehônenne mít ándermo únliumende. zígen sie míh úmbe des ámbahtes mínna. daz mûot pesmízen háben mit kálstre. Triuuo béidiu sínt uuár. íoh táz tù mír inne uuésentíu. benómen hábest álla uuérlt kíreda. íoh mír únmuoza fónce díu uuás. dáz íh méin zuo mír lieze. dír ána séhentero. Tû lèrtôst míh tágelichen. táz phitagoras (sic) phylosophus (sic) sprâh. *de non sacris. álde de non diis.* [Sínt sie non sacri. sô sínt sie sacrilegi. sínt sie non dii. sô sínt sie demones.] Uuío sólti íh tero ueruuórfenôn
27. tíeuelo fóllest fór|derôn. síd tu míh. erbáuen hábest ze gótes kelíbnisse? [Ter ménnisko íst keskáffen ad imaginem et similitudinem dei. Êr íst imo similis náls eequalis. táz chít kelíb. náls kemáze. Uuànda der angelus malus síh

---

sententia confessum, conuictumue punisset. Nunc quingentis fere passuum millibus procul moti atque indefensi, ob studium propensius in senatum morti proscriptionique damnatur. O meritos, de simili crimine neminem posse conuinci! cuius dignitatem reatus ipsi etiam qui detulere uiderunt: quam, uti alicuius sceleris admistione fuscarent, ob ambitum dignitatis sacrilegio me conscientiam polluisse mentiti sunt. Atqui et tu insita nobis omnem rerum mortalium cupidinem de nostri animi sede pellebas, et sub tuis oculis sacrilegio locum esse fas non erat. Instillabas enim auribus cogitationibusque quotidie meis pythagoricum illud, serui deo. Nec conueniebat uilissimorum me spirituum praesidia captare, quem tu in hanc excellentiam

imo ében mézon uuólta. pediu íst er feruórfen. Fóne díu íst únmuoza. táz ter ménnisko gót ferláze. sò díe túont. díe necromantiam úobent. álde dehéina preſtigia. táz chít zóuuer. únde er inmundos spiritus ládoe ze sínero hélfó.] Únde áne dáz mín uuírten filia symmachi [preterea penetrat. i. secretum t. cubile. quod pro uxore accipiendum est.] Vnde mín únsúndig híſke. Vnde álle míne háрто chíusken friunt. Vnde mín gótedehto suér symmachus. Vnde sámó éruuirdig in sínero táte. [Uuanda ér skéinet án díen táten. uuér ér íst.] Tíe geántseídónt míh uuóla díro ínzihte.

DOLET IN SE MAGISTRAM INFAMARI.

Aber áh ze hárme. Tíh ánuuánont sie sólebero scúlde. Íoh an démo díngé túncho ih ín zóuuerlíh. dáz ih ánhunde bín dínero listo. únde gezógen náh tínên síten. Ze déro uuís ne dúnchet in níeht cnúoge. dáz ih tés níeht kníezen ne mág. dáz tú éruuirdig píst. tú ne uuérdést fúre míh án mír indêret. [uuanda sí míh sculdigunt.] *)

DE INIQUA OPINIONE ERGA MISEROS.

Táz húfot síh óuh úber daz ánder léid. Táz mánigero uuán | síh níeht ne chêret. án díe urêhte dero uuércho. 28. núbe an día geskíht dero trúgesáldón. Vnde uuánet échert tár geuuárebéite. dár sálighéit fólgêt. [Tár bí uuéllen síe díu díng chíesen. álso tres amici iob uuóltón.] Tánnan

*) Diese 4 hier eingeklammerten Wörter sind mit anderer Hand nachgeschrieben.

componebas ut consimilem deo faceres. Preterea penetrat innocens domus, honestissimorum cetus amicorum, socer symmachus sanctus, et aequae actu ipso reuerendus ab omni nos huius criminis suspitione defendunt. Sed o nefas! Illi uero de te tanti criminis fidem capiunt, atque hoc ipso affines fuisse uidemur maleficio, quod tuis imbuti disciplinis, tuis instituti moribus sumus. Ita non est satis nihil mihi profuisse tuam reuerentiam, nisi ultro tu mea potius offensione lacereris. At uero hic etiam nostris malis cumulus accedit, quod existimatio plurimorum non rerum merita, sed fortunae spectat euentum, eaque tantum iudicat esse prouisa, quae felicitas commendauerit. Quo

geskihēt. táz kâot ânauuânunga êresta déro síh kelóube. dien misselungen íst. Uuánda uuélih kument. nû únder dien kúten uóne mír sí. uuío mísseliche. únde uuío mánigfalte zála. uuér mág táz kerúobôn? Íh uuíle échert táz héizen. daz knôtesta léid án dero mísseskihte. Sô man íeht scúlde ánasnízet. die in nôt kestózen sínt. dáz man sie sâr áhtôt frêhtige. dés sie lídent.

DE INIUSTA RERUM VICISSITUDINE.

[Uuáz íst nû dés mêr?] ába mînemo guote uerstózenêr. ámbahtes indánôtêr. mít únliumende besmízener. lído íh léídtáte. úmbe uuólatáte. Mír dúnchet íh nû séhe fólle uuémon. méndi únde uréuui. állero fertânero selda. Vnde íogelichen dero uerlórnon fârenten. uuío er mít níuuen lúginen chómendo. éteuuen méldee. kúote ne getúrren úf erbúrren íro hóubet. erbrútte fóne mínên fréison. Vnde íogelichen úbelen. úbeles síh erbáldên. fóne únên-
29. géltedo. únde dés fólle frúmigen dúrh lôn. | Vnsúndige állero síchurhéite betéilte. únde íóh állero ántséido. Nû uuíle íh míh ís ze góte irrúofen.

SOLOS HOMINUM ACTUS A DEO SPERNI DECLAMAT.

Tú sképfo des hímeles. Tú ío ze stéte sízzentêr. dén

fit, ut existimatio bona prima omnium deserat infelices. Qui nunc populi rumores, quam dissonae multiplicesque sententiae, piget reminisci. Hoc tantum dixerim, ultimam esse aduersae fortunae sarcinam, quod, dum miseris aliquod crimen affigitur quae perferunt meruisse creduntur. Et ego quidem bonis omnibus pulsus, dignitatibus exutus, existimatione fedatus, ob beneficium supplicium tuli. Uidere autem uideor nefarias sceleratorum officinas gaudio lactiliaque fluitantes, perdilissimum quemque nouis delationum fraudibus imminentem, iacere bonos nostri discriminis terrore prostratos, flagitiosum quemque ad audendum quidem facinus impunitate ad efficiendum uero praemiis incitari, insontes autem non modo securitate uerum ipsa etiam defensione priuatos. Itaque libet exclamare.

O stelliferi conditor orbis,
Qui perpetuo nixus solio

sélben himel uuérbest mît snéllero uuándo. Vnde die stér-
 nen héizest húoten íro éo. [Sô gnóto.] dáz ter máno
 uuilon fóllêr gâendo gágen dero súnnûn. túnchele die án-
 deren stérnen. Uuilon áber hórnahtêr. suínendo gánge ná-
 hôr dero súnnûn. Únde óuh ter ábentstérno. tér uuilon
 in ánegâenda náht úf kât. únde in ábent chûoli skinet.
 áber uuéhseloe sína uárt. úf kândo uuíder tág. únde tágo
 stérno uuérde. Tû getúost ze uuíntere. sô daz lóub ríset.
 chúrzeren dág. tánne diu náht sí. Áber dára gágene. sô
 héiz uuírt ze súmere. kíbest tu mínnera stúndôn dero náht.
 tánne demo táge. Tû getémperôst taz iâr. tû getúost iz
 mísselih. mît tînero chréste. Sô dáz taz lóub. táz tiu bîsa
 genímet. ter uuéstene uuínt kerécche. Vnde dáz chórñ.
 dáz man ze hêrbeste sáhet. sô arcturus mît tero súnnun
 úf kât. ze súmere rífee. sô áber syrius mît tero súnnun
 úf kât [Arcturus íst éin stérno in signo bootis. ánderêr
 íst syrius in lingua maioris canis.]. Nehéin dîng neíst | 30.

Rapido celum turbine uersas
 Legemque pati sidera cogis,
 Ut nunc pleno lucida cornu,
 Totis fratris et obuia flammis,
 Condat stellas luna minores,
 Nunc obscuro pallida cornu,
 Phebo propior, lumina perdat.
 Et qui primae tempore noctis
 Agit argentes hesperus ortus,
 Solitas iterum mutat habenas,
 Phebi pallens lucifer ortu.
 Tu frondifluae frigore brumae
 Stringis lucem breuiore mora;
 Tu, cum feruida uenerit aestas,
 Agiles noctis diuidis horas.
 Tua uis uarium temperat annum,
 Ut quas boreae spiritus aufert,
 Reuehat mitis zephirus frondes,
 Queque arcturus semina uidit,
 Seirius altas urat segetes.
 Nihil antiqua lege solutum,

éolos. nóh ába sínero stéte gerúcchet. Alliu dínq kót in geduánge habende. ne uuíle du ménniskôn táte. tuíngen ze íro réhte. [Uuár uuáre dánne liberum arbitrium. úbe ér sie tuínge?] Uuío íst táz sò. dáz fortuna tríbet sò únreh- ten uuéhsal? Dér scádo dér dien scúldigèn sólta. dér liget ána dien únsculdigèn. Fertáne líute sizzent frámbaro. Vnde scádele tréttònt. únder fúoze. dero héiligon hálsa. mít únrehtemo uuéhsale. Túged. tíu ío zórfít uuás. liget ferbórgen ín dero uínstri. [Tíe óffeno túgedig sínt. tíe bérgent síh.] Ter réhto éídòt. tes únrehten scúlde. Méineida ne táront in. nóh úndriiua. mít líchesungo bedáhte. Sò sie dánne uuéllen chóròn. uuáz sie getùen múgen. sò uáhent sie án die máhtigòsten chúninga. [sò díe sínt. tíe níoman réhtes eruuénden ne mág.] tíe béítent sie síh náh ín gebréchen. Tíe mánige líute fúrhtent. Uuóla gréhto. dú dero dínqo állero éinunga máchòst. erhúge dero uuéne- gòn. díe in érdo sínt. Vuír díe míchel téil bírn dínes frámbaren uuérches. uuír ríngèn in dísemo mére dero for-

---

Liquit propriae stationis opus.
 Omnia certo fine gubernans,
 Hominum solos respuit actus
 Merito rector cohibere modo.
 Nam cur tantas lubrica uersat
 Fortuna uices? premit insontes.
 Debita sceleri noxia pena:
 At peruersi resident celso
 Mores solio sanctaque calcant
 Iniusta uice colla nocentes.
 Latet obscuris condita uirtus
 Clara tenebris, iustusque tulit
 Crimen iniqui.
 Nil periuria, nil nocet ipsis
 Fraus, mendacii compta colore.
 Sed cum libuit uiribus uti,
 Quos innumeri metuunt populi,
 Summos gaudent subdere reges.
 O iam miseras respice terras,
 Quisquis rerum federa nectis.
 Operis tanti pars non uilis

tunae [dáz chít tero uufle uuéndigi.] Stille ríhtare. dfe záligen uuélla. Únde mít ál sólemo fríde. dû diu hímelisken dínq réchenost. sô récheno diu írdisken. [ketúo sámó { 31. státen frído in érdo. sô in hímele.].

QUID SIT UERUM EXILIUM ET UBI SIT UERA PATRIA.

Sô ih súš kescréiota in áteháftemo sêre. dô spráh si mít hóltlichemo ánalútte. únde únzórnegiu mínero chlágo. Sô ih tih êrest sáh trúregen. únde uuúofenten. sô uuíssa ih tih sár uuênegen. únde élelenden. Íh ne uuíssi áber. uuío férro táz élelende uuáre. úbe mir iz tîn zála ne óugte. Tóh ne bíst tu níeht héimenan uérro uertríben. núbe ír-rondo ueruuállôt. Vuíle du óuh chéden uertríbenen. táz táte ío dû dir sélbo. Tú hábest tih sélbo uertríben. Íz ne máhti níoman ánderro getúon. Uuíle du uuízen. uuánnân du búrtig síst. tár ne uuálfesot nehéin mánegi níeht. sô íz íu fúor ze athenis. [tô in lacedemones íro uíenda gesézzet hábetôn triginta dominos. Lis orosium. ér ságet tir iz.] únde éin chúning. Tér síne búrgliute gérnor sámenôt. táne uertríbe. Tér démo díenôt. únde úndertan íst. tér íst

---

Homines quatimur fortunae salo.
Rapidus rector comprime fluctus,
Et quo caelum regis immensum
Firma stabiles federe terras.

Haec ubi continuato dolore delatraui, illa uultu placido nihilque meis questibus mota: cum te, inquit, mestum lacrimantemque uidissem, illico miserum exsulemque cognoui. Sed quam id longinquum esset exsilium, nisi tua prodidisset oratio, nesciebam. Sed tu procul a patria non quidem pulsus es, sed aberrasti. At si te pulsum existimari mauis, te potius ipse pepulisti. Nam id quidem de te numquam cuiquam fas fuisset. Si enim cuius oriundus sis patriae reminiscaris, non, uti atheniensium quondam, multitudinis imperio regitur: sed unus dominus est, unus rex, qui frequentia ciuium, non depulsione laetatur: cuius agi frenis atque obtemperare iustitiae summa

fóllun urf. Ne uuéist tu uufo iz fúnden íst. án dero búrgèò. dánnán du búrtig píst? So uuér dár ínne uuélle zímberòn. táz tér ne uuérde ze úztríppen getán. Tér dár ínne sízzet
 32. pezúndêr. | únde beuésténôtêr. Tér ne fúrhtet tia íhseli níeht. So uuén áber níeht ne lústet tár ínne ze búenne. der ne ílet iz óuh níeht keurêhton.

AD SUPERIORA RESPONDETUR.

Nú ne mísselíchêt mir níeht sò háyto dísses chárechâres ánasíht. sò mir dín ánasíune túot. Nóh íh ne uórderòn die gezírten uuénde dínero búochamero (sic). mít hélfent péine. únde mit cláse. sò géerno íh táz ánasídele fórderòn dínes múotes. Tár íh ínne íu betéta. dáz án dien búochen stát. dero búocho tíuri. náls sélben díu búoh. Uuáz tu in fròno gúotes ketán éigíst. tés hábest tu lúzzel geságet. uuíder díu iz uuár íst. Tú ságetost fóne chíuskero táte. déro sie díh zíhent (sic). álde fóne dien lúginen. dáz in állên chúnt íst. Tá z fóne léídarro frátaten. únde úndríuon. lúzzel dír si ze ságenne. dár dúnchet tír réhto. Uuánda díu díng der kút állêr. démo síu uuóla chúnt sínt. páz únde fólleglichòr chòsòt. Temo hèrtúome hábest tu fílo hártò úberléget. sína

---

libertas est. An ignoras illam tuae ciuitatis antiquissimam legem, qua sancitum est, ei ius exulare non esse, quisquis in ea sedem fundare maluerit? Nam qui uallo eius, ac munimine continetur, nullus metus est, ne exul esse mereatur. At quisquis inhabitare eam uelle desierit, pariter desinit etiam mereri. Itaque non tam me loci huius quam tua facies mouet. Nec bibliothecae potius comptos ebore ac uitro parietes, quam tuae mentis sedem requiro. In qua non libros, sed id quod libris pretium facit, librorum quondam meorum sententias collocaui. Et tu quidem de tuis in commune bonum meritis uera quidem, sed pro multitudine gestorum tibi pauca dixisti. De obiectorum tibi uel honestate uel falsitate cunctis nota memorasti. De sceleribus fraudibusque celatorum recte tu quidem strictum attingendum putasti, quod ea melius uberiusque recognoscentis omnia uulgi ore celebrentur. Increpuisti etiam uehementer iniusti factum senatus. De nostra etiam

únrehtun árteilda. Óuh chlágetòst tu dáz sie míh scúldi-
gönt. Ióh tíá únera dines únliumendes chlágetòst | tu. Ze 33.
íungest (sic) píege du uuíder dero fortuna. Vnde chlágetòst tu
díh. tír únrehto uuésen gelònòt. An díen zórnlichên uérsen.
pâte du ze lézest. táz frído uuérdo. sámò so in hímele.

QUID UALDE EGROTANTI PRIMUM CONUENIAT.

Uuánda dóh nú in dínemò hérzen stúrment mánege
úngedulte únde díh in mánigíu chèrent. sêr. zórn. trúregi.
Sò dir nóh ze múoté íst. sò ne túgen dir stárchíu lâchen.
Nú fáhên zúo míl línderên. Tá z tie hértè uuórtenen gesuúl-
ste. fóne ánuállonten léiden. míl lín demo uáske. geuuíl-
chet uuérdên. ze dólenne stárchera lâchen.

**DATUR SIMILITUDO. OPORTERE ORDINEM IN
MEDICINA SERUARE.**

Tér dô. dô díu súnna in cancro méístùn hízza téta.
filò sáta in únúuilligen ácher. [uuánda iz únzít uuás.] tér
gánge bedíu chórnlòsêr zê hólz *) éichelôn. [únde déro nére
síh.] Vbe du óuh plúomôn uuéllést. sò daz félt kestrúbet
sí. fóne cháltemp. únde ál rúttòntemo nórdúuínde. sò ne

---

*) Hinter holz steht ein Punkt.

---

criminatione doluisti laesaeque opinionis damna fleuisti.
Postremus aduersus fortunam dolor incanduit, conquestus-
que es non aequa meritis praemia pensari. In extremo
musae seuiantis, uti quae celum, terras quoque pax tege-
ret, uota posuisti. Sed quoniam plurimus tibi affectuum
tumultus incubuit, diuersumque te dolor, ira, meror
distrahunt, uti nunc mentis es, nondum te ualidiora
remedia contingunt. Itaque lenioribus paullisper utemur,
ut quae in tumorem perturbationibus influentibus indurue-
runt, ad acrioris uim medicaminis recipiendam, tactu
blandiore mollescant.

Cum phebí radiis graue
Cancrí sídus inaestuat,
Tum qui largá negantibus
Sulcis semina credidit,
Elusus cereris fide,
Quernas pergat ad arbores.
Numquam purpureum nemus

gāng ze blūomgārten. dār rōsā. ūnde rīngelen. ūnde uiolę
 34. vuāhsent. tie den gārten brūnent. | Vbe dih uuinebero
 lānget. túrh táz ne gedénche in lenzen hāndelōn die drūo-
 ben. Hērbeste gāb kót tie ēra. [nāls temo lénzen. Kót há-
 bet álle zíte gezéichenet. ūnde gefūoget ze íro ámbahten.
 Nōh ér ne lāzet feruuōrren uuérden án in dia hērtā. die
 ér sélbo geūnderskéitota. Álso dū nū uernómen hábest.
 Táz ío mīsse fādondo síh rīhti gelóubet. táz ne uólle uéret
 nio uuóla ūnz in ūz. [Pedíu sól ih tíh státelicho lāchenōn.
 ze ánderro uuís ne mág iz tíhen.]

ATTRECTATIO UULNERIS.

Nū ságe ze èrest. Uuile du mír hengen. frágēdo
 begréifōn. ūnde besūochen dīn mùot. uuio iz stānde. Táz
 íh uuíze. uuio ih tíh héilen sūle. Áster dīnemo uuillen
 fróuua chād íh. fráge dés tu mih uuéllēst ántuuúrten. Tō
 chād si. Uuānest tu díse uuérltlichen geskihte uerlázene
 uáren.

Lecturus uiolas petas,
 Cum saeuis aquilonibus
 Stridens campus inhorruit.
 Nec queras auida manu
 Uernos stringere palmites,
 Uuis si libeat frui;
 Autumno potuis sua
 Bacchus munera contulit.
 Signat tempora propriis
 Aptans officiis deus,
 Nec, quas ipse coërcuit,
 Misceri patitur uices.
 Sic quod precipiti uia
 Certum deserit ordinem,
 Laetos non habet exitus.

Primum igitur paterisne me pauculis rogationibus
 statum tuae mentis attingere, atque temptare, ut qui modus
 sit tuae curationis intelligam? Tu uero arbitrato, inquam,
 tuo quae uoles, ut responsurum rogato. Tum illa, hunc-
 cine,

uáren. únde stúzzelingun? Álde uuánest tu dar ána uuésen dehéina rihti áfter rédo. Tríuuo chád ih. táz ne cháme niomer in mînen sín. táz sô guissiu dîng. fâren áfter uuânychelînero únrihti. Núbe gót uuéiz ih flégen sínes uuérches. Nóh tér tág ne uuírt nîomêr. tér mîh ába dero zálo genéme. Tá z íst sô | chád si. Tá z sélba súnge du 35. dâr fóre. Vnde chlâgetôst tu. éinen die ménnisken. Kóte in únrúochôn sín. [Táz uuás tô er chád. omnia certo fine etc.] Úmbè diu ánderíu ne zórnotôst tu. síu ne uuúrtín geléitet áfter rédo. Únde nú íst mîh háрто uuúnder. zíu du an sô héilesámero rédo stândo. dóh uuánchoest. Súochên tiefôr. ne uuéiz uuáz túnchet mîr. dir gebrésten. Ságe no. síd tu uuéist. kót tia uuérlt rihten. mît uuíu er sia rihte uuéist tu. Mît uuélemo rúodere? [Sî uuólta in lêren. dáz prospera únde aduersa dero uuérlte gubernacula sínt.] Íh ne uernímo sâr. uués tu frâgêst. Mèra sólti ih tir ántuuúrten. Ne uuíssa íh uuóla chád si. dir éteuuâr geméngen. tár mùot súht ínsliefen mag. sámó dúrh skétero gelâna spizzûn? [Târ romani hérebergotôn. dâr úmbe grûoben sie síh. únde uuúrfen dia érda ínnenân. uuíder sélben den grâben. Vfen den grâbohûfen. sáztôn sie síneuuélbe spízze

---

cine, inquit, mundum temerariis agi fortuitisque casibus putas, an ullum credis ei inesse regimen rationis? Atqui, inquam, nullo existimauerim modo, ut fortuita temeritate tam certa moueantur. Verum operi suo conditorem presidere deum scio, nec umquam fuerit dies, qui me ab hac sententiae ueritate depellat. Ita est, inquit. Nam id etiam paullo ante cecinisti hominesque tantum diuinae exsortes curae esse deplorasti. Nam de ceteris, quin ratione regerentur, nihil mouebare. Papae autem uehementer admiror, cur in tam salubri sententia locatus aegrotas. Verum altius perscrutemur; nescio, quid abesse coniecto. Sed dic mihi, quoniam a deo mundum regi non ambigis, quibus etiam gubernaculis regatur aduertis? Uix, inquam, rogationis tuae sententiam nosco, ne dum ad inquisita respondere queam. Num me, inquit, fefellit abesse aliquid, per quod, uelut hianti ualli robore, in animum tuum perturbationum morbus irrepserit? Sed dic

bóuma. sô sie gedrúngenôst máhtôn. dáz man dâr dúre skíezen ne máhti. Têr zún hîez uallum. sêlben die bóuma hîezen ualli. tíu lúcca únder zuískên bóumen. hîez interuallum.] Nû ságe mir. Pehúgest tu dih. uuáz állero dingo 36. énde sí. únde uuára álliu | natura rámee? [Sî uuólta er cháde ad bonum. Uuánda gót íst bonum. ér íst finis. álso er óuh principium íst.] Íh uuíssa iz íu chád ih. mír íst áber nû fóre léide ingángen diu gebúht. Tríuuo dù uuéist tób. uuánnân álliu dîng châmen. Táz uuéiz ih. Únde chád ih sâr. gót tén uuéisen. Únde uuío máht tu chád sí. uuízen daz ánagénne. dù ne uuízist taz énde. Mùotsúhte hábint tía chráft. táz sie ménnisken múgen álso éinen bóum in stéte stánden eruúekken. náls áber eruúélzen úz. nóh úz eruúúrzellôn. [Sie múgen in írren sínes sínes. síe ne múgen in ímo dóh níeht kenémen.] Tób uuólta ih táz tu mír ságetist. Uuéist tu dih ménnisken uuéisen. Zíu ne sólti ih táz uuízen? Chánst tu mír dánne geságen. uuáz ménnisko sí. Frágêst tu míh tés. úbe ih míh uuíze uuéisen. álso aristotiles chít. rationale animal unde mortale? Táz uuéiz ih. únde dáz íiho ih míh uuéisen. [Álso ih in scúolo gelírneta. sô gebúgo ih is nóh.] Vnde sí áber. Né uuéist tu dánne dih íeht ánderes sín. Néin ih. [Sî uuólta er cháde. se hominem in deo deum esse.] Nû chád sí uuéiz ih. dia gemáchûn stúreda tínero súhte. únde óuh filo chréftiga.

---

mihi, meministine, quis sit rerum finis? quoue totius naturae tendat intentio? Audieram, inquam, sed memoriam meror hebetavit. At qui scis, unde cuncta processerint? Noui, inquam, deumque esse respondi. Et qui fieri potest, ut principio cognito, quis sit rerum finis, ignores? Verum hi perturbationum mores et ea ualentia est, ut mouere quidem loco hominem possint, conuellere autem, sibique totum exstirpare non possint. Sed hoc quoque respondeas uelim, hominemne te esse meministi? Quid ni, inquam, meminerim? Quid igitur homo sit poterisne proferre? Hoccine interrogas, an esse me sciam rationale animal atque mortale? Scio et id me esse confiteor. Et illa: nihilne te aliud esse nouisti? Nihil. Iam scio morbi tui,

[Tú ne | uueist gubernacula mundi. noh finem rerum] 37.
 uuáz tu sár sélbo síst. tés hábest tu dih kelóubet ze uui-
 zenne. Fóne díu hábo ih nu uuóla fernómen. ióh uuío du
 síeh síst. ióh uuío man zúo fáhen súle. tíh tínero gesún-
 dedo ze geréchenôn. Uuánda du dín sélbes ergézen hábêst
 [daz ist éin]. Vnde dih chlágetôst élelendèn (*sic*) únde
 píróubôten dínis kúotes [dáz ist taz ánder].

**QUAMUIS GRAUITER EGROTANTEM. NON DESPE-
 RANDUM ESSE.**

Síd tú ne uuéist. tero dingo énde [dáz ist taz trítta].
 únde dú uuánest fertáne liute máhtíge únde sálige [dáz
 ist taz fierda]. uuánda du óuh ergézen hábest. mít uuíu
 gót tia uuérlt rihte [dáz ist taz fimfta]. únde uuánest tia
 uuéhsela dero uuílsáldôn tuárôn áne rihtare [dáz ist taz
 séhsta]. dés ist tir gnúoge. nícht éin ze súhte. núbe ze
 tóde. Áber góte dáng. tér dia gesúndeda gíbet. taz tíh nóh
 álles tínes sínnes. tiu natura intsézzet ne hábet. Ih hábo
 gnúog míchelen fúnchèn dínero geníste. án déro dínero
 uuárún rédo. fóne dero uuérlt rihtníssedo. dáz tú sia ne
 uuánest úndertána únórdenháftèn geskihten. núbe gótes
 uuísheite. Hábe gúoten drôst. líblíh chécchi chúmet tir fóne
 díro lúzzelún uernúmiste. | Uuánda áber nóh zít ne ist 38.

---

inquit, aliam uel maximam causam, quid ipse sis, nosse desisti. Quare plenissime uel egritudinis tuae rationem uel aditum reconciliandae sospitatis inueni. Nam quoniam tui obliuione confunderis, et exsulem et expoliatum propriis bonis esse doluisti. Quoniam uero, quis sit rerum finis, ignoras, nequam homines atque nefarios potentes felicesque arbitraris. Quoniam uero, quibus gubernaculis mundus regatur, oblitus es, has fortunarum uices existimas sine rectore fluitare. Magnae non ad morbum modo, uerum ad interitum quoque causae. Sed sospitatis auctori grates, quod te nondum totum natura destituit. Habemus maximum tuae fomitem salutis, ueram de mundi gubernatione sententiam, quod eam non casuum temeritati, sed diuinae rationi subditam credis. Nihil igitur pertimescas. Iam tibi ex hac minima scintillula uitalis calor illuxerit. Sed quoniam firmioribus remediis non dum tempus est uti, et

stárcheren láchenes. únde óuh ménniskôn múot sô getân
 íst. táz iz síh tero uuârhéite gelóubendo sâr héstet án den
 lúkken uuân. fóne démo diu tímberi chúmet. tero múot
 trúbedo tíu uuârra ánasíht irret. sô chóroên dia tímberi *)
 ze érest úbernémen. mít lénên únde mézigên gehábedôn.
 Sô díu uinstri dero lúkkôn múotpehstedôn ába chóme. táz
 tu dánne múgíst taz uuâra lieht keséhen.

**ITEM SIMILITUDINE OSTENDITUR. QUATUOR AF-
 FECTIONIBUS CALIGINEM MENTIS NOSCI.**

Stérnen ne múgen skínen. sô trúobiú uuólchen dar
 fóre sínt. Vbe óuh ter uuínt mískelôt tia céssa. únde den
 mére getúot uuéllôn. Sâr hórouue uuortenemo uuéret síh
 tien óugôn daz er trúoba uuázer. dáz fóre uuás lúter. únde
 héiterên dágen gelih. Vnde díu níder rínnenten áha ába

---

*) Es steht trümbi.

---

eam mentium constat esse naturam, ut quoties abiecerint
 ueras, falsis opinionibus induantur, ex quibus orta pertur-
 bationum caligo uerum illum confundit intuitum; hanc
 paullisper lenibus mediocribusque fomentis attenuare ten-
 tabo, ut dimotis fallacium affectionum tenebris splendorem
 uerae lucis possis agnoscere.

Nubibus atris
 Condita nullum
 Fundere possunt
 Sidera lumen.
 Si mare uoluens
 Turbidus auster
 Misceat aestum,
 Uitreá dudum,
 Parque serenís
 Unda diebus,
 Mox resolutó
 Sordida coeno,
 Uisibus obstat.
 Quique uagatur
 Montibus altis
 Defluus amnis,

demo bérge. Verstôzet tíccho án dien skórréntên skíuerrôn dero uerbróchenôn stéino. Vbe óuh tú uuéllést mít cláten óugôn chíesen dia uuârhéit. Vnde áfter réhtemo uuége uádôn. Sô lá dín ménden sîn. lá dín fúrhten sîn. Kedingi ne | hábe. ríuuûn ne hábe. [Táz chít. ne ménde dero 39. sâldôn ío ána. ne fúrhte únsâlda hína fúre. Ne gedíngé guuúnnen hínafúre. ne ríuue díh ferlóren háben ío ána. Táz sînt fier behéfteda des mûotes. gaudium. spes. timor. dolor. téro óuh uirgilius keuuânet. téro zuô ad presens tréfent. zuô ad futurum. Fóne dien sélbên chád cicero. so uuéliú íro demo mán ána sí? dáz tér ne múge réht iudex sîn. Témo fólgêndo. chít si nû.] Táz mûot tés tísiu uuáltent. táz íst trúobe. únde háft.

Explicit liber primus Boetii de consolatione philosophiae.

INCIPIT LIBER SECUNDUS BOETHII.

QUAE SIT CAUSA MORBI.

40.

Hára nâh ketágeta si éin lúzzel. Vnde sô si án mí-nemo gezógenlichen suígenne. gechòs míne ánadâhte. [dáz

---

Saepe resistit
 Rupe soluti
 Obiice saxi.
 Tu quoque si uis
 Lumine claro
 Cernere uerum,
 Tramite recto
 Carpere callem:
 Gaudia pelle,
 Pelle timorem;
 Spemque fugato,
 Nec dolor adsit.
 Nubila mens est,
 Uinctaque frenis,
 Haec ubi regnant.

LIBER SECUNDUS.

Post haec paullisper obticuit, atque ubi attentionem meam modesta taciturnitate collegit, sic exorsa est. Si

chit uuio gnôto ih ze íro lóseta.] Fieng si sús ána. Vbe ih réhto bechénnét hábo. uuánnán dín súht chómen sí. únde uuíolih sí sí. uuáz tír ána sí. Sô suuíndest tu fóre démo níte dero érerún sáldo. [Téro lángét díh.] Si hábet tíh sô hártó bestúrzet tínes múotes. keuuéhselotiu sô dú dénchest. [dáz si dánne uuàre. úbe si státe uuàre.] Íh pechéнно álliv díu trúgebilde dés égetíeres. Únde uuio mánmantsámo sí síh kesuàset ze díen. díe sí betríegen uuíle. Únz sí díe mít hándegemo sére. íro múotes keírret. tíen si úngeuuándo gesuuíchet.

FORTUNAM ETIAM DUM BLANDITUR. DEBESTAN-
DAM ESSE.

Únde úbe du díh pehúgen uuíle íro nature. únde íro sítes. únde uués si díh. únde mánnolichen gescúldet hábet. sô gesíhest tu. díh án íro dô nícht lússames háben. nóh síd ferlíesen. Íh ne uuáno óuh túrfe bóre uílo ríngen. díh 41. tés ze gemánónne. Tú uuá|re íro óuh tó sítig ze uuázenne. mít kómelíchên uuórten. [únz si díe gedíene uuás. únde díe zártóta.] Únde mít ált chetenên uuórten. iágetóst sia úzer únsérên séldon. [Tú gehúgetóst téro sententię. Om-
nium rerum uicissitudo est. Únde déro. Non eodem ordine respondent ultima primis.] Nû ne geskéhent tóh nícht ne-
héine gáhe stúrza dero díngo. áne ételiche úndulte dero

---

penitus acgritudinis tuae causas habitumque cognoui, fortunae prioris affectu desiderioque tabescis; ea tantum animi tui statum, sicuti tibi fingis, mutata peruertit. Intellego multiformes illius prodigii fucos, et eo usque cum iis, quos eludere nititur, blandissimam familiaritatem exercet, dum intolerabili dolore confundat, quos insperata reliquerit; cuius si naturam, mores, ac meritum reminiscare, nec habuisse te in ea pulcrum aliquid nec amisisse cognosces. Sed, ut arbitror, haud multum tibi haec in memoriam reuocare laborauerim. Solebas enim presentem quoque blandientemque uirilibus incessere uerbis, eamque de nostro adyto prolatis insectabare sententiis. Uerum omnis subita mutatio rerum non sine quodam quasi fluctu contigit ani-

múoto. Tánnan íst keskéhen. dáz óuh tù éteuuáz kerúcchet síst. ába dinero ébenmúoti.

DE ADHIBENDIS PRIMUM MEDICAMINIBUS.

Aber nú hábest tu zít. [uuánda du sô síeh píst.] éteuuaz lín-des. únde súzoes ze trínchenne. únde nú ze érest ze chórônne. Táz fóre geslúndenez. uuég tûe slárcherén tránchen. [i. antidotis] Nú hélfe is rhetorica. mít íro súzozún scúndedo. Tíu échert tánne réhto uádôt. Sô sí úber mína lèra ne stéffet. [Táz íst álso sí cháde. Mín sínt álle disciplinê. íh lèrta in rhetorica suadere. quê bona. quê iusta. quê honesta. quê utilia. quê necessaria. quê possibilia sunt. tér úber dáz túot. suadendo mala. turpia. iniusta. inutilia. non necessaria. impossibilia. tér uuéndet rhetoricam in árg. táz chít. abutitur arte. Fóne díu íst in rhetorica gescríben. Orator est uir bonus. dicendi peritus. Íst er malus. tóh er óuh sí dicendit peritus. sô ne íst | er ío 42. níeht orator. núbe seductor. Álso dér uuás. tér dír chád suadendo. nequaquam moriemini. sed eritis sicut díi. Rhetorica gemág míchelíu díng. Sí bechèret tie ménnisken ába mendatio ad ueritatem. Sí gíbet mestis consolationem. únde incredulis fidem. únde únsínnige getúot sí sínnige. Uuánda dáz sô íst. pedíu íst sí philosophíe sô gehénde. pedíu uuíle sí dísen síechen mán. mít íro túgede genérien.] Únde mít rhetorica. sí álegáro musica. mín gehúsa. únde sínge. [sár náh tero prosa.] uuílon suárera sáng. [sô heroicum metrum íst.] uuílon daz liehtera. [sô iambicum íst. únde ánderíu metra.]

---

morum. Sic factum est, ut tu quoque paullisper a tuá tranquillitate discesseris. Sed tempus est, haurire te aliquid ac degustare molle atque iucundum, quod ad interiora transmissum ualidioribus haustibus uiam fecerit. Adsit igitur rhetoricae suadela dulcedinis, quae tunc tantum recto calle procedit, cum nostra instituta non deserit; cumque hac musica laris nostri uernacula nunc leuiiores nunc grauiiores modos succinat. Quid est igitur

DESCRIPTIO FORTUNAE.

Já lieb man uuáz hábet tíh práht [ze dírho uáto?] in dísa trûregi. únde in dísen uuûoft. Tír íst pegágenet ne uuéiz uuáz níuues. únde séltsânes. Tû uuânest síh tíu fortuna hábe uuíder díh ketuúehselôt. Târ ána írrost tu. Tíz sínt íro síte: sús íst sí getân. Sí hábet tír mêr geóuget íro stâtiga. án sêlbemo íro uuéhsale. [Táz héizet argumantum a nota. táz chít ántfrístungo des námen. Uuáz íst ánderes fortuna. âne mutabilitas prosperitatis. únde aduersitatis?] Sólíh uuás sí. dô sí dír gemáchesta uuás. tô sí díh zárta. Tô sí dír zûo spíleta. mít tíen lúchedôn. lúkkero sâlighéite. Nû bechénnest tû daz ánalútte. dés síh pérgen-
 43. ten trúgetíeucles. | [Álde chíd. plíndero gútenno. uuánda sia ueteres hábetôn pro dea. únde sia máletôn plínda. Zíu blínda? Uuánda íro gében álso getân íst. sámó sí ne gesêhe. uuémo sí gébe. Sí gíbet temo uuírseren. únde úberhéuet ten bézeren.] Tíu síh nóh fóre ánderên pírget. tíu hábet síh tír erbárôt. Sí sí dír gelóub. trág íro síte. Vnde ne chlágo díh nícht. Vbe du íro úndríuua léidezêst. só uersíh sia. únde áuuerfo sia. ze úbelero uuís spílonta. [Únz sí spíloe ze dír. únz kemíd tíh íro. êr sí dír gebrešte.] Tés tû nu trûreg píst. tés sóltôst tu in gúotemo sín. Uuánda díh hábet nû uerlâzen. Tíu níomer níomanne guís ne uuírdet. Ahtôst tû tíura múrgfâra sâlda. Vnde

---

o homo, quod te in mestitiam luctumque deiecit? nouum credo aliquid inusitatumque uidisti. Tu fortunam putas erga te esse mutatam; erras. Hi semper eius mores, haec natura est. Seruauit circa te propriam potius in ipsa sui mutabilitate constantiam. Talis erat cum blandiebatur, cum tibi falsae illecebris felicitatis alluderet. Deprehendisti caeci numinis ambiguos uultus. Quae sese adhuc uelat aliis, tota tibi prorsus innotuit. Si probas, utere moribus, ne queraris. Si perfidiam perhorrescis, sperne atque abiice perniosa ludentem. Nam quae nunc meroris tibi causa tanti est, haec eadem tranquillitatis esse debuisset. Reliquit enim te, quam non relicturam nemo umquam poterit esse securus. An uero tu pretiosam aestimas abituram

sól dír díu lieb sîn sâment tír. díu âne triuua mît tír íst. únde díu díh éteuénne ferlázendo sêregôt. Vbe sia nioman gehâben ne mág. áfter sînemo uuillen. Únde sí sie hina uárendo sêrege getúot. Uuáz íst sô flúhtiga dânnē. âne uuórtzéichen dero chúmftigûn léidegungo. [Sólih uuás p̄neas didoni. Táz argumentum héizet ab euentu. hoc est a fine. siue ab effectu. uuánda uuír finem ánaséhen súlen. án dero fóretâte. Álso uirgilius chád. Inter agendum occur- sare capro cornu ferit ille | caucto.] Nólh tés éinen ne 34. 74. sól nioman séhen. dáz fóre óugôn íst. Frúothéit pedénchet állero dingo énde. [Sî dénchet ío fúre.] Vnde gelih uuéhsal béidero. kúotes. íoh úbeles. Ne lâzet sia. [s. pruden- tiam] fúrhten chúmftiga dróuuûn dero fortunē. nóh mínnôn íro gágenuuérten zárta.

**NON INPATIENTER FERENDUM IUGUM. GRATIS
SUSCEPTUM.**

Ze demo gnôtesten. úbe du éinêst íro dínen háls ún- der túost. sô múost tu ében múoto uertrágen. so uuáz tír getân uuírdet in íro hóue. únde so uuáz tír dâr begágenet. [Táz héizet argumentum a coniugatis. Tés káb cicero súhlih exemplum. Si conpascuus ager est. licet conpascere. Táz chít. íst tíu uuéida geméine. sô múoz man síá geméin- licho níezen. Témo íst tíz kelih. Si te subiugabis iugum feras oportet.] Vuile dû dínero fróuuun díá dû dánchez kuuúnne. sézzen éa uuío lángo sí mît tír sí. álde óuh uuénne sí rúme. ne férest tu íro dânnē únzálelicho míte

---

felicitatem? et cara tibi est fortuna praesens, nec manendi fida, et cum discesserit allatura merorem? Quod si nec arbitrio retineri potest et calamitosos fugiens facit, quid est aliud fugax, quam futurae quoddam calamitatis indi- cium? Neque enim quod ante oculos situm est, suffecerit intueri. Rerum exitus prudentia metitur, eademque in alterutro mutabilitas nec formidandas fortunae minas nec exoptandas facit esse blanditias. Postremo aequo animo toleres oportet, quidquid intra fortunae aream geritur, cum semel iugo eius colla submiseris. Quod si manendi abe- undique scribere legem uelis ei, quam tu dominam sponte

na? Vnde du mit úngedúlten bréstlêst taz lóz. [táz chít úngedúltigo léidezêst] tia geskiht. tia dú niêht keuuêhse-lôn ne múgîst. [Táz íst rhetorica dissuasio. minime
45. temptare quę non possunt fieri.] | Lîezîst tú dînen ségel demo uuinde ze géuuálte. sô ne fûorist tu niêht tára dú uuóltîst. núbe dára dih uuint fûorti. Vbe dú dero érdo dînen sâmen beuúlehîst. sô uuágîst tu benôte gûotiu iâr. únde vbeliv. [Tês úbelemo iâre práste. daz ersáztîst tu mit temo gûoten.] Tú beuúlehe dih fortunę dáz si dîn fláge. nú fólge íro sîten. dáz íst réht. [Súslichá copiam paradigmatum. dáz chít exemplorum. chúnnen die fúrezîhen. die potentes sînt in eloquentia. Pediu íst ouh kebêizen rhetorica apud grecos. a copia fandi.] Péitest tu dih ke-hâben daz súcibônta rád. táz si trîbet. Máno túmbesto. pegînnest sî in stéte stân. sô neist si uuíluuéndigi. [Táz argumentum héizet a contrariis. uuánda aristotiles chít. táz motus quieti contrarius sî.]

QUANTA FACIAT DUM UIRES OSTENTAT.

Vnde sô si dâne díu díng stúrzen gestât, mit íro úbermúotún zéseuuún. sô uéret sî álso dér uuéllônto uuérbo. [Tiu figura héizet parabolę. dáz chít comparatio.] Únde uertrîtet sî sárfiu. die mîttîndes ántsazîgen chúnînga. Vnde dára gágene héuet sî úf lúkkîu. des sigelôsen hóubet.

*elegisti, nonne iniurius fueris, et impatientia sortem exacer-
babis, quam permutare non possis? Si ventis vela com-
mitteres, non quo uoluntas peteret, sed quo flatus impelle-
ret, promoueretur. Si aruis semina crederes, feroces inter
se annos sterilesque pensares. Fortunae te regendum de-
disti, dominae moribus oportet obtemperes. Tu uero
uoluentis rotae impetum retinere conaris? At omnium
mortalium stolidissime, si manere incipit, fors esse desistit.*

*Haec cum superba uerterit uices dextra
Exestuantis more fertur euripi.
Dudum tremendos sena proterit reges,
Humilemque uicti subleuat fallax uultum,*

Si ne tûot nehéina uuára uuênegliches uuûoftes. Vnde géno láchêt si dés sùftodes. tén si gerécchet. [Mít superbia. únde mít crudelitate óuget si sia dignam odio. mít fallatia despectibilem. sò lèret rhetorica démo tûon. dén uuír ío|manne léiden uuéllen.] Táz íst íro spíl. sús 46. chórôt si. quáz si getûon múge. Vnde daz uuúnder tûot si íro uuártáren uóre. uuélèr míttúndes in éinero chúrzero uuílo. béidiu uuérde. sálig íoh únsálig.

QUBLIS FORTE POSSET FIERI RATIO IPSIUS
FORTUNAE.

Ih uuóltí nú géno íro sélbero uuórto. míh tír uuáz chôsôn. Chius tú. úbe si réht fórdérôe, Uuáz múost tu míh lío tágeliches. mít tinèn chlágôn? Uuáz hábo ih tír únreh-tes ketân? Uuáz hábo ih tír infúoret tines kúotes? Málo míh fóre so uuélemo sógate du uuéllèst úmbe díu gúot. únde úmbe díu ámbaht. Únde zéigôst tú mír dehéinen mán. démo dés íeht éigen sí. sò íiho ih óuh tír dés. dáz tú éiscôst. [Táz argumentum héizet a genere. uuánda dáz állero réht íst. táz íst óuh réht éines. Fóne állèn féret iz ze éinemo. Tér status. táz chít tér búrg strít. héizet in rhetorica absolutum. sò dér dén man málôt. tero táte ne lóugenet. únde er áber scúlde lóugenet. únde er chít. uuóla sò tûon múosi.] Tò dú náchet kebóren uuúrte. dô nám

---

Non illa miseros audit: haud curat fletus,
Ultrouque gemitus, dura quos fecit, ridet.
Sic illa ludit, sic suas probat vires,
Magnumque suis monstrat ostentum, si quis
Uisatur una stratus ac felix hora.

Uellem autem pauca tecum fortunae ipsius uerbis agitare. Tu igitur an ius postulet, animaduerte. Quid tu o homo ream me quotidianis agis querelis? Quam tibi fecimus iniuriam? Quae tua tibi detraximus bona? Quouis iudice de opum dignitatumque mecum possessione contende. Et si cuiusquam mortalium proprium quid horum esse monstraucris, ego iam tua fuisse, quae repetis, sponte concedam. Cum te matris ex utero natura produxit, nu-

47. ih tih nácheten. únde álles tinges únèhtigen. | únde fú-
 rota dih mît mînemo gúote. Unde dáz tù nû zúrdel bíst.
 táz íst tánnân. táz ih tír górno uuillôndo. dih férzôh. Alles
 tés mih háftét. in gnúhte. íoh in scôni. dés kenietota ih
 tih. Nû lústet mih mína hánt zu mír ze zihenue. Nû há-
 best tu mír is ze dânehônne. álso dér frémide gúot niuzet.
 Tû ne hábest nehéina réhta chlága. sámó so dû daz tîn
 ferlóren éigíst. Uuáz súftôst tù dánne? Íh ne hábo dír mît
 nôte nieht kenómen. Ótuuála. únde éra. únde dáz sô ge-
 tâna. táz háftét ál mih. Mine díuuâ sínt sie. mih pechén-
 nent sie. sámént mír chóment sie. sámént mír rûqment
 sie. [Tiu ornatus locutionis. héizet omocoteleuton. táz chît
 similiter finitum. Cicero ad herennium héizet sia similiter
 desinentem. uuánda sí geslâgo chúmet. álso scópf.] Íh
 ketár dáz páldo chéden. Vbe dîn uuâre dáz tù dih chíst
 ferlóren háben. sô ne hábetíst tù iz ferlóren. sô ne uuâre
 iz tír alienum. [Táz argumentum héizet a repugnantibus.
 uuánda proprium únde alienum. díu sínt repugnantia. Táz
 foman naturaliter hábet. dáz íst sîn. dáz ne mág er ferlie-
 sen. dáz er extrinsecus kuuúnnet. táz íst alienum. dáz mág
 48. er ferliesen.] Ne mùoz ih éina dán|ne nieht mînen
 geuuált skéinen. [Táz íst indignatio cum emulatione. álso
 iuno chát fóne minerua. Pallasne potuit exurere classem
 argium. atque ipsos submergere ponto?] Ter hímel mùoz
 hértôn gében líuhtige tága. únde uínstere náhte. Taz iâr

---

dum rebus omnibus, inopemque suscepti, meis opibus foui,
 et quod te nunc impatientem nostri facit, fauore prona
 indulgentius educaui, et omnium, quae mei sunt iuris,
 affluentia et splendore circumdedi. Nunc mihi retrahere
 manum libet; habe gratiam, uelut usus alienis. Non habes
 ius querelae, tamquam tua prorsus perdidideris. Quid ergo
 ingemiscis? nulla tibi a nobis illata est uiolentia. Opes,
 honores ceteraque talium mei sunt iuris. Dominam famulae
 cognoscunt; mecum ueniunt, me abeunte discedunt. Au-
 dacter affirmem, si tua forent, quae amissa conquereris,
 nullo modo perdidisses. An ego sola meum ius exercere
 prohibeor? Licet celo proferre lucidos dies eosdemque
 tenebrosis noctibus condere. Licet anno terrae uultum

mûoz hértôn. dia érda zæren mît chrûte. únde mît chórne. uuilôn óuh kénuatôn mît ánasláhte. únde mît fróste. Ter mére mûoz óuh stille sîn. mît sléhtero ébeni. uuilon óuh strûben síh fône uuinde. únde fône uuellôn. Sól mih uuider mínemo site stâta getûon. tero ménniskôn úneruúlta gîrhéit. [Taz íst rhetorica declamatio. dáz chît úberlága. únde scéltúnga. áalso óuh tára gágene acclamatio chît lób.] Tíz íst mín chráft. tísses spíles spílon ih. Mît sînuuélbemo ráde spílón ih. táz tríbo ih. Mih lústet táz nídera úf. únde daz óbera níder ze gechêrenne. Sízze dar úf. úbe díh is kúste. Áber. in dien uuórten. Táz tír níeht ne uuége ze írbéizenne. sô síh mín spíl sô gezíhe. Ne uuás tír mínes sítes níeht chúnt na? [Táz íst confutatio. dáz chît skénde|da. sámó so (*sic*) chåde. úbe dû únfrúot píst. ih 49. frúoto díh.] Ne uuéist tu dáz croesus. tér in lidia chúning uuás. sô er mittúndes ciro fórhthliih uuás. dáz er sâr dára nâh erbármeliih uuórtenêr. únde fône ímo in dáz fiur geuuórfenêr. fône ánasláhte errétet uuárd. [Uuánda croesus babiloniis uuíder ciro ze hélfo chám. dánnân geskáh. táz er in dánnân uertréib. únde er in sâr nâh fárendo gefíeng. únde in daz fiur uuárf. úzer démo in gót lôsta. Tô ér áber dés cote ne dánchôta. únde er síh rûomda sîn sélbes sálighéite. tô uuárd. táz ímo tróumda. táz er sáhe iouem síh uuázer ána gíezen. únde dia súnñûn dáz ába uuísken. Tén tróum ántfrístôta ímo sô sîn tóhter. dáz in cirus áber sólti geuáhen. únde án daz chrûze hénchen. únde sô in der régen náhti. dáz in diu súnna trúchendi. áalso iz tára nâh fûor.] Íst tíh ferhólen. paulum

---

nunc floribus frugibusque redimire, nunc nimbis frigoribusque confundere. Ius est mari, nunc strato aequore blandiri, nunc procellis ac fluctibus inhorrescere. Nos ad constantiam nostris moribus alienam inexpleta hominum cupiditas alligabit? Haec nostra uis est, hunc continuum ludum ludimus. Rotam uolubili orbe uersamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Adscende si placet, sed ea lege, ne uti, cum ludicri mei ratio poscet, descendere iniuriam putes. An tu mores ingnorabas meos? Nesciebas croesum regem lydorum ciro paullo ante formidabilem, mox deinde miserandum rogi flammis traditum, misso celitus imbre defensum? Num te preterit paulum

[emilium consulem.] kúotlichu uuéinôn. dáz léid uuénde persi regis [macedonum]. dén ér sélbo gefángen hábeta. [uuánda ér dáhta. dáz imo sámolih keskéhen máhti. Historici héizent ín perseum. náls persum. Síe ságent óuh uuío diccho er ándere consules fóre úber sígenôta. únde sô ín paulus kefángenem ze romo bráhta. uuío er ín custodia erstárb. únde sín sún úmbe ármhéit smídôn lírneta. únde síh tés néreta.] Uuáz chárônt tragoedię. áne fortunam úndúrlichu stôrenta. gúollichíu ríche. 50. dáz si nehéines | mēr ne síhet tánne ánderes? [Tragoedię sint luctuosa carmina. álso díu sint. díu sophocles scréib apud grecos. de euersionibus regnorum et urbium. únde sint uuídernuártig tien comoediis. án díen uuír ío gehórén lętum únde iocundum exitum. Vns íst áber únchúnt. úbe dehéine latini tragici fúndene uuérdén. sô uuír gnúoge fíndén latinos comicos.] Ne lírnetôst tú na chínt uuésentér. [dáz pacubius poeta scréib.] Zuô chûfá lígen fólle. únder iouis túrôn. éina gúotes. únde ándera úbeles. [Uuér íst. ér ne getrínche béidero? ér ne chóroe árbéite. íóh kemáches. Mít tíu-óúget*) si. dáz si ín níeht fermíden ne máhta aduersitatis]. Uuáz chlágetôst tu díh. úbe du mēr getrúnchen hábest tes pézeren? [Sámo si cháde. úbe íh tíh níeht úber al fermíden ne máhta. nú ne hábo íh tíh tóh. pórhárto tróffen.] Uuáz úbe íh tíh nóh ne hábo gáreuuo uerlázen? Uuáz úbe díser stúrz. tíh túot mít réhte dínge des pézeren. [Álso díe álle mít réhte dínge tes pézeren. qui per-

*) Der Accent auf dem zweiten Vokal kommt manchmal vor.

persi regis a se capti calamitatibus pias impendisse lacrymas? Quid tragoediarum clamor aliud deflet, nisi indiscreto ictu fortunam felicia regna uertentem? Nonne adolescentulus duo dolia articulus quidem unum malum articulus autem dui pilhus ton men ena kakon ton de alterum bonum eteron elon*)

in iouis limine iacere didicisti? Quid si uberius de bonorum parte sumsisti? quid si a te non tota discessi? quid si haec ipsa mei mutabilitas iusta tibi causa est spe-

*) δύο πλῆθους τὸν μὲν ἕνα κακῶν, τὸν δὲ ἕτερον καλῶν.

secutionem patiuntur. propter iustitiam. uuánda sie dés te sáligoren sint.] Nû ne sîst tóh sô mùotsúhtig nieht. [lá dîn múot préchôn dóh *) sin.] Vnde ne mùoto nieht éino in geméinemo rîche. dînero rîhti ze lébenne. [Nû ist sî chómen ad communem locum. Táz héizet communis locus án fogelîchemo statu. táz man niomannen némmendo. keméine áchuste lúzzet. áalso díse uérsa túont.]

LOCUS COMMUNIS.

51.

[Uuáz ist tés mër?] Scútti copia [ministra fortunę] dien ménniskôn úzer íro hórne sámo uílo rátes. sô mére tuíret crízes. fóne uuinde eruuégetêr. *Hier ist suspensio uocis.* [Fabulę ságent. táz achelous amnis tíu in grecia rînnet. ze fárre uuórteníu. mít hercule fúhte. únde hercules témo fárre daz hórñ ába slúoge. únde ér iz kábe gnúhte. díu ministra íst fortunę. dáz sî íro uróuuùn gúot mít témo úzkábe.] Álde sámo mánige stérnen in hímele skínent. téro náht. sô iz kestírnet íst. *sô ist óuh hier.* Nóh hánt ze íro ne zúge. [dáz chít. nóh sía is irdrúze.] Vnde *óuh hier.* Túrh táz ne táte níomer ménnisko lába sínero ármelichùn chlágo. *Hier ist depositio.* Tóh óuh kót sélbo. íro díge géрно uernáme. únde ín sínes kóldes mílte uuáre. únde ín óuh éra uuéllentên. déro uílo gábe.

---

*) Es steht diu.

---

randi meliora? Tamen ne animo contabescas et intra commune omnibus regnum locatus proprio iure uiuere desideres.

Si quantas rapidis flatibus incitus
 Pontus uersat arenas,
 Aut quot stelliferis edita noctibus
 Caelo sidera fulgent,
 Tantas fundat opes, nec retrahat manum
 Pleno copia cornu,
 Humanum miseris haud ideo genus
 Cesset flere querelas.
 Quamuis uota libens excipiat deus
 Multi prodigus auri,
 Et claris auidos ornet honoribus,

nóh sô ne dúohti ín gnúoge. dés sie hábetin. Núbe diu míchela gírhéit éin uerslindende. gínèt ío sár gágen ándermo. Uuér mág tia gírhéit intháben. ío fúrder béitenta. 52. Sô láng sí gnúoge hábendo. ío dóh mêr háben uuíle. | Tér ne uuírt níomêr ríche. tér sórgendo. únde súftôndo síh ármen áhtôt. [Hier íst tér status úz. uuánda sí síh ímo sámó so gágen uuértemo. mít rédo erréte hábet. Pedíu spríchet ímo nú zú philosophia. fóne íro sélbún]

EX SUA PERSONA.

Vbe fortuna síh sélbún súš ferspréchen uuólti. dára gágene ne máhtíst tu nóh erlíuten. Álde úbe dù dína chlága geskéinen máht réhta uuéšen. sô tóug. táz tu sia fúre zí-^{id} hêst. Íh túon dír státa ze spréchenne. Tíz sínt ál chád íh tô. skóníu gechôse. únde sámó so gehónogotíu. mít rhetorica. únde mít musica. [Uuánda hier nú ánderêst keuuáht íst rhetoricę dulcedinis. únde man êr níeht pechénen ne mág íro dulcedinem. êr man sía sélbún bechénnet. sô neíst táz híer níeht ze úberhéuenne. sô uílo man chúzlicho geságen mág. uuáz sí sí.

QUID SIT RHETORICA.

Rhetorica íst éin dero septem liberalium artium. dáz chít tero síben búohlísto. díe únmánige gelírnet hábent.

Nil iam parta uidentur:
 Sed quaesita uorans seua rapacitas
 Altos pandit hiatus.
 Quae iam precipitem frena cupidinem
 Certo fine retentent,
 Largis cum potius muneribus fluens
 Sitis ardescit habendi?
 Numquam diues agit qui trepidus gemens
 Sese credit egentem.

His igitur si pro se tecum fortuna loqueretur, quid profecto contra hisceres non haberes. At si quid est, quo querelam tuam iure tuearis, proferas oportet; dabimus dicendi locum. Tum ego: Speciosa quidem ista sunt, inquam, oblitaque rhetoricae ac musicae melle dulcedinis;

bent. únde áber mánige genémmen chúnne. Téro sí-
 beno íst grammatica. diu èrista. diu únsih lèret rectilo-
 quium. dáz chít réhto spréchen. táz ióh chint kelíren
 múgen. sò uuír tágoliches hòrèn. Tiu ánderiu íst rheto-
 rica. tíu únsih férròr léitet. uuánda sí gábet úns tía ge-
 spráchi. déro man in dinge bedárf. únde in sprácho.
 únde so uuár | dehéin éinunga íst genéinero dúrfto. 53.
 Tára zú diu chint nehéin núzze sint. núbe frúote líute.
 Spráchâ únde dîng. ne múgen âne strît nieht uuérden*).
 Uuár íst sâr sólih strîtòd uuórto sò in dinge. únde
 in sprácho? Pedíu neíst fonèr gesprâches mánnes mër
 dúrft. tánne dâr. So uuér dér íst. dér den strît mít rédo
 uerzèren chán. únde er dáz in rhetorica gelírnèt hábet.
 tér íst orator. in dés múnde fíndet man rhetoricam dulce-
 dinem. Íst er áber úngelèret. únde íst er dóh kesprâche.
 sò mág er úoben officium oratoris. sélbo ne mág er
 orator sîn. uuánda dáz ex natura íst. táz neíst nieht
 ex arte. Uuér íst tér dia dulcedinem bechéenne. ér ne íle
 dára géno. dâr èr (*sic*) sía gehòre? Tò in greçia zuène die
 gelèrtòsten dés listes. eskines únde demostenes gesprâ-
 chen éinen dág. tínglichò ze strítenne. ne châmen dára
 úmbe daz na. sò cicero chít. multa milia ex omni greçia?
 Zíu súlen uuír dánne sò lústsámes listes. fúre nomes
 únánchúnde sîn? Uuízín dóh. táz tíu sélba scientia. diu
 rhetorica héizet. triplex íst fòne díu. uuánda íro materia
 triplex íst.

DE MATERIA ARTIS RHETHORICAE.

Uuáz íst íro materia. âne der strît? Sò der strît
 errínnet. sò hábet sí uuérh. Âne strît ne hábet sí nieht
 ze tùonne. álso óuh medicina dánne otiosa íst. úbe morbi
 ne geskéhent. nóh uulnera. Strítet man úmbe réht. únde
 úmbe únréht. sò man in dinge tùot. tíu sláhta strítes.
 héizet latine fòne iudicio iudicialis. Strítet man úmbe
 ámbaht sézzi. álso dáz íst uuér ze chúnunge túge. álde
 ze bíscófe. uuánda man sína uirtutem sòl demonstrare.
 pedíu | héizet tíu sláhta strítes demonstratiua. Strítet 54.

*) Es steht uerdent.

man dâr úmbe. uuáz núzze sí ze tñonne. álde ze lázenne. álsó man ze romo stréit. uuéder cartago uuâre diruenda. álde ne uuâre. uuánda man dés sól tñon deliberationem. dáz chít éinunga. únde beméineda. pedíu héizet tíu sláhta strítes deliberatiua. Tára nâh súlen uuír uuízen. dáz ío gelíh téro drío sláhtôn hábet zuêne únderskéita. Téro zuéio héizên uuír den éinen statum legalem. ánderen statum rationalem. Sô man strítet úmbe dia legem. únde sia éiner uuíle uernémen ze éinero uuís. ánderêr ze ánderro uuís. tér status. táz chít tér strít héizet mit réhte legalis. Sô man áber dâr úmbe strítet. uuío rédolih táz sí. dáz man túot álde râtet. fône déro rédo. dáz chít fône déro ratione. héizet tér strít rationalis. Sô íst áber ze uuízenne. dáz man ze fínf uuísôn strítet úmbe dia legem. ze fier uuísôn úmbe dia rationem. Téro uuíson ne sól únsih níeht erdríezen ze gehôrenne.

QUI SINT STATUS LEGALES.

Éin strít íst úmbe dia legem. dér dir héizet scriptum et uoluntas. Tér íst súš ketân. Lex monachorum chít. post completorium nemo loquatur. Sô náhtes prúnst keskíhet. sô scríet tér dien ánderên. tér dés êrest keuuára uuírdet. Sô man dén málôt úmbe scriptum legis. sô ántséidôt er síh mít uoluntate scriptoris. Êr chít ter scriptor uuólti. dáz man dar ána únderskéit hábeti. Anderêr geskíhet fône contrariis legibus. Álsó díe leges contrarię sint. Omni petenti te tribue. Vnde díu. Ne aliquid cui nihil. Ter drítto geskíhet fône ambiguis legibus. Álsó dáz íst in romana lege. Meretrix si coronam auream possideat. publicetur. Uuéder sól man urônen. coronam álde meretricem. Tér fierdo héizet latine diffinitio. táz chít enôt|márchúnga. álde gnôt mezúnga (*sic*). uuánda diu lex táz uuórt spríchet. táz in úngúishéite. únde in stríte uuésen mág. únz sín bezéichennísseda gnôt mézôt uuírdet. Álsó ze romo in stríte uuás. úbe der be scúlden uuâre erslâgen. dén man dâr úmbe slúog. táz er náhtes mít sínero stángo gieng. uuánda romana lex chít. nocte

cum telo deprehensus. occidatur. Tò uuás definitio ze tûonne. uuáz telum sî. Telum ist kespróchen fóne demo chrîechisken uuórte telon. táz chît longum latine. Ter sinfto héizet latine ratiocinatio. táz chît éines tînges féstenunga fóne ándermo. Álso dér stréit. tér den exulem filta. dáz er dáz fóne díu uuóla tûon mùosi. uuánda romana lex chît. exulem intra fines deprehensum. licet occidere.

QUI SINT STATUS RATIONALES.

Aber déro fier rationalium statuum. héizet ter éristo coniectura. dáz chît râtisca. uuánda sò der ínzihtigo lóugenet. sò râtiskòt man dara nâh. mít signis. únde mít argumentis. Also der chúning salomon téta. afferte inquit gladium. et diuidite uiuentem puerum in duas partes. Ter ánder héizet finis. uuánda sò únguís námo íst tés criminis. sò sól iz uuérden finitum. Also dánne geskíhet. sò úzenhálb chîlichùn genómen uuérden sacra uasa. únde dáz in zuíuele íst. uuéder dáz héizen súle fúrtum álde sacrilegium. Iudices ne múgen ér níeht iudicium tûon. ér nomen criminis uuírdet definitum. Ter dríttó héizet translatio. dáz chît uuéhsal. únde míssesézzeda. Uués uuéhsal. Loci. temporis. personę. criminis. poenę. Sie strítent. táz iz ne uuúrte. dár iz sólti. nóh tò iz sólti. nóh fóre démo iz sólti. Oúh strítent sie. dáz iz tíe scúlde ne sîn. ze díen der ínzihtigo gebríeuet sí. álso iz ófto ze romo fúor. dáz man sie mísse bríefta. Sò geskíhet oúh táz man scúlde | hártòr ándòt. álde 56. mínnera ándòt. tánne iz réht sí. Uuéhsal héizet tér strít. uuánda er fóne uuéhsele uuírdet. Álso gregorius iohan-nem zêh constantinopolitanum. dáz er pallium trúoge. dánne ér ne sólti. únde in platea. dár er ne sólti. Vnde paulus fideles zêh. dáz sie íro geríhte fórderòtin apud infideles. Vnde álso uuír ófto chédèn. ziu man échert tés scáz néme. dén man sélben háben sólta. álde ziu man dén sláhe. dér mínnerrùn poenam hábet keurèhtòt. Qualitas héizet ter fierdo rationalis status. Tér hábet námen dännán. uuánda er qualitatem facti úrsùochenòt.

ih méino. úbe si gñot st. álde úbel. réht álde únreht. Uuánda áber qualitas bipertita íst. fóné diu íst si ze chiesenne an íro partibus. Uuéliu sínt íro partes? Táz íst negotiale. únde iuridiciale. Negotiale íst tér strít. tér úmbe daz keuuónehéite geskíhet. álsó chóuflúte strítent. táz tér chóuf súle uuésen státe. dér ze iâr mércate getân uuírdet. ér sí réht. álde únreht. nuánda iz íro geuuónehéite íst. Iuriditiale hábet tánnân námen. dánnân óuh iuridici héizent. Álsó díe ze romo iuridici híezen. díe daz púrgréht in dinge ságetôn. álsó héizet tér dánnân uuórteno strít. iuriditialis. Nû sínt óuh sínú partes zuéi. absolutum et absumptium. Absolutum chít pár. uuánda dar ána nehéin ántséida ne íst. áne dáz ter bemálôto chít párlichó. dáz er uuóla dáz túon múosi. dáz man ímo uuízet. Álsó cicero ságet. táz pacubius poeta. síh ze ímo chlágeti. déro únerôn. dáz ímo éin spíloman dár ze sínemo hús ketórsta hárên be námen. Tés ne hábeta der spíloman nehéina ándera ántséida. áne dáz er in uuóla múosi sô námôn. sô er híeze. Assumptium íst kespróchen fóné | déro assumptione defensionis. táz chít fóné déro uuárnungo déro fúrolágo (*sic*). Tér status hábet quatuor partes. Éin héizet relatio. dáz chít uuídere chêreda. álsó sámson uuídere chêrta. síne scúlde án philisteos. tó sie in málotôn. zíu er in íro ézeske brándi. Ánder pars héizet remotio. dáz chít ábanémunga. álsó daz uuib ába íro sélbún díe scúlde némendo. úfen éinen ánderen sie légeta. dô si chád. serpens decepit me. Tertia pars héizet comparatio. álsó dér mít comparatione síh ántscídôta. tér daz hère lôsendo. hína gáb tien hostibus arma. únde impedimenta. dáz chít keuuáfene. únde fúoter. únde déiz (*sic*) chát. uuésen bézera. dánne sélbez taz hère ze uerliesenne. Quarta pars héizet concessio. táz chít keiíht. Tér strít téilet síh in deprecationem. únde in purgationem. dáz chít in uléha. unde in ántséida. Deprecatio íst. táz ter scúldigo chít. peccauí. ignosce. únde er níeht ne strítet. únde áber díe ándere strítent. díe in demo dinge sízzent. úbe man ímo súle ignoscere. álde ne súle. Purgatio íst triplex. Éin

purgatio héizet casus. táz chít kesciht. Mít casu ántséidót síh. tér dir chít. táz in is lázti. ánderes mánnes tód. álde sín sélbes súht. álde ételih úngeuuándiu geskiht. Anderiu purgatio héizet necessitas. táz chít nót. Also dáz íst. úbe er ze uuórte hábet. táz er uuórte captus. álde ui obpressus. álde in uincola missus. Tiu dríttá purgatio héizet imprudentia. dáz chít únouízenthéit. Also paulus síh ántséidóta. tó er chád. Nesciebam eum esse principem sacerdotum. Tíz sínt tiu exempla déro statuum. die in dinge uuérdent. táz chít. tie dir uuérdent in iudiciali genere causę. | Tie áber in demonstratiuo genere 58. causę. únde in deliberatiuo uuérdent. tár man spráchót. tie hábent tén sélben námen. náls áber nieht sô getániu exempla. Fóne disèn bechénnet man éniu liehto.

QUID SIT STATUS.

Tára náh íst táz ze uuízenne. táz status únde constitutio. ál éin íst. únde sie dännân genámôt sínt. táz tie stritenten. síh stéllent gágen éin ánderên. Intentio únde depulsio. diu máchónt ten statum. Anauáng tes strites. héizet intentio. únde depulsio. dáz chít málizze. únde uuéri. Also dáz íst dáz ter accusator chít. in dinge ze sinemo aduersario. fecisti. únde ér ántuuúrtet. non feci. Álde úbe er chít. non iure fecisti. únde ér ántuuúrtet. iure feci. Tánne diu depulsio sô getán íst. táz sí chít. iure feci. merito lesi. sô sól sí sár dés háben rationem. álso dáz íst. prior enim me lesit. Téro rationis túot ter accusator infirmationem. dáz chít lúzzeda. Sô dáz íst. Non enim te oportuit uindicare iniuriam tuam. Chít áber der bemálôto. non feci. non lesi. uuánda déro depulsioni. nehéin ratio ne fólgêt. uués mág tér rationem gében. tér niehtes ne íihet. sô sól der accusator mít coniecturis zúo fáhen. dáz er in dés lóugenes úberuuínde. Fóne in zuéin chúmet ter strit. ze díen ánderên. die dár in dinge sínt. táz óuh sie begínnent stríten. feceritne. álde úbe er iz téta. iurene fecerit. Tés strites túont tie iudices énde. uuánda an íro iuditio stát. uuéder man in

háben sùle. fúre scúldigen. álde fúre únscúldigen. únde fóné íro iuditio uuírdet er dimissus. álde punitus. Èr dáz 59. sô ergänge. | èr uuírt temo oratori ze geóugenne. dia méisterscáft sínes kechôses. únde ál dáz fúre ze gezi-
henne. mit tíu des tínges spùon mág. únde mit tíu ge-
loublih ketân mág uuérden. tien iudicibus. so uuáz er
uuíle háben ze réhte. álde ze únrehte. únde so uuén er
háben uuíle ze noxio. álde ze innoxio. Uuíolih er fúre
gándo uuésen sùle án demo exordio. únde dára nâh án
dero narratione. únde dára nâh án dero confirmatione.
únde ze iúngest án dero conclusionē. únde án dien állên.
uuío zímíg. uuío ehléine. uuío spilolih. târ dáz keuállēt.
uuío grémezlih. uuío drôelih. uuío in álla rártá geuuér-
bet. tés sint ciceronis pùoh fól. díu er de arte rhetorica
gescriben hábet.

DE PRESENTI STATU.

Nû sùochên óuh hîer án dísemo strite. dér únder
boetio. únde únder dero fortuna íst. uuélêz intentio sí.
únde depulsio. Táz íst intentio. dáz síh sús chlagôt boe-
tius. Itane nihil fortunam pudit? Únde áber. Homines
quatimur fortunę salo. Sô íst táz depulsio. dáz sí chît.
O homo. quę tua detraximus bona? Nulla tibi a nobis
est inlata uiolentia. Sô íst táz ratio depulsionis. Opes.
honores. ceteraque talium. mei sunt iuris. Dominam
famulę cognoscunt. Mecum ueniunt. me abeunte disce-
dunt. Tíu ratio íst sô stárh. taz philosophia ímo uersá-
get. táz er dára gágene. nieht sâr erliuten múge. Álso
sí dâr chît. His sí pro se tecum fortuna loqueretur. quid
profecto contrahisceres. non haberes. Mit tien uuórten
hábet sí ímo uerságet. infirmationem rationis. Únde
60. uuánda fortuna réht hábet. únde sí síh íro | sítes nieht
kelóuben ne mág. pedíu uuíle sí ín dés rhetorice irríh-
ten. dáz ín íro gúotes sô únuuíriges. sâr nieht lángên
ne sólta. únde ín échert tés kúotes lústen sól. táz ímo
eínêst chómenez. niómêr fúrder inslíngen ne mág.]

S E Q U I T U R.

Sús scòniu gechôse. sint tia uuila lûstsám. únz man siu gehôret. Aber beuuífenên ist mër. dáz ín ána líget. Sie infíndent mër íro léides. Sô sie díz állero êrest ne hôrent. sô uuíget ín áber dáz ze hërzen geslagena sêr. Táz íst álso chád sí. Tíz ne sínt óuh níeht tíu scúldígen láchen dínero súhte. Núbe échert súslíhíu uáske. dínes úngerno héilênten sêres. Íh kíbo dír sô iz zít uuírt. tíu tráng. tíu díh túrhkánt. Aber ínín díu. hábe gúoten drôst. únde ne áhto díh níeht uuênegen.

DE PERCEPTIS BONIS.

Hábest tú ergézen dínero sáldon. uuíolih. únde uuíó mánig sie uuáren? Íh uuíle dés suígen. dô dù uuéiso uuúrte. dáz tíh tie hêrosten ín íro flíht námen. | Únde gechórnêr⁶¹. ze déro síppo dero hêrôstôn ze romo. daz chít ze éideme gechórnêr dínero suêre simmacho. uuáre du ímo líeb. êr du ímo uuúrtíst síppe. Dáz tíu fórdêrosta síppa íst. úbe der man geílet. táz er líeb íst. Uuér ne chád tíh tô salígen. sólíches suêres. únde sólíchero suíger. sô chískero chénù. sô êrsámero cómen chíndo? Íh ne uuíle dés níeht chôsôn. dáz tú íungêr guúonne díe hêrscáft. díe álte guún-

---

tum tantum, cum audiuntur, oblectant. Sed miseris malorum altior sensus est. Itaque cum haec auribus insonare desierint, insitus animum meror pregrauat. Et illa, ita est, inquit. Haec enim nondum morbi tui remedia, sed adhuc contumacis aduersus curationem doloris fomenta quaedam sunt. Nam quae in profundum sese penetrent, cum tempestiuum fuerit, admouebo. Ueruntamen ne te miserum existimari uelis, an numerum modumque tuae felicitatis oblitus es? Taceo quod desolatum parente, summorum te uirorum cura suscepit, delectusque in affinitatem principum ciuitatis, quod pretiosissimum propinquitatis genus est, prius carus, quam proximus esse cepisti. Quis non te felicissimum cum tanto splendore socerorum, cum coniugis pudore, tum masculae quoque prolis opportunitate predicauit? Pretereo (libet enim preterire communia) sumptas in adolescentia

nen ne máhtôn. [Tû uuúrte iúngêr consul.] Táz óuh ánderên gescáh. táz uuíle íh úberhéuen. ze dínên chréftigên súnder sáldôn. uuíle íh chómen. [fóne dîen uuíle íh ságen.] Úbe ménniskôn diehsemo. ze dehéinero sálighéite zíhet. mág tánne déro skínbárún êro keâgezôt uuérden? fóne dehéinemo geskéhenemo léide. Íh méino. dáz tû sáhe zuêne dîne súne. sáment fóne dînemo hûs kefûoret uuérdep. mít állero dero hêrrôn mánegi. únde mít álles tes líutes méndi? |

62. [s. dáz sie mít tien êrôn in curiam bráhte. pède sáment consulatum infiengen.] Tánne ín sizzentên in demo spráhhûs. án demo hêrstúole. tû orator uuésendo. getúomet uuúrte. dînes sínnes. únde dînero gespráchî. án des chúninges lóbe? [Sító uuás ze romo. sô chúninga mít síge fóne uuíge châmen. dáz man demo állero gespráchesten beuálh táz sígelób. ze tûonne in capitolio. fóre állemo demo kúte. álso man ímo dô téta. Táz er áber chít insidentibus curules. táz chít er fóne díu. uuánda reges sâzen in tribunali. dár sie díngotôn. álde dár sie iura plebi scáffotôn. áber magistratus sâzen in curulibus. tánne sie búgréht scúofen demo kúte. Curules hîezen. sámo so currules. uuánda íu êr cónsules in curru rítendo ad curiam. tár úfe sâzen.] Tô óuh táz keskáh. táz tû únder ín zuéin consulibus míttêr sizzendo. fóllglichto állero dero mánigi spéndôtôt. tie síge gébâ.

[DE TROPHEO ET TRIUMPHO.]

Têro síge êrôn. uuáren zuô. díu mínnera. únde díu mēra. Tíu mínnera hîez ia chríechiskûn *) tropheum.

*) Es steht chrieskûn.

negatas senibus dignitates ad singularem felicitatis tuae cumulum uenire delectat. Si quis rerum mortalium fructus ullum beatitudinis pondus habet, poteritne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? cum duos pariter consules liberos tuos domo prouehi sub frequentia patrum, sub plebis alacritate uidisti; cum eisdem in curiacurules insidentibus tu regiae laudis orator, ingenii gloriam facundiaeque meruisti; cum in circo duorum medius consularis circumfusae multitudinis expectationem triumphali largitione sa-

iás. sô die hostes uuúrten ze flúhte bechèret.
 chám sígenémo. fóne uuíge ritendo. úfen éinemo
 en rósse. Vfen démo uuárd er enfängen fóne demo
 áne die patres. tie léitôn in ritenten in capitolium.
 uuúrten mactatę dár oues in sacrificium. Fóne diu
 iz ópfer ouatium. Áber diu mēra síge éra. fóne
 er nú ságet. híez in chrēchiskûn triumphus. táz
 uuás sô die hostes. erslágén | uuúrten. Tánne chám der 63.
 uictor fóne uuíge. ritende in curru. die quatuor albi equi
 zúgen. Vfen déro infiengen. in patres. sáment temo
 plebe. únde léitôn in ad capitolium. únde ópferotôn dár
 tauros. únde úmbe geméina fróuui. nám man fróno scáz.
 úzer demo erario. únde gébeta állemo demo búrglúte.
 únde dien sígenemôn. gáb man palmes in hánt. únde
 lauream coronam an hóubet. únde gúollichôta man dén
 sígo mít lóbe. álso dár fóre geságet íst. Ter uuár filo
 hártó geêret. témo daz lób uuárt peuólén ze tūonne.
 álde der scáz ze spéndōnne. Ter sígo hábet námen fóne
 dien signis. Sô dien hostibus uuerdent tie signa genó-
 men. táz héizet sígo némen.]

DE INDULGENTIA FORTUNAE.

Íh uuáno dû betrúge dia fortunam. dáz sí dih sô zér-
 tet. únde dih sô urítet. [Demulcet. chít stréichôt. álso man
 dúot. témo man zártôt. Delitię sint frítliche sácha. die
 uuír éigen. úmbe lústsámi. náls úmbe dúrfte. álso turtures
 sint. únde psitaci.] Tú hábest íro ánaguúnnen. dáz sí nóh
 nehéinemo in súnder ne gáb. [nehéinemo dinemo gnôz. Tár
 sí chít priuato. dár lázet sí échert ten chúning fóre. Sie héizent
 álle priuati. die chúninga ne sint.] Uuile du nú zálón mít
 íro? Nú érest prúnséhontíu zuángta sí dih. Úbe dû zálòst.

---

tiasti. Dedisti, ut opinor, uerba fortunae, dum te illa demulcet,
 dum te, ut suas dilicias, fouet. Munus, quod nulli umquam pri-
 uato commodauerat, abstulisti. Uisne cum fortuna calculum po-
 nere? Nunc te primum liuenti oculo prestrinxit. Si numerum

unde chóstòst. uuáz tù nóh éigist péidero. léides ióh
 64. sò ne uerságest tu díh | nóh nieht sáldòn. Áhtòst
 pediu únsaligen. uuánda hina íst. táz tíh fréuta. tí
 óuh hina. dáz tíh nú léidegòt. Pediu ne sólt tu d'
 negen áhtòn. [Táz héizet argumentum a contrariis.
 tù nú sò níuuenes chómenêr. gást. hára in dísses ú
 libes skenam? [In skena skéllent hértòn béide fab
 tarum rerum. sò comedie sint. ióh tristium. sò tragoedie
 sint. Uuánda óuh úns pegágenent hértòn. leta. únde tristia.
 pediu íst únsér lib kelih tero skena.] Uuánist tu debéina
 státigi uuésen. án dero ménniskòn dinge? Tánne ióh sélben
 den ménnisken éin chúrzuuila ófto zeerlékke? Úbe óuh
 sélten in éteuues sáldòn debéin státigi íst. Sín énde íst
 io *) dóh téro sélbòn sáldòn énde. níunt fólle giengín sie
 imo únz tára. Uuáz áhtòst tù dár ána geskéidenes. tù sia
 lázêst erstérbendo. álde sí díh láze. fóne dír flihendo?

OMNIA MUNDANA ESSE INSTABILIA.

Sò mórgen rôtíu súnna úfen íro réito. [sò fabule sá-
 65. gent.] ritentíu | begínet skínen. sò tímberênt tie stérnen.

*) Es steht ót mit schliessendem o oder v. *in dem fort in die welt*

modumque laetorum tristiumue consideres, adhuc te felicem
 negare non posses. Quod si iccirco te fortunatum esse non exi-
 stimas, quoniam, quae tunc laeta uidebantur, abierunt, non
 est quod te miserum putes: quoniam, quae nunc mesta
 creduntur, pretereunt. An tu in hanc uitae scenam nunc
 primum subitus, hospesque uenisti? ullamne humanis rebus
 in esse constantiam reris, cum ipsum sepe hominem uelox
 hora dissoluat? Nam et si rara est fortuitis rebus manendi
 fides, ultimus tamen uitae dies mors quaedam fortunae
 est etiam manentis. Quid igitur referre putas, tunc illam
 moriendo deseras, illa an te fugiendo?

Cum polo phoebus roseis quadrigis
 Lucem spargere ceperit,
 Pallet albentes hebetata uultus

tién skimôn bedécchentên iro bléichen ánalütte. Sô ze lénzen fône des uuéstene uuíndes uuármi. rôsebluomen uuérendent. áfter demó uélde. úbe dáanne héiz chúmet tér uuólchenônto súntuuínt. sô mûozen die bluomen. risen ába dién dórnen. Éina uuíla íst ter mere stílle. únde lütterêr. ándera uuíla tuárot er trúobêr. Ube allero uuérkte únstáte íst iro bilde. únde úbe sí sih ébendíccho uuéhselôt. So hábe dih ze múrgfaren sáldon. únde ze únstatemo gúote dero méniscon. Sô íst táz kuís. únde fásto gesézzet. táz nieht kebórnes. státe ne sí.

ITEM QUOD NON DESTITUTUS SIT OMNI FELICITATE.

Tò antuuúrta ih iro. Uuár íst táz tu ságest. méistra állero túgede. Nôh ih ne mág ferlôugenen. mínero spúotigun férté. Tá z íst. tá z mír uuê túot. sô ih is kehúgo. Tá z prénnet míh. Nehéinero slábito únsálda neíst sô michel. in állên mísseskih-ten. sô díu íst. tá z mán síh pehúget. iú êr uuésen sáligen.

Flammis stella prementibus,
 Cum nemus statu zephiri tepentis
 Uernis irrubuit rosis,
 Spires insanum nebulosus auster.
 Iam spinis abeat decus.
 Saepe tranquillo radiat sereno
 Immotis mare fluctibus.
 Saepe feruentes aquilo procellas
 Uerso concitat aequore.
 Rara si constat sua forma mundo,
 Si tantas uariat uices,
 Crede fortunis hominum caducis,
 Bonis crede fugacibus.
 Constat, aeterna positumque lege est,
 Ut constet genitum nihil.

Tum ego, uera, inquam, commemoras, o uirtutum omnium nutrix, nec infitiri possum prosperitatis meae uelocissimum cursum. Sed hoc est, quod reolentem uehementius coquit. Nam in omni aduersitate fortunae infelicissimum genus est infortunii, fuisse felicem.

Tò ántuuúrta si. Táz tú engéltést tînes lúkken uuáhrs.
 66. táz ne uuíz tien dângen | nieht. [Uúizist táz tú in
 is nieht keuuízen ne máht.] Sîd tîr sô héuig tûnchet
 tér báro námo dero sâldôn. sô zálo mít mîr. únde
 chóro mîh úberuuínden. dù ne éigist nóh knûog mánigero
 sâldôn. [Táz tú sâldá héizest. tóh sie sô ne sîn. tie sînt
 tîr nóh úninfáren.] Hábet tîr nóh kót pehálden gánz. únde
 úndároháft. táz tú tíuresta hábetôst. in állemo scázze. mít
 uuélemo réhte chlágôst tu díh táune. hábendêr. únde óuh
 taz pézesta hábendêr. sámó so dû ne éigist na? Tríuuo
 nóh lébet kesúnde. állero mánno éra. symmachus tîn suêr.
 Únde dár ána hábest tu. dáz tú mít temo libe géro
 chóuftist. Tér állêr íst túged. únde uuístuom. Únde sîn
 sélbes síh fertrôstet hábendêr. chlágôt er échert tîh. Lébet
 tîn chéna. álles sítes kezógeniu. in chíuski. únde êrháfti
 síh fúre némende. Únde dáz íh sámént pegrife állen íro
 uuídemen. demo fáter gelíchiu. [Tie sácha daz uuib sámént
 íro bringet. zúo demo mán. dáz íst íro uuídemo.] Sô (*sic*)
 67. lébet chído íh. | Vnde úrdruzíu dísses líbes. pehébet sí
 den átem ínne. échert kérno dúrh tîb. [táz sí geséhe. uuio
 iz úmbe díh fáre.] Vnde náh tîr chélando. suéndet sí síh
 uuéinôndo. únde chárôndo án demo éinen dínge. íoh íh íchen

Sed quod tu, inquit, falsae opinionis supplicium luis, id rebus
 iure imputare non possis. Nam si te hoc inane nomen
 fortuitae felicitatis mouet, quam plurimis maximisque ab-
 undes, mecum reputes licet. Igitur si quod in omni for-
 tulae censu pretiosissimum possidebas, id tibi diuinitus
 inlesum adhuc inuiolatumque seruatur, poterisne meliora
 quaeque retinens, de infortunio iure causari? Atqui uiget
 incolumis illud pretiosissimum generis humani decus,
 simmachus socer, et quod uitae pretio non segnis emeret,
 uir totus ex sapientia uirtutibusque factus, suarum secu-
 rus, tuis ingemiscit iniuriis. Uiuít uxor ingenio modesta,
 pudicitiae pudore precellens, et ut omnes eius dotes bre-
 uiter includam, patri similis. Uiuít, inquam, tibi que tan-
 tum uitae huius exosa spiritum seruat. Quo uno felicitatem
 minui tuam, uel ipsa concesserim, tui desiderio

uuíle. dir dero sáldòn méngin. Vuáz tárf ih chòson úmbe dîne súnè. die consules uuáren? [Consulares sînt. tie consules uuáren. álde uuírdig sînt ze uuérdenne.] Án diên iu skînet tiu râtlichî íro fáter. íoh íro ánen geuuízzes. sò uílo iz in démo áltre skînen mág. Sîd tie ménnîsken níeht so géerno ne hábent sò den líb. uuóla gréhto be díh sáligen. úbe dù uuéíst. uuáz tír tóug. tú nóh hábest. táz tíurera íst. tánne der líb. [Tiu suasio íst in rhetorica honestissima. únde ualidissima. tíu mît temo comparatiuo uuírdet. tér mër gemàg. tánne superlatiuus.] Fóne díu uuíske ába die tràne. fortuna ne hábet sie nóh níeht álle in háze. [Tinèn friunden íst si nóh ántlázîg. tóh si dír dúnge.] Nóh tír ne | begágenda níeht ze stárb túnest. sîd nóh tie sénchel 68. chrâpfen fásto háftènt. tie nú. únde hína fúre díh ne lázent. úngetròsten. [Sò mézîg uuínt íst. sò múgen anchorè gestáten daz skéf. sò chréftîg túnest chúmet. sò ne múgen sie. Anchorè dáz sînt suáriu ísen. chrâpfah tíu. in chríechiskún fóne dero hénde genámotíu. uuánda sie síh fásto hábent zúo diên stéinen. únde zúo dero érdo. dàr man daz skéf státen uuíle.]

RESPONSIO.

Háftèn múozîn sie chád ih. Ín ze stéte stántèn. so uuío iz sí. sò genésèn uuír. Uuáz úns áber únserro êròn enfáren sí. dáz síhest tu.

---

lacrimis ac dolore tabescit. Quid dicam liberos consulares, quorum iam, ut in id aetatis pueris, uel paterni uel anti specimen elucet ingenii? Cum igitur precipua sit mortalibus uitae cura retinendae, o te, si tua bona cognoscas, felicem, cui suppetunt etiam nunc, quae uita nemo dubitat esse cariora. Quare sicca iam lacrimas. Non dum est ad unum omnes exosa fortuna, nec tibi nimium ualida tempestas incubuit; quoniam tenaces herent ancorae, quae nec presentis solamen nec futuri spem temporis abesse patiantur. Et hereant, inquam, precor: illis namque manentibus, ut cumque se res habeant, enatabimus. Sed quantum ornamentis nostris decesserit, uides.

ITEM PHILOSOPHIA DE HUMANA CONDITIONE.

Sô ist iz sâr éteuuáz nû bézera úmbe díh chád sí. Vbe dír iz níeht állez kelícho ne mísselíchêt. táz tír in lôz keuállen íst. [úbe dû díh tóh ze dien uriunden uersíst (*sic*).] Mír uuíget áber. dáz tû sô uerzérlet píst. dáz tu sô ámerlícho únde sô ángestlícho chlágôst. táz tír íeht kebréste dínero sálighéite. Vuér íst sô uóllûn sâ'íg. ér ne ríngé éteuuár úmbe sín díng? táz iz sô stát. Tíu geskáft tero ménniskôn gúotes. zíbét ío ze ángesten. Únde íst só-
69. lih. táz sí níomer ze gánzi ne chúmet. álde úbe sí | chúmet. ío dóh ne uuérêt. [Ter mán ne beréchenôt síh níomér álles sínes tûnges. álde úbe er síh peréchenôt. sô íst iz únuuérig.]

DISTINCTIO HUMANAE CONDITIONIS.

Súmeliçhêr íst ríche. únde íst áber únédele. Súmeliçhêr íst chúnť mán fóné geédele. témo iz áber léid íst. túrh sín árm getrágede. Súmeliçhêr hábet tero béidero gnúog. únde chlágôt áber. dáz er úngéhiet íst. Súmeliçhêr íst uuóla gehiet. únde áber érbelôsêr. scázzôt er únerbôn. Súm hábet chint cnúogíu. únde chlágôt áber dáz sív frátatíg sínt. Pedíu ne íst níoman. dér síh hábe geéinôt míť sínes líbes geskéfte. Ín begágenet állen. dáz ín únchúnť íst. ér síe iz pesúochên. únde besúochentên mísselíchêt.

Et illa, promouimus, inquit, aliquantulum, si te nondum totius tuae sortis piget. Sed delicias tuas ferre non possum, qui abesse aliquid tuae beatitudini tam luctuosus atque anxius conqueraris. Quis est enim tam compositae felicitatis, ut non aliqua ex parte cum status sui qualitate rixetur? Anxia enim res est humanorum conditio bonorum, et quae uel numquam tota proueniat, uel numquam perpetuo subsistat. Huic census exuberat, sed est pudori degener sanguis. Hunc nobilitas notum facit, sed angustia rei familiaris inclusus esse mallet ignotus. Ille utroque circumflus uitam caelibem deflet. Ille nuptiis felix, orbis liberis alieno censum nutrit heredi. Alius prole laetatus, filii filiaeue delictis mestus illacrimat. Id circo nemo facile cum fortunae suae conditione concordat. Inest enim singulis, quod inexpertus ignoret, expertus exhorreat.

Lége dára zto. dáz súmelichêr álesáligêr. sô zúrdel ist. iz ne uáre ález sô ér uuélle. uuánda er árbéite sô úngeuón ist. táz er síh sár mísséhébet. ióh lúzzeles tinges. Sô lúz-zeliú díng penément ióh uuóla sáligên. dáz sie nieht fóllún | 70. sálig ne uuérdent *). Uuío mánige uuánest tú ne áhtotín síh kúolliche. úbe sie dóh éinen lúzzelen téil hábetín dínero sálighéite? Tísiu sélba stát. tia dû héizest íhseli. díu íst tien lánthluten héimote. Álso guísso. ne íst nieht uuêneghéit. mán ne áhtoe iz fúre dáz. Tára gágene íst sálig so uuélih lóz temo mán geuálet. úbe ér iz ében múote uer-tréget. Vuér íst tér síh kelâzet in úngedúlte. ér ne uuélle uuéhsal túon sínes tinges. so uuío iz stát? Neíst nú na díu sáligicha súozí gemískelôt mít mánegero bíitteri. Tíu démo-nío sô súoze ne íst. tér sia níuzet. táz er sia getuélen múge. sí ne rúme. sô sí uuíle. Nú skínet uuóla. uuío uuêneglíh sí dero ménniskôn sálighéit. Tíu ióh mít ébenmúotigên nío uuéríg ne uuírdet. nóh fermúrdên. únde ángístêndên lústsám ne íst. tóh íro fóllún sí.

---

*) Es stoht uuírdet.

Adde quod felicissimi cuiusque delicalissimus sensus est, et, nisi ad nutum cuncta suppetant, omnis aduersitatis insolens minimis quibusque prosternitur: adeo perexigua sunt, quae fortunatissimis beatitudinis summam detrahunt. Quam multos esse coniectas, qui sese celo proximos arbitrentur, si de fortunae tuae reliquiis pars eis minima contingat? Hic ipse locus, quem tu exsilium uocas, incontentibus patria est. Adeo nihil est miserum, nisi cum putes; contraque beata sors omnis est equanimitate tolerantis. Quis est ille tam felix, qui, cum dederit impatientiae manus, statum suum mutare non optet? Quam multis amaritudinibus humanae felicitatis dulcedo respersa est: quae si etiam fruenti iucunda esse uideatur; tamen, quo minus, cum uelit, abeat, refinari non possit. Liquet igitur quam sit mortalium rerum misera beatitudo, quae nec apud equanimos perpetua perdurat, nec anxios tota delectat.

**ARGUMENTATUR NON ESSE BEATITUDINEM IN
PRAESENTI FELICITATE.**

Uuáz kánt ír liute ánderes uuár sùochendo. dia sáldá. die ír hábent in íu sélbên? Ír ne uuízent is nieht. ír há-
71. bent míssenómen. dáz írret | íuuih. Íh óngo dir. an uuíu
die méistún sáldá sint. uuár sie ána uuérbent. Íst tir íeht
liebera. dánne dù sélbo? Néin chíst tu. Uuile dù uuálten
dín sélbes. [sò. dáz tu fortunam in uersíhte éigist.] sò
guúnnest tú. dáz tu níomér géno ne uerliusist. nóh tír
óuh tíu fortuna genémen ne mág. [Mít tíu uuérdent tír
béidiu gebúozet. íóh anxietas. íóh instabilitas. fóne dien íh
fóre ságeta.] Vnde dáz tú uuízist. táz tie sáldá (*sic*) nieht ne
sint. án disèn zuíueligen dingen. chius iz sús. Vbe sálig-
héit íst taz fórderòsta ménniskòn gúot. *Suspensio*. Nóh
táz nieht taz fórderòsta gúot ne íst. táz man ferliesen mág.
Et hic. Uuánda dáz échert fórderòra íst. táz mánne benó-
men uuérden ne mág. *Et hic*. Sò ne íst nehéin zuíuel.
núbe únstáte sálda. nieht kehéifen ne múgin mánne. sálig-
héit ze guúnnenne. [Tíz argumentum chít. uuánda an summo
bono sálighéit íst. tár dés prístet. táz tár sálighéit ne sí.
Táz argumentum héizet a causa. uuánda summum bonum. dáz
íst causa beatitudinis.] Tára zùo ságo íh tír [Táz ne mág nio
ze léibo uuérden.] dén dísiu múrfára (*sic*) sálda héuet. núbe
er sía uuíze so múrga uuíla uuérenta. álde ne uuíze.
[Táz

Quid igitur o mortales extra petitis intra uos positam
felicitem? Error uos, inscitiaeque confundit. Ostendam
breuiter tibi summae cardinem felicitatis. Estne aliquid
tibi te ipso pretiosius? Nihil, inquires. Igitur si tui com-
pos fueris, possidebis quod nec tu umquam amittere uelis,
nec fortuna possit auferre. Atque ut agnoscas in his for-
tuitis rebus beatitudinem constare non posse, sic collige.
Si beatitudo est summum naturae bonum ratione degentis,
nec aliud est summum bonum, quod eripi ullo modo pot-
est; quoniam precellit id, quod nequeat auferri: manifestum
est, quod ad beatitudinem percipiendam fortunae instabi-
litas aspirare non possit. Ad haec, quem caduca ista
felicitas uehit, uel scit eam, uel nescit esse mutabilem.
Si

[Táz ist argumentum a contrariis.] | Vbe ér iz ne uuéiz. 72. uuío sâliglîh lôz mág ímo uuéesen geuâllen. án dero únuuîzenthéite? Uuéiz er iz áber. sô múoz er nôte fúrhten ze uerliesenne. dáz er síh uuéiz múgen uerliesen. Fóne díu ne lâzet in díu átaháfta fórhta níeht sâligen uuéesen. [Sô getân argumentatio. héizet in rhetorica comprehensio. táz chît keuángeni. uuánda er ímo níeht indrînnen ne mág. ér ne gefábe in. álso er nú chît. ér uuíze. álde ne uuíze fortunam instabilem. ér ne íst ío sâlig níeht. Álso dáz íst in euangelio. Boptismum iohannis de celo erat. an ex hominibus? So uuéder sie chádîn de celo. an ex hominibus. sô uuúrtîn sie geuángen.] Alde uuánet er. úbe er iz ferlíuset. táz er síh is fertrôsten múge. Íoh sô skînet úndîure. dáz sîn. únde écherôde. dáz únsih lúzzel ríuuet. sô uuir iz ferliesèn. [Táz íst állez dissuasoria oratio. mít tú si ín uuéndet. dáz er ne mínnoe caducam felicitatem. uuánda dáz íst inutile. et non necessarium.] *Suspensio.* Vnde uuánda dû dér bíst. témo dáz chúnt ketân íst. únde in gestúncôt íst. mít mánigfáltero lêro. dáz ménniskôn selâ erstérben ne múgen. *Et hic.* Vnde dánne óffen sí. sáment temo lichámen erstérben día uuérldsálda. | Sô ne íst ne-73. héin zuíuel. úbe sí gíbet sâlighéit. álle ménnisken stérbendo. ze uuêneghéite uárên. [Táz héizet argumentum ab antecedentibus. uuánda úbe beatitudo fóre írstírbet. sô fólghet nôte miseria.] Vbe mánige día sâlighéit kuúnnen mít temo tôde. únde mít ánderên uuéuuôn. [álsø martyres tâten]

Si nescit, quaenam beata sors esse potest ignorantiae cecitate? Si scit, metuat necesse est, ne amittat, quod amitti posse non dubitat; quare contiguus timor non sinit esse felicem. An uel si amiserit, neglegendum putat? Sic quoque perexile bonum est, quod aequo animo feratur amissum. Et quoniam tu idem es, cui persuasum atque insitum permultis demonstrationibus scio, mentes hominum nullo modo esse mortales; cumque sit clarum, fortuitam felicitatem corporis morte finiri: dubitari nequit, si haec auferre beatitudinem potest, quin omne mortalium genus in miseriam mortis fine labatur. Quod si multos scimus beatitudinis fructum non morte solum, uerum etiam dolo-

uoto mág tãne díu gágenuuertíu sálige tãon? [díu hína uuórtenu. uuénege ne tãot. Tãz héizet argumentum a repugnantibus. álsó díu sínt repugnantia. presens. únde transacta. Tíu sínt fóne díu repugnantia. uuánda éinez péitet hína. ánderez péitet hára.]

QUOMODO TRANQUILLITAS TENENDA SIT.

So uuér dúrh keuuárehéit sîn gesáze uuélle máchôn êuuig. Nóh ér ne uuíle níder uerstózen uuérden. fóne dien dôsôntên uuínden. Vnde ér intsízzen ne uuíle den drôlichó uuéllônten mére. Tér ne zímberoe ne uuéder. nóh án dero hòhi des pérges. nóh án demo gríeze des stádes. Térét (*sic*) sùochet ín der uuínt ín ále máht. híer ne íst ún-denán uéstí. díu daz zímber múge trágen. Vbe dú fíhen (*sic*) uuéllést. fréisiga stát. scôno zímberôndo. sô sùoche níderen stéin. úfen démo zímberé bállo. | Tóh óuh 74. tér díezendo uuínt uuílle den mére. únde uélle den uuált.

---

ribus suppliciisque quaesisse, quonam modo praesens uita facere beatos potest, quae miseros transacta non efficit?

* Quisquis uolet perennem
 Cautus ponere sedem,
 Stabilisque nec sonori
 Sterni flatibus curi,
 Et fluctibus minantem
 Curat spernere pontum;
 Montis cacumen alti,
 Bibulas uitet arenas.
 Illud proteruus auster
 Totis uiribus urget,
 Hae pendulum solutae
 Pondus ferre recusant.
 Fugiens periculosam
 Sortem sedis amenaе,
 Humili domum memento
 Certus figere saxo.
 Quamuis tonet ruinis
 Miscens aequora uentus,

Tú erléitest ió dînen lib in ráuuôn. sáliglichó díx lóskentèr. sámó só in éinero uésti. láchénde des uuéteres úngébárdôn.

INCIPIIT DISPUTARE DE REBUS IPSIS.

Uuánda díh tóh íu íngánt míne rédá. mít tien íh tíh únz nû fáscôta. sô íst nû ze uáhenne uuáno íh ze stárcherèn rédôn. [Sî rédota únz hára mít ímo suadendo. únde dissuadendo. secundum artem rhetoricam. Álso dáz officium oratoris íst. suadere honesta. utilia. necessaria. possibilia. únde dára gágene dissuadere turpia. inutilia. non necessaria. impossibilia. Nû uuile sî disputare. dáz ne gát ten oratorem nieht ána. núbe den phylosophum. Táz héizet disputare. de naturis rerum. uel de deo. uel de moribus tractare. Tóh súlen uuír dáz chîesen. dáz sî hértôn bégínnèt péidiu tûon. íoh disputare. íoh suadere.] Uuóla nóh. sage dés íh frágee. Úbe díe hálen. únde díe uerloufenten gébádero fortunę ne uuárin. uuáz máhti dánne déro gébôn íomer íuuêr uuérden. úbe sî íro íu ne óndî. álde uuáz rúoh-tînt ír déro sélbôn. sô ír sie gnôto géchúrînt? [Ter mán ne hábet nehéinen geuuált ríche ze síinne. ímo ne únne ís tíu fortuna. dér sélbo ríhtúom íst smáhe. án sín sélbes natura.]

DE PECUNIA.

Íst tér ríhtúom | tíure. fóné ímo sélbemo. álde fóné 75. íu? Já uuéder íst tíurera. íro zuéio? Uuánest tu daz kólt

---

Tu conditus quieti
Felix robore ualli.
Duces serenus aeuum,
Ridens aetheris iras.

Sed quoniam rationum iam in te mearum fomenta descendunt, paullo ualidioribus utendum puto. Age enim, si iam caduca et momentanea fortunae dona non essent, quid in eis est, quod aut uestrum umquam fieri queat, aut non perspectum consideratumque uilescat? Diuitiae uel uestri, uel sui natura pretiosae sunt? Quid earum potius? aurumne, an uis congestae pecuniae?

tíurera sí. únde díu gesámenôta mánegi des scázzes? [tánne die ménnisken?] Tríuuo. síe glízent sô báz. úbe man sie mêr úzkíbet. dánne man sie sámenôe. Táz skínet târ âna. uuánda fréchi léidet tie ménnisken. mílti máchôt sie máre. únde geuuáhtliche. Vbe dáz ter mán ímo háben ne mág. táz ér ándermo gíbet. sô íst fône díu ze gébenne. uuánda dánne uuírt ter scáz tíure. sô er fône spéndonne zegât. Vnde sô getân íst íuuêr scáz. úbe ín éinêr állen begrífet. so uuáz sín ín dero uuérhte íst. táz sín die ándere dárben. Nú íst tíu stímma sólih scáz. táz sí álliu sáment ín mán-noliches órôn íst. Áber íuuêr ríhtúom. ne íst ánderes uuío nieht keméine. ér ne uuérde zetéilôt. Sô er getéilet uuírt. sô sínt tie dés te ármeren. díe ín téilent. únde lázent. Uuóla gréhto. uuío gnôte. únde uuío árm dér ríhtúom íst. dén mánige háben ne múgen nóh éinemo zúo ne slínget. ánderêr ne árnee.

DE GEMMIS. I

76. Lústet íuuíh tie gímma ze séhenne? Íst íro glíz íuue-rên óugôn líeb? Íst ín íeht âna tíurero glánzi. díu háftêr ín. náls tien ménniskôn. Únde míh íst uuúnder. dáz síh íro foman uuúnderôt. Uuáz íst líbelôses. únde lídelôses. dáz

---

Atqui hae effundendo magis, quam coaceruando melius nitent: siquidem auaritia semper odiosos, claros largitas facit. Quod si manere apud quemquam non potest, quod transfertur in alterum; tunc est pretiosa pecunia, cum translata in alios largiendi usu desinit possideri. At eadem si apud unum, quanta est ubique gentium, congeratur, ceteros sui inopes fecerit. Et uox quidem tota pariter multorum replet auditum: uestrae uero diuitiae, nisi comminutae, in plures transire non possunt, quod cum factum est, pauperes necesse est faciant, quos relinquunt. O igitur angustas inopesque diuitias, quas nec habere totas pluribus licet, et ad quemlibet sine ceterorum paupertate non ueniunt. An gemmarum fulgor oculos trahit? Sed si quid est in hoc splendore precipui, gemmarum est lux illa, non hominum: quas quidem mirari homines uehementer admiror. Quid est enim carens animae motu atque membrorum compage,

in sêlemo dinge. sô der ménnisko ist. unde rédobáftemo. súle scône dúnchen? [Imo sól scône dúnchen. dáz imo gelih íst.] Úbe sie óuh fóne gótes uuillen. unde uóne íro sélbero féhi. íeht tero hínderostún scôni hábent. ío dóh fóne íuuerro búrlíchi férro geskéidené. sóltôn sie íu ún-uuúnderlih kedúnchen.

DE MUNDI SPECIE.

Túnchet íu daz félt skône. Zíu ne sól? Íst éin scône téil dero scônún uuérkte. Sô íst óuh ter mére mínnesám. in ánasíhte. sô er stílle íst. Sô éigen uuír fúre uuúnder. sélben den hímel. unde állíu gestírne. Ínno? trífet tíh téro dehéinez ána. [kíbet iz tír íeht sínero scôni?] Ketárst tu díh íeht rúomen íro scôni? Máht tú geuéhet uuérden. | náh tien blúomôn? Álde sól tú ébenbíríg uuérden. díen⁷⁷. súmerlichên geuuáhstên. Uuáz lázest tú díh ána. sô úpíga méndi? Uuáz íst tír líebera ánder gúot. tánne daz tíu. Tír ne mág tíu fortuna dáz níeht kegében. tés tíh tíu natura hábet keúzôt.

DE ALIMENTIS.

Ter érduuúocher sól díen lébendên ze fúoro áne zuíuel. Vuíle du áber dés keuágo sín. dés tíu natura bedárf. sô

quod animatae rationabilique naturae pulcrum esse iure uideatur? Quae tametsi conditoris opera suique distinctione postremae aliquid pulcritudinis trahunt, infra uestram tamen excellentiam collocatae admirationem uestram nullo modo merebantur. An uos agrorum pulcritudo delectat? Quid ni? Est enim pulcerrimi operis pulcra portio. Sic quondam sereni maris facie gaudemus: sic caelum, sidera, solem, lunamque miramur. Num te horum aliquid attingit? num audes alicuius talium splendore gloriari? An uernis floribus ipse distingueris? aut tua in aestiuos fructus intumescit ubertas? Quid inanibus gaudiis raperis? quid externa bona pro tuis amplexaris? Numquam tua faciet esse fortuna, quae a te natura rerum fecit aliena. Terrarum, quidem fructus animantium procul dubio debentur alimentis. Sed si, quod naturae satis est, replere indigentiam uelis, nihil

ne förderöst tú nehéin úrgúse dero fortunę. [Unánda démo íst sámó uuóla. dér gnúoge hábet. sô démo. dér ze uílo hábet.] An únmánigên dínge. únde lúzzelên. hábet tiu natura gnúog. Uuile du íro íeht úber túon. sô íst tír iz éin uuéder. sô únuuúnna. álde scádo.

DE INDUMENTIS.

Uuile dâ gân gezíeret mít mísselichero uuáte. Úbe sí dien óugôn líchêt. sô lóbon íh éinuuéder. sô día chlêini des vuúrchen. álde dén geziug tes uuérches.

DE FAMULIS.

78. Máchôt tíh tíu mánigi dínero scálcho sáligen? | Tie úbe síe árg chústíg sínt. zála ín demo hús sínt. únde búrdi. únde únhólde sélbemo demo hêrren. Sínt síe áber chústíg. uuío múgen dánne ánderes mánnes chúste. díu scáz sín. únde díu ríhtúom?

ALIENA BONA ESSE QUAE NUMERAUIT.

Fóne démo állemo skínet. táz téro nehéin díu gúot ne íst. tíu dâ fúre dáz áhtöst. Únde úbe án ín nehéin díu scóni ne íst. téro dâ géron súlist. uuáz íst táne. dáz tíh súle uerlórnez ríuuen. álde gehábetez fréuuen? Úbe síu án ín sélbên natúrlichó gúot sínt. uuáz háftêt tíh tíu scóni? Ne uuárin

---

est quod fortunae affluentiam petas. Paucis enim minimisque natura contenta est; cuius satietatem si superfluis urgere uelis, aut iniucundum, quod infuderis, fiet aut noxium. Iam uero pulcrum uariis fulgere uestibus putas; quarum si grata intuitu species est, aut materiae naturam aut ingenium mirabor artificis. An uero longus ordo famulorum facit esse felicem? Qui si uitiosi moribus sunt, pernitiósa domus sarcina, et ipsi domino uehementer inimica; sin uero probi, quonam modo in tuis opibus aliena probitas numerabitur? Ex quibus omnibus nihil horum, quae in tuis computas bonis, tuum esse bonum liquido monstratur. Quibus si nihil inest appetendae pulcritudinis, quid est, quod amissis doleas uel laeteris retentis? Quod si natura pulcra sunt, quid id tua refert? Nam haec per

sie ðin nieht. sô uuârin siu dôh scône. Nôh táz ne turet siu nieht. táz siu ðin sint. Súnder dânnân gestieze dù siu hînder ðih. uuânda siu ðir tiure dúnchent.

OPIBUS NON FUGARI INDIGENTIAM.

Uuáz uuéllent ír dôh nú getûon. mít sô míchelemo óstòde iuuerro sâchôn? Ír uuéllent iz sô brîngen uuâno ih. táz íu níhtes ne bréste. Tríuuo. dáz féret ál ánderes. mísse|lih scáz tíurêr. bedârf óuh mícheles keziuges. táz er⁷⁹. beuuârôt uuérde. Únde íst uuârez píuuúrte. dáz man chít. tér filo hábet. tér bedârf óuh filo. Áber dâra gágene be- dúrden ðie lúzzel. Tie ðés séhent. táz sie íro geziug ke- scâffoên áfter natúrlichero nôte. náls áfter démo únmeze dero gíredo.

DE PROPRIO ET NATURALI BONO.

Pristet íu dâne án íu sélbên dáz ír éigen gût ne éigent. nôh natúrlichó íngétân iz. táz ír iz in ánderên sâ- chôn sùochent? Sól nú sô bestúrzet sín. ðiu geskáft téro ðíngo. táz ter mênisko góte gelíchêr. án déro uuírde sí- nero rationis. ímo sélbemo ne sùle dúnchen scône. áne fône únlebendes tínges hábede? Ír áber góte gelíche in iuuermo síne. ír uuéllent zíeredâ sùochen iuuerro frám-

Handwritten note:
 1. pro fugi
 2. rationis
 3. síne

se a tuis quoque opibus sequestrata placuissent. Neque enim idcirco sunt pretiosa, quod in tuas uenere diuitias: sed quoniam pretiosa uidebantur, tuis ea diuitiis anumerare maluisti. Quid autem tanto fortunae strepitu desideratis? Fugare, credo, indigentiam copia quaeritis. Atqui hoc uobis in contrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis opus est ad tuendam pretiosae supellectilis uarietatem: uerumque illud est, permultis indigere eos, qui permulta possideant: contraque minimo, qui abundantiam suam naturae necessitate, non ambitus superfluitate metiantur. Itane autem nullum est proprium uobis, atque insitum bonum, ut in externis ac sepositis rebus bona uestra quaeratis? Sic rerum uersa conditio est, ut diuinum merito rationis animal, non aliter sibi splendere, nisi inanimatae supellectilis possessione uideatur? Et alia quidem suis contenta sunt: uos autem deo mente consimiles, ab rebus

barûn nature. án dien hinderôstên dîngen. Nôh ír ne uuí-
 zent niêht. uuío míchela únera ír góte tûont. Ér uuólta
 80. ménniskôn sláhta. álles írdiskes tînges hêros|tûn uuésen.
 ír tûont áber íuuera hêrscaft hinderorûn dien hinderôstên
 dîngen. Úbe állero dîngolîches kûot túrera íst. tánne iz
 sélbez sí. únde ír áhtôt íuuêr gûot uuésen daz áfterôsta.
 sô úndertûont ír íuuih témo. [dáz chít. sô bírnt ír hin-
 derôren démo.] áfter íuuerro áhtúngo. [Táz héizet argu-
 mentum a maiore. Úbe diuitiê sint pretio maiores. sô sint
 diuites. pretio minores.] Táz keskihét ív mit réhte. Téro
 ménniskôn natura íst sô getân. táz sí échert tánne sô sí
 síh pechénnét. ánderên dîngen fôrderôra sí. Únde áber
 113. dien tíeren hinderôra sí. úbe sí síh ne bechénnét. Táz íst
 fône díu. uuánda iz án dien tíeren natura íst. táz síu síh
 ne bechénnên. únde iz áber án dien ménniskôn fône
 áchústen íst.

DE EXTERIORI CULTU NEMINEM FIERI PULCHRUM.

Uuío féro doh nú der írredo gât. únde uuío mánige
 doh íuuêr dár ána betrógen sint. táz ír uuánent. mít tero
 úzerûn zíerdo íomannen gezíeret uuérden. Nú ne wág áber
 81. dés niêht sín. | Tréget íouuiht íeht scônes ána. sô lóbôt

---

infimis excellentis naturae ornamenta captatis; nec intelli-
 gitis quantam conditori uestro faciatis iniuriam. Ille genus
 humanum terrenis omnibus praestare uoluit; uos dignita-
 tem uestram infra infima quaeque detruditis. Nam si omne
 cuiusque bonum, eo cuius est, constat esse pretiosius, cum
 uilissima rerum uestra bona esse iudicatis, eisdem uos-
 metipsos uestra aestimatione summittitis: quod quidem
 haud immerito cadit. Humanae quippe naturae haec con-
 ditio est, ut tum tantum ceteris rebus, cum se cognoscit,
 excellat: eadem tamen infra bestias redigatur, si se nosse
 desierit. Nam ceteris animantibus sese ignorare natura
 est; hominibus uero uitio uenit. Quam uero late patet
 uester hic error, qui ornari posse aliquid ornamentis exi-
 stimatis alienis? At id fieri nequit. Nam si quid ex ap-
 positis luceat, ipsa quidem, quae sunt apposita, laudantur:

man dáz iz ána tréget. Táz áber míte behéilet (*sic*) íst. táz fólle hábet sína úbelo getáni. Íh uuíle chéden. dáz táz kúot ne sí. dáz tir tárôt temo hábenten. Líugo ih tãne? Táz ne túst chíst tu. Ter ríhtúom scádôta ófto démo. dér in hábeta. Íh méino. sô ételih úbel uuíht. únde ánderro guotes sô uílo fréchera. síh éinen áhtôt uuírdigen ze hábenne állen dén scáz. tér ionêr íst. Fóne díu ságo ih tír. dù nû sórgêst. táz man díh sláhe. uuállotíst tú bárêr in dísemo líbe. íoh síngen máhtíst tu bálde fóre scácheren. Uuóla uuío tíure. día sáldá dero ôtnuálôn sínt. Síe sínt créhto sô tíure. sô dù sie guúnnest. táz tu fúrder síchúre ne uuírdest. [Táz héizet irrisio ironica.]

UETERES PARUO CONTENTOS ESSE.

Tiu êrera uuérlt uuás filo sâlig. Sí uuás íro érdchúste geuágo. Nóh únmezes ferlórníu. nóh fóne démo eruuórte-níu. Tiu dir sílig uuás spáto inbízen mít sléhtero fúoro. Sí ne uuíssa uuáz púrgerisso uuas. sí hábeta úngelírnê. ten uuín | mískelôn mít séime. Nóh tíe scônen sídá dero 82.

---

illud uero his tectum atque uelatum in sua nihil minus feditate perduret. Ego uero nego illud esse bonum, quod noceat habenti. Num id mentior? Minime, inquires. Atqui diuitiae possidentibus persaepe nocuerunt, cum pessimus quisque eoque alieni magis auidus, quidquid usquam auri, gemmarum est, se solum, qui habeat, dignissimum putat. Tu igitur, qui nunc contum gladiumque sollicitus pertimescis, si uitae huius callem uacuis uiator intrasses, coram iatrone cantares. O praeclara opum mortalium beatitudo, quam cum adeptus fueris, securus esse desistis!

Felix nimium prior aetas,
Contenta fidelibus aruis,
Nec inertí perdita luxu;
Facili quae sera solebat
ieiunia soluere glande.
Nec bacchica munera norat
Liquido confundere melle,
Nec lucida uellera serum

serum fáreuen mít tíriskemo sóue. [Seres sízzent hína uérro óstert inében india. die stróufent ába íro bóumen éina uuólla. dia uuír héizên sídá. dia spínnen man ze gárne. dáz kárn fáreuet man mísselicho. únde máchôt tar úz féllôla. Sô man áber púrpurún máchôn uuile. sô súochet nfan díu animalia ín demo mére. díu latine conchilia héizent. tíu lígent petániu ín zuéin scálôn. Tíe scála blúotent. sô man siu bríchet. mít témo blúote. fáreuet man dia púrpurún. Vuánda díu édelesta uuírt ze tiro. únde sí óuh tár ze èrest uuárd. pedíu chít er tírio.] Tíe líute slífen (*sic*) dô héilesamo án demo gráse. [síe ne hábetôn féderbétte.] Táz uuázer gáb ín trínchen. Póuma scátotôn ín. [síe ne hábeton híuser.] Nóh tò ne uuállota níoman úber mére. Nóh mít kesámenôtemo mérze. ne stádetá er úz an únchúndemo stáde. Tò ne uuúrten lút tíu záligen uuíghórñ. [mít tien man sie nù uuíset ze uuíge.] Nóh táz plúot. táz fóne fíentlichên uuúndôn cháme. dáz ne blúotegôta dia érda. Zíu sólti fíentscáft éreera uuérden. [dáz chít zíu sóltín dehéine dúrh fíentscáft ze fébtenne. éreeren uuérden.] Tánne sie sáhin uuúnda. únde nehéinen lôn dero uuúndôn?
 83. Uuólti got eruúndín díse únseren zíte. hína ze díen | ál-

---

Tirio miscere ueneno.
 Somnos dabat herba salubres:
 Potum quoque lubricus amnis,
 Umbras altissima pinus.
 Non dum maris alta secabat,
 Nec mercibus undique lectis
 Noua litora uiderat hospes.
 Tunc classica seua tacebant,
 Odiis neque fusus acerbis
 Cruor horrida tinxerat arma.
 Quid enim furor hostibus ulla
 Uellet prior arma mouere,
 Cum uulnera seua uideret,
 Nec premia sanguinis ulla?
 Utinam modo nostra redirent
 In mores tempora priscos!

tên sítén. [Nú ne íst tés nieht.] núbe fréchi íst nú inzundet. stréde uuálligora. dánne daz fiur in ęthna [Aethna brinnet in sicilia. álso ueseuus tüt in campania. únde clemax in cilicia.] Áh ze sère. uuér uuás ío dáz. tér éristo grúob úzer érdo. góld. únde gímmá. fréisige tíureda. tie nóh kérno ínne lágín. úbe sie múosín.

[QUID SIT INTER RHETORICAM SUADELAM ET PHILOSOPHICAM DISPUTATIONEM.

Uier sólt tu chiesen. uuáz keskéidenes. únder rhetorica suadela. mít téro si ze érest ánafieng. únde únder philosophica disputatione. dár si nú ána íst. Tò si ín siechen fánt sínes múotes. únde er dés fortunam scúldigôta. sámó so er sía in dínge máloti. dáz sí ín dára zú bráht hábeti. tó sólta si ímo nôte. uuánda si medica íst. mít tíu ze érest héilen sín múot. dáz sí is keántséidoti. día ér is zéh. Táz téta si mít tien defensionibus. dáz ze íro bézeren uuán ne sí. nóh ze íro níoman bezeren múoten ne súle. únde si ánderiu uuérden ne múge. áne díu si ío uuás. Únde úbe fortuna begínne uuésen státe. dáz si fortuna ne sí. únde uuémo si nóh státe uuúrte. únde er sía lángóst mít ímo gehábeti. Vnde síd si uuíder ín báz hábe geuáren dánne uuíder ándere. zíu er sía máloe. Únde si ímo óuh nóh zetáte gesuíchen ne hábe. únde daz ímo liebesta múge sín. dáz ímo dáz úninfáren sí. Únde ze demo gnôtsten. dáz si ímo des sínes nieht ne hábe infúoret. únde si íro gúotes múosi ímo únnen. sô lángó si uuólti. únde sí áber íro gúot zu íro zúcchen múosi. únde er mēr fóne sínen úngedúlten. dánne fóne íro únrehte síeh sí. Vnde er síh uuárnoe so uuélês | fó-84. getis er uuélle. únde sí síh témo uuóla dínghicho eruúere.

Sed seuior ignibus aetnae
 Feruens amor ardet habendi.
 Heu, quis primus fuit ille,
 Auri qui pondera tecti
 Gemmasque latere uolentes,
 Pretiosa pericula fodit?

Uuér ne bechénnent tíz kechôse. únde dáz ze disemo gechôse háftêt. ál tréfen ze oratoris officio? Unde uuér ne uuéiz rhetoricę facundię díz uuésen éigen spíl? Uués sint únmuozig iudices. únde iuris consulti. áne súslisches strítodes? Tíz genus causę. Héizet forense. In foro skéllent tie sô getânen contrauersię. Án dísên íst suasio. únde dissuasio. Mít uuíu mág man in dinge suadere. álde dissuadere. áne mít iusto. únde iniusto? Mít uuív máhti sí in nú stillen. áne mít tíu dáz sí in dúot pechénnen. dáz er án fórtunam nehéin réht ne hábe? Sô *) man dáz pegínnent óugen. uuío réht. únde uuío úoréht táz st. dáz éinêr den ánderen ána fórdérôt. sô spúot tero suasionis. únde dero dissuasionis. Únde uuánda sí imo nú hábet úbernómen sín sêr. mít téro satisfactione. pedíu stépfet sí nú ába dero suasionem ze dero disputationem. dáz sí imo dár míte fólle héile sín múot. Nú fernémên dáz uuóla. dáz man in sprácho dár man in dero deliberatione sízzet. úbe dáz únde dáz ze tûonne sí. álde ze Jâzenne. mít utili únde mít inutili. suasionem tûon sól. únde dissuasionem. Álso liuius scribet. uuío míchel strít tés ze romo uuás. náh tíu galli dia búrg ferbrándôn. uuéder sie romam rûmen sóltîn. únde uáren in ueientanam ciuitatem. tu dô gánz in íro geuuálte uuás. únde dár fúrder sízzen álde ne sóltîn. Uuér máhti an démostríte chéden. uuéder iz réht. álde únréht uuáre? Tár uuás ána ze chédenne. uuéder iz núzze uuáre. álde únúzze. Únde állíu díu suasio. díu dár ána uuás. díu ílta déro éinuuéderez kelóublih tûon. dáz iz utile. uuáre getân. álde uerlâzen. Áber in demonstratiuo genere causę. sô man | dár úmbe in strítígemo ráte sízzet. uuémo dés únde dés ze getrúenne sí. sô íst án dero suasionem honestas. ze némmenne. íh méino dés. dén man dára zûo lóbôt. únde dissuadendo íst sín turpítudo ze némmenne. úbe man in ferchíuset. Álso iz umbe ciceronem fûor. dô man in úmbe dia nôt ze consule sázta. dáz sie síh

85.

*) Es steht sól.

mít nřomanne ándermo ne trřuuetřn catilinę eruuřen. únde síněn guřzen. áne mít ímo. Súme lřbetřn ín dřrh sínen uuřstřom. súme chřden. áľso salustius ságet in catilinario. consulatum uiolari. eo quod de equestri ordine ortus sit. non de senatorio. Sřs ketřne questiones. uuřnda sie inter ciues uuřdent. pedřu hřizent sie ciuiles. táz chřt přrgliche. áľde gebřrliche. Án dřsěn íst áľso uuř geságet éigen. suasio únde dissuasio. Án dřse třot sřh ter orator. dře áber ciuiles ne sřnt. dře sřnt philosophice. těro uuřt disputando geřntuuřtet.

DE PARTIBUS PHILOSOPHIAE.

Philosophia těilet sřh ín diuina et humana. Diuina lěrtřn. dře úns ín břochen gřtes sěľbes naturam. únde dřa ueritatem trinitatis scriben. Dře hřizent theologi. Těro uuřs iohannes euangelista ter fřrderřsto. Humana lěrent únsih physici únde řthici. táz chřt de naturis et moribus. Ter áľtesto physicus uuas phitagoras. apud grecos. tára nřh talės. únde sine iřngerem. anaxagoras. únde anaximander. únde anaximenes. Tře běitřn sřh erřten. uuřnnřn řz třsřu uuřrlt keskřfen sř. sřm chřd. řzer diuina mente. Třr mřte rřtřskotřn sie uuřnnřn dřgřliches geskěhe accessus maris. et recessus. uuřnnřn uuřlon geskěhe eclipsis solis et lunę. uuřnnřn uuřnteres chřrze tágř sřn. únde sřmeres | lřnge. uuřnnřn áľle 86. fontes fluminum chřměn. uuěder měra sř sol áľde luna. uuřo mřchel diu érda sř. uuřr řfe si střnde. uuřz sřa inthřbee. Dřz únde áľso getřnez. scriben sřd keuuřrř ambrosius in exameron. únde ándere. be dřen iz beda lřrnetř. děr iz áber dřra nřh sřcrib ín sřnemo břoche de natura rerum. Aethici sřnt. tře únsih lěrent hřben rěhte sřte. Těro uuřs řristo apud grecos socrates. tára nřh uuřren iz mřnřge socratici. Těro sřmeliche scriben dřnnřn břoh. áľso panethius těta apud grecos. et filius eius. únde cicero těta apud latinos. án sřnemo břoche de officiis. án děmo er řřhet táz ér eruřllřn uuělle. dřz panethius lěibta. Tře ságetřn. uuřloh třr uuěsen sřle.

societas humane uitę. tia uoir hęizęn mąnehęit. Tęs pedęh ęuh cato metricę ze scribenne. ąn sįnemo libello. dąz tir ąna uąhet. Si deus est animus. nobis ut carmina dicunt. ąber terentius comicus tęr ne lęrta nieht tie mores. uuiolih sie uuęsen sųlįn. nųbe ęr ąnteręta. uuię corrupti sie sįn ąn dien męnniskęn. Pedįu chąd er. Descripsi mores hominum. Iuuenumque senumque. Tąz chįt. ih ąnteręta dero męnniskęn sįte. Tąra nąh ne uerliez ęuh ambrosius nieht. ęr ne scribe de officiis. dąz chįt. uuąz mąnnoliches ąmbąht sį ze tųonne. uuąz in ąna gąnge ze tųonne. Tąr mąg mąn ąna lįrnęn. integritatem uitę. dįu den mąn perfectum. ųnde sanctum getųot. Tąra zųo trįffet tįsiu disputatio. dąz diuitię den mąn ne mųgen sąlįgen getųon. ųnde sie bedįu sįn ęontemnendę.]

DIGNITATES ET POTENTIAS NON ESSE NATURALIA BONA.

Uuąz mąg ih rąchęn fęne hęrskęfte. ųnde fęne geuuąlte? Fęne dęro ir iuuih uuąnent ęben hęhe hįmele. uuąnda ir nieht ne bechęnnent tero uuąrųn hęrskęfte. ųnde 87. dero uuąrvn | mąhtigi? [Uuęlichę beatitudinem mųgen sįe iu gęben?] Uuąz ne tųont sie. sę sie ųbelemo uuįhte ze hąnden chęment? Uuęlih fiur ųzer ęthna fąrentez. ąlde uuęlih sįnflųot (*sic*). tųot sęlįchen suid. [tąz chįt sęlįcha suęndi dero liuto.] Ią uuęltęn iuuere fęrderen. ąlso dų uuąno ih kehųgest. uuię dų ląse. ųmbe dįa ųbermųoti dero consulum. tįligęn iro ąmbąht. tąz sęlba ąmbąht tól fęre uuąs. ąnagęnne dero libertatis. Tąz uuęltęn sie tųon. ąlso sie ęuh iu ęr chųninges keuuąlt tero bųrg ąba genąmen. [Liuius

---

Quid autem de dignitatibus potentiaque disseram, quas uos uerae dignitatis ac potestatis inscii celo exaequatis? Quae si in improbissimum quemque ceciderint, quae incendia flammis aetnae eructantibus, quod diluuium tantas strages dederit? Certe, uti meminisse te arbitror, consulare imperium, quod libertatis principium fuerat, ob superbiam consulum uestri ueteres abolere cupierunt; qui ob eandem superbiam prius regium de ciuitate nomen abstulerant.

ságet. uufo tarquinius superbus. tér ze romo uuás septimus rex a romulo. fertriben uuárd fóne bruto. únde collatino. únde tricipitino. únde fóne ánderên coniuratis ciuibus. úmbe sína úbermúoti. fóne déro ér námen hábeta. únde uufo sie síh éinotôn. fúre die reges consules ze hábenne. die iarliches keuuéhselôt uuúrtin. nío sie lángo geuuáltig uuésendo. ze úbermúote ne uuúrten. Sô óuh tie be déro uuílo begóndôn tyrannidem úoben. dô uuóltôn sie óuh tén geuuált ferzéren. únde níuuív ámbáht sképfen. díu man des íares. mér dánne éinést uuéhseloti. dáz tie die dar ána uuárin. in déro friste ze nebéinero insolentia gefáhen ne máhtin. Vbe potentia dúrh síh kúot uuáre. sô ne léideti sí in sô níeht. Libertas íst zuískiu. éiniú íst. tíu den mán des frien dùot. táz er níomannes scálh neíst. ánderív íst. fóne déro si nú chôsôt. tíu in ióh chúníngliches keuuáltes inbíndet. únde ér áne geméine éa. nehéinen geduuíng ne hábet.] | Chóment sie óuh ze hánden gúotên. dáz filo sélten íst. 88. uuáz mág án in dánne líchên. áne dero geuuáltigôn gúoti? Sô máht tú chiesen. dáz tíu gúoti níeht kezíeret ne uuírt. mit temo ámbahte. núbe dáz ámbaht uuírt kezíeret. mit tero gúoti. Uuáz íst nú der geuuált. nâh témo ír sô gnôte gân súlent. únde dér iú sô máre íst? Ne uuízent ír érdtíer. uufo smáhe ír bírnt. únde die. déro ír uuánent uuáltên? Inno? úbe dû únder múosen (*sic*). éina sáhist síh ána zócchôn geuuált. únde máhtigi. ze uuélemo húhe. ne uuáre dír dáz? Uuártést tú den líchámen ána. uuáz findest tú dánne ún máhtigôren. dánne ménnisken sínt. Tie ófto er-

---

At, si quando, quod perrarum, probis honores deferantur, quid in eis aliud quam probitas utentium placet? Ita fit, ut non uirtutibus ex dignitate, sed ex uirtute dignitatibus honor accedat. Quae uero est ista uestra expetibilis ac preclara potentia? Nonne o terrena animalia consideratis, quibus presidere uideamini? Num si inter mures uideres unum aliquem ius sibi ac potestatem prae ceteris uindicantem, quanto moueretur cachinno! Quid uero, si corpus spectes, imbecillius homine reperire queas, quos saepe

stérbet. íoh táz sie fliegá bizent. íoh táz éteuuáz in sie versliufet. Uuár ána mág íoman skéinen sínen geuuált. áne án demo lichamen. únde dáz temo lichámen hínderôra íst. Íh méino síne sáchá. Máht tu íeht úz erdréuuen geuuáltígemmo múote? Uuánest tu dehéin múot keuéstenôtez. mít rédo ába stéte eruuékkêst. únde iz príngêst úzer sí-
 89. nero stílli? [Ne uuéist tv | na?] Dô éinen geuuáltigen mán sínes múotes [anaxagoram] ter tyrannus uuánda genôten mít chéli. dáz er ímo méldeti. díe día éinunga uuís-
 sîn díu uuíder ímo getân uuás. táz ér béiz ímo sélbemo ába día zúngûn. únde sia spêh temo tyranno. únder díu óugen? Ze déro uuís uuáfenda síh ter uuíso mít tíu ze uuéri. mít tíu der tyrannus uuólta skéinen sína grímmi. Úbe nú der ménnisko máhtíg íst. uuáz mág er nú ándermo getûon. ér ne núge dáz sélba liden? Uuír geéiscotôn busiridem ío slân síne géste. únde ópferôn sínen góten. pe déro uuílo téta ímo dáz sélba sîn gást hercules. Mánige afros téta regulus in háft. únde in bánt. tíe er in uuíge gefíeng. dára nâh uuárd óuh ér geuángen. únde sámó fásto gebúnden. [Lís orosium.] Uuánest tú dén háben dehéina máht.

---

muscarum quoque uel morsus, uel in secreta quaeque reptantium necat introitus? Quo uero quisquam ius aliquod in quempiam, nisi in solum corpus, et quod infra corpus est, fortunam loquor, possit exercere? Num quidquam umquam libero imperabis animo? num mentem firma sibi ratione coherentem de statu propriae quietis amouebis? Cum liberum quendam uirum suppliciis se tyrannus adacturum putaret, ut aduersum se factae coniurationis consocios proderet, linguam ille momordit atque abscidit, et in os tyranni seuiantis abiecit: ita cruciatus, quos putabat tyrannus materiam crudelitatis, uir sapiens fecit etiam uirtutis. Quid autem est, quod in alium quisquam facere possit, quod sustinere ab alio ipse non possit? Busiridem accepimus necare hospites solitum, ab hercule hospite fuisse mactatum. Regulus plures poenorum bello captos in uincula coniecerat: sed mox ipse uictorum catenis manus praebuit. Ullamne igitur eius hominis potentiam putas,

máht. tér dáz ketûon ne mág. imo ne múge begágenen. dáz sélba. dáz er ándermo tûot. Únde nóh tára zûo. uuáre íeht natúrliches kúotes. an hêrskéfte. únde an geuuálte. sô ne bechâmîn sie nîo dien zágôstên. Uuánda uuíderuuartigív ne béitent nieht zesámine. Natura ne hénget nieht. táz siu síh márcuuên. | Álso skînet. síd tie zágôsten ze ámbáhten^{90.} chóment. táz tie sáchá gûot ne sínt. tie dien uuírsestên múgen háftên. Táz man bálido spréchen mág fóne állemo démo. dáz tiu fortuna gíbet. tés tien uuírsestên méist zûo slínget. [A contrariis íst tísiu argumentatio genómen.] Fóne dien dîngen íst óuh táz ze chîesenne. dáz man dén uuéiz stárchen. án démo man bechénnet tia stárchi. únde dén snéllen. an démo man bechénnet tia snélli. únde mu- sica tûot musicos. medicina medicos. rhetorica rhetores. Állero dîngoliches natura. uuúrchet táz íro gesláht íst ze uuúrchenne. [Tíu argumenta sínt a causa. uuánda qualita- tes. sô fortitudo íst. únde uelocitas. dîe sint cause. dáz chît máchungá. únde uuírcheda (*sic*) dero qualium. sô fortes. unde ueloces sínt.] Nóh sí ne mískelôt síh nieht tien uuíderuuartigên uuírchedôn. [sô ignauia íst fortitudini. únde tarditas uelocitati.] Unde gérho uuéret si síh tien.

---

tas, qui, quod ipse in alio potest, ne id in se alter ualeat, efficere non possit? Ad haec, si ipsis dignitatibus ac potestatibus inesset aliquid naturalis ac proprii boni, numquam pessimis prouenirent. Neque enim sibi solent aduersa sociari. Natura respuit, ut contraria quaeque iungantur. Ita cum pessimos plerumque dignitatibus fungi dubium non sit, illud etiam liquet, natura sui bona non esse, quae se pessimis haerere patiantur. Quod quidem de cunctis fortunae muneribus dignius existimari potest, quae ad improbissimum quemquam uberiora proueniunt. De quibus etiam illud considerandum puto, quod nemo dubitat esse fortem, cui fortitudinem inesse conspexerit: et cuicumque uelocitas adest, manifestum est, esse uelocem. Sic musica quidem musicos, medicina medicos, rhetorica rhetores facit. Agit enim cuiusque rei natura, quod proprium est: nec contrarium rerum miscetur effectibus, et

díu íro uuidere sínt. Tríuuo. [ze déro uuís. sô fortitudo máanne benímet ignauiam. sô] ne múgen níeht opes máanne benémen sína míchelûn fréchi. Nóh keuuált ne túot tén sín sélbes keuuáltígen. tén síne scádoháften gelúste bíndent. 91. mít stárchên chétennôn. | Vnde uuírde. díe uuír héizên hêrscáft. úbelên ze hánden bráhte. ne máchônt sie níeht uuírdige. núbe síe méldent sie mêr. uuésen únuuírdige. únde dáz óugent sie. Zíu féret táz sô? [táz sie gehéizent. zíu ne gemúgen sie dáz? Táz íst fóne díu.] uuánda ír uuéllent tíu díng ál ánderes némmen. dánne síu getân sín. Tíe míssenémmedá uuérdent sár geóffenôt. án déro tâte. déro díngo [déro námen sie sínt.] Fóne díu ne mág íro nehéin mít réhte sô héizen. sô man síu héizet. nóh táz ír héizent uuírde. Ze demo gnôtesten uuíle íh táz sélba féstennôn. fóne állero uuérlt sáldo. án déro níehtes néist ze géronne. únde óffeno natúrliches kúotes níeht néist. Tíu síh níeht ío ze gúoten ne ínnôt. nóh tíe gúote ne máchôt. ze díen sí síh ínnôt.

[QUID SIT DISPUTATIO.]

Tíz sús ketána getráhtede. íst philosophorum. náls rhetorum. Sús ne sól man níeht tíngôn. nóh spráchôn. núbe uuísspráchôn. Tíu uuís spráchunga héizet disputatio. Tír námo íst tánnân chómenêr. dáz philosophi náh an

---

ultro, quae sunt aduersa, depellit. Atqui nec opes inexpectatam restinguere auaritiam queunt, nec potestas sui competentem fecerit, quem uitiosae libidines insolubilibus adstrictum retinent catenis. Et collata improbis dignitas non modo non efficit dignos, sed prodit potius et ostentat indignos. Cur ita prouenit? Gaudetis enim sese res aliter habentes falsis compellare nominibus, quae facile ipsarum rerum redarguuntur effectum: itaque nec illae diuitiae, nec illa potentia, nec haec dignitas iure appellari potest. Postremo idem de tota fortuna concludere licet, in qua nihil expetendum, nihil natiuae bonitatis inesse manifestum est; quae nec se bonis semper adiungit, et bonos, quibus fuerit adiuncta, non efficit.

állên questionibus zuuelotôn. álsó sie dár ána tâten. uuáz summum bonum sí. únde súmelih chád sapientia. súmelih uoluptas. únde fóne díu uuárd zeêrest kespróchen disputare. diuerse putare. álsó uuír áber nú chédên disputare. quod in | dubio est. cum ratione affirmare. uel negare. Síð tes síechen mùot ze êrest in díen geréchen ne uuás. dáz sí mít ímo máhtí disputare. uuánda fo disputatio subtilis íst. únde acuta. fóne díu sólta si in mít rhetorica suadela díu delectabilior. únde planior íst. léiten ze dero disputatione. an déro sí nú fo ána íst.]

EXEMPLUM SUPERIORIS SENTENTIAE.

Vns íst uuóla chúnt. uuélên suíd nero téta. tér roma ferbránda. únde daz hêrtuom slúog. sínen brúoder slúog. únde síh tára nâh plúotegôta grímmelicho. mít sínero mùoter férhplúote. Únde er nieht ne tránda. dár er íro erstórchenêten bóteh állen eruuártêta. Núbe chóstâre uuésen máhta. sínero erslâgenôn mùoter lído. [Suetonius sâget. táz er sínero mùoter diccho uergében uuólti. uuánda sí in sínero síto inchónða. Tò ímo dés ne spúota. únde sí dára gágene uuás antidotis premunita. Dô hiez er sia gladio sláhen. Târ míte uuás in fúre uuízze. állero íro lído. pedíu gieng er úber sia tóta. únde ergréifôta sia álla. únde dúrh-uuárteta sia álla. únde chád tò. dáz súmeliche íro líde uuárin uuóla gescáffen. súmeliche úbelo.] Tér uuás keuuáltig. úber álle díe líute. díe díu súnna úberskínet. óstenân chómentíu. únde uuéstert in sédel gándíu.

Nouimus quantas dederit ruinas,
 Urbe flammata patribusque caesis,
 Fratre qui quondam ferus interemto,
 Matris effuso maduit cruore.
 Corpus et uisu gelidum pererrans,
 Ora non tinxit lacrimis, sed esse
 Censor extincti potuit decoris.
 Hic tamen sceptro populos regebat;
 Quos uidet condens radios sub undas
 Phoebus, extremo ueniens ab ortu:

Vnde úber álle nordkúte. únde dien der héizo súntuúint.
 hízza túot. térrendo daz crízlánt. Máhta dér hóhó geuuált
 93. neronem íeht uuénden sínero úbeli? | Áh táz árbeítsámo
 2. geuállena lóz. sôse suérbéitere gespírje uuirt. [táz chít. sô
 úbel uuíht keuuáltig uuírdet.]

CONFESSIO BOETII.

Tú uuéist uuóla chád ih tò. mír nío nehéina uuérlt-
 kíreda ánaligen. Núbe mih lústa státo. táz ze getúonne. dár
 mín túged ánskíne. únde sí úngeuuáhtlichó ne erálteti.
 Tríuuo chád si. uuóla uuéiz ih. táz íst táz éina díng. táz
 tíu búrlíchen múot ferspánen mág. Púrlichíu chído ih. náls
 nícht práhtíu. mít túrnohti. állero túgedo ze dero iúngestún
 slíhti. [Táz íst metonímia. dáz er agentem spríchet. fúre
 sína actionem. Táz íst tero uuérhmánno síto. sô sie íro
 uuérh fólle túont. táz sie síu ze iúngest slíhtent. Tíe óuh
 íro túgede dúrhnóhte sínt. tíe súlen sía slíhten mít íro
 déumúoti.] Táz sie gúollichí lústet. táz ferlúcchet síu ze
 dien ámbáhten. Vnde der líument míchelero uuólatáto.
 dáz tíe in uróno skínên. Uuío écheróde díu fama sí. únde
 uuío únúuáge. dáz chíus tír sús.

Quos premunt septem gelidi triones:
 Quos notus sicco uiolentus aestu
 Torret, ardentis recoquens arenas.
 Celsa num tandem ualuit potestas
 Uertere insani rabiem neronis?
 Heu grauem sortem, quoties iniquus
 Additur seuo gladius ueneno!

Tum ego, scis, inquam, ipsa minimum nobis ambitio-
 nem mortalium rerum fuisse dominatam: sed materiam
 gerendis rebus optauimus, quo ne uirtus tacita consenesce-
 ret. Et illa: Atqui hoc unum est, quod praestantes quidem
 natura mentes sed non dum ad extremam manum uirtu-
 tum perfectione perductas allicere possit, gloriae scilicet
 cupido, et optimorum in republicam fama meritorum; quae
 quam sit exilis et totius ponderis uacua, sic considera.

QUAM UANA SIT TERRENA GLORIA. QUIA TERRA
NIHIL EST. IN COMPARATIONE CAELI.

Tír íst uuóla chúnť chád si. álla díā érda síh kezíhen
uuíder demo hímele. gágen démo méze éines stúpfes. álsó
du lírnetóst in astronomia. | Íh méino. dáz sí mícheli⁹⁴.
níeht ne hábet. uuíder déro mícheli des hímeles. [Aristo-
tiles lèret in cathgoriis. dáz punctum sí ánuáng lineę.
únde úz láz. únde íro partes mít puncto únderskídót uuér-
dèn. únde dóh punctum fóre lúzzeli nehéin déil ne sí dero
lineę. Uuáz mág mίνneren sín. dánne dáz ne uuéder ne
hábet. léngi nóh préiti? Síđ iz an linea déro terminus iz
íst. nehéinen téil ne hábet. sò neíst iz óuh nehéin téil des
circuli. des medietas iz íst. Ze déro sélbún uuíš, ne hábet
óuh tiu érda nehéina mícheli. uuíder demo hímele. des
punctum sí íst.] Téro sélbún érdo álsó lúzzelero. uuíder
demo hímele. íst échert ter fierdo téil besézen. fóne úns
chúndèn ménniskôn. [Táz sí chíd nobis cognitis. táz chít
si ex persona hominum. úmbe die antipodas. uuánda
úns tie únchúnt sint. Uuír uuízen dáz tia érda daz uuá-
zer úmbe gát. únde der fierdo téil nábôr óbenán erbárôt
íst. án démo sízzent tie ménnicken. Ter hímel lèret ún-
síh. táz iz ter fierdo téil íst. Álle díe astronomiam chún-
nen. díe bechénnent táz equinoctialis zona den hímel
réhto in zuéi téilet. únde fóne íro ze dien úzerostèn
polis íouuéder hálb ében filo íst. íh méino ze demo
septemtrionali. únde ze demo australi. Sò íst tiu érda
sínuuelbíu. únde íst úns únchúnt. úbe si. úndenán er-
bárôt sí. óbenán dár sí erbárôt íst. tár sízzent tie líute.
ab ethiopico oceano. usque ad scithicum oceanum. Tie
fèrròst sízzent ad austrum. díe sízzent in ethiopicis in-

Omnem terrae ambitum, sicuti astrologicis demonstrationibus
accepisti, ad celi spatium puncti constat obtinere rationem:
id est, ut si ad celestis globi magnitudinem conferatur, nihil
spatii prorsus habere iudicetur. Huius igitur tam exiguae in
mundo regionis quarta fere portio est, sicut ptolemeo pro-
bante didicisti, quae a nobis coguitis animantibus incolatur.

sulis. tien ist tiu súnna óbe hóubete. sô si gât úzer ariete in uerno tempore. únde sô si begínnest kân in libram in autumnno. Tie hára báz sízzent in litore ęthiopicó. tien ist si óbe hóubete. sô si gât in tauro. únde in uirgine. Tie óuh hára báz sízzent in meroc. tien ist si. óbe hóubete. sô si | gât in geminis. únde in leone. Tie óuh hára báz sízzent tár siene ist ciuitas ęgypti. tien ist si óbe hóubete. in solstitio. sô si gât in cancrum. Tánân gât nórdert humana habitatio. únz ze tile insula. díu férróst ist. in scithico mari. Tie dâr sízzent. tie sízzent únder demo septentrionali polo. Dáz skínet tánân. uuánda sô súmeliche cosmographi scribent. tár ist átaháfto tág per sex menses. fónce uernali ęquinocio. únz ze autumnali. únde átaháfto náht per alios sex menses. fónce autumnali ęquinocio. únz ze uernali. Táz keskíbet fónce díu. uuánda in sint ferbórgenív únder érdo sex signa omni tempore. pediu ist in náht. sô diu súnna in díen gât. ánderiu sex sint in óbe érdo semper. pediu ist in dág. sô diu súnna in díen gât. Uuanda septentrionalia sex signa. in échert ze óugôn sint. tánân skínet. táz in der polus septentrionalis óbe hóubete ist. únde in dér állero hóhesto ist. Táz mág man uuóla séhen. án déro spera. díu in cella Sēi Galli nouiter gemáchót ist. sub PURCHARDO ABBATE. Si hábet állero gentium gestélle. únde fónce díu. sô man sia sô stéllét. táz ter polus septentrionalis úf in ríhte síhet. sô sint sex signa zodiaci ze óugôn. septentrionalia. sex australia sint kebórgen. Tánân uuízen unír uuóla. dâr sie begínnent sízzent férróst in austro. únz tára tár sie férróst sízzent in septentrione. úbe iz maria. únde paludes ne úndernámín. dáz iz uuóla uuésen máhti. quarta pars terrae.] Ténchest tu dánne. uuío filo uuázer. únde fenne. únde éinote skértent tés sélben fierden téiles. sô ist tes ánderes

---

Huic quartae, si quantum maria paludesque premunt, quantumque siti uasta regio distenditur, cogitatione sub-

échert éin énge hóuestát. | tero ménniskôn. Kedénchent 96. ir nû in sô smáles téiles. smálemo téile beslózene únde behálbôte. íuueren líument únde íuueren námen ze bréitenne? Álde uuáz mág tíu gûollichí geuuáltiges. únde máhtiges háben. díu mít sô gnôtèn márchôn beduúngen íst? [Álde dénche dés tára zûo.] Dáz in démo sélben smálen ánasídele. mánige (*sic*) díete búent. úngeliche éin ánderên. in sprácho. únde in síten. únde in álles íro líbes sképfedo. Ze díen nóh súmelichero búrgo líument chómen ne mág. mër áber súmelichero ménniskôn. súm fóne inblándeni dero féрто. súm fóne únchúndero sprácho. súm fóne ungeuuónehéite chóufes. únde állero uuándelúngo. Cicero ságet. táz nóh sár dô be sínèn zítén. der rûmisko geuuált chúnt uuórten ne uuâre. énnônt caucaso monte. Únde uuás tóh tó sô geuuáhsen. dáz in íoh parthi. únde ándere díete dâr in déro slíhti entsâzen. Ne síhest tu nû na. uuío énge. únde uuío gnôte díu gûollichí sí. día ír bréiten. únde férho geflánzôn uuéllent. Sól dára chómen debéines rûmiskes mánes keuuáht. tár sélbero romo nehéin geuuáht ne íst. [Táz íst argumentum a toto ad partem.] | Uuáz chúst tu dés. 97.

---

traxeris, uix angustissima inhabitandi hominibus area relinquetur. In hoc igitur minimo puncti quodam puncto circumsepti atque conclusi, de peruulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At quid habet amplum magnificumque glória tam angustis exiguisque limitibus arctata? Adde quod hoc ipsum breuis habitaculi septum plures incolunt nationes, lingua, moribus, totius uitae ratione distantes; ad quas tum difficultate itinerum, tum loquendi diuersitate, tum commercii insolentia, non modo fama hominum singulorum, sed ne urbium quidem peruenire queat. Aetate denique marci tullii, sicut ipse quodam loco significat, non dum caucasum montem romanae reipublicae fama transcenderat, et erat tunc adulta, parthis etiam ceterisque id locorum gentibus formidolosa. Uidesne igitur quam sit angusta, quam compressa glória, quam propagare ac dilatare laboratis? An ubi romani nominis transire fama nequit, romani hominis glória progredietur? Quid, quod diuersarum gentium mores inter se

táz mísselichero líuto síte. únde òa míssehèllent. éin ánderèn? [Ne mág íuuih óuh táz írren na?] Sò hartò. dáz éinèn lóbesám dúnchet. dáz ánderèn dáz túnche búozuuir-
 dig? Tánnaú geskíhet ío. Dáz témo níeht ne gespúe sínen námen únder mángèn líuten ze gebréitenne. dén dero kument háftigi lústet. Sò múoz ío mánnolíh' keuágo sín déro gúollichí. día er únder dien sínèn háben mág. Unde díu hártò héuiga kumendigi. sámò so éuuigíu. díu uuírt peduúngen ín léndes. Uuío mánegerò námen. díe in íro zítén máre uuáren. ne sínt fóre úngehúbte dero scriptoríuu fertíligòt. [Tóh íh uuízen ne múge. so uuíò íh iz chòsoe.] uuáz sélben díe scrífte dára zúo uerfáhèn. tíe mít scribòu mít állo díu álti genímet.

QUOD NULLA SIT TEMPORIS AD AETERNITATEM COMPARATIO.

Ír súlent tánne guúnnen. sámò so úndòdigi dúnchet íú. sò ír íuuih ketúont íomér geuuáhtliche. Kedénest tu dáz. únde gebíutest tu dáz. íh méino propagatam famam futuri temporis, ze déro uuíti dero éuuighéite. uuár íst tánne díu lánguuírígí dínes námen. déro dú díh fréuest? Vbe éin stúnda gebóten uuírt. ze zèn dùsent íáren. sò
 98. hábet sí án ín ételichen | téil. dóh er lúzzelér sí. uuánda

---

atque instituta discordant, ut quod apud alios laude, apud alios supplicio dignum iudicetur. Quo fit, ut si quem famae predicatio delectat, huic in plurimos populos nomen proferre nullo modo conducat. Erit igitur peruagata inter suos gloria quisque contentus, et intra unius gentis terminos preclara illa famae immortalitas coartabitur. Sed quam multos clarissimos suis temporibus uiros scriptorum inops deleuit obliuio! Quamquam quid ipsa scripta proficiunt, quae cum suis auctoribus premit longior atque obseura uetustas? Uos autem immortalitatem uobis propagare uidemini, cum futuri famam temporis cogitatis. Quod si ad aeternitatis infinita spatia pertractes, quid habes, quod de tui nominis diuturnitate laeteris? Unius enim mora momenti, si decem millibus conferatur annis, quoniam utrumque spatium definitum est, minimam licet,

io uuéderiu mícheli guís mezôt. únde gnôt mézôt íst. Áber zên dûsent iáro. únde ófto sámó filo. ne hábent sár nehéina uuídermezunga. ze déro lángséimi. díu énde ne hábet. Tíu ételih énde hábent. tíu níugen éteuuío gemézen uuérden ze éin ánderên. síu ne hábent áber nehéina máza ze díen. díu áne énde sínt. Tánán íst táz. úbe lángêr líument kemézen uuírt gágen éuuíghéite. uuíder íro níeht líuzzelêr ne sí. súnder nehéinêr. Ír ne uuéllent áber níeht réhto fáren. áne úmbe líuto lób. únde úmbe úppigen líument. Únde nehéina uuára túondo dero stíuri. déro geuuízzedo. álde déro túgede. uuéllent ír déro uuórto dág háben. líu fóné ánderên chámen. [Tér ne síhet níeht sínero geuuízedo. dér síh ánazóchôt fóné ímo sélbemo. dáz fúnden háben. dáz ánderêr fánt. únde síh túomet mít tíu. Dér féret mít lótere. náls mít túgede.] Kehôre uuío gámmen-sámó éinêr des ánderes húhota. dér álso ferrúomet únde álso liehte (*sic*) uuás. Sô éteuuenne gescáh. táz tén dér síh úuh álso ána zóchôta úmbe lóter. náls úmbe uuára túged. táz er philosophus | ne uuáre. éin ánderêr mít úbele grúozta: 99. sín chórondo. tér síh táz chád uuóla besúochen. úbe er sô uuáre. mít tíu. úbe er uuídermúolis kedúltig uuáre.

---

habet tamen aliquam portionem. At hic ipse numerus annorum, eiusque quantumlibet multiplex, ad interminabilem diurnitatem ne comparari quidem potest. Etenim finitis ad se inuicem fuerit quaedam, infiniti uero atque finiti nulla unquam poterit esse collatio. Ita fit, ut quamlibet prolixo temporis fama, si cum inexhausta aeternitate cogitetur, non parua, sed plane nulla esse uideatur. Uos autem nisi ad populares auras inanesque rumores recte facere nescitis, et relicta conscientiae uirtutisque praestantia, de alienis premia sermunculis postulatis. Accipe in huiusmodi arrogantiae leuitate quam festiue aliquis inluserit. Nam cum quidam adortus esset hominem contumeliosum, qui non ad uerae uirtutis usum, sed ad superbam gloriam falsum sibi philosophi nomen induerat, adiecissetque iam se sciturum, an ille philosophus esset, siquidem illatas iniurias leniter patienterque tolerasset.

Tò trôog ér iz éteuuáz kedúltigo. únde spráh áber sár nâh. sâmo so in ze spôtte hábendo. án stéte bechénnest tu mih fo dóh philosophum. Sô er dâz kespráh. tò ántuuúrta er ímo. Iâ gót chád ér filo gebízeno. sô bechândi. úbe du suigetíst.

QUI CLARI SUNT UIRTUTE. MERITO ILLOS FAMAM SPERNERE.

Áber uuáz háftèt ze diên mârístên mánnen. ih méino die. die mít túgede síh uuéllen fúre némen. [náls mít lóttère.] uuáz háftèt ze in. uuáz tóug in dehéin líument. nâh temo tóde? Irstírbet ter ménnisko mit állo. in sélo. únde in líchâmen. táz míne rationes fersagent. uuâr íst tánne sîn gúollichí. sô er sélbo ne íst? [Sâmo so sí châde. uuâr íst taz accidens. sô diu substantia ne íst? Táz íst argumentum a coniunctis.] Ube áber síchuríu sêla *). úzer démo chárchare dês (*sic*) líchâmen. ferlâzeníu ze hímele féret. uuáz sól íro dânné daz írdíska díng. síd sí in hímele méndet. táz sí fóne érdo erlôset íst. [uuáz sól íro der írdíska líument? Táz íst argumentum a dissimili.]

---

*) Es steht sêlda.

Ille patientiam paullisper assumsit, acceptaque contumelia uelut insultans, iam tandem, inquit, intelligis me esse philosophum? Tum ille nimium mordaciter, intellexeram, inquit, si tacuisses. Quid autem est, quod ad precipuos uiros de his enim sermo est, qui uirtute gloriam petunt, quid, inquam, est, quod ad hos de fama post resolutum morte suprema corpus attineat? Nam sit, quod nostrae rationes credi uentant, toti moriuntur homines, nulla est omnino gloria: cum is, cuius ea esse dicitur, non exstet omnino. Sin uero sibi mens bene conscia, terreno carcere resoluta, celum libera petit, nonne omne terrenum negotium spernet, quae se, celo fruens, terrenis gaudet exemptam?

**NIHIL ESSE FAMAM. QUAMUIS DILATA|TAM. QUAM. 100.
UIS DIURNAM.**

Tér nâh tero gûollichî strîtigo féhte. únde si imo dúnche dingo héuigôsta. tér séhe úf án dia uuíti des hímeles. únde níder án día smáli dero érdo. Tánne mídet er síh sínes kumendigen námen. nóh sâr ze énde dero smá-lun érdo. geréichôntes. [díu éin stúpf. íst uuíder demo hímele.] Uuáz lêuues íst tien úbermûotên gedáht. zíu béitent sie síh íngeméitûn íro hálsa írlôsen. úzer des tôdes íóche? Tóh ter kument uuállôndo síh kebréite. hína únder férre kúte. únde óuh ándere sprâchá erfúlle. Únde dóh ín demo hús skínên manige fánen féhtendo guúnne. tie den mán máren dûont. téro gûollichî állero ne síhet ío der tôd nícht. Únde ér brínget taz óberôsta. ínêben demo níderôsten. Uuâr íst sâr nú dáz kráb. dés ketrûen fabricii? [Uuér uuéiz uuâr iz sí? Tíz íst tér díen bótôn ántuuúrta dero samnitum. dô sie íro gólt púten. únde síh mít tíu lôsen uuóltôn. Ér chád romanos aurum non habere uelle. sed aurum habentibus imperare.] Uuâr íst nú brutus. álde der éinríhtigo cato? [Brutus kuuán dia libertatem. populo romano. álso dâr fóre stát. Rigidus cato uuás sáment pom-

---

Quicumque solam mente praecipiti petit,
 Summumque credit gloriam,
 Late patentés aetheris cernat plagas,
 Arctumque terrarum situm:
 Breuem replere non ualentis ambitum
 Pudebit aucti nominis.
 Quid o superbi colla mortali iugo
 Frustra leuare gestiunt?
 Licet remotos fama per populos means
 Diffusa linguas explicet,
 Et magna titulis fulgeat claris domus,
 Mors spernit altam gloriam,
 Inuoluit humile pariter, et celsum caput,
 Aequatque summis infima.
 Ubi nunc fidelis ossa fabricii iacent?
 Quid brutus, aut rigidus cato?

peio in defensione libertatis. uider julio cesare. Vnde dō
 iulius sigo genám. unde pompeius slihentēr. in egypto er-
 101. slágen uuárd. tō léita cato fóne | egypto daz hére. fo ce-
 sare nâh fárentemo. állen dén fréisigen uuég. tér dânnân
 gât ze utica ciuitate. Târ erslûog síh sêlben cato. dâz ín cesar
 ne gefienge. dânnân héizet er uticensis.] Tér chûmo ze léibo
 uuórteno liument zéichenet íro námen échert. mít únmanigên
 bùohstáben. Ínno. dúrh táz uuír die námen uuízen. múgen
 uuír dânnân síe sêlben íú zegángene uuízen? Ír lígent crêhto
 sô. dâz íuuih níoman neuuéiz. Nôh ter liument ne getûot
 íuuih chûnde. [Íuuih ne bechénnēt níoman. dóh ír nóh sínt
 líumendig.] Uuânen ír óuh. íuueren lib kelénget uuérden fóne
 des námen uuírigi. uuáz tanne? Sô íú der íungesto tág tero
 uuérhte. óuh tén genímet. tára nâh líget íú ána der éuuígo tód.

[ITEM STILUM CONUERTI A DISPUTANDO AD
 SUADENDUM.]

Nû eruúndet sí áber fóne fortuitis rebus ze sêlbero
 dero fortuna. Ál dâz sí fóne díen rebus ságet. díe fortuna
 gelázet. sô opes sínt. unde dignitates. unde potentie.
 uuío múrgfáre díe sín. unde uuío síe dúrh táz fersíhtíg
 sín. dâz íst ál disputatio. Táz sô getâna getráhtede.
 trífet állez ad compositionem morum. et ad correctio-
 nem uite. án démo parte philosophiē. sô óuh târ fóre
 geságet íst. táz çthica héizet. Uuîolih áber sêlbív fortuna
 sí. álso sí nû ságen uuíle. unde óuh târ fóre ságeta. táz
 íst ciuile. unde trífet ad rhetoricam suadelam. in démo
 genere cause. dâz demonstratiuum héizet. Tò sí sía dés

Signat superstes fama tenuis pauculis
 Inane nomen litteris.
 Sed quod decora nouimus uocabula,
 Num scire consumptos datur?
 Iacetis ergo prorsus ignorabiles,
 Nec fama notos efficit.
 Quod si putatis longius uitam trahi
 Mortalis aura nominis,
 Cum sera uobis rapiet hoc etiam dies,
 Iam uos secunda mors manet.

ferspráh. tés si bemálôt uuás fóné boetio. díu defensio uuás iudicialis. náls demonstratiua. Álsó man dár in iudiciali sében sólta. equitatis ún|de iniquitatis. sô sól man áber nú 102. hîer in demonstratiuo séhen. laudis unde uituperationis. Tánne díu controuersia gât. án dehéine guisse personas. tánne íst si ciuilis. án día tûot síh rhe-torica. día gesézzet sí in énde. suadendo. únde dissuadendo. Dánne sí áber íst de rebus. dánne íst sí philosophica. dánne sól man óuh philosophice sía in énde gesézzen. Tén únderskéit lêret únsih cicero. íh méino uuío uuír bechénnen súlín. uuélez ciuiles questiones sín. álde philosophicę. mít tísên diffinitionibus. Ipothesis est controuersia in dicendo posita. cum certarum personarum interpositione. Thesis autem est controuersia in dicendo posita sine certarum personarum interpositione. Ipothesis chît subpositum. thesis chît pro positum. Sô man dîngoe. sô man in ráte sízze. sô man in chúre sízze. dáz kát ío suppositas personas ána. i. certas. Sô man áber ge-tráhtede tûot de moribus. et de institutione uite álde óuh de occultis rerum naturis. dáz íst de propositis. dáz chît longe ab oculis positis. Táz ne gât tie personas níeht ána. díe oculis múgen uuérden subpositę. Fóné díu uuízîst. ál dáz sí nú spréchen uuíle in laude álde in uituperatione fortune. uuánda sí certa persona íst. et quasi dea. táz sí dáz rhetorice tûon sól. Suadendo únde disputando mág man den mán állero dîngoliches erríhten. pedíu íst philosophia hértôn in béidên. pedíu chît lucas in actibus apostolorum. fóné paulo. disputans et suadens de regno dî. Ér uuás disputans. sô ér is álles káb rationem dés er lérta. únde áber dánne suadens. sô er ságeta. uuío gûot. uuío réht. uuío sáliglîh táz uuáre ze tûonne. dáz er lérta.]

**QUANTUM MELIOR SIT ADUERSA QUAM PROSPERA
FORTUNA.**

Táz tû dóh ne uuánést táz íh trîben uuélle. sámó so geéinôten | uuíg sáment fortuna. sí lúkka. sí íst íoh uuí-103.

Sed ne me inexorable contra fortunam gerere bellum putes, est aliquando, cum de hominibus illa fallax non

lôn gûot mánne. [ih méino sô si lúkke ne ist.] Tánne ist si gûot. sô si síh óuget. sô si íro ánasíone erbárôt. únde íro síte nieht ne hílet. Tû ne uuéist nóh mág kesken. uuáz ih ságen uuíle. Íz ist uuúnderlíh tés míh lángèt ze sagénne. pedíu ne mág ih iz óuh nieht spùotigo geságen. Íh áhtôn gréhto únsálda uuílôn bézerûn uuésen. dien ménniskôn. dánne sálda. Sô diu prospera síh tríntet mít íro mánmentsami (*sic*). únde sí mánne gûot túnchet. sô tríuget si ín mít téro gelíchi dero sáldôn. Tíu aduersa ist áber geuuáre. sô si síh uuéhselôndo óuget. uuío únstáte sí ist. Éniu tríuget ten mán. dísiu uuárnôt ín. únde lêret ín. Éniv behéftet téro mùot tíe sía núzzônt. mít kúotlíchi. tísiu enthéftet síe. mít téro guísson bechénnedo. múrgfáres kúotes. Tû máht éna séhen síh úberhéuenda. únbeduúngena. síh ne bechénnenta. tísa áber méziga. beduúngena. únde gefrúotta. fóne déro émizígi. dero árbéito. Tánne ze lézest ketúot tíu sálíga mít íro mánmentsámi. die ménnicken áuuekkôn fóne demo uuáren gúote. tíu ínblándena ríhtet si áber ze uuége. únde ze demo uuáren gúote. sámó
 104. so mít | chráphen sie uuídere zíhendo (*sic*). Áhtôst tu dáz fúre lúzzel. dáz tír díu sárfa. únde díu grísenlícha fortuna díne nôt fríunt kezéigôt hábet? tíe dír fóne réhtên

---

nihil bene mercatur, tum scilicet, cum se aperit, cum frontem detegit moresque profitetur. Non dum forte quid loquar, intelligis. Mirum est, quod dicere gestio, eoque sententiam uerbis explicare uix queo. Etenim plus hominibus reor aduersam quam prosperam prodesse fortunam. Illa enim semper specie felicitatis, cum uidetur blanda, mentitur; haec semper uera est, cum se instabilem mutatione demonstrat; illa fallit, haec instruit; illa mendacium specie bonorum, mentes fruuentium ligat, haec cognitione fragilis felicitatis absoluit; itaque illam uideas uentosam, fluentem, suique semper ignaram, hanc sobriam succinctamque et ipsius aduersitatis exercitatione prudentem. Postremo felix, a uero bono deuios blanditiis trahit: aduersa plerumque ad uera bona reducens unco retrahit. An hoc inter minima aestimandum putas, quod amicorum tibi fidelium

triuuôn hólt sint? Si hábet tír geskídôt kuíssero únde un-
guíssero friúndo uultus. [táz chít. uuío éne. ióh tíse getán
sín.] Rûmendo nám si ze síh. tie íro. tie díne liez si dír.
Unío tíure ne uuáre dír dáz. dô du in gréchen uuáre. únde
sálig. sô dír dùgha? Fertrôste díh ánderes kúotes ferlórnés.
dú hábest fúnden díne friunt. tie der tíuresto scáz sint.

[DE OFFICIO ORATORIS.

Hier máht tu gebôren. uuío man sól suadere. Ze
dêmo úns léido íst. únde dén uuír fône díu skíhên. álsó
álle die líute tûont. aduersam fortunam. ze dêmo mág
man únsih lúchen. úbe man úns sô mánige túgede be-
ginnet fône ímo ságen. únde sô mánigiu lieb kehéizen.
sô nú philosophia tûot. fône déro sélbûn aduersa fortuna.
Si líobet úns sia ze zuéin uuíson. ióh sia lóbondo. ióh
prosperam skéltendo. Uuér máhti aduersę fortunę gúotes
ketrûên? Sélbêr dér námo dero aduersitatis. tér léidet
sia. Tára gágene trívtet síh áber dér námo prosperitatis.
tér fône dêmo náhkânden uuínde sô gespróchen íst. táz
chít. a porro spirando. Síð áber nú mít prospera nícht
stâtes ne íst. sô sí sia zíhet. nóh níeht kuísses. únde sí
die líute zóhet. únde íro múotes pebéftet. únde sí filo
gúotlichó tûondo. síh líchesôt táz uuésen. dáz si ne íst.
únde sô man állero uuíllôn ze íro uuânet. táz si dânné
állés kâhes síh uuéhselôndo. dén mán erstúzzet. uuémo
sól si dânné gúot túnchen? Úbe áber aduersa uirtutis
magistra íst. únde sí | ze góte léitet. únde perfectos 105.
máchôt. únde çelo dignos. álsó sí sia gelóbot hábet. ne
sól úns tânné mít réhte tíu gúot túnchen na? Uuáz mág
stárcheren sín ad persuadendum. dânné daz lób íst?

---

mentes haec aspera, haec horribilis fortuna detexit: haec
tibi certos sodalium uultus ambiguosque secreuit; discedens
suos abstulit, tuos reliquit? Quanti hoc integer, et, ut
uidebaris tibi, fortunatus emissus? Desine nunc amissas
opes querere, quod pretiosissimum genus dititiarum est,
amicos inuenisti.

Rhetorica chít. táz officium oratoris sí. apposite dicere ad persuadendum. táz chít spénstigo chôsôn. Ne íst táz spénstigo gechôsôt na? Uuér chán dáz sô uuóla sô philosophia? Pedíu súlen uuír íro glóuben. dáz aduersa fortuna bézera sí. dánne prósera.]

DE AMORE QUI AMICITIAS FIRMAT ET OMNIA LIGAT.

Suspensio. Táz tin uuérlt kemisselichôt mít féstén tríuon die gehéllen hértá. [quatuor temporum. Súmer únde uuínter. lénzo únde hérbest sínt fóne díu mísselíh. uuánda íro nehéin ándermo gelíh ne íst. Únde sínt tóh kelíh. uuánda íro nehéin daz ánder írret.] *Et hic.* Táz tiu missehéllen quatuor elementa. díu állero corporum sámó sínt. éuuíga gezumft hábent. [Síu sínt uuíderuuártig. únde sínt tóh sámént in állén corporibus.] *Et hic.* Táz tiu súnna úfen scônero réito. réitendív den dág récchet. *Et hic.* Táz áber sín suéster luna uuálte déro náht. tíá der ábentstérno récchet. Táz óuh ter mére. dér géрно úzkienge. eruúende ze guíssero márcho. síne únstáten uuéllá. nóh ín. [íh méino díen sélbèn uuéllôn] ne hénge férrór stádôn úz. án daz lánt. *Depositio.* Súslichá ordinem dero díngo. féstenót tíu mínna. díu díá érda. únde den mére rihtendo. duuín-

---

Quod mundus stabili fide
 Concor des uariat uices,
 Quod pugnancia semina
 Foedus perpetuum tenent,
 Quod phoebus roseum diem
 Curru prouehit aureo,
 Ut quas duxerit hesperus
 Phoebe noctibus imperet,
 Ut fluctus auidum mare
 Certo sine coerceat,
 Ne terris liceat uagis
 Latos tundere terminos,
 Hanc rerum seriem ligat,
 Terras, ac pelagus regens,

Et

duuínget. únde in hímele uuálfesôt. [Uuéliu íst tíu? Táz | 106.
 íst sêlbêr gót.] Intlázet sí den zùol. so uuáz nù gemínne
 íst. táz pegínnnet sâr féhten. Únde díz uuérlticha gerúste.
 dáz siu nù gemein múoto túont háben scôno sína fárt. dáz
 flent siu zebréchen. Tíu sêlba mínna hábet óuh tie mén-
 nicken zesámme. mít héilígero gezúmfte. Sí féstenôt óuh
 ten êoháften gehíleih. mít réinên mínnôn. Íoh tien geséllôn
 díe réhte gemínne sínt. scáffôt sí êa. Uuóla grêhto dú
 ménniskína sláhta. uuío sálig tú bíst. úbe dîn múot ríhtet.
 tíu mínna. díu den hímel ríhtet.

Explicit liber secundus Boetii.

INCIPIT LIBER TERTIUS. |

Sí lie daz sâng úz. Nóh tô téta míh tára lósên. díu 107.
 sùozi des sânges. sólih níet. únde sólih uuúnder uuás míh ^{Jesus} _{is niden ?}
 is. Tára nâh úber éina uuíla chãd íh. Súnderíg trôst tero

Et caelo imperitans amor.
 Hic si frena remiserit,
 Quidquid nunc amat inuicem,
 Bellum continuo geret:
 Et quam nunc socia fide
 Pulcris motibus incitant,
 Certent soluere machinam.
 Hic sancto populos quoque
 Iunctos foedere continet;
 Hic et coniugii sacrum
 Castis nectit amoribus;
 Hic fidis etiam sua
 Dictat iura sodalibus.
 O felix hominum genus,
 Si uestros animos amor,
 Quo celum regitur, regat!

LIBER TERTIUS.

Iam cantum illa finierat, cum me audiendi auidum
 stupentemque arrectis adhuc auribus carminis mulcedo
 defixerat. Itaque paullo post, o, inquam, summum lasso-

trüregôn. Unfo filo du mih ketân hábest pázmágenden. mít téro uuâgi dînero réda. ióh mít téro lústsámi dînes sânges. Dáz hábest tu sô filo. dáz ih mih sâr ánauuértes ne nuéllé uuânen íeht intuúichen. díen slégen dero fortunę. ih enhábe sie uuóla. Únde díu stréngerén lâchen. dînero rédo. ne skího ih níeht. únde géрно gehôro ih síu. únde éiscôn síu. Úuóla chád sí. uuárd ih tés tô geuuár. dô dû suígendo gnôto lósetôst mínero uuórto. Únde dés péit ih. únz tín mùot sólih uuúrte. álde dáz uuâre ra íst. sólez máchôta ih iz. Tíu nóh fóre sínt. tíu sínt sólih. táz síu zéndent. sô du íro chórôst. únde áber ínuerslúndeníu. súoze gedúnchent. Aber dáz tú chíst kéрно gehôrtíst. *â* (*sic*). uuío érnest tír ís uuâre. uuío dû brúnníst. úbe du uuíssíst. uuára ih tíh pegúnnen hábo ze léítene. Uuára dóh chád ih? Ze dero uuârún sâlighéite chád sí. Tánân óuh tír tróumet.

108. in dînemo mùote. | Aber an dáz píldé uuártendo. ne mág iz sía sélbún níeht keséhen. [Únz tú dénnchest án día uuértsálda. únz ténchest tu án dáz píldé. dero uuârún sâldo. náls an sía sélbún.] In gótes éra chád ih. túo dáz. únde ouge mír día uuârvn áne tuuála. Nû túon ih táz chád sí. géрно úmbe dína mína. Íh uuíle dír áber ér fóre gemálên.

---

rum solamen animorum, quantum me uel sententiarum pondere, uel canendi etiam iucunditate refouisti! adeo ut iam me posthac imparem fortunae ictibus non arbitrer. Itaque remedia, quae paullo ante acriora esse dicebas, non modo non perhorresco, sed audiendi auidus uehementer efflagito. Tum illa, sensi, inquit, cum uerba nostra tacitus attentusque rapiebas, cumque tuae mentis habitum uel exspectaui, uel, quod est uerius, ipsa perfeci. Talia sunt quippe quae restant, ut degustata quidem mordeant, interius autem recepta dulcescant. Sed quod tu te audiendi cupidum dicis, quanto ardore flagrares, si, quonam te ducere aggrediamur, agnosceres? Quonam? inquam. Ad ueram, inquit, felicitatem, quam tuus quoque somniat animus; sed occupato ad imagines uisu ipsam illam non potes intueri. Tum ego: fac obsecro, et, quae illa uera sit, sine cunctatione demonstra. Faciam, inquit illa, tui causa libenter: sed quae tibi causa notior est, cam prius

dia uuérldsálda. díu dír chúndera íst. Táz tu dára náñ sô du dísa dúrhchiesèst. hína uuártêndo. éna déste báz pechén-
nêst. únde dû geséhêst. uuáz tar ána geskéidenes íst.

CUR MORAM FACIAT. RATIONEM REDDITURA EST.

Tér gúoten ácher sáhen uuíle. dér errûmet in êr des únchrútes. Fárn únde híefeltrá nímet er dána. mít tero riute ségenso. dáz ímo dés te bézera chórn uuáhse án demo níuriute. Taz hónang íst óuh tés te súzera. úbe der múnt pe fóre íeht píttères kechórota. Únde glátôr skínent tie stérnen dánne. sô die régenuuínda gelígent. únde sô der tágostérno dia náht hína uertribet. sô óuget tiu súnna íro rôtén rós. sô chúmet sí rítendo dar úfe. Sô túo óuh tú. lúkke sálda | ze êrest chiesendo. chóro díh téro inthéften. 109. sô chóment tie uuáren dír in múot. [ánderes uuío ne spúot is tír.]

**OMNES AD BEATITUDINEM TENDERE. QUAMUIS
NON RECTO TRAMITE.**

Sí dô lúzzel ze érdo séhendíu. únde sámo so in íro múote demo chéiserlíchen gestátondíu. fieng sí sús ána. Mísselíchen

designare uerbis atque informare conabor; ut ea perspecta, cum in contrariam partem flexeris oculos, uerae beatitudinis specimen possis agnoscere.

Qui serere ingenuum uolet agrum,
Liberat arua prius fruticibus,
Falce rubos, filicemque resecat,
Ut noua fruge grauis ceres eat.
Dulcior est apium mage labor,
Si malus ora prius sapor edat.
Gratius astra nitent, ubi nothus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
Pulcra dies roseos agit equos.
Tu quoque falsa tuens bona prius,
Incipe colla iugo retrahere,
Uera dehinc animum subierint.

Tum defixo paullulum uisu et uelut in angustam
suae mentis sedem recepta sic coepit. Omnis mortalium

uuég hábent keuángen állero ménniskôn sórgâ. die sórgâ ín récchet. unde reizet. mánigfaltíu ringâ. únde mánigfaltêr flíz. Sie râmènt tóh álle ze éinero stéte. uuánda sie álle râmènt ze dero sâlighéite. Únde dáz íst táz kùot. úbe iz îoman guúnnet. sò er iz kuuínnet. táz er niehtes fúrder gegérôn ne mág. Táz íst álles kùotes taz fórderôsto. únde ál gùot hínder ímo behábende. Prâste ímo íeht. sò ne uuâre iz fól nieht. Uuánda âne dáz. nóh tánne uuâre. dés man gérôn máhti. [Táz íst argumentum a parte. Târ éines téiles prístet. târ ne íst iz állez nieht.]

D I F F I N I T I O.

Pedíu íst óffen. sâldâ uuésen álles kùotes fóllûn. [Uuile du chéden álles kùotes fóllûn státa. dáz íst taz sélba.] Tia sâlighéit álso íh chád. ílent álle ménnisken guúnnen. [Ze déro ílent sie álle.] áfter mísselichên uuégen. Táz íst fóne
 110. díu. uuánda ménniskôn múot íst natûrlichô | des uuâren gùotes kér. Áber díu míssenómeni des uuéges. ferléitet sie ze demo lúkken.

Diuitiê. Téro súmeliche ríngent. táz sie ríche uuérdèn. uuánda sie dáz áhtònt állero bézesta. dáz ín niehtes túrft ne sî.

Honores. Súmeliche uuánende dáz êruuirdigi gùot

cura, quam multiplicium studiorum labor exercet, diuerso quidem calle procedit, sed ad unum tamen beatitudinis finem nititur peruenire. Id autem est bonum, quo quis adepto nihil ulterius desiderare queat. Quod quidem est omnium summum bonorum cunctaque intra se bona continens, cui si quid abforet, summum esse non posset, quoniam relinqueretur extrinsecus, quod posset optari. Liquet igitur, beatitudinem esse statum bonorum omnium congregatione perfectum. Hunc, uti diximus, diuerso tramite mortales omnes conantur adipisci. Est enim mentibus hominum ueri boni naturaliter inserta cupiditas, sed ad falsa deuius error abducit. Quorum quidem alii summum esse bonum nihilo indigere credentes, ut diuitiis affluant, elaborant: alii uero bonum, quod sit dignissimum uenera-

sî. ilent sie êra guúnnen. dáz sie ántsázig sîn iro gebûren.

Potentia. Sô sint tie. die máhtigi uuánent uuésen bézestûn. Tie uuéllen sélben uuérden geuuáltig. álde geuuáltigên io míte sîn.

Claritas. Tien mári bézest lichet. tie uuéllen iro námen gegúollichôn. mít ételichên dien listen. déro man héime bedárf. álde in hérige.

Uoluptas. Súmeliche áhtônt ten bézesten uuúocher stân. án méndi. únde an fréuui. Tie áhtônt sâliglib. mít uuúnnôn ze lébenne. únde dâr inne ze suuúmmenne.

Unum propter aliud. Sô sint óuh tie. die díz úmbe énez. únde áber ándere. die énez úmbe díz mínnôn. únde sô geuuéhselôt hábent. Álso iz tánne | uéret. sô ételiche 111. fôrderônt rihtûom. úmbe geuuált. únde úmbe uuúnna. únde ándere dára gágene fôrderônt keuuált. úmbe rihtûom. únde úmbe mári. [Mít tíu ér fúrder uuíle dáz íst causa. dára er uuíle. dáz íst finis. Álso mág man óuh chéden. mít tíu er íeht méinet. dáz íst causa. dáz er áber méinet. táz íst finis.]

*Ein in gewöhnlicher
auf Kunst, u
man. In der
Worte 1000*

QUAE HIS ACCEDUNT.

Ze disên. únde ze sâmelichên. râmêt tero ménniskôn tát. únde iro uuillo. Álso geédele tûot. únde déro líuto

---

tione, iudicantes, adeptis honoribus reuerendi ciuibus suis esse nituntur. Sunt qui summum bonum in summa potentia esse constituent: hi uel regnare ipsi uolunt, uel regnantibus adhaerere conantur. At quibus optimum quiddam claritas uidetur, hi uel belli uel pacis artibus gloriosum nomen propagare festinant. Plurimi uero boni fructum gaudio laetitiaque metiuntur; hi felicissimum putant uoluptate diffluere. Sunt etiam, qui horum fines causasque alterutro permutant, ut, qui diuitias ob potentiam uoluptatesque desiderant, uel qui potentiam seu pecuniae causa seu proferendi nominis petunt. In his igitur ceterisque talibus humanorum actuum uotorumque uersatur intentio, ueluti nobilitas, fauorque popularis, quae uidentur quan-

lób, díu ze mári tréffent. Únde also chéna. únde chint títont. Tíu man úmbe uuúnna fórdérôt. Uuío íst tíu uuúnna dero fríundo? Tíu né íst téro sláhto nieht. sí íst héilig. pedíu ne trífet sí nieht ze lúkken sáldôn. núbe ze uuárên. dára títgedhéit trífet. Táz íh ánderro sláhto námnda. dáz uuírt ál guúnnen. úmbe geuuáltes mínna. únde úmbe lúst-sámi. Nû íst óuh táz óffen. dáz tes lichamen bíderbî. ze díen sélbên trífet finuen. Uuánda stárci. únde mícheli. kébent máhte. Scóní únde snélli. gébent mári. Kesúndeda gíbet uuúnna. Téro állero uuírt kegérôt úmbe éina dia sálighéit.

Propositio. Tés íogelichêr gnôtôst kérôt. táz áhtôt er uuésen daz pézesta. |

112. *Assumptio.* Uuír éigen áber geságet. táz sálighéit sí daz pézesta.

Conclusio. Fóne díu áhtôt íogelichêr dia státa sálíga. día er gnôtôst fórdérôt.

[QUANTA SIT UIS SYLLOGISMI.

Sillogismus ne triuget. úbe er legitime getán íst. Sô íst er legitime getán. uuánda er in dialectica tria membra háben sôl. táz tero zuéi sô geuuáriu sín. dáz íro mánnolíh íéhen múge. únde siu éin ánderên sô háfteên. dáz siu daz trítta geuuárên. íoh áne geíiht. Sô dáz nû íst. Iacob uuas filius isaac. únde isaac filius abrahæ. Táz sínt duo membra. Vbe man déro ííhet. sô ííhet man nôte des trítten. dáz abraham uuás paternus auus iacob.

---

dam claritudinem comparare, uxor, ac liberi, qui iucunditatis gratia petuntur. Amicorum uero, quod sanctissimum quidem genus est, non in fortuna sed in uirtute numeratur. Reliquum uero uel potentiae causa uel delectationis assumitur. Iam uero corporis bona promptum est, ut ad superiora referantur. Robur enim magnitudoque uidentur praestare ualentiam; pulcritudo atque uelocitas celebritatem, salubritas uoluptatem. Quibus omnibus solam beatitudinem desiderari liquet. Nam quod quisque prae ceteris petit, id summum iudicat bonum. Sed summum bonum beatitudinem esse definimus. Quare beatum esse iudicat statum, quem prae ceteris quisquam desiderat.

Fóne díu íst óuh tíz óffen ratio syllogismi. díu úns híer begágenet íst. Táz íogelichêr gérnôst guúnnet. táz áhtôt ér summum bonum. Sô íst summum bonum beatitudo. Táz sínt zuêi membra. tér déro ííhet. tér ííhet sínes úndánches tes trítten. táz tír chít. Táz íogelichêr gérnôst kuúnnet. táz áhtôt er beatitudinem. Tár míte uuízín. dáz argumentum bestát. fóne éinemo membro. álde fóne zuéin. Fóne éinemo. sô dáz íst. Vbe iacob uuás filius filii abrahe. sô uuás er nepos abrahe. Táz éina membrum héizet propositio. Fóne zuéin bestát iz. sô dáz íst. Vbe iacob uuas filius filii abrahe. sô uuás er nepos eius. Ér uuás óuh kuísso sô. Táz íst propositio. únde assumptio. Chít iz áber. iacob uuas filius filii abrahe. únde bedín uuás er nepos eius. táz íst tánne propositio unde conclusio. Fóne díu íst argumentum imperfectus syllogismus. Fólle rúcchest tu iz ad tria membra, sô íst iz fóllêr syllogismus.]

Ný hábo | ih tír geóuget filo nâh. táz píldê dero mén-113. niskôn sâldôn. Íh méino rihtúom. éra. geuuált. kúollichí. uuúnna. Epicurus [tér éinêr uuás tero philosophorum. únde dér mít ín gieng súochendo summum bonum. tér gót ne uuíssa. nóh spiritalia bona.] échert án dísiu [quinque] dénchendo. uuólta er geslâgo. uoluptatem háben ze summo bono. [Fóne díu geslâgo.] uuánda éniu fieriu. sô ímo dúohta. uuúnna túont temo múote. [álsó uoluptas corpori túot. Pedíu uuánda er. dáz éniu fieriu. mít tíro éinún begríffen uuúrtín. únde er an íro éinún hábeti fúnden. dáz er súohta. Epicuros grece chít latine super porcos. Tén námen gâben ímo díe ándere philosophi. uuánda ér uoluptati fólgêndo. mít sínên sectatoribus porcis. kelícho lébeta.]

Habes igitur ante oculos propositam fere formam felicitatis humanae, opes, honores, potentiam, gloriam, uoluptates. Quae quidem sola considerans epicurus consequenter sibi summum bonum uoluptatem esse constituit, quod cetera omnia iucunditatem animo uideantur afferre.

NON IN FINE HOMINES ERRARE SED IN VIA ET
SUMMO BONO. NULLUM EX SUPRA SCRIPTIS QUIN-
QUE DEESSE.

Nù uuile ih áber chád si ságen. uués die lúte flízíg sint. téro mùot ío nâh íro gúote sínnet. tóh iz óuh únge- húhtígo dara nâh sínne. Únde iz áber ne uuéiz sámó so iz trúnchen sí. uuéles síndes iz héim eruúinden súle. [Iz súochet táz tir ze súochenne íst. iz ne gât tir áber réhto nâh nieht.]

Opes. Uuánest tu dfe írrôn in íro mùote. díe géрно ún- dúrfítig uuárin álles kúotes? [Néin sie] Ze uuâre, nieht ne mág sô uuóla día sálighéit erfóllôn. sô álles kúotes knúht- sám státa. Tíu frémedes íst úndúrfítig. únde fóne íro sel- bero gnúoge hábet.

114. *Honor.* | Írrônt tíe uuánest. tíe daz pézesta áhtôn éruuí- dígosta? Néin sie. Táz ne máhti nieht smáhe sín. dára álle ménnicken zúo flent. [Sie flent ad summum bonum. dár sie dáz fíndent tár hábent sie óuh lúnden. dáz reue- rentissimum íst.]

Potentia. Ne sól man máhte gúot áhtôn na? [Dáz chít. ne sól man guís sín máhte mít summo bono na?] Úuío dúnchet tír? Táz állero díngo forderôsta íst [i. summum bonum]. uuío sól dáz chráftelôs sín?

Claritas. Sól mári mánne lúzzel gedúnchen? Áber

Sed ad hominum studia reuertor, quorum animus et si cali- gante memoria tamen bonum summum repetit, sed uelut ebrius, domum quo tramite reuertatur, ignorat. Num enim uidentur errare hi, qui nihilo indigere nituntur? Atqui non est aliud, quod aeque perficere beatitudinem possit, quam copiosus bonorum omnium status, nec alieni egens, sed sibi ipse sufficiens. Num uero labuntur hi, qui, quod sit optimum, id etiam reuerentiae cultu dignissimum putant? minime. Neque enim uile quiddam contemnendumque est, quod adipisci omnium fere mortalium laborat intentio. An in bonis non est numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecillum ac sine uiribus aestimandum est, quod omnibus rebus constat esse praestantius? An claritudo nihili pendenda est? Sed sequestrari nequit, quin omne

uuio mág. síd taz nôte daz mârista íst. taz óuh taz fórde-
rôsta íst?

Uoluptas. Uuáz túrft íst sâr. dáz ih summum bonum.
únde beatitudinem ze dien sie sínnent. álles úngemâches
ferságe. síd sie íóh smâhes tînges kërônt túrh lústsami?
[An summo bono ne íst nehéinez fólleglichôr. dánne lúst-
sámi.] Âne zuíuel sínt tíz tíu. déro ménnisken gérônt.
Únde fône díu uuéllen sie ríhtûom. hêri. geuuált. kúollichí.
lústsámi. uuánda sie mít téro uuânent háben. fóllûn. êra.
máhtigi. geuuáhtlichí. fréuui. [Uuáz sólti ín ríhtûom. sie
ne hábetín fóllûn? Uuáz sólti ín hêrscáft. sí ne gâbe ín
êra? Uuáz sólti ín geuuált. | ér ne tâte sie máhtíg. Uuáz 115.
sólti ín gúollichí. âne úmbe geuuáhtlichí? Uuáz sólti ín
óuh uuúnnâ. sie ne fréutín den mán.] Táz íst ío [éin dîng].
éin gúot. tára nâh ménnisken in sús mániga uuís rîngent.
Tár ána mág man sámfto chîesen. uuio stárh tíu natura
sí. tánne sô míssehélle uuísá. án demo úzláze gehéllent-
tes kúotes. tára sie ílent.

DE NATURAE UL

Uuio geuuáltigo diu natura íro zóum chêre. mít uué-
lero êo sí beuuárôe dísa uuérft. únde uuio sí dîngolíh pínde

---

quod excellentissimum sit, id etiam uideatur esse clarissi-
mum. Nam non esse anxiam tristemque beatitudinem
nec doloribus molestiisque subiectam quid attinet dicere,
quando in minimis quoque rebus id appetitur, quod habere
fruique delectet? Atqui haec sunt, quae adipisci homines
uolunt, eaque de causa diuitias, dignitates, regna, gloriam
uoluptatesque desiderant, quod per haec sibi sufficientiam,
reuerentiam, potentiam, celebritatem, laetitiam credunt
esse uenturam. Bonum est igitur, quod tam diuersis stu-
diis homines petunt: in quo quanta sit naturae uis, facile
monstratur. cum licet uariae dissidentesque sententiae ta-
men in deligendo boni fine consentiunt.

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens, quibus immensum
Legibus orbem prouida seruet,

mit féstemo bände. dáz uuile ih lúto síngen. an lído uuéi-
 chèn séitòn. Tóh tie chûnen (*sic*) léuuen án in chétenná
 trágêa. únde dóh man sie ázze ába hénde. [fóre mánlámi.]
 únde dóh sie fóne geuuónên slégen íro méister fúrhtên.
 kechórônt sie des plúotes. sô uuirt in sár úf. íro éreera
 grímmi. únde sár behúgent sie síh. uuáz sie sínt. críscra-
 môn-do in íro uuís. 'Lés mézes préchent *) sie die chétenná.
 únde gánt ten méister ze èrest ána. [dér uuirt ter èresto
 frísking.] únde in zánôn-do. uuáhset in diu râzi. *Item.* |
 116. Únde dér fógel. dér dar féret fóne bóume ze bóume sín-
 gendo. dér uuirt kefángen. únde in chéuia getán. Tóh man
 démo dára uáh tînoe (*sic*). mít kehónagôtêu sáchôn. únde
 mít állero fóllún. sô gnúoge túont. ze tágalti. únde ze spíle.
 Úbe er ío dóh úzer dero chéuio ze hólz indrínnen múoz,
 tár er sínen líeben scáto síhet. sô íst íno díu fúora^{vordara} **) ún-

*) b ist in p verbessert.

**) Hinter fúora steht fóre, aber unterstrichen.

Stringatque ligans irresoluto
 Singula nexu, placet arguto
 Fidibus lentis promere cantu.
 Quamuis poeni pulcra leones
 Vincula gestent, manibusque datas
 Captent escas, metuantque trucem
 Soliti uerbera ferre magistrum:
 Si cruor horrida tinxerit ora,
 Resides olim redeunt animi,
 Fremituque graui meminere sui,
 Laxant nodis colla solutis,
 Primusque laeet dente cruento
 Domitor rabidas imbuit iras.
 Quae canit altis garrula ramis
 Ales, caueae clauditur antro:
 Huic licet illita pocula melle,
 Largasque dapes dulci studio
 Ludens hominum cura ministret,
 Si tamen arto saliens tecto,
 Nemorum gratas uiderit umbras,
 Sparsas pedibus proterit escas,

mâre. in uuâlde uuîle er échert uuónên. in uuâlde uuîle er zuízerôn. *Item.* Tes iúngen bóumes óbenahtigi. uuírt ouh uuílôn mit nôt níder gezógen. Uuirt er ferlázen. ér ríhtet síh áber úf ze hímele. *Item.* Tju súnna gât ouh ábendûn uuéstert in sédel. sí chúmet áber mórgenôn tóugenero férté uuídere ze íro ortu. Állero díngolíh hábet sína uuíderuárt. únde sínnet ío dára. dára ímo gesláht íst. Nóh nehéin ánder díng ne bestát in sínero natúrlichûn órdeno. áne dáz sín énde gerértet ze sínero úrrúnste. únde síh in rínges uuís ketûot sláta háben. [Fóne díu háltet táz ménníken an sínero natura. úbe er ze góte fóne démo er chám. uuídere fúnden chán.]

QUOD ERROR INDE RETRAHIT. | QUO NATURA 117.
TENDIT.

Sô túont ouh ír ménníken. an so uuío écherôdemo bilde iz sí. dóh keséhent ír ío. sámó so dúrh tróum. íuuêr ánagénne. [Prima preuaricatio hábet ménniskôn dáz penómen. tóh sie súochên íro principium. dáz sie iz uuóla bechénnen ne múgen.] Únde uuártênt ír ála rehto fúre ze

---

Siluas tantum mesta requirit,
Siluas dulci uoce susurrat.
Ualidis quondam uiribus acta
Pronum flectit uirga cacumen:
Hanc si curuans dextra remisit,
Recto spectat uerlice celum.
Cadit hesperias phebus in undas:
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos uertit ad ortus.
Repetunt proprios quaeque recursus
Redituque suo singula gaudent.
Nec manet ulli traditus ordo,
Nisi quod fini iunxerit ortum,
Stabilemque sui fecerit orbem.

Uos quoque terrena animalia, tenui licet imagine;
uestrum tamen principium somnialis, uetumque illum bea-
titudinis finem, licet minime perspicaci, qualicumque tamen

demo sáligen úzláze. so uuío ír iz mit úndúrshigtigemo múote tùènt. Fóne díu [s. uuánda díu natura stárh íst. sò] léitet si íuuih ála réhto râmendo ad summum bonum. únde [uuánda sí geáuuártôt íst. pedíu] mísseléitet íuuih áber der irredo.

**PROBANDUM DICIT ARGUMENTIS. AN PER HAEC
QUINQUE. QUOD DESIDERATUR UALEAT AD-
IPISCI.**

Nô chíus tír. úbe sie mít tten [finuen]. mít, tien sie trúuuènt sáldá guínnen. dára chómen múgín. dára sie râmènt. Múgen díu sò getánen. sò scáz íst. únde éra. ío-
manne dés kehélfen. dáz ímo nehéines kúotes ne bréste. sò íehèn díen dero sálighéite. díe déro dehéin guínnèn. Ne múgen siu áber geléisten dáz siu gehéizent. únde brístet ín mániges kúotes. sò sínt siu óffeno lúkkez píldè dero sálighéite.

118. PRIMA PROBATIO IN DIUITIIS. |

Nù ze érest ságe dù mír. dù míttúndes ríche uuáre. Tô du ríchesto uuáre. geskáh tír teht ángestliches. fóne íomannes scúlde. dáz tín múot írte? Ze uuáre chád ih. ih ne uuárt nío dés ih kehúge. sò ínbúnden mínes múotes. ih ne ángesti úmbe éteuuáz. Ne uuás táz pedíu chád sí. dáz tír éte-

---

cogitatione perspicitis, eoque uos et ad uerum bonum naturalis ducit intentio et ab eodem multiplex error abducit. Considera namque, an per ea, quibus se homines adepturos beatitudinem putant, ad destinatum finem ualeant peruenire. Si enim uel pecunia, uel honores, ceteraque tale quid afferunt, cui nihil bonorum abesse uideatur, nos quoque fateamur fieri aliquos horum adeptione felices. Quod si neque id ualent efficere, quod promittunt, bonisque pluribus carent, nonne liquido falsa in eis beatudinis species deprehenditur? Primum igitur te ipsum, qui paullo ante diuitiis affluebas, interrogo. Inter illas abundantissimas opes numquamne animum tuum concepta ex qualibet injuria confudit anxietas? Atqui, inquam, tam libero me fuisse animo, quin aliquid semper angeret, reminisci nequeo. Nonne quia uel aberat, quod abesse non uelles,

liches liebes mángta. tés du dír ne uuóltíst méngen. álde dír léid hábetóst. táz tu háben ne uuóltíst? Táz íst álso chád ih. Tò géretóst tú chád si. énes kágenuuérte. dísses ábuuérte. Tés ího ih chád ih. Sò íst mán áber dúrftíg chád si. dés er gérot. Túrftíg chád ih. Tér íehtes túrftíg íst chád si. tér ne íst álles tígges níeht cnúhtíg. Sò ne íst chád ih. [Táz íst argumentum a parte. Quasi diceret. Non habet totum. cui partes desunt.] Líte dù chád si. díse dúrfté. tò du hártó ríche uuáre? Uuío ánderes chád ih. Úbe díz sús íst chád si. sò ne múgen ôtuualâ níomêr úndúrftígen getúon. nóh cnúhtígen. Únde dés kelíh táten sie dóh. *Item.* Táz íst óuh cnôto ze bedénchenne. táz ter scáz téro tú|gede án ímo sélbemo níeht ne hábet. ín ne múge man 119. úndánches némen díen. déro er íst. Tés ího ih chád ih. Zíu ne sólti| tú is íéhen chád si? Tánne ín tágoliches. ío dér báz mág. ándermo úndanches néme? Uuánnân chóment ánderes. díe dínghlichen chlágá. únde díe dínghlichen rúoftá? Áne dáz tíe mít nôte. álde mít úodríuuòn genómenen scázzâ ne uuéllentên. uuídere geéiscôt uuérdent? Táz íst sò chád ih. Fóne díu íst chád si. mánnolíh túrftíg ánderes mánnes hélfo. sínen scáz ze gehéienne. únde ze iruuérenne.

---

uel aderat, quod adesse noluisse? Ita est, inquam. Illius igitur praesentiam, huius absentiam desiderabas. Confiteor, inquam. Eget uero, inquit, eo, quod quisque desiderat? Eget, inquam. Qui uero eget aliquo, num est usque quaque sibi ipse sufficiens? Minime, inquam. Tu itaque hanc insufficientiam plenus, inquit, opibus sustinebas? Quid ni? inquam. Opes igitur nihilo indigentem sufficientemque sibi facere nequeunt, et hoc erat, quod promittere uidebantur. Atqui hoc quoque maxime considerandum puto, quod nihil habeat suapte natura pecunia, ut his, a quibus possidetur, inuitis nequeat auferri. Fateor, inquam. Quidni fateare, cum eam quotidie ualentior aliquis eripiat inuito? Unde enim forenses querimoniae, nisi quod uel ui uel fraude a nolentibus pecuniae repetuntur ereptae? Ita est, inquam. Egebit igitur, inquit, extrinsecus petito praesidio, quo suam pecuniam quisque tueatur.

Uuér chád ih mág tés kelóugenen? Nú ne uuáre imo déro hélfo nehéin dúrft chád si. úbe er dén scáz ne hábeti. dén er fúrhtet ferlfesen. Nehéin zuíuel ne íst tés chád ih. Úbe díz súš íst chád si. sô íst taz tinn uuíderuuártigo bechêret. Íh méino dár ána. uuánda der ríhtúom dér sie gnúhtige tûon sólta. íro sélbero hálb. tér tûot sie dúrftige ánderro hélfo. [Táz íst argumentum ab euentu. Sámó so sí cháde. Quia diuites euenit egere. ideo diuitię sunt causa egestatis.] *Item.* Ze uuélero uuís múgen dánne dúrftę úberuuúnden uuérden mít ríhtúome. Ne mág

120. tie ríchen níeht húngrên | nóh túrsten na? Ne infindent tero ríchôn líde des fróstes níeht na? Sô hábent sie geziug chíst tu. mít tíu sie gebúozên den húngr. únde den dúrst. íoh ten fróst. Ze déro uuís chído áber ih. mág téro dúrfto ételih trôst uuérden. mít ríhtúome. nâh fúrenomes lába uuérden. Úbe indigentia ío giêt. únde ío gérôt. únde mít sâchôn erscôben uuírt. sô uuérêt sí nôte ío ze dero fúlli. [Síd tíu fúlli sía ne tîligôt. sô uuázer fiur tûot. únde sí échert stíllêt. sô íst sí ío. sô ne zegât sí. Uuúrte sí mít opibus fertíligôt. sô ne uuáre sí. Argumentum a minore ad maius. Minus est enim reprimere. quam extinguere.] *Item.* Íh uuíle dés fersuígên. dáz tero naturę lúzzel gnúoget. únde dero fréchi nîonêr ána gnúoge neíst. [Fames únde sitis. únde nuditas. máchônt mánnolichen egenum.

Quis id, inquam, neget? Atqui non egeret eo, nisi possideret pecuniam, quam possit amittere. Dubitari, inquam, nequit. In contrarium igitur relapsa res est: nam quae sufficientes sibi facere putabantur opes, alieno potius praesidio faciunt indigentes. Quis autem modus est, quo pellatur diuitiis indigentia? Num enim diuites esurire nequeunt? num sitire non possunt? num frigus hibernum pecuniorum membra non sentiunt? Sed adest, inquires, opulentis, quo famem satient; quo sitim frigusque depellant. Sed hoc modo consolari quidem diuitiis indigentia potest, auferri penitus non potest. Nam si haec hians semper atque aliquid poscens opibus expletur, maneat necesse est, quae possit expleri. Taceo, quod naturae minimum, quod auaritiae nihil satis est.

Tia indigentiam múgen opes kebúozen. án dien únfréchen. Tie áber fréh sint. uuánda ín niehtes fóllún ne dúnchet. pedíu sint sie ío árm. únde ío dúrftig.] Fóne díu ságe dú mír chád si. úbe ríhtúom dúrfté fertíligôn ne mág. únde er íóh túrfté máchôt. uuélicha gnúht mág er dánne gében. uuánent ír? [Argumentum a contrariis. Quasi diceret. Opes quæ indigentiam gignunt. quomodo sufficientiam quæ eis contraria est | gignant?]

121.

AUARO INUTILES ESSE DIUITIAS.

Tóh ter frécho mán. sámo ríche uuórtenêr. sámo so ímo zúo rínne daz cóld. sínen scáz tés ímo níomêr fóllún ne dúnchet. kebúfoe. Vnde er geláde sínen háls mít tien gímmôn des røten méres. Únde er mít cênzeg flúogen ze áchere gánge. ín bírígemo lande. Úmbe dáz ne gebrístet ímo níó sórgún lébendemo. Nóh úmbe dáz ne fólgênt ímo níeht tôteмо. síne liehtlichen (*sic*) sáchá.

SECUNDA IN DIGNITATIBUS.

Témo áber die hêrskéfte zúo geslíngent. máchônt tie dén êrháften. únde ántsazígen? Íst táne díu chráft án dien ámbáhten. dáz sie dien ámbahtmánnen túgede gébên. áchúste némên? Tríuuo. síu ne sint níeht sítig tes mánnes

Quare si opes nec summouere indigentiam possunt et ipsae suam faciunt, quid est quod eas sufficientiam praestare credatis?

Quamuis fluente diues auri gurgite
 Non expleturas cogat auarus opes,
 Ornetque baccis colla rubri litoris,
 Ruraque centeno scindat opima boue:
 Nec cura mordax deserit superstitem,
 Defunctumque leues non comitantur opes.

Sed dignitatis honorabilem reuerendumque, cui pro-
 uenerint, reddunt. Num uis ea est magistratibus, ut uten-
 tium mentibus uirtutes inserant, uitia depellant? Atqui
 non fugare, sed illustrare potius nequitiam solent, quo fit,

úbeli ze t̄ligōnne. núbe ze óffenōnne. Tán̄n̄n̄ geskíhet
 tíccho. dáz uuír siu zúrn̄n̄. ze hán̄den chóm̄en uuésen
 diēn zágost̄n̄. Fón̄e díu uuárd táz catullus nonium gútt̄er
 h̄iez. dóh er án demo h̄erst̄uole s̄áze. [Catullus uuás uero-
 nensis poeta nobilis. pedíu uuás ímo nonius únuuér̄d. tér
 122. fón̄e gallia ze roma chóm̄en̄r. mít gothorum suffragio | ze
 consulatu gestéig.] Ne síhest tu dár ána na. uuáz únerōn
 ámbaht únde uuírde géb̄n̄ dien úbel̄n̄. Ze tríuuōn íro
 únuuírde skínet tés tóh m̄ínera. úbe sie neh̄ein ámbaht
 éra ne máret. *Item.* Máht̄ōn s̄ár díh ánabr̄ingen deh̄eine
 fr̄eis̄á. dáz tū consulatum mít decorato h̄inderst̄án uuólt̄ist.
 tén du uuíssōst skirnen. únde méldare? [Tis̄er decoratus
 uuas fautor gothorum. pedíu uuás er méld̄are dero ciuium.
 Uuánda er óuh t̄ár m̄íte sp̄ilom̄ánn̄es keb̄árda hábeta. fón̄e
 díu ne uuólta er s̄ín collega níeht uuérden in consulatu.
 tóh iz ter chún̄ing uuólt̄i. Táz uuás ímo fr̄eisa uuíder den
 chún̄ing.] Uuír ne múgen díe níeht áht̄ōn érh̄afti uuírd̄ige.
 úmbe íro ámbaht. díe uuír s̄élbes tes ámbahtes áhtoēn
 únuuírd̄ige. Tén du áber s̄áh̄ist uuísen. mábt̄ist tū dén
 áht̄ōn únuuírd̄igen érh̄áfti. únde s̄élbes sínes uuíst̄uomes?
 Néin du. Túged hábet an íro s̄élb̄un̄ éigene uuírde. T̄ie
 sí s̄ár díen gíbet. t̄ien sí gelázen íst. Uuánda dáz tíu uuér̄lt̄-
 123. érá níeht ket̄ūen ne múgen. pedíu skínet. táz | sie neh̄eína
 scōni

---

ut indignemur eas saepe nequissimis hominibus contigisse,
 unde catullus licet in curuli nonium sedentem strumam
 appellat. Uidesne quantum dedecus malis adiiciant digni-
 tates? Atqui minus eorum patebit indignitas, si nullis ho-
 noribus inlarescant. Tu quoque num tandem tot periculis
 adduci potuisti, ut cum decorato gerere magistratum puta-
 res, cum in eo mentem nequissimi scurrae delatorisque
 respiceres? Non enim possumus ob honores reuerentia
 dignos iudicare, quos ipsis honoribus iudicamus indignos.
 At si quem sapientia praeditum uideres, num posses eum
 uel reuerentia, uel ea, qua praeditus est, sapientia non
 dignum putare? Minime. Inest enim dignitas propria uirtuti,
 quam protinus in eos, quibus fuerit adiuncta, transfundit.
 Quod quia populares nequeunt facere honores, liquet eos
 pro-

scõni ne hábent. éigenero uuírde. [Án demo fine skinet tiu causa. Úbe popularis dignitas uuáre causa reuerentię, so uuér dånne dignitatem hábeti. demo ne bráste nieht reuerentię. Pediu héizet táz argumentum a fine.] Tár án déro stéte uuirt tés cnôto uuára ze tũonne. [s. uués causa déro úbelõn dignitas si. sid si reuerentię causa ne ist.] *Propositio.* Úbe mánnoliu sô ueruuórfenero ist. sô er iõ fõne mángorën ferchõreu uuirt. *Assumptio.* Sô láng taz ámbáht êrháfte getũon ne mág. tie úbelen. tóh iz sie tũe chũnde. *Conclusio.* Táz iz sie óuget. án diu tũot iz sie fũre êrháfte uersihtige. [Tár skinet. táz tien úbelën iõ dignitas ist causa despectionis.] Náls áber ingniuz. [Is uuirt iõ gedánochõt.] Uuánda sámolicha únëra tũont sie dára gágene dien ámbáhten. tiu sie besmízent mit iõ úbeli. *Item.* Unde lá míh tír mër ságen. dáz tu bechënnëst ne héina uuára êrháfti chómen fõne dísen lúkkën hërskeften. Tér ióh tícho consul uuírdet. feruuállõt tér ódeuano ferro únder énderske liute. tũot ín dånne dár êrháhten sín héimiska éra? Uuáre diu êrháfti ánabúrtig tien ámbáhten. sô ne gesuiche si ín | nionër. Álso daz fiur nionër áne sína 124. hízza ne ist. Uuánda áber ín día éra nieht ne gibet iõ sélbero túged. núbe lúkkër uuàn déro ménniskõn. díe sie érõn uuírdige áhtõnt. fõne diu ingánt sie ín sár. sô sie ze

---

propriam dignitatis pulcritudinem non habere. In quo illud est animaduertendum magis: nam si eo abiectior est, quo magis a pluribus quisque contemnitur, cum reuerendos facere nequeant, quos pluribus ostentat despectiores, potius dignitas improbos facit. Uerum non impune; reddunt namque improbi parem dignitatibus uicem, quas sua contagione conmaculant. Atque ut agnoscas ueram illam reuerentiam per has umbratiles dignitates non posse contingere, sic collige. Si quis multiplici consulatu functus in barbaras nationes forte deuenit, uenerandum ne barbaris honor faciet? Atqui si hoc naturale munus dignitatibus foret, ab officio suo quoque gentium nullo modo cessarent, sicut ignis ubique terrarum numquam tamen calere desistit. Sed quoniam id eis non propria uis sed hominum fallax annectit opinio, uanescunt illico, cum ad eos uene-

dien chöment. tie hie era füre nfeht ne häbent. Nv gesk-
 het taz ünder frömeden. *Item.* Ünder dien sie ioh föne
 erest uuürten. sint sie mit tien stäte? [Taz chünne där
 äna. daz] pretura iu uuäs ein michel geuuält. unde iz nū
 ist echert upig nāmo. Unde heuig arbēit. tero herrōn scāz-
 zes. [Sub augusto uuäs tero senatorum numerus mille.
 unde iro census. ten sie iārlichen infāhen sōltōn. tēr uuäs
 sō suetonius sāget octingentorum milium summa. Vbe
 pretōres ten scāz rēchen sōltōn. dāz ne māhta āne arbēite
 nfeht sīn.] Tēr ouh tes purgliutes frūondo iu flēgen sōlta.
 dēr uuäs māhtig. uuēlih āmbaht ist āber nū smāhēra.
 [Ūnz ān augustum sō gnūogta romanis tero frūondo ze
 demo iare. diu āfter italia unde sicilia gesāmenōt uuārd.
 sō föne imo egyptus uuārd redacta in prouinciam. dāz
 chit in flihlānt. dō gesāzta er in dānnān abundantiam.
 ad septem menses. Tēr uuäs nōte māhtig. tēr sō miche-
 les tinges flāg.]

DE COMITIIS.

Föne liuio. unde föne ānderēn historicis uuizen uuir.
 125. dāz tie āmbaht sezzedā ze romo hiezen ze romo | co-
 mitia. a comendo. unde sēlben diu āmbaht hiezen ma-
 gistratus. unde dignitates. Tero āmbahto uuäs nāh tien
 expulsis regibus consulatus taz herōsta. tēmo fōlgeta
 legataria dignitas. uuānda dāz ten consulem ānāgieng ze
 tūonne. taz frūmeta sīn legatus. Also reges trūogen in
 capite coronam. ālde diadema. sō trūogen consules tār
 füre fascēs in capite. dāz uuāren insignia maiestatis.
 dāz chit. zierdā. unde bechēnnedā dero māgenchrēfte.
 Also uuir in demo hūs hēizēn māgensūl. dia meistūn

---

rint, qui dignitates eas esse non aestimant. Sed hoc apud
 exterās nationes. Inter eos uero, apud quos ortae sunt,
 num perpetuo perdurant? Atqui praefectura magna olim
 potestas nunc inane nomen est, et senatorii census grauis
 sarcina. Si quis quondam populi curasset annonam,
 magnus habebatur. Nunc ea praefectura quid abiectius?

súl. ih méino. díu den first tréget. sô hiez tiu chráft tero consulum. álde dero regum. álde dero dictatorum. mágenchráft. uuánda si díu méista uuás. Tie déro maiestati regum. álde consulum uuiderhörig uuâren. unde sie dár úmbe fóre in úbertéilet uuúrten. die hábetôn flúht ze dien liuten áfter dero rúmiskún éo. dáz sie in dero fréi-sôn húlfín. Díu flúht hiez prouocatio. Sô áber dânnân diccho eruuúohsen maxime dissensiones. die dissensiones ze uerzérenne. sáztôn sie dictatorem. tés maiestas sólih uuâre. dáz níoman dés ne hábeti prouocationem ad populum. dáz imo fóne démo ertéilet uuúrte. Témo sólgeta ío magister militum. unde dén uuéleta ér imo scélbo. álso der consul téta sinen legatum. Näh in uuâren tribni plebis keuuáltigôsten. téro uuâren uuilôn zuêne. uuilôn íoh zêne. unde diccho uuúrten die sô creati. dáz sie hábetín consularem potestatem. dáz chít similem consulibus. Tie hiezen fóne díu tribuni plebis. uuánda sie iudicia plebis úber síh nâmen. Tára nâh uuâren pretores. unde censores. unde questores. Pretores fúre fúoren den consulem. in exercitu. unde rihtôn imo sín pretorium. ih méino sín tentorium. tár ér inne sáz ad iudicandum et contionandum. táz chít ze rihtenne. unde ze sprâchônne. Tánnân hiez er pretor a preeundo. quasi preitor. Censores uuíelten frónoscázzes. ter in erario gebálten uuás. fóne dív | hiezen sie a censu censores. 126. Questores uuâren des scázzes fórderâra. dicti tamquam quesitores. Tára nâh uuâren prefecti. dáz chít flégara. die úber mísselichíu negotia uuâren. Sô uuâren ediles. tie dero edium hûtôn. unde die besáhen. Duumuiiri unde triumuiiri hiezen die úber fráuali díngotón. Fóne díu zihet suetonius augustum. dáz er acerrimus uuâre in suo triumuiratu. Fúre duumuiros unde triumuiros. uuúrten síd pre-sides. Decemuiratus uuárd échert éinêst kesézzet. tó ro-mani fúre duos consules decemuiros chúren. dáz sie éinzên fasces trúogín. unde éinzên áfter hértó dero reipublice flágin. Proconsules uuâren in loco consulum. Pontifices flágen dero religionis. Imperatores. duces. comites. sint chúnt.

DE ORDINE CIUIUM ROMANORUM.

Târ mite tóug ze bechénnenne. dáz romani ciues
 keskéiden uuâren. in patres. únde in plebem. Tero pa-
 trum uuâren tres ordines. Ter hêrôsto ordo uuás claris-
 simorum. Fône diu lésên uuir in passione Sebastiani scī.
 Clarissimis cottidie uiris marcelliano et marco suadebat
 seculi blandimenta respuere. Ánderiu uuás illustrium.
 An déro uuás boetius. Pediu chit tér titulus tisses púo-
 ches. Anicii. manlii. seuerini illustris uiri. Tiu dritta
 uuás expectabilium. Also beata agatha fône íro sélbûn
 chád. Ingenua sum. et expectabilis genere. Plebis
 uuâren zuð ordines. equestris únde pedestris. Tér uuás
 eques. tér decem mília máhta geziugôn déro súarôn fé-
 dingo. die sestertia hiezên. Tie minnera hábetôn. die
 múosôn gân. So zit uuás ámbaht ze sézzenne. sô sáztôn
 siu die patres. per suffragia plebis. Íro gelúbeda. únde
 íro béta. dáz uuâren suffragia. Tie fône ánderên búrgen
 dára chómene uuâren. tie hábetôn dia sélbûn éa. áne
 dáz sie nieht ne máhtôn ferre suffragia. Tánân skînet.
 táz tie dar hiezên patres. únde senatores. íoh áne ám-
 127. baht míchela dignitatem | hábetôn.] *Item.* Also ih
 târ fóre gréhto chád. dignitas tíu nieht éigenero zierden
 ne hábet. tíu guínnest sia. únde ferlíuset sia. sô die
 uuânent. téro si íst. *Conclusio.* Úbe hêrskéfte êr-
 háfte getûon ne múgen. úbe sie íoh hōnet téro gūote-
 lôson úbeli. únde úbe sie fóre álti ferblíhent. [táz chit
 slingen gestánt] únde úbe sie fône ferrên liuten fer-
 smáhét uuérdent. uuáz hábent sie dánne án in lústsámero
 scōní? íh ne dárf chéden. uuáz sie íro ánderên gebên.

Ut enim paullo ante diximus, quod nihil habet proprii de-
 coris, opinione utentium nunc splendorem accipit, nunc
 amittit. Si igitur reuerendos facere nequeunt dignitates,
 si ultro improborum contagione sordescunt, si mutatione
 temporum splendere desinunt, si gentium aestimatione
 uilescunt, quid est, quod in se expetendae pulcritudinis
 habeant, ne dum aliis praestent?

Item. Tòh ter grimmo únde der zúrlústígo nero síh úber múotlichó gáretí. mít tero tíurestím purpurún. únde mít scônén gímmôn. Èr uuás ío dóh tien sínèn állèn léidsám. náls éruúirdíg. Èr spéndôta ío dóh álso úbelêr dien éruúirdígèn hêrrôn únzímige hêrskéfte. [Únzímige. uuánda sie fóné úbelero hénde chámen.] Uuér sól dánne uuánen. die êrá uuésen sálige. tie die uuênegen gébent? [Argumentum a contrariis. ut sunt beatitudo et miserie.]

TERTIA IN POTESTATIBUS.

Mág 'chúningo geuuált. únde dáz man ze ín hábet kesuásheit máhltige getúon? Ziu ne mág chíst | tu? Sid 128. tie chúninga níoman ába ne stôzet. únde ín íro sálighéit fólle gát? Uuir éigen dés mánigiu bílde. fóné áltèn. íoh fóné níuuèn zítén (*sic*). uuío mánige chúninga nâh sáldon ze hárne chámen. Èin märe geuuált íst réhto dér nú. dér nôh síh sêlben háltén ne mág. Úbe chúninges keuuált. sálighéit máchôt. uuár íst si dánne nú. síd tés nôt íst. so uuár íro bréste. dáz tér brésto mínneroe dia sálighéit. únde ínfúore dia uuêneghéit. Préitèn síh óuh férro diu írdískén ríche.

Quamuis se tyrio superbus ostro
Comeret et niueis lapillis,
Inuisus tamen omnibus uigebat
Luxuriae nero seuiensis.
Sed quondam dabat improbus uerendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putat beatos,
Quos miseri tribuunt honores?

An uero regna regumque familiaritas efficere potentem ualent? Quid ni, quando eorum felicitas perpetuo perdurat? Atqui plena est exemplorum uetustas, plena etiam praesens aetas, qui reges felicitatem calamitate mutauerint. O praeclara potentia, quae nec ad conseruationem quidem sui satis efficax inuenitur! Quod si haec regnorum potestas beatitudinis auctor est, nonne, si qua parte defuerit, felicitatem minuat, miseriam importet? Sed quamuis late humana tendantur imperia,

nöh tänne sint io mänige diete, dero éin chüning so uuélér geuuáltigösto íst. nieht ne uuáltet. Tár díu mábt ába gát tíu sálige túot. tár gát tíu ún máht zú. díu uuénege túot. [Táz íst argumentum a contrariis.] Ín dísa uuís íst nôt. [táz chif, hinnán íst nôt] tien chüningen mër ánaligen uuéneghéite. dánne sálighéite. Dionisius, dér [pínunftlichö (*sic*) uuíelt sicilię, únde bedíu] sínes keuuáltes fréisá bechándá, dér máz tíá fórhún. díe ér úmbe sín ríche dóleta, ze díen fórhún. dés óbe hóubete hángénten suértes. [Ér 129. hánta iz | témo úber hóubet pe éinemo smálemo fádeme. tér ze ímo chád. táz er sálíg uuáre. únde frágeta ín. uuío sálíg píst tú nú? Uuío sálíg mág íh sín chád ér. únz íh tíz swért fúrhto? Álso sálíg pín íh chád dionisius. tés sélben fúrhtendo.] Uuáz keuuálto mág táz sín. díu mánne nieht penémen ne mág. ín ne bízén sórgún. únde ín ne góttén fórhún? Nú uuóltín sie dóh kérno lében síchuro, síe ne múgen áber. Únde ráoment sie síh tóh íro geuuáltes. Áhtóst tú dén geuuáltigen. dér dáz ketún ne mág, táz er uuíle? Áhtóst tú sáligen, dér ío díá síttún (*sic*) úmbestéllet. mít tien chnéhten? Tér díe intsízzet. tien er égót? Ín dés mánno hánden dáz stát. táz er geuuáltig sí? Uuáz tárf íh ságen fóne díen gesuásón dero chüningo. uuío

---

plures necesse est gentes relinquí, quibus regum quisque non imperet. Qua uero parte beatos faciens desinit potestas, hac impotentia subintrat, quae miseros facit: hoc igitur modo maiorem regibus inesse necesse est miseriae portionem. Expertus sortis suae periculorum tyrannus regni metus pendentis supra uerticem gladii terrore simulauit. Quae est igitur haec potestas, quae sollicitudinum morsus expellere, quae formidinum aculeos uitare nequit? Atqui uellent ipsi uixisse securi, sed nequeunt; dehinc de potestate gloriantur. An tu potentem censes, quem uideas uelle, quod non possit efficere? potentem censes, qui satellite latus ambit, qui, quos terret, ipse plus metuit, qui, ut potens esse uideatur, in seruientium manu situm est? Nam quid ego de regum familiaribus disseram, cum

uuéih tie sin. sid ih sélben die chúniga geouget hábo sò uuéiche? Tie chúnigo geuált intsézzet. uuílôn únz er gréht íst. uuílôn sò er beuálllet. [Sò der chúnig peuálllet. sò beuállent sine gesuâsen. ófto beuálllet óuh ér sie sélbo. Sò uilo sint óuh sie uuéicheren.] Álso dâr ána skínet. táz nero sinen gesuâsen. únde sinen méister senecam. genóttá ze déro uuéli des tódes. [Tò in sinés tódes lústa. dó téta er ímo dáz sámó so ze éron. dáz ér in liez. uuéllen den tód. Tára náh kuán er dén medicum. dér ímo blúot liez in demo báde. únz ímo sò | únmáhta. dáz er dés kéndóta.] 130. Álso gebôt antoninus. [cognomento pius duodecimus ab augusto.] daz papinianum dâr in hóue lángo geuáltígen. sine hérechnéhta slúogen. Tie béide uuóltôn síh kérno úzôn íro geuáltes. únz sie gesunde uuâren. Seneca uuólta íoh sin gúot ál gében neroni. únde héime sízen múozíg. Áber sò iz ío féret. táz tie sígenten íro suâri níderzíhet. pediu ne. iruuánt íro neuuéderér. nóh in ne spúota. dés sie uuóltôn. [Sie uuâren úberlâden. dáz erfálta sie.] Uuólih íst táne dér geuált. dén die fúrhtent téro ér íst? Tén dû hábendo únsíchure bíst. úbe dû in háben uuíle. únde úbe dû ne uuíle. fóne ímo ne máht? Uuérdent tír is tie fríunt ze gúote. dû ne síst únsíchure. die állero díe hôst fóne túgede ne chóment. núbe fóne sâldôn? Súnder [dés ne trúe dû. uuânda] den díu sâlda máchóta fríunt. tén

---

regna ipsa tantae imbecillitatis plena demonstrem? quos quidem regia potestas saepe incolumis saepe autem lapsa prosternit? Nero senecam familiarem praeceptoremque suum ad eligendae mortis coegit arbitrium. Papinianum diu inter aulicos potentem militum gladiis antoninus obiecit. Atqui uterque potentiae suae renuntiare uoluerunt, quorum seneca opes etiam suas tradere neroni, seque in otium conferre conatus est, sed dum ruituros moles ipsa trahit, neuter, quod uoluit, effecit. Quae est igitur ista potentia, quam pertimescunt habentes, quam, nec, cum habere uelis, tutus sis, et, cum deponere cupias, uitare non possis? An praesidio sunt amici, quos non uirtus sed fortuna conciliat? Sed quem felicitas amicum fecit, infor-

máchôt sár únsálda fient. Uuélih súht íst tánne scádoháf-
tera, dánne der gesuáso fient?

QUAE SIT UERA POTENTIA.

Tér geuuáltig uuéle sîn. dér duuínge sîn gēilla múot.
nóh ne láze níeht sînen háls úberuuúnden uuérden fone
gelúste. úndertánen sînemo scámelíchemo brídele. [Táz
131. chít. ér ne hénge sînen gelústen.] | Uuánda dóh tînen geuuált
tiu úzeròsten lánt fúrtèn. só india íst [òstert]. únde tíle [nór-
dert]. Táz tú ío níeht úberuuúnden ne máht scádoháfte gí-
redá. únde uuèneglíche chlágá. [táz chít tíe súndà díe ze chlá-
gónne sînt.] táz sînt ún máhte. dáz túot tíh úngeuuáltígen.

QUARTA IN GLORIA.

Áber díu gúollichí. uuío lúkke díu ófto íst. únde
uuío scántlíh. [Scántlíh pedíu. uuánda sí lúkke íst.] Fone
díu mág páldo rúofen der tragicus poeta apud grecos.

gloria gloria millibus mortalium nihil aliud facta nisi aurium
o doxa doxa miriis idebroton u den gagosen ei oton

inflatio magna

oggosas megan *)

Já gúollichí gúollichí dúsent ménniskân níeht ánderes uuór-
teníu. áne míchel héui dero órôn. [Taz lób kehòrent tiu

*) Cf. ὦ δόξα δόξα μυρίοισι δὴ βροτῶν
οὐδὲν γεγῶσι βλοτον ὄγκωσας μέγαν. Eurip. Androm.

tunium faciet inimicum. Quae uero pestis efficacior ad
nocendum, quam familiaris inimicus?

Qui se uolet esse potentem,
Animos domet ille feroces,
Nec uicta libidine colla
Foedis submittat habenis.
Etenim licet indica longe
Tellus tua iura tremiscat,
Et seruiat ultima tute;
Tamen atras pellere curas
Miserasque fugare querelas
Non posse, potentia non est.

Gloria uero quam fallax saepe, quam turpis est! Unde
non iniuria tragicus exclamat: o gloria, gloria, in millibus
mortalium nihil aliud facta, nisi aurium inflatio magna.

ôren gérno. bediur indûont siu síh tara gágene.] Mánige guúnnen ófto míchelen námen fóne lúkkemo liumende des liutes. Uuáz mág tánne lôsera sín. álde erdénchet uuérden. Tie man lôbot mít únréhte. tie scámént síh nôte íro lôbes. Vbe óuh liumenda mít rehte guúnnen uuérden. uuáz uuéiz tánne der uuíso mán. dés tóh mër túgede hínder ímo? Ter síne frèhte níeht ne áhtôt áfter liumende. núbe áfter geuuizenero uuárhéite. Túnchet óuh mánne scône geuuit préitón sínen pámen. sô gezímet uuóla. dáz er ménniskôn ne dúnche hõnen námen bréiten. núbe uuárháfto gúollíchen | Tánne áber nôt sí. sô íh fóre ságeta. mánige liute 132. uuésen. ze díen éines mánnes liument fólle chómen ne mág tánnán geskíbet. ten dû áhtóst kúollichen. táz tér sí úmbehúget. in ándermo lánde. Tár míte ne áhtón íh sár níeht tero liuto lôb tes uuérdez. táz íh ís keuuáne. Táz fóne chíesenne sár ne chúmet. nóh síh fásto ne fólle habet. *Item.* Áber dér námo des keédeles. tés síh cnúoge gúollíchont. uuío úppig únde uuío fersíhtig ne íst tér? [Fútile héizet táz úngehába fáz. táz ze léchen. álde eruuórten íst. Témo íst kelih. tér ze ímo sélbemo lôs íst. únde dóh uuíle héizen édeling.] Tér námo dés hálb níeht keméinet ne

---

Plures enim magnum saepe nomen falsis vulgi opinionibus abstulerunt, quo quid turpius excogitari potest? Nam qui falso praedicantur, suis ipsi necesse est laudibus erubescant. Quae si etiam meritis conquisitae sint, quid tamen sapientis adiecerint conscientiae, qui bonum suum non populari rumore sed conscientiae veritate metitur? Quod si hoc ipsum propagasse nomen pulcrum uidetur, consequens est, ut foedum non extendisse iudicetur. Sed cum, uti paullo ante disserui, plures gentes esse necesse sit, ad quas unius fama hominis nequeat peruenire, fit, ut quem tu aestimas gloriosum, proxima parte terrarum uideatur inglorius. Inter haec uero popularem gratiam ne commemoratione quidem dignam puto, quae nec iudicio prouenit, nec umquam firma perdurat. Iam uero quam sit inane, quam

dárf uuérden ze mári. uuánda er ze éinemo ándermo trif-
fet. Also an dirro diffinitione skinet, táz nobilitas íst chó-
men lób. fóne dero fórdéròn uuírden. Sid taz lób mári
túot. sô sint tie fórderen máre. déro daz lób íst. Pedju ne
máchôt tih skinbâren. ánderro mári. úbe du dina ne ha-
best. Táz éina áhtòn ih échert kúot. uuéseu án demo
édele. úbe is íeht kúot íst. táz tien édelingen dés nôt
túnche. nâh tien fórdéròn ze sláhenne án íro túgede.

UNAM CUNCTIS ORIGINEM ESSE.

Fóne gelíchemo úsprínge. chámen álle ménnískén
133. in érdo. Állero creaturarum íst éin fáter. | éiner fliget íro
állero. Ér téta skínen díá súnnún. hórnen den mánen.
Ér scúof tie ménnískén in érdo. stérnen in hímele. Ér
betéta díá sêla in dien líden. fóne hímele hára níder ge-
frúmeta. Pedju hábet álle ménnískén gerécchet édelêr chimo.

---

futile nobilitatis nomen, quis non uideat? quae si ad cla-
ritudinem refertur, aliena est. Uidetur namque esse nobi-
litas, quaedam de meritis ueniens laus parentum. Quod
si claritudinem praedicatio facit, illi sint clari necesse est,
qui praedicantur. Quare splendidum te, si tuam non ha-
bes, aliena claritudo non efficit. Quod si quid est in
nobilitate bonum, id esse arbitror solum, ut imposita no-
bilibus necessitudo uideatur, ne a maiorum uirtute de-
generent.

Omne humanum genus in terris
Simili surgit ab ortu:
Unus enim rerum pater est,
Unus cuncta ministrat,
Ille dedit phoebo radios,
Dedit et cornua lunae.
Ille homines etiam terris
Dedit, et sidera caelo.
Hic clausit membris animos
Celsa sede petitos.
Mortales igitur cunctos
Edit, nobile germen.

[uuánda sie fóné hímele búrtig sint.] Uuáz ruóment ír dánne íuuer chúnne. únde íuueré áltfórdere. Úbe dú ándaz ánageñne uuártést. únde an gót órtfrúmen. só ne íst níoman únédele. Ér ne uuéle síh súndôndo gelóuben sínes úrspringes. [Ferlázet er sínen sképfen. só indédelet er.]

QUINTA IN UOLUPTATE.

Uuáz mág íh chôsòn fóné des líchamen lústsamí? Tér (*sic*) demo mán filo nôt íst. kérondo, únde déro er sámó léideg uuírdet fólletánero. Uuío mánige súhte. uuío chréftige suérden sí gíbet tien íro spúlgentén. sámó ze uuúochere dero úbelí. [Fóné díu chád éin poeta. Uno namque modo uina uenusque nocent.] Uuáz an íro gíredo uuúnnòn sí. dáz ne uuéiz íh. [Uuío mág iz uuúnna sín. só iz anxietas íst?] Áber uuío léidsám der úzláz sí. dáz pechénnét tér. dér síh pehúgen uuíle sínero zúordón. Múgen sie | ménníken sálige túon. só ne ménget óuh níeht 134. temo uéhe. núbe iz sálíg sí. Tés sín állér íst ten búdemíng ze erfúllenne. *Item.* Íh cháde chíuske uuúnna uuárin chéna. únde chint. áne dáz man ságet. táz téro úzer dero

---

Quid genus et proauos strepitis?
 Si primordia uestra
 Auctoremque deum spectes,
 Nullus degener exstat,
 Ni uitiiis peiora fouens
 Proprium deserat ortum.

Quid autem de corporis uoluptatibus loquar, quarum appetentia quidem plena est anxietatis, satietas uero poenitentiae? Quantos illae morbos, quam intolerabiles dolores, quasi quendam fructum nequitiae fruentium solent referre corporibus! quarum motus, quid habeat iucunditatis, ignoro. Tristes uero esse uoluptatum exitus, quisquis reminisci libidinum suarum uolet, intelliget. Quae si beatos explicare possunt, nihil causae est, quin pecudes quoque beatae esse dicantur, quarum omnis ad explendam corporalem lacunam festinat intentio. Honestissima quidem coniugis foret liberorumque iucunditas, sed nimis e natura dictum

natura ist. ne uuéiz uuéliu chint chélen íro fáter. So uuío chiuske íro geskáft sí. nóh tánne uuío sórgsám sí sí. dés ne dárf íh tih mánôn. ánderes uuár erchúnnét hábenten. únde ío ána umbe díu sélbes chint ángestenden. An díu íh mínes hólden euripidis réda. lóbôn. [greci poetę et philosophi] dér den chindelôsen chád. fóne únsaldôn sîn sâligen. *Item.* Álle gelúste hábent táz keméine. dáz sie die nieten gértendo. iágônt ze dero tâte. Únde sie gelih sint tien binen. Sô uoluptas tia tát getúot. sô léidezet sí sía. Únde bízet tánne daz keléidegôta hérza mít fásthábigemø bízze. [Álso démo bíne geskíhet. sô iz síh réchendo. den ángen ferliuset. únde dánne fóre fórbtôn flíbet. uuánda iz uuéri ne hábet. únde áfter dés héizet fucus. i. fauum comedens. non faciens.]

REPLICAT SUPERIORA QUINQUE. |

135. Uuánda iz sús íst. pedíu néist nehéin zuíuel. díse finf uuégá ne sîn áuuekke ze dero sâlighéite. Nóh sie niomanen ne múgin dára fólle léiten. dára sie gehéizent. Uuío mánigíu úbel án ín sîn. [díu beatitudinem nément.] dáz ságeta íh fóne lángséimo. nú uuíle íh iz pegrífen chúzlicho.

---

est, nescio quem filios inuenisse tortores: quorum quam sit mordax quaecumque conditio, neque alias expertum te, neque nunc anxium necesse est admonere. In quo euripidis mei sententiam probo, qui carentem liberis infortunio dixit esse felicem.

Habet omnis hoc uoluptas,
 Stimulis agit fruentes,
 Apiumque par uolantum,
 Ubi grata mella fudit,
 Fugit, et nimis tenaci
 Ferit icta corda morsu.

Nihil igitur dubium est, quin hae ad beatitudinem uiae deuia quaedam sint, nec perducere eo quemquam ualeant, ad quod se perducturas esse promittunt. Quantis uero implicitae malis sint, breuissime monstrabo.

Diuitiae. Uués lústet tíh? Lústet tíh scáz ze isámenónne? Sô ní mest tu ín andermo. *Honores.* Uuile du in ámbahte skínen? Sô múost tu fléhôn den gébenten. Únde uuirdest tu bíendo smáhera. dien ánderên. dien dû gérôst fólderôra uuérden. *Potestas.* Uuile dû geuuáltig uuérden? Sô uârént tír die díne. únde bíst tés in fréisôn. *Claritas.* Lústet tíh kúollichí? Sô múost tú sórgende sîn. peháftêr inblándenên dínge. mít tien du díh túomen uuile. *Uoluptas.* Uuile du lústsámo lében? Uuémó ne sól áber únúuért sîn. des líchámen scálh? tes feruuórfeñôsten dínge. únde des pródesten? [Tie uoluptati díenônt. tie sînt tes líchámen scálchá. Tie spiritui díenônt. die sînt spirítales. únde góte gelíh. tér spiritus íst. únde bedíu sînt tie frí.]

BONIS CORPORIS. HOMINES NON AEQUARI
BESTIIS. |

Tie des líchámen fráma fúre sézzent tien frómôn dero 136. sêlo. ze uuío lúzzelmo dínge síh tie hábent. [Fóne díen símíis. tie uuír héizên áffen. íst taz kespróchen pre se ferunt. Ter áffo guínnét ío zuéi uuélfer. únde déro zuéio. íst ímo daz éina líbera. dánne daz ánder. Taz líbera chêret ío fúre síh. daz ánder fólgêť ímo. Sô man ín íagôn gestát. sô héuet er daz líbera úf zú ze sînên brústen. daz léidera springet úf án ín. únde hábet síh. ze sí nemo háre. Sô ímo dára nâh nôten gestát. sô uerlázet er daz líbera. únde indrínnet mít témo. dáz ímo léidera uuás.] Múgent ír uuérden mêrôren dánne hélfendá. stárche-

---

Quid enim? pecuniamne congregare conaberis? sed eripies habenti. Dignitatibus fulgere uelis? danti supplicabis et, qui praecire ceteros honore cupis, poscendi humilitate uilesces. Potentiamne desideras? subiectorum insidiis obnoxius periculis subiacebis. Gloriam petis? sed per aspera quaeque distractus securus esse desistis. Uoluptariam uitam degas, sed quis non spernat atque abiiciat uilissimae fragilissimaeque rei corporis seruitium? Iam uero qui bona praese corporis ferunt, quam exigua, quam fragili possessione nituntur! Num enim elephantis mole, tauros robore su-

ren dānne fārre. Alde snēlleren. dānne tigrēs? [Tigrēs chīt sagitta. Tēn nāmen hābet iz fōne dero snēlli. uuānda imo niōman indrīnnen ne mág. Fōne díu scribet sēs ambrosius in exameron. dér imo sīn uuēlf ferstīlet. únz er in uuéido íst. dér ne trūet imo nieht enfāren. únde bedīu hābet er sīh keuuárnōt sīnero glésinōn bállōn. únde dār er in erlōufet. tār uuīrfet er imo éina. sámo so ér imo ergébe daz uuēlf. In déro ersīhet er sīh. únde uuānet táz pīlde uuésen sīn uuēlf. únde bëitet sīb táz sóugen. Sō imo dés ne spūot. únde er imo áber nāh lōufet. sō triuget er in mīt tero ánderro. únde mīt tero drīttūn. únde ío sō. únz er sīh kenéret.] Uuártēnt uuío míchel der hímel sí. [uuíder dien elephantis.] uuío féste únde stárh [uuíder dien fārren.] uuío suél [uuíder dien tigribus.] únde ne sí íuuih uuúnder dero smáhōn dīngo. [Síd tiu érda míchel íst. únde dōh ne

137. heina comparationem ne há|bet ze demo hímele. uuér mág tānne sīna uuīti uuīzen. únde sīna mícheli? Síd er dōh álso uuīter sīh úmbe uuérbet in uiginti quatuor horis. uuáz mág tānne sō snēlles sīn. únde sō drātes? Síd in óuh tiu únmezīga drāti ne uerbrīchet. uuáz íst tānne sō féstes?] Aber déro genámdōn drīo. neíst er nieht sō uuúnderlih. sō déro rédo. díu in trībet. [Tíu réda íst kótes uuīstūom.] Uuártēnt óuh uuío gáhe. únde uuío spūotīg tir íst tiu scōni des mánnes ketāte. [íh méino sīnes pīlde.] únde uuéhse- ligōra dānne dero blūomōn scōni. Úbe die ménnisken hábetín sō aristotiles chīt lúhsíníu óugen. [Íh méino] dáz siu den mán dúrhséhen máhtín. Sō siu ínnenān gesāhín. ne dúohti in dānne íoh ter alcibiadis líchāmo úbelo getān

---

perare poteritis? num tigrēs uelocitate praeibitis? Respicite caeli spatium, firmitudinem, celeritatem, et aliquando desinite uilia mirari. Quod quidem caelum non his potius est, quam sua, qua regitur, ratione, mirandum. Formae uero nitor ut rapidus est, ut uelox, et uernalium florum mutabilitate fugacior! Quod sit, ut aristoteles ait, linceis oculis homines uterentur, ut eorum uisus obstantia penetraret, nonne introspectis uisceribus illud alcibiadis super-

na? Dér tzenân állero lichamon scónesto uuás. [Uuir ne uuizen uuér díu scóna alcibias (!) uuás. tóh cnúoge rá-tiscôen dáz si herculis mûoter uuâre. (!) uuánda er alcides hiez.] Táz tu scône dúnchest mánne. dáz ne tûot tîn natura nieht. [uuánda dû míst innenân bíst.] núbe dero óugôn únmágen. Nû tíuret ten lichamen so uuío so ír uuél-lênt. dânné ír dóh uuízint. tér íu sô uuúnder tíure íst. táz tér mít trítágigemo ríten mág erstérbet uuérden. | Fóné 138. díen redôn állên. uuíle íh iz ze demo gnótesten bringen. Dáz tíu finúia díu dáz prínge ne múgen. dáz síu gehéizent. nóh fóné állés kúotes sámoháfti dúrh móhte ne sínt. ze sálighéite uuégâ ne sínt. nóh sálige ne tûont. [Omnium bonorum perfecta congregatio. dáz íst beatitudo. Dár dés prístet. táz ne íst beatitudo nieht. Fóné díu íst taz argumentum gehéizen a causa. i. ab efficientia. Uuío sól dár sín daz effectum. dár (sic) díu efficientia ne íst? Éina uuíla létet sí in irrâten causam a fine. ándera uuíla finem a causa. Álso causa únde efficientia éin sínt. sô sínt finis. únde effectum. únde euentus ál éin. Mít tísên zuéin locis argumentorum. únde dâra zúo mít óffenên exemplis. hábet sí únsih irríhtet sáment boetio. daz beatitudo an díen finuen fúnden ne uuírt. Álle disputationes. hábent íro fésti. in argumentis. únde in syllogismis. únde in diffinitionibus. únde nóh tánne in exemplis maiorum et in auctoritate diuina. Uuáz íst táz man ánderes uuío stérchen múge? Nóh tánne íst kuíssera. dáz úns ratio syllogismorum óuget. tánne argumentorum. uuánda súmehíciu argumenta sínt

---

ficie pulcerrimum corpus turpissimum uideretur? Igitur te pulcrum uideri, non tua natura sed oculorum spectantium reddit infirmitas. Sed aestimate quam uultis nimio corporis bona, dum sciatis hoc, quodcumque miramini, tri-duanae febris igniculo posse dissolui. Ex quibus omnibus illud in summam redigere licet: quod haec, quae nec praestare, quae pollicentur, bona possunt, nec omnium bonorum congregatione perfecta sunt, ea nec ad beatitudinem, quasi quidam calles, ferunt, nec beatos ipsa perficiunt.

probabilia. dáz chít klóublichíu. díu múgen uuilòn uuáriu sín. uuilòn lúkkíu. ánderíu sínt necessaria. táz. chít penôte uuáriu. áber syllogismi. díe ne triegent nehéinést. úbe sie legitime geuórhít sínt. pedíu hábet sí díe nóh náh kespá-rét. ad ualidiorem disputationem.]

DEPLORATIO HUMANAЕ CAECITATIS.

139. Áh ze sêre. uuéliche únuuízze mísseléitent íuuih uuénegen. únde fúorent íuuih sô ába uuége? | Já ne gedénchent ír góld úfen díen bóumen ze súochenne. nóh kimmá ába rébôn ze bréchenne. Já ne ríhtent ír níeht íuueríu nézze. úfen díen bérge ze fiscónne. Nóh tára gá-gene. úbe ír íagôn uuéllent. ne úmbesézzent ír níeht ten mére uuág. Síe uuízén íóh uuóla díe gesuásen stéte des méres. uuéle gíbedíg sín dero uuízôn unionum. [díe uuír héizén bérlá.] uuéle dero purpurín. [táz. chít tero coclearum blúotes.] Únde uuéle stádá gíbedíg sín múreunero fisco. álde dero rúhôn echinorum. [Echinus íst éin súoze fig. lúzzelêr. sámó rúoch (*sic*) sô éin ígel. Tés natura íst sólih. úbe er chlêben begínnent. án demo skéffe. dáz nehéin dúnst sô míchel ne chúmet. tíu iz eruuékken múge.]

Uuár

Eheu, quam miseros tramite deuio
Abducit ignorantia!
Non aurum in uiridi quaeritis arbore,
Nec uite gemmas carpitís,
Non altis laqueos montibus abditis,
Ut pisce ditetis dapés,
Nec uobis capreas si libeat sequi,
Tirrena captatis uada.
Ipsos quin etiam fluctibus abditos
Norunt recessus aequoris,
Quae gemmis niueis unda feracior,
Uel quae rubentis purpurae,
Nec non quae tenero pisce, uel asperis
Praestent echinis litora.

Sed

Uuár áber dáz kúot sí. dáz sie gánt súochende. dáz ne uuéllen sie uuízen. Únde dáz ten himel úberfáren hábet. táz uuéllen sie eruúollen úzer dero érdo. Uués mág ih nú dígen mít réhte só túmben múoten? [Táz uuíle ih tés tûon. Síð sie iruuínden ne uuéllên. só] gángên nâh êrôn. únde nâh rihtûome. | dáz lúkkíu gúot sínt. únde só sie 140. síh téro búrdi geuuárnoên. só gébe ín gòt tár míte. táz sie díu uuáren bechénnên. [Tés uuúnsco ih ín. tés bíto ih ín.]

QUID SEDUCAT FALSAE FELICITATIS SECTA- TORES.

Nú lá dír gnúoge geóuget sín lúkkero sáldôn bíde. Ube dù sia uuóla bechénnést. só hábo ih zít. tír día uuá-
rún ze óugenne. Íh kesího uuóla chád ih. nóh mít riht-
tûome mán guúnnen gnúht. nóh keuuált mít chúnéríche
(sic). nóh êrbáfti mít ámbáhte. nóh mári mít kúollichí.
nóh fróuui mít uuúnnolúste. Máht tú uuízen chád sí. uuáz
táz méine? Mír dúnchet ih séhe chád ih. sámó dúrh éina
énga núot. Íh uuólti iz áber gérno fóne dír óffenòr be-
chénnen. Tríuuo chád sí. ís íst óffen réda. [Hier ferním
sia.] Dáz créhto éinfálte íst natúrlichó. únde úngeskéiden.

Sed quonam lateat, quod cupiunt bonum,
Nescire caeci sustinent,
Et quod stelliferum trans abiit polum,
Tellure demersi petunt.
Quid dignum stolidis mentibus imprecet?
Opes, honores ambient,
Et cum falsa graui mole parauerint,
Tum uera cognoscant bona.

Hactenus mendacis formam felicitatis ostendisse suffe-
cerit; quam si perspicaciter intueris, ordo est deinceps,
quae sit uera, monstrare. Atqui uideo, inquam, nec opibus
sufficientiam, nec regnis potentiam, nec reuerentiam digni-
tatibus, nec celebritatem gloria, nec laetitiam uoluptatibus
posse contingere. An etiam causas, cur id ita sit, depre-
hendisti? Tenui quidem ueluti rimula mihi uideor intueri;
sed ex te cognoscere apertius malim. Atqui promptissima
ratio est. Quod enim simplex est indiuisumque natura,

dáz péitet sih tero kute irredo skéiden. únde ferftoret iz ába demo uuâren. únde démo dúrhnóhten. ze demo lúk-ken. únde demo úndúrnohten.

UBI UNUM EST. NULLUM EX HIS QUINQUE DE-
ESSE.

141. Uuânest tû dáz nieh|tes túrftîg ne íst. máhte túrftîg sí? Néin chád ih. [Úbe iz niehtes túrftîg ne íst. uuô mág iz tánne éines tînges túrftîg sîn? Táz íst in periermeniis — keskriben. úbe uniuersalis abdicatiua uuâriu sí. dáz particularis dedicatiua lúkke sí.] Târ ána hábest tu réht chád si. So uuáz ún máhtîg íst ionêr ána. târ ána íst iz túrftîg ánderes hélfo. [Táz héizet argumentum ab adiunctis. Imbecillitas íst ío iuncta cum egestate presidii.] Táz íst sô chád ih. Síd iz sús íst chád si. sô íst éin natura gnúhte. únde máhte. Sô íst nôt chád ih. [Táz íst óuh ab adiunctis.] *Item.* An démo gnúht únde máht sínt chád si. íst táz fer-síhtîg. álde állero êrôn uuírdîg? Tés ne mág óuh zuúel nehéin sîn chád ih. núbe énên zuéin daz trítta fólgee. Nû stôzên zesámine chád si. cnúht únde máht. únde êruuírdîgî. táz uuír díu dríu éigîn fúre éin. Táz tûên chád ih. álso uuír tûon súlen. úbe uuír uuâres uuéllên iéhen. *Item.* An démo éniu dríu sínt chád si. uuânest tu dáz uuésen ún máre. únde únédele? álde geuuáhtlichôsta állero díngo. }

---

id error humanus separat, et a uero atque perfecto ad falsum imperfectumque traducit. An tu arbitraris, quod nihilo indigeat, egere potentia? Minime, inquam. Recte tu quidem: nam si quid est, quod in ulla re imbecillioris ualentiae sit, in hac presidio necesse est egeat alieno. Ita est, inquam. Igitur sufficientiae potentiaeque una est eademque natura. Sic uidetur. Quod uero huiusmodi sit, spernendum ne esse censes, an contra rerum omnium ueneratione dignissimum? At hoc, inquam, ne dubitari quidem potest. Addamus igitur sufficientiae potentiaeque reuerentiam, ut haec tria unum esse iudicemus. Addamus, siquidem uera uolumus confiteri. Quid uero, inquit, obscurum ne hoc atque ignobile censes esse, an omni celebritate clarissimum?

Târ chiús tir. dáz álles tinges úndurftíg íst. únde máhtíg. 142. únde êrhafte íst. álsó dû geiegen hábest. táz témo úndurft íst. táz iz mâre ne sí? Únde iz târ úmbe íeht feruórfe-nôra sí. dâne diu ánderíu. Íh ne mág is ánderes keiéhen nieht chád íh. âne sò iz íst. táz iz nôte geuuáhtlíh íst. Úbe dáz súš íst chád si. sò íst târ míte ze íehenne. mári úngeskéidena sín. fóne dien óberên drín. Úngeskéiden chád íh. *Item.* Táz úndurftíg íst ánderes chád si. táz síh fermág sínero chréfte. táz mâre. únde êruúrdíg íst. neíst óuh táz állero dingo húgelichôsta na? Íh ne máhti sâr nío erdén-chen chád íh. uuánnân démo sólichen trúregheit chómen sólti. Fóne díu íst ze íehenne. úbe diu êrera zála uuár íst. táz iz fróuui fól sí. Fóne díu íst nôt chád si. mísseliche námen háben díu finuíu. únde síu dóh éin uuésen. Triuuo nôt chád íh. [Mít témo éinen argumento. sò si begónða. hábet sí ín állên finuen fólle gángen. Táz íst ab ad|iunctis. 143. Uoánda íro ío gelíh temo ándermo íst adiunctum pedú ne mág síu níoman geskéiden.]

DE UARIA ELECTIONE BONI.

Nû hábest tu fernómen. dáz ménniskôn únréht síh táz péitet spálten. dáz natúrlichó éin íst. únde éinualte íst.

Considera uero, ne, quod nihilo indigere, quod potentissimum, quod honore dignissimum esse concessum est, egere claritudine, quam sibi praestare non possit, atque ob id aliqua ex parte uideatur abiectius. Non possumus, inquam, quin hoc, uti est, ita etiam celebrimum esse confitear. Consequens igitur est, ut claritudinem superioribus tribus nihil differre fateamur. Consequitur, inquam. Quod igitur nullius egeat alieni, quod suis cuncta uiribus possit, quod sit clarum atque reuerendum, nonne hoc etiam constat esse laetissimum? Sed unde huic, inquam, tali maeror ullus obrepat, ne cogitare quidem possum, quare plenum esse laetitiae, siquidem superiora manebunt, necesse est confiteri. Atqui illud quoque per eadem necessarium est, sufficientiae, potentiae, claritudinis, reuerentiae, iucunditatis, nomina quidem esse diuersa, nullo uero modo discrepare substantiam. Necesse est, inquam. Hoc igitur, quod est unum simplexque natura, prauitas humana disperdit, et, dum rei, quae partibus

Únde dés téil sùochendo. dáz úngetéilet íst. ingát in sél-
bez táz títg. táz sie sóltôn sùochen. únde áber ne sùo-
chent. Ze uuélero uuís chád ih. Tér rihtùomes kërôt. zâdel
flíhendo (*sic*). dér ne fórderôt keuuáltes níeht. ímo íst
liebera smáhe únde únMãre ze sinne. Únde nímet ímo
sélbemo mánigiu sínú gemáh. íoh natúrlichú. sô der sláf
íst. táz er sínen guúnnenen scáz pehábe. Áber sô tûon-
temo. ingát ímo. íoh tiu gnúht. síd ímo ingát íoh tiu máht.
únde in stúnget úngemáh. únde in smáh feruuórphenen tûot.
únde únMári fertóchenen dûot. [Uuánda éin uuíle háben. áne
diu ánderú. diu ímo sint adiuncta. pedú ingát ímo íoh táz.]
Item. Tér den geuuált éinen minnôt. tér fertribet sín guót.
nóh ne rúochet uuúnnôn. nóh éron áne geuuált. nóh tero
144. guóllichí. | Tár síhest tu óuh. uués témo brístet. Ímo ge-
skíhet tíccho. dáz er sínero nôttúrfto írroe. únde in án-
geste gértèn. Únde geskíhet ímo sô er síh tés lerruúeren
ne mág. táz ímo óuh tér geuuált tés er éines kérota. dár
míte ingát. *Item.* Sámolíh mág ih ságen. fóne éron. guól-
lichí. uuúnnôn. Síd siu éin sint. tér íro éines áne diu án-
derú gérot. témo ne quírt nóh táz. *Item.* Uuío áber chád ih.

---

caret, partem conatur adipisci, nec portionem, quae nulla est, nec ipsam, quam minime afflectat, assequitur. Quonam, inquam, modo? Qui diuitias, inquit, petit penuriae fuga, de potentia nihil laborat; uilis obscurusque esse mauult, multas etiam sibi naturales quoque subtrahit uoluptates, ne pecuniam, quam parauit, amittat. Sed hoc modo ne sufficientia quidem contingit ei, quem ualentia deserit, quem molestia pungit, quem uilitas abiicit, quem recondit obscuritas. Qui uero solum posse desiderat, profligat opes, despicit uoluptates, honoremque potentia carentem, gloriam quoque nihili pendit. Sed huic quoque quam multa deficient uides. Fit enim ut aliquando necessariis egeat, ut anxietatibus mordeatur, cumque haec depellere nequeat, etiam id quod maxime petebat, potens esse desistat. Similiter ratiocinari de honoribus, gloria, uoluptatibus licet. Nam cum unumquodque horum idem quod cetera sit, quisquis horum aliquid sine ceteris petit, ne illud quidem, quod desiderat, apprehendit. Quid igitur? inquam.

tér siu álliu finuíu sáment kuúnnen uuíle? Táz íst tér chád sí. der dia áuauuálgi. dero sálighéite guúnnen uuíle. Uuá-
nest tu áber dáz ér sie finde an dién. díu íh tír geóuget hábo dáz ne gemúgen. dáz siu gehéizent? Néin chád íh. Fóne díu chád si neíst tiu sálighéit án dién finuen nícht ze súochenne. déro fogelíh éteuuáz kében mág. tés man gérôt. náls ál. Táz íst sô chád íh. Únde nícht ne íst uuá-
rera. álles tés man chéden mág. Nú chád si hábest | tu¹⁴⁵.
lúkkero sáldôn bilde. únde dár míte. zíu siu lúkke sín.
[Siu ne uuárin lúkke. úbe man díu ne ílti skéiden. díu úngeskéiden sínt.]

FALSAM FELICITATEM IAM AUERSANTEM. AD UERAM INTENDERE MONET.

Nú síh táz tára gágene déro uuíderuuártig sí. Tár síhest tu sár dia uuárun. dia íh tír gehiez ze zéigónne. Tríuuo chád íh. íóh ter blíndo mág sia séhen. Únde dár fóre hábest tú sia geóuget. tár du óugtôst. uuánnân díu lúkka irrínnnet. Míh ne triege der uuân. díu íst tiu uuára sálda. díu den mán dùot ríchen. máhtígen. êruuirdígen. geuuáhtlichen. fróuuen. Únde dáz tu uuízíst. míh is ínnene uuésen. so uuáz táz íst. táz éin déro finuo uuárháfto ge-

---

Si quis cuncta simul cupiat adipisci, ^{scilicet} summam quidem ille beatitudinis uelit: sed num in his eam reperiet, quae demonstrauimus, id, quod pollicentur, non posse conferre? Minime, inquam. — In his igitur, quae singula quaeque expetendorum praestare creduntur, beatitudo nullo modo inuestiganda est. Fateor, inquam, et hoc nihil dici uerius potest. Habes igitur, inquit, et formam falsae felicitatis et causas: deflecte nunc in aduersum mentis intuitum; ibi enim ueram, quam promissimus, statim uidebis. Atqui haec, inquam, uel caeco perspicua est, eamque tu paullo ante monstrasti, dum falsas causas aperire conabaris. Nam, ni fallor, ea uera est et perfecta felicitas, quae sufficientem, potentem, reuerendum, celebrem, laetumque perficiat. Atque ut me interius animaduertisse cognoscas, quae unum horum, quoniam idem cuncta sunt, ueraciter

gében mág. síd siu ál éin sínt. táz pechéno ih uuésen fóllo sálighéit. Kesáh tih kót trút mín dísses uuânes. chád si. úbe dû dáz tára zúo fólle légest. Uuélez chád ih? [Íh príngo díh tára zúo chád si.] Uuânest tu in dísen múrg-fârên uuértsáchôn íeht uuésen. dáz mánne gében múge dísa státa? [Táz uuólta ih tû dar míte chádíst.] Néin ne uuâno chád ih. tû hábest míh tés érríhtet. sô is mêr dúrft
 146. ne íst. | Síu múgen chád si mánne gében. dáz kúote gelih íst. álde dáz únfólleglíh kúot íst. Áber uuâre gúot. únde fólleglíh ne múgen síu gében. Íh íiho dés chád ih. Uuânda dû nû erchénnest chád si dia uuârûn sálighéit. únde díu síh sía ánazócchôn. sô hábest tu nû ze bechénnenne. uuâr dû sía hólôn súlist. únde uuén du, íro bíten súlist. Tés chád ih lángêt míh íu fórn. Síd áber platoni dúnchet in sínemo búoche timeo. dáz man íoh in lúzzelên díngen súle gótes hélfo fléhôn. uuáz íst úns ze túonne dánne. uuânest tu. dáz uuír erfáren múozín dia hóuestát. tes fórdêrôsten gúotes? Íh áhtôn dén chád ih ána ze hárenne. ána dén man níehtes pedien (*sic*) ne mág uuóla. Réhto uuíle du chád si. únde dés mézes sáng si sús.

---

praestare potest, hanc esse plenam beatitudinem sine ambiguitate cognosco. O te alumne hac opinione felicem, siquidem hoc, inquit, adieceris. Quid nam? inquam. Essene aliquid in his mortalibus caducisque rebus putas, quod huiusmodi statum possit afferre? Minime, inquam, puto, idque a te, nihil ut amplius desideretur, ostensum est. Haec igitur uel imagines ueri boni, uel imperfecta quaedam dare bona mortalibus uidentur; uerum autem atque perfectum bonum conferre non possunt. Assentior, inquam. Quoniam igitur agnouisti, quae uera illa sit, quae autem beatitudinem mentiantur, nunc superest, ut, unde ueram hanc petere possis, agnoscas. Id quidem, inquam, iam dudum uehementer exspecto. Sed cum, uti in timaeo platoni, inquit, nostro placet, in minimis quoque rebus diuinum praeiduum debeat implorari, quid nunc faciendum censes, ut illius summi boni sedem reperire mereamur? Inuocandum, inquam, rerum omnium patrem, quo praetermisso nullum rite fundatur exordium. Recte, inquit, ac simul ita modulata est.

**ORATIO PHILOSOPHIAE AD DEUM. UT SUMMUM
BONUM IPSE DEMONSTRET.**

Tû sképfo hímeles únde érdo. Tû dísa uuérlt órdenôst únde scáffôst. únde ríhtest. mít tìnemo êuuígen uuístûome. Tû die zíte híeze íro férte be|gínnen. sáment tero uuérlte. 147. [uuánda êr ne uuâren zíte. núbe êuuíghéite.] Únde sélbo státêr. állíu díng uuérbest. únde uuéhselôst. [Uuánda der hímel uuârbelôt. únde állíu díng uuándônt.] Tíh nehéiniu ánderíu díng ne scúntôn. daz scáffelôsa zímber ze máchônne. [ûzer démo dísiu uuérlt uuárd. Sî méinet tía sámentháftí-gûn mássa. día er ze êrest téta an déro níeht keskéidenes ne uuás.] Âne díu sélbes ínníglícha gûoti. níeht nídes hábentíu. Tû in dínemo múote íu trágende dísa scônûn uuérlt. scônero sélbo. Scûofe dû iz ál nâh téro uuísûn. únde nâh témo êuuígen bílde dínes múotes. Únde démo gelíh tâte dû iz. sô dír in múote uuás. [Tír ne bíldôta níoman fóre.] Vnde híeze dû uuóla getánív stúcche máchôn uuóla getán uuérh. [Uuánda álso uuállíche líde máchôn uuállíchen mán. sô geskáh óuh táz. táz állero téilelíh tero uuérlte dúrhscáffenêr. sía máchôta dúrhskáffena. Prâste íro téilen. sô brâste íro sélbûn.] Fíer elementa bíndest tu sô zesámíne. Táz héiz únde chált. [sô fíur únde uuázer íst.] únde dúrre únde náz [sô érda únde lúft íst]. níeht ne strítên. Sô fásto. dáz fóre líehti hína úf ne flíege daz líehtera fíur. [in démo ne|héin trúobi ne íst. uuánda iz ze 148.

O qui perpetua mundum ratione gubernas,
Terrarum caelique sator, qui tempus ab aeuo
Ire iubes stabilisque manens das cuncta moueri,
Quem non externae pepulerunt fingere causae
Materiae fluitantis opus; uerum insita summi
Forma boni, liuore carens, tu cuncta superno
Ducis ab exemplo; pulcrum pulcerrimus ipse
Mundum mente gerens, similique imaginu formans,
Perfectasque iubens perfectum absoluere partes.
Tu numeris elementa ligas, ut frigora flauentis,
Arida conueniant liquidis; ne purior ignis

óberôst íst.] Nôh tiu suári tia érda nider ne sênche. Tû gehéftest tia sêla zu diên íro gemínnên líden, únde zetéilest *) sia áfter diên. [íh méino dia súnntún gânda an míttemo hímele. únde in míttemen gânda dero septem planetarum. Tia philosophi hiezen animam mundi. uuánda ál dáz tirgrüet. únde uuáhset, táz túrhkât sí. álso diu sêla die líde túot.] Tiu drískero nature íst. [uuánda sí skínet. prúotet. únde brénnet. Anderíu fiur brénnet óuh, síu ne brúotent áber níeht.] Álliu díng chícchenta. [álsó únseren líchamen diu sêla chícchet.] Únde sô sí gechrúmbet íro fárt. ketéilta in zúene bógen. [éinen óbe érdo, ánderen únder **) érdo.] sô gât sí uuídersínnentíu. ze íro ortu. Únde [náhtes] erstríchet sí díá tóugenún fárt, [únder dero érdo.] únde ze sámelíchero uáís. erstríchet sí [táges] ten hímel [óbe dero érdo.]. Úmbe gelíchíu díng scúofe du ángelos. únde die in hínderôren ménnícken. [Uuáz uuás tíu causa? Táz sie díh íro sképfen bechénnên. únde êreên.] *Uel sic.* Mít kelíchên díngen hábest tu ángelos únde homines fúre gezúcchet fúre ánderíu tíer. [íh méino, ratione et intellectu.] Únde sie hóho erhéuende in spúotígên sínnen. Sézzest tu 149. sie in hímele. únde in érdo. [Angelos | in hímele. homines in érdo.] Tíe túost tú uuídersínnen ze dír. án díh keuuánte. mít tínero uuólauuillígi. Tû dáz túost. kíb sí-

---

*) Es steht zetéilet.

**) Es steht obe.

Euolet, aut mersas deducant pondera terras.
 Tu triplicis mediam naturae cuncta mouentem
 Connectens animam per consona membra resoluis.
 Quae cum secta duos motum glomerauit in orbes,
 In semet reditura meat mentemque profundam
 Circuit, et simili conuertit imagine caelum.
 Tu causis animas paribus uitasque minores
 Prouehis, et leuibus sublimes curribus aptans
 In caelum terramque seris, quas lege benigna
 Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

nemo mûote. dáz iz hina úf kestigen múge. ze dínemo chéiserlichen stûole. [táz iz himeliskíu dîng fernémen múge.] Ketûo sínen sín finden gûotes úrspring. Únde sô er dáz lieht finde. Sô getûo in fásto háben an dir. clátíu óugen sínés sínnes. Zeirfûore dia blîndi. únde die súndâ des ír-dískén lichámen. Únde skín in ána mít tînemø skîmen. Tû bíst tiu héiteri. Tû bíst ti (*sic*) kemáchiu ráuua. díen gûotuuílligên. Sô man díh kesíhet. táz íst *) énde. Tû bíst taz ánagénne. tû bíst tér únsih fûoret. [s. ze demo énde.] tû bíst uuégo uuíso. únde sêlbêr der uuég, únde daz énde. [ze démo uuír rámeên.]

UERENE SIT SUMMUM ALIQUOD BONUM.

Uuánda dû béidero bílde bescóuuôt hábest. tes únfólleglichen gûotes. íoh tes fólleglichen. [álsó dáz íst forma imperfecti. díu éin gíbet téro fínno. únde áber díu perfecti. díu síu állíu sáment kíbet.] Pedíu íst nú ze ságenne. uuár díu fólleglîcha sálda gestátôt hábe. [uuár íro stûol sí.] An déro ságo íh tés áhtôn ze érest ze frágenne. | Vbe dehéin sô getán gûot múge sín ún-150. der állên dîngen. sô dû dár fóre geóugtôt. [tô dû cháde. Nisi fallor. ea uera est et perfecta felicitas que sufficientem potentem reuerendum celebrem letumque perficiat.]

---

*) táz íst steht zweimal.

Da pater augustam menti conscendere sedem,
 Da fontem lustrare boni, da luce reperta
 In te conspicuos animi defigere uisus.
 Disiice terrenae nebulas et pondera molis,
 Atque tuo splendore mica, tu namque serenum,
 Tu requies tranquilla piis; te cernere finis,
 Principium, uector, dux, semita, terminus idem.

Quoniam igitur quae sit imperfecti, quae etiam perfecti boni forma uidisti, nunc demonstrandum reor, quoniam haec felicitatis perfectio constituta sit. In quo illud primum arbitror inquirendum, an aliquid huiusmodi bonum, quale paullo ante definisti, in rerum natura possit

Nio únsih ne triege lúkkez píle únseres kedánches. áne dia uuárhéit tero substantiē. [Also die álten kute dáhtôn án die manes et semideos. únde sie dér gedáng tróug.] Tés ne mág áber nehéin lóugen uuésen. iz ne sí, únde iz ne sí úrspring álles kúotes. Taz únfólla uuirt ío únfól gehéizen. fóne déro uuáni dés fóllen. Tánán íst nôt. úbe uuáne z sí. dáz téro sélbún sláhto óuh fóllez sí. [Táz íst argumentum a parte ad totum.] Tára gágene. úbe daz fólla ne íst. sô ne dárf nio-man des uuánen gedénchen. [Argumentum a toto ad partem.] Uuánda állero dingo natura. ne fieng nieht ána ze uuánên. únde únfólletânên. Núbe fóne gánzên únde fóllên begínnendíu. sléif si síd. únz si chám ze dísen áfterostên. únde ze dísen ámáhtigên. [A deliciis paradisi. íst ter mán chómen. ad erumnas huius seculi. Fóne immortalitate íst er chómen ad mortalitatem. Fóne similitudine dei. íst er 151. uuórten similis iumentis insipientibus.] Vbe | únfóllíu sálda íst. sô ne íst zuíuel nehéin. núbe óuh fóllíu sí. únde gánzíu. Tû hábest iz chád íh. filo uásto. únde filo uuárháfto geféstenôt. [uuáz mág féstera sín. álde uuá-rera. dánne úbe man totum mít parte. álde partem stérche mít toto?]

---

existere, ne nos praeter rei subiectae ueritatem cassa cogitationis imago decipiat. Sed quin existat sitque hoc ueluti quidam omnium fons bonorum, negari nequit. Omne enim quod imperfectum esse dicitur, id inminutione perfecti imperfectum esse perhibetur. Quo fit, ut, si in quolibet genere imperfectum quid esse uideatur, in eo perfectum quoque aliquid esse necesse sit. Et enim perfectione sublata, unde illud, quod imperfectum perhibetur, exstiterit, ne fingi quidem potest. Neque enim a deminutis inconsummatisque natura rerum cepit exordium, sed ab integris absolutisque procedens in haec extrema atque effeta dilabitur. Quod si, uti paullo ante monstrauius, est quaedam boni fragilis imperfecta felicitas, esse aliquam solidam perfectamque non potest dubitari. Firmissime, inquam, uerissimeque conclusum est.

UBI SIT SUMMUM BONUM.

Uuâr iz sî chád si. dáz chíus tír sús. Táz kót állero dingo hêrro gúot sí. dés íhet mánnoliches sín. Síd man nieht pézeren erdénchen ne mág. tánne gót íst. sô íst táz nôte gúot. tés pézera nehéin ne íst. [Taz óberôsta íst nôte hôh. taz méista íst nôte míchel. taz pézesta íst nôte gúot. Táz íst argumentum a maiore ad minus.] Álso stérchet tísiu réda. gót uuésen gúot. táz an ímo sí fólleglíh kúot. [Síd nehéin sín bézero ne íst. sô íst er nieht éin gúot. núbe íoh fólleglíh kúot.] Úbe ér fólleglíh kúot neíst. sô neíst er dingo hêrosto nieht. Uuánda sô íst éin ánderez hêrôra. fólleglíh kúot hábende. dáz gágen ímo daz fórderôra. únde daz uuírdigôra sí. Uuánda míttundes ságeta íh. állíu fólleglíchiu. éreren uuésen dien uuánên. *Sumptum.* Fône díu íst ze íéhenne. nío díu réda ze láng ne uuérde. ten fúrsten gót. tes fúrsten gúotes. únde dúrnóhtes fól sín. *Sumptum.* Nû íst táz kechôsôt. táz perfectum bonum uuáriu sálighéit sí. | *Illatio.* Fône díu íst nôte in góte² uuáriu sálighéit. [Ter syllogismus íst sús ketân. Ín góte íst summum bonum. Sô íst ál éin. summum bonum. únde beatitudo. Uuánda dáz sô íst. pedíu íst tár beatitudo. dár summum bonum íst.] Uuóla fernímo íh iz chád íh. Nôh táz ne mág níoman uuíderchôsôn.

Quo uero, inquit, habitet, ita considera. Deum rerum omnium principem bonum esse, communis humanorum conceptio probat animorum. Nam cum nihil deo melius excogitari queat, id, quo melius nihil est, bonum esse quis dubitet? ita uero bonum esse deum ratio demonstrat, ut perfectum quoque bonum in eo esse conuincat. Nam ni tale sit, rerum omnium princeps esse non poterit, erit enim eo praestantius aliquid, perfectum possidens bonum, quod hoc prius, atque antiquius esse uideatur, omnia namque perfecta minus integris priora esse claruerunt, quare, ne in infinitum ratio prodeat, confitendum esse summum deum summi perfectique boni esse plenissimum. Sed perfectum bonum ueram esse beatitudinem constituimus, ueram igitur beatitudinem in summo deo sitam esse necesse est. Accipio, inquam, nec est quod contradici ullo modo queat.

[DE PREDICATIO ET CONDITIONALI SYLLOGISMO.

Duo sumpta machont éina illationem hier. uuánda iz predicatiuus syllogismus íst. álsó óuh in conditionali syllogismo propositio únde assumptio conclusionem machont. Uuáz sint sumpta. áne concessa. dáz chít in únséra uuís keihte. Sô man zuéio geijhet. dien benôte daz trítta fólgét. ióh áne gegiht. táz héizet mit réhte illatio. uuánda iz duobus sumptis. álde úbe iz sô geskíhet. tribus sumptis uuirt illatum. táz chít. úndánches míte geuuórfen. Uuáz íst áber propositio. áne prima et ultra tendens temptatio. mít tíu man ze érest ten mán grúozet. únde sína gegiht férrólícho besúochet. álsó óuh assumptio íst. táz tara zúo uuirt assumptum. ánderést sína gegiht ze besúochenne. Uuánda díu zuéi daz trítta uuúrchent. mít tíu der mán sô gefángen uuírdet. táz er dána ne mág. pedíu héizet táz conclusio. dáz chít slóz. Conditionalis syllogismus íst tánnán genómen. uuánda er mít kedíngún. únde mít íbo chít. íst tíz. únde díz. sô íst táz. Pedíu chít conditionalis. mít kedíngún gespróchenêr. Aber predicatiuus chít sléhto gespróchenêr. uuánda er bárlícho áne gedíngún. únde áne íba chít. sús íst tíz. únde díz. pediv íst táz sô. Íro béidero membra héizent communiter predicationes. álde proloquia. álde propositiones. álde enuntiationes. Tíu fier uuórt. múgen uuír gelícho. únde geméinlí|cho díuten sága. Sid enuntiatio íst. sô aristotiles chít in periermeniis. oratio uera uel falsa. únde predictio dáz sélba íst. únde propositio. únde proloquium. uuáz sint tánne lúgi. únde uuárhéite. áne sága? Áber der syllogismus sól ío háben zuô sága. sólche. dáz sie dia dríttún stérchên. Táz ne mág ánderes sín nícht. die érerén zúo ne sín éin ánderên sô geháft. táz tíu ánderíu hábe den hálben téil dero érerún. éin uuéder subiectiuam. álde declaratiuam. Únde uuánda díu ánderíu áberet. tén hálben téil dero érerún. dáz tár ze léibo uuirt úngeábertes. án deuuéderro, dánne iz predicatiuus íst. táz machôt tia drit-

tùn. Tër dáz pechénmen uuélle. an ánderên syllogismis tër lírnee iz hîer. Êin sága íst. summum bonum est in deo. Summum bonum. dáz íst subiectiuum. in deo est. táz íst declaratiuum. Ánderíu íst. summum bonum est beatitudo. Târ íst tero èrerûn subiectiua pars keáberet. Tiu drítta íst. beatitudo in deo est. Táz uuárd án dien èrerên ze léibo. uuánda fóne dero éinûn chám beatitudo. fóne dero. ánderûn chám in deo est. Sô féret iz in predicatiuo. In conditionali féret iz nâh álso. Chédên uuír. si sol super terram est. dies est. táz íst propositio. Tia nímet hálba assumptio. sô dáz íst. Dies autem est. Táz nóh tánne ze léibo uuírt. úngeábertes. án dero propositione. táz máchôt tia conclusionem álsus. Igitur sol est super terram. Subiectiuum íst táz án demo proloquio. fóne démo ícht kespróchen uuírdet. dáz áber fóne ímo gespróchen uuírdet. táz íst declaratiuum. Áne dísa legem ne uuírt nehéin syllogismus. Únz sî in lèrta mít argumentis. únde mít exemplis. sô uuás tiu réda liehtera. uuánda si ímo nú gében uuíle ualidiora remedia. bedíu hábet si in nú bestánden zûo dien argumentis mít syllogismis. tie méist kemúgen. béidíu. íoh in disputando dialectice. íoh in suadendo rhetorice.]

**QUOD DEUS SUBSTANTIALITER SIT SUMMUM BONUM | ET BEATITUDO. EO QUOD NULLA EIS 154.
INEST DIUERSITAS.**

Nâ bítu íh tíh chád si. síh uuío gótedéhtígo. únde uuírdeglícho dû dáz áhtoêst. táz íh ten tûom gót. tes tûomlichôsten gûotes chád fól uuésen. Uuío méinest tû chád íh. Níe dû ne uuânêst. tén állero díngo hêrren. sô infán-gen háben dáz kúot. tés er fól íst. álde óuh sô fóne ímo

---

Sed quaeso, inquit, te, uide quam id sancte atque inuiolabiliter probes, quod boni summi summum deum diximus esse plenissimum. Quonam, inquam, modo? Ne hunc rerum omnium patrem illud summum bonum, quo plenus esse perhibetur, uel extrinsecus accepisse, uel ita naturaliter habere

sélbemo háben. sámó so éin substantia ne sí. des háben-
 ten gótes. únde dero beatitudinis tía ér hábet. [T'éro zuéio
 íst neuuéder nóh ér ne hábet sía enfángen. nóh sí ne
 skéidet síh fóne sínero substantia.] Uuánest tu ín daz sîn
 summum bonum ánderes uuánnán infángen háben. sô máht
 tu den gébenten áhtôn fórderôren. dánne dén. dér iz in-
 fieng. Uuizíst áber. dáz uuír ín mít réhte iéhen. állero
 dingo sîn hêrôsten. Nû ne hábet er iz infángen. hábet er
 iz áber fóne ímo sélbemo. únde íst iz ímo íonêr ána ún-
 gelih. sô chóroe dáz éteuér irrâten. síd uuír fóne góte
 chôsoên dingo hêrosten. uuér síu. [íh méino gót. únde sîn
 gúot.] zesámíne fûogti. sô úngelichíu. Ze demo gnôtosten.
 dáz ándermo úngelih íst. táz íst óuh ánder. dánne énez.
 témo iz úngelih íst. [Táz íst argumentum a dissimili. Tíu
 155. dissimilia sínt. tíu ne múgen éin sîn.] | Fóne díu íst tés
 not. táz tér gót summum bonum ne sí. dér natúrlichó íeht
 úngelih íst. summo bono. Tés únmuoza íst fóne démo
 góte ze dénchenne. démo nehéin dîng fórderôra ne íst.
 Nehéin natura ne mág pézera sîn. dánne íro ánagénne.
 [Argumentum ab efficientia. Sólih íst nôte daz effectum.
 sólih tíu efficientia íst. Fóne díu chît man in prouerbio.
 Qualis radix tales et rami. Uuío mág óuh tánne summum
 bonum bézera síh. tánne gót. tér ís ánagénne íst? Ér íst
 ís ánagénne. ío dóh sô. dáz ér iz sélbo íst.] Pedíu mág
 íh áfter uuârero rédo féstenôn. dáz kót tér ánagénne íst

---

presumas, quasi habentis dei habitaeque beatitudinis diuer-
 sam cogites esse substantiam. Nam si extrinsecus acceptum
 putes, praestantius id quod dederit, eo quod acceperit, exi-
 stimare possis. Sed hunc esse rerum omnium praecellen-
 tissimum dignissime confitemur. Quod si natura quidem in-
 est, sed ratione diuersum, cum de rerum principe loquamur
 deo, fingat qui potest, quis haec diuersa coniunxerit?
 Postremo quod a qualibet re diuersum est, id non est illud,
 a quo intelligitur esse diuersum. Quare quod a summo bono
 diuersum est sui natura, id summum bonum non est: quod
 nefas est de deo cogitare, quo nihil constat esse praestan-
 tius. Omnino enim nullius rei natura suo principio melior
 poterit existere, quare quod omnium principium sit, id

allero bonorum. substantialiter ist summum bonum. Fílo réhto chád ih. hábest tû iz keféstenôt. [s. uuánda dínú argumenta uuáriu sínt.] Sô ist tár fóre gechôsôt chád si. dáz summum bonum ist beatitudo. Sô ist chád ih. Sô ist óuh nôht chád si. gót uuésen nieht éin summum bonum. núbe óuh beatitudinem. [Táz ist tiu gemácha conclusio.] Tien fórderên rédôn ne mág ih uuídere sîn. chád ih. únde dísa síderûn sího ih ín nôte fólghên.

ITEM SUBTILIOR RATIO. QUAE DIUERSA SUNT.
NON ESSE SUMMA BONA. ET QUAE SUMMA SUNT.
NON ESSE DIUERSA.

Nv̄ | chíus tir. úbe óuh fóne dísen rationibus. keuuá-156.
ret uuérde. dáz zuéi úngelichíu gúot tiu fúrsten ne múgen sîn. *Sumptum*. Íh hábo dár fóre geóuget. dáz dissimilia bona ne múgen éin sîn. *Sumptum*. Fóne díu neíst neuuéder fól gúot. síd neuuéderêr mít ándermo neíst. *Illatio*. Táz únfól ist. táz ne mág nieht taz fúrsta sîn. [Tér syllogismus ist sús ketân. Úngelichíu bona ne sínt éin. Tíu éin ne sínt. tíu sínt pèidíu uuán. Taz uuána ne uuírt níomêr daz fúrsta. Uuelíu sínt úngelichíu bona? Diuitiê únde gloria. Uuío sínt tíu uuán? Dáz íouuédermo íro ménget. tero ánderro fiero. Uuánda dáz sô ist. pedíu ne mág táz nieht taz fúrsta sîn. démo íeht ménget.] *Item sumptum*. Tíu áber dára gágene díu fúrsten sínt. tíu ne sínt nieht

---

etiam sui substantia summum esse bonum uerissima ratione concluderim. Rectissime, inquam. Sed summum bonum beatitudinem esse concessum est. Ita est, inquam. Igitur, inquit, deum esse ipsam beatitudinem necesse est confiteri. Nec propositis, inquam, prioribus refragari queo, et ab illis hoc illatum consequens esse perspicio. *Respice*, inquit, an hinc quoque idem firmiter approbetur, quod duo summa bona, quae a se diuersa sunt, esse non possunt. Etenim quae discrepant bona, non esse alterum, quod sit alterum, liquet: quare neutrum poterit esse perfectum, cum alterutri alterum deest. Sed quod perfectum non sit, id summum non esse manifestum est; nullo modo igitur

úngelih. *Sumptum.* Nû hábo ih tár fóre geónget. deum únde beatitudinem diu fúrsten sí. *Illatio.* Fóne diu íst nòt. táz diuinitas tíu állero dingo fúrsta íst. tíu fúrsta sâlighéit sí. [Sús íst óuh tísér syllogismus ketân. Tíu fúrsten gúot ne sínt úngelih. kót únde sâlighéit. tíu sínt tíu fúrsten. Uuánda déro iouuéderez íst. táz óuh taz ánder íst. ih méino. uuánda íro iouuéder summum bonum íst. pedíu sínt síu éin.] Nû chád. ne mág nieht táz uuàrera sí. nòh táz rédoháftera sí. nòh táz kóte gerístlichera sí. geféste-nòt uuérden.

EXHIBITIO MUNERIS PRO BENE PERCEPTIS RATIONIBUS.

157. Sò ih íro sò geántuuúrta. dò chád sí. | Geometre hábent ze site. nâh kezéigôtên frágôn. éteuuáz úngefrágetes íro iúngeròn zúo gében. dia zúogéba sie questum héizent. álso gíbo ih tír ze gesúoche. dáz ih tír nû úngefrágèt ságo. sámó so ih tír gébe corollarium. Uuánda fóne sáldòn gúunne sâlige uuérden. únde gót sâlighéit íst. tér gót kuuinnet. tér íst sâlig. [Argumentum ab efficientia. kót únde sâlighéit uuánda síu éin sínt. pedíu máchònt síu sâlige. Táz sò getána argumentum hábet zuíska causam sínes effecti. in modum syllogismi. uuánda iz chít. úbe dáz únde dáz íst. sò íst táz.] Nû áber. Álso fóne réhtes kuuinne réhte. únde

---

quae summa sunt bona, ea possunt esse diuersa. Atqui et beatitudinem, et deum, summum bonum esse collegimus, quare ipsam necesse est summam esse beatitudinem, quae sit summa diuinitas. Nihil, inquam, nec re ipsa uerius, nec ratiocinatione firmissimum, nec deo dignius concludi potest. Super haec, inquit, igitur, ueluti geometrae solent, demonstratis propositis, aliquid inferre, quae porismata ipsi uocant, ita ego quoque tibi ueluti corollarium dabo. Nam quoniam beatitudinis adeptione fiunt homines beati, beatitudo uero est ipsa diuinitas, diuinitatis adeptione fieri beatos manifestum est. Sed uti iustitiae adeptione iusti, sapien-

únde fóne uuístuomes quínne tuíse. só (*sic*) uuérdent óuh nôte góta. ze sámolîchera uuís fóne gótes kuuínne. [Argumentum a simili. Álso éniu adeptio tûot. sô tûot óuh tísiu. Táz íst similitudo.] Uuánda dáz sô íst. pedíu íst ter sáligo gót. [Uuánda gót únde sálighéit éin sínt. pedíu máchónt síu óuh éin. Táz íst ío nóh argumentum ab efficientia. hoc est a causa.] Aber [dén únderskéit ferním du uuóla.] éin gót íst échert natûrlîchêr. knûoge múgen uuérden per gratiam. án ímo téil hábendo. [Mít tíu hábet si ímo gegé. bôt.] Nû íst iz óuh filo scône chád íh. sô du iz porisma héizêst. sô du iz corollarium héizêst. [Keméine sígeêra uuâren. állero uictorum palmę in manibus. únde laureę coronę in capite. Tîe áber éteuuaz filo tûomlîches ketáten in bello. álde óuh in ludis. únde in spectaculis. díen gáb man éina tíura hóubet zierda. díu fóne similitudine corollę i. coronę. corolla|rium híez. Fóne díu ságet suetonius. 158. fóne déro mílti çsarís augustí. his uerbis. itaque corollaria et premia in alienis quoque muneribus. ac ludis. et crebra et grandia de suo offerebat nullique greco certamini interfuit. quo non pro merito quemque certantium honorarit.]

**QUAE ACCEDUNT BEATUDINI. AN PARTES EIUS
DICENDA SINT. AN AD UNUM EX EIS RELATA.**

Nóh nieht chád si ne íst scóneren. dánne dáz únsih ratio lêret hára zûolégen. Uuáz íst táz chád íh? Dánne mánigíu beatitudo begrífet. [sô bonum íst. únde quinque supera dicta.] uuéder díu sín téil dero beatitudinis. álso mís-

---

sapientiae sapientes fiunt, ita diuinitatem adeptos deos fieri simili ratione necesse est. Omnis igitur beatus, deus; sed natura quidem unus, participatione uero nihil prohibet esse quam plurimos. Et pulcrum, inquam, hoc atque pretiosum, siue porisma siue corollarium uocari mauis. Atqui hoc quoque pulcrius nihil est, quod his annectendum esse ratio persuadet. Quid, inquam? Cum multa, inquit, beatitudo continere uideatur, utrumne haec omnia in unum ueluti corpus beatitudinis quadam partium uarietate con-

seliche líde sínt tes lichamen. álde íro éinez sí beatitudo. únde ánderíu ze démo séhèn. [Táz hábet sí gnôto fóre geságet. táz summum bonum beatitudo íst. nú uuíle sí ságen. dáz ze demo summo diu ánderíu finuíu râmênt.] Mih lústi chád ih. dáz tu mír dáz óffenotíst. sélbez taz tíg ságendero.

BEATITUDINEM PARTES NON HABERE.

Ne súlen uuír chád si. sálighéit kúot áhtôn? Ióh taz fúrsta chád íb. Taz summum mûost tu légen chád si. ze allèn finuen. Also beatitudo summum bonum íst. sô íst sí óuh summa sufficientia. únde summa potentia. sí íst óuh summa reuerentia. únde claritas. únde uoluptas. Uuáz túnchet tír? Sínt tísíu állíu. íh méino bonum. únde sufficientia. únde potentia. únde diu ánderíu. sámó so líde | dero beatitudinis? Álde râmênt síu állíu ad bonum. sámó so dáz íro hóubet sí? Íh fernímo uuóla chád íh. uuáz tu mír gébêst ze irrâtenne. uuío áber dù iz récchêst. tés lústet mih ze hôrenne. Nú ferním chád si. íh lêro díh iz skéiden. [íh lêro díh uuío síu râmênt ad bonum. únde dáz sélba bonum níeht ne uuúrchent sámó so partes. Sús sólt tu argumentando náh stápfôn.] Úbe bonum únde diu ánderen finuíu. líde uuárín dero beatitudinis. sô uuárín síu éin ánderèn úngelíh. [Táz íst argumentum ab adiunctis. Membris íst ío dissimilitudo adiuncta.] Sólih íst ío dero partium na-

---

iungant, an sit eorum aliquid, quod beatitudinis substantiam compleat, ad hoc uero cetera referantur? Uellem, inquam, id ipsarum rerum commemoratione patefaceres. Nonne, inquit, beatitudinem bonum esse censemus? Ac summum quidem, inquam. Addas, inquit, hoc omnibus licet. Nam eadem sufficientia summa est, eadem summa potentia, reuerentia quoque, claritas, et uoluptas beatitudo esse iudicatur. Quid igitur? Haecine omnia bona, sufficientia, potentia ceteraque ueluti quaedam beatitudinis membra sunt, an ad bonum ueluti ad uerticem cuncta referuntur? Intellico, inquam, quid inuestigandum proponas, sed, quid constituas. audire desidero. Huius rei discretionem sic accipe. Si haec omnia beatitudinis membra forent, a se quoque inuicem discreparent. Haec est enim partium na-

tura dáz siu úngelichíu éin corpus máchoên. Nû sínt tísiu geóuget éin uuésen. Pedíu ne sínt siu membra. [Uuánda siu unum sínt. pedíu ne sínt siu diuersa. Táz íst argumentum a repugnantibus. Repugnat enim unum esse atque diuersum. Uuánda siu óuh diuersa ne sínt. pedíu ne sínt siu membra. Táz íst áalso íh nû chád. ab adiunctis.] Ánderes uuíó sól beatitudo sîn geuuórht. úzer éinemo líde. dés nieht sîn gemág. [Úzer éinemo ne mág nehéin compositio uuérden. Táz íst áber argumentum a repugnantibus. Repugnat enim simplex esse et compositum.] Tés íst nehéin zuíuel chád íh. Tára nâh pîto íh. tés nóh fóre íst.

AD UNUM REFERRI QUAE BEATITUDINIS SUNT.

Tiu ánderíu finuíu. [díu éin sáment bono^o sínt.] díu uuérden keuuérbet án bonum. [uuánda man chómen uuíle mít ín ad bonum.] Tár úmbe gérôt man gnúhte. uuánda si gúot geáhtôt uuírdet. | Fóne díu íst óuh lieb potentia. 160. uuánda si gúot mánne dúnchet. Táz sélba mág íh ságen fóne dien ánderên drín. Fóne díu íst ío gúot. álles tés man gérôt. hóubet. únde méinunga. Táz áber gúot neíst. nóh kelíh temo gúoten. dés ne gérôt níoman. Únde dára gágene. díu sâr gúot ne sínt. échert siu démo gelíh sîn. íóh túrh táz kérôt man íro. sámó so siu gúot sîn. Fóne díu sól man gelóuben. dáz ío díu gúoti sí. der innerôsto ángo. únde

---

tura, ut unum corpus diuersa componant. Atqui haec omnia idem esse monstrata sunt; minime igitur membra sunt, alioquin ex uno membro beatitudo uidebitur esse coniuncta, quod fieri nequit. Id quidem, inquam, dubium non est, sed id, quod restat, exspecto. Ad bonum uero cetera referri palam est. Iccirco enim sufficientia petitur, quoniam bonum esse iudicatur; iccirco potentia, quoniam id quoque esse creditur bonum. Idem de reuerentia, claritudine, iucunditate, coniectare licet. Omnium igitur expetendorum summa atque causa bonum est. Quod enim neque re, neque similitudine ullum in se retinet bonum, id expeti nullo modo potest. Contraque etiam, quae natura bona non sunt, tamen si esse uideantur, quasi uera bona sint, appetuntur. Quo fit uti summa, cardo, atque

diu érchenôsta scúndeda álles kërônnes. Tár úmbe dín-
 gliches kegérôt uuirt. tés fàrèt man dar ána in hóubet.
 Also der ne fàrèt tér úmbe gesúndeda rítef. unío er síh
 ríendo eruuékke. núbe dáz er gesúndero uuérde. Fóne díu
 skînet. so uués so íoman gérôt úmbe gùot. táz er sín ne
 gérôt. núbe gùotes. *Item.* Áber gùot. úmbe dáz tíngoliches
 uuárt kegérôt. táz chád ih uuésen beatitudinem. Fóne díu
 uuirt íoh ze déro uuís. [ih' méino éin gùot fórderôndo.]
 éiniu beatitudo gefórderôt. Tánán skînet óffeno éin dín-
 gliches uuésen. gùot únde sálighéit. Tàc ne uuéiz ih nícht. tés
 íoman múge uuíderchósôn chád ih. *Item.* Nú hábo ih chád
 si geouget. kót únde sálighéit éin uuésen. Táz íst also
 161. chád ih. | Fóne díu chád sí. mág ih páldo féstenôn. gótes
 sélbes substantiam. án demo gùote stân.

INUITATIO AD BEATITUDINEM.

Hára zùo sînnent asáment*) álle nôtháfte. Íuuíh tir bíndent
 úbele gelúste. die íuuêr mùot pesizzent. mít stárchên chéten-

---

*) Lies sament oder alsament.

---

causa expetendorum omnium, bonitas esse iure credatur.
 Cuius uero causa quid expetitur, id maxime uidetur optari.
 Ueluti si salutis causa quispiam uelit equitare, non tam
 equitandi motum desiderat, quam salutis effectum. Cum
 igitur omnia boni gratia petantur, non illa potius, quam
 bonum ipsum desideratur ab omnibus. Sed propter quod
 cetera optantur, beatitudinem esse concessimus: quare sic
 quoque sola quaeritur beatitudo. Ex quo liquido apparet
 ipsius boni et beatitudinis unam atque eandem esse sub-
 stantiam. Nihil uideo, cur dissentire quispiam possit. Sed
 deum ueramque beatitudinem unum atque idem esse mon-
 strauimus. Ita, inquam. Secure igitur concludere licet,
 dei quoque in ipso bono, nec usquam alio, sitam esse
 substantiam.

Huc omnes pariter uenite capti,
 Quos fallax ligat improbis catenis,
 Terrenas hebetans libido mentes.

nôn. Hîer findent ir râuaa. tîsiu stédi ist fo stille. Táz ist échert taz scúldíga asilum. táz tiên uuênegên io indân stát. [Tíz ist kuísseera tánne dáz ze athe- nis máchtôn nepotes herculis. tie íro libes fórhtôn úmbe síne scúlde. Álde dáz romulus ze romo máchota, fréidèn ze gníste.] So uuáz tagus kibet [fluuius hispanië] an sínemo gólteríeze. únde hermus [fluuius minoris asië] an sínemo góltfáreuen stáde. álde indus. tíu állero náhesta (*sic*) ist orienti soli. mískelôndíu grûone gímmâ [sô sma- ragdus íst]. zûo dien uuízên [sô uniones sínt]. tíu ne in- dûont mánne níeht tíu óugen sínes sínnes. Núbe mên stô- zent siu blíndíu múot in íro chúndún finstrí. So uuáz tés mánne líchet. álde sín múot crúozet. táz prúotet tíu érda in íro bármé. áber dér skímo gótes uuístúomes. tér den hímel ríhtet. únde féstenôt, tér skíhet tíu tímberún finstrí des múotes. So uuér dáz líeht chíesen gestát, tér ne gíhet. táz tíu súnna cláte skímen hábe.

UNUM ATQUE BONUM. IDEM ESSE.

Íh íiho is chád íh. Állíu díniú gechôse. sínt kuís. únde ge- stérchet | mít féstèn redôn. [Mít argumentis. únde mít syllo- 162. gismis sínt siu geféstenôt.] Já chád si dô. uuío tíure dúnchet

---

Hic erit uobis requies laborum,
 Hic portus placida manens quiete,
 Hoc patens unum miseris asilum,
 Non quidquid tagus aureis arenis
 Donat, aut hermus rutilante ripa,
 Aut indus calido propinquus orbi,
 Candidis miscens uirides lapillos,
 Illustrant aciem magisque caecos
 In suas condunt animos tenebras,
 Hoc quidquid placet excitatque mentes,
 Infimis tellus aluit cauernis,
 Splendor, quo regitur uigetque caelum,
 Uitat obscuras animae rinas,
 Hanc quisquis poterit notare lucem,
 Candidos phoebi radios negabit.

Assentior, inquam; cuncta enim firmissimis nexa ra-
 tionibus constant. Tum illa, quanti, inquit, aestimabis, si

tír. úbe dû bedénchest. uuáz sélbez taz kúot sí? Unmez tíure chád ih. Úbe ih óuh tár míte múoz pechénnen gót. tér gúot íst. Triuuo chád si. íh keóffenôn dir iz mít filo uuáero rédo. Échert tíu sín in dínero gehúhte. díu fóre geféstenôt sínt. Táz sínt siu chád ih. Ne hábo íh tír argumentando geóuget chád si. díu gúot. téro mánege gérônt? fóne díu ne uuésen uuáriu. nóh túrnohtíu. uuánda siu geskéiden sínt? Únde sô éin ándermo gebréste. dáz iz tánne dúrh síh ne múge gében fól gúot. nóh áneuuálg? Únde áber dánne uuérden uuáre gúot. sô siu síh kesámenoên. sámo so ze éinemo bílde. únde ze éinero uuúrchedo. únde dáz éin dero finuo sí. ánderíu dáz sélba sín. [Úbe finf summa bona uuárin. sô uuárin óuh finf beatitudines. sô uuárin óuh tero uuúrchedôn finue. uuánda íogelichíu dúrh síh beatum uuórhí.] Únde ne hábo íh tír dáz keóuget na. síu ne sín éin. dáz siu níeht tés ne hábent tés ze géronne sí. uuánda éin áne díu ánderíu níeht ne gemág? Keóuget chád ih. Nóh zuíuel nehéinêr ne íst is. *Sumptum*. Tíu míssehélendo chád si gúot ne sínt. únde áber geéinotíu gúot uuérdent. ne sínt tíu dánne. uuánda dara éin zúo chám. gúot uuórten na?

---

bonum ipsum quid sit agnoueris? Infiniti, inquam: siquidem mihi pariter deum quoque, qui bonum est, continget agnoscere. Atqui hoc uerissima, inquit, ratione patefaciam, maneant modo quae paullo ante conclusa sunt. Manebunt, inquam. Nonne, inquit, monstrauius ea, quae appetuntur a pluribus, iccirco uera perfectaue bona non esse, quoniam a se inuicem discrepant, cumque alteri abesset alterum, plenum absolutumque bonum afferre non posse? Tum autem uerum bonum fieri, cum in unam ueluti formam atque efficietiam colliguntur, ut quae sufficientia est, eadem sit potentia, reuerentia, claritas atque iucunditas. Nisi uero unum atque idem omnia sint, nihil habere, quo inter expetenda numerentur. Demonstratum est, inquam, nec dubitari ullo modo potest. Quae igitur, cum discrepant, minime bona sunt, cum uero unum esse coeperint, bona fiunt; nonne haec ut bona sint unitatis fieri adeptione contingit?

Táz túnchet mír. chád ih. *Sumptum*. | Unde ál daz kúot íst 163. chád si. sô díu úngeéinotíu finuíu sínt. gíhest tu dáz kúot sín. fóne gúotes míteuúiste. sô unum íst. álde ne gíhest? Sô íst kúot chád ih. *Illatio*. Fóne sámolíchero rédo gíhest tu nôte chád si. éin únde gúot úngeskéiden sín. [Uuile dú zuéio iéhen. sô gíhest tu nôte des trítten. Ter syllogismus íst sús ketán. Vngúot uuírt fóne éinemo gúot. Sô íst tánne gúot fóne gúotemo uuórten. ih méino fóne éinemo. Pedíu íst éin únde gúot úngeskéiden.] Téro substantia íst nôte úngeskéiden. déro tát úngeskéiden íst. [Bonitas máchôt bonum. participatione sui. sô túot óuh unum. Pedíu hábent siu éina tát.] Tés ne mág ih nío gelóugenen. chád ih.

UNUM OMNIBUS REBUS SUBSISTENTIAM DARE.

Ne uuéist tu chád si. állero díngolíh sô lánge uuéren. únde bestân, únz íz éin íst. Únde zegân íoh zeuáren. sô íz éin ne íst. Álso dú chiesen máht chád si. an állên lébendên. Sô sêla únde líchamo zesámíne chóment, únde sáment uuónênt. táz héizet animal. Sô dísiu éinunga fóne béidero skídungo zegát. sô sól animal nôte zegân. únde fúrder ne uuésen. Jóh sélbêr únsêr líchamo. únz er in sínero lído fúogi behábet sína geskáft. sô íst er ménnisken gelíh. Úbe áber die líde geskéidene. únde zelégete demo

---

Ita, inquam, uidetur. Sed omne quod bonum est, boni participatione bonum esse concedis, an minime? Ita est. Oportet igitur idem esse unum atque bonum simili ratione concedas. Eadem namque substantia est eorum, quorum naturaliter non est diuersus effectus. Negare, inquam, nequeo. Nostine igitur, inquit, omne, quod est, tam diu manere atque subsistere, quam diu sit unum, sed interire atque dissolui pariter, atque unum esse destiterit? Quonam modo? Ut in animalibus, inquit, cum in unum coeunt ac permanent anima corpusque, id animal uocatur. Cum uero haec unitas utriusque separatione dissoluitur, interire nec iam esse animal liquet. Ipsum quoque corpus, cum in una forma, membrorum coniunctione, permanet, humana uisitur species. At si distributae segregataeque partes corporis distraxerint uni-

lichamen dáz penément. táz er éin ne múoz sín. sô zegát táz er uuás. Únde uuárte ze állèn díngeñ ánderèn. sô síhest tu díngeñ pestán. únz iz éin íst. Únde áber zegán, 164, sô iz éin ne íst, | So uuár íh is uuartèn. chád íb. tár findo íh iz sô.

QUESTIO PHILOSOPHIAE. AN AD INTERITUM ALIQUID TENDAT.

Íst nû íeht chád sí. dáz tero naturo fólgeñdo, síh kéro gelóube des uuésennes. únde iz uuéle zegán. únde eruuérden.

RESPONSIO BOETHII. NON ANIMALIA TENDERE. DE RELIQUIS SE DUBITARE

Úbe íh tíu lébendo (*sic*) chíuso chád íh. tíu natúrliche múgeñ uuéllen. únde ne uuéllen. déro nehéin ne findo íh táz áne úzuuértiga nôt uuésennes ne lúste. únde iz táñhes péite ze uerlórnissedo. [Úzuuertig nôt íst. tía ételíh keskiht errechet. álso súhte sínt. únde uulnera. únde persecutiones. únde calamitates. Fóne díen uuírt ófto der ménnisko sô úberuuúnden. ófto dáz ímo der lib léid íst.] Ál dáz tir lébet. táz ílet ío háltén síne gesúñdeda. únde flíhet ío den tód. únde dia ferlórnísseda, Uués áber íh súle íéhen fóne bóumen. unde fóne chríuteren, tíu fóne sáffe lébent. únde fóne unlébenden. sô lapides únde metalla sínt.] tés zuíuelôn íh.

---

tatem, desinit esse quod fuerat. Eoque modo percurrenti cetera procul dubio patebit subsistere unumquodque, dum unum est; cum uero unum esse desinit, interire. Consideranti, inquam, mihi plura minime aliud uidetur. Estne igitur, inquit, quod in quantum naturaliter agat, relicta sustinendi appetentia uenire ad interitum corruptionemque desideret? Si animalia, inquam, considerem, quae habent aliquam uolendi nolendique naturam, nihil inuenio, quod, nullis extra cogentibus, abiiciant manendi intentionem et ad interitum sponte festinent. Omne namque animal tueri salutem laborat, mortem uero perniciemque deuitat. Sed quid de herbis arboribusque, quid de inanimatis omnino consentiam rebus, prorsus dubito.

ITEM IPSA. NEC ARBORES TENDERE NEC HERBAS.

Trüuo chád si. nóh tés ne dárft tu zuúelon. síd tu síhest criutelih. unde bóumolih an déro stéte uuáhsen. díu ímo límfet. íh méino. dár iz níeht káhes erdórrèn ne mág. nóh zegân. sò filo iz tíu natura lázet. Uuánda íro súmelih uuáhset in féldé. súm in béрге. súm uuáhset in fénne. súm chlébet án dien stéinen. súm | stát an gríeze. Tíe sàr dánne 165. dórrènt. úbe sie íoman fúrder sézzet. Fóne díu gíbet tíu natura íogelichemo. díá stát. tíu ímo gelímfet. únde húotet, táz iz ío uuéree. únz iz lángòst múge.

DE NUTRIMENTIS EARUM.

Uuáz chíst tu dés. [zíu ne chíusest tu dár bí. uuío gérno sie sínt.] táz sie sámo so den snábel stózent in dia érda. únde súgent taz sòu. mít tien uuürzellòn. únde sie dännân sò úf íro stárchi áfter demo máрге. únde áfter dero ríndùn. zetéílònt? Unde uuáz óuh tés. táz sie daz uuélchesta sò daz márg íst. zeínneròst pérgent. mít tero úzerùn hólzes fésti. únde díu rínda ze úzeròst. sámo so árbeito geníetotíu. gágen állèn uuéteren ze skérme stát. Uuánda ne síhest tu. uuío geuuár. óuh tés tíu natura íst. táz állíu

---

Atqui non est, quod de hoc possis ambigere, cum herbas atque arbores intuearis, primum sibi conuenientibus in nasci locis, ubi, quantum earum natura queat, cito exarescere atque interire non possunt. Nam aliae quidem campis, aliae montibus oriuntur, aliae ferunt paludes, aliae saxis haerent, aliarum fecundae sunt steriles arenae, quas si in alia quispiam loca transferre conetur, arescant. Sed dat cuique natura quod conuenit, et, ne, dum manere possunt, intereant, elaborat.

Quid dicam, quod omnes, ueluti in terras ore demerso, trahunt alimenta radicibus ac per medullas robur corticemque diffundunt? Quid, quod mollissimum quodque, sicuti medulla est, interiore semper sede reconditur, extra uero quadam ligni firmitate regitur; ultimus autem cortex aduersum caeli intemperiem quasi mali patiens defensor opponitur? Iam uero quanta est naturae diligentia, ut

uuáhsentíu. mít tes sâmen mánegfalti uuító geflânzôt uuérden. Uuér ne bechénnét táz állez uuésen. sámó so zímber. únde geziug. állív uuáhsentíu. nieht éin uuérig ze getúonne. núbe íoh áfter gebúrte zálôn íomér ze gestáténne.

Engländer? Inanimator?
ITEM NEC INANIMATA TENDERE AD INTERITUM.

Tíu óuh únlibháftíu sínt. ne fórderònt tíu daz íro dínq so sámó na? Uuáz méinet ánderes. táz tíu liehti daz fiur úfzihet. únde díu suári dia érda nídersénchet. âne dáz ín béidèn díe stéte gefállent. únde díe fértę? [Éinemo níder. 166. ándermo úf] | Állero dínqolíh háltet ío dáz ímo geuállét. Also iz óuh tára gágene dísiu dòsent (*sic*): tíu imo uuíderuuartíg sínt. Tíu óuh hérté sínt. álso stéina. díu háftènt fásto ze sámíne. únde ne hégent nieht. táz man síu sámfto ze bréche. Tíu áber náziú sínt. sò lúft únde uuázer íst. tíu skéident síh sámfto. únde lóufent áber spúotígo. zesámíne. Taz fiur ne skéidet síh nieht. [Táz íst fóne díu. uuánda iz ne hábet nehéina díechi. dáz iz corpus sí. nóh ne íst túrh síh nieht. sò lúft únde uuázer íst. táz iz ín gelícho múge geskéiden uuérden. Án díen corporibus íst iz sámó so fróst. únde ánderíu accidentia. Díu corpora án díen iz

---

cuncta semine multiplicato propagentur, quae omnia non modo ad tempus manendi, uerum generatim quoque quasi in perpetuum permanendi, ueluti quasdam machinas esse quis nesciat?

Ea etiam quae inanimata esse creduntur, nonne quod suum est quaeque simili ratione desiderant? Cur enim flammam quidem sursum leuitas uehit, terras uero deorsum pondus deprimit, nisi quod haec singulis loca motionesque conueniunt? Porro autem, quod cuique consentaneum est, id unumquodque conseruat, sicuti ea, quae sunt inimica, corrumpunt. Iam uero quae dura sunt, ut lapides, adhaerent tenacissime partibus suis et, ne facile dissoluantur, resistunt. Quae uero liquentia, ut aër atque aqua, facile quidem diuidentibus cedunt, sed cito in ea rursus, a quibus sunt abscissa, relabuntur. Ignis uero omnem refugit sectionem.

ist. tíu skéident síh. Sô ist óuh uox. tíu sáment chúmet ze mánigên ôrôn. síu íst úngeskéiden. dóh tero gebôrentôn ôren geskéiden sín. únde íst si óuh corporalis. sô priscianus chít. quia uox est aer ictus.]

QUID SIT INTER NATURALEM MOTUM ET UOLUNTARIUM.

Únde ferním uuóla. dáz íh tír nû níeht ne óugo. [uuío géрно uuíhtelih sí.] fóne dién uuílligên uuárbôn dero sínnigûn sêlo. núbe íh óugo dir iz fóne dero natúrlichûn râmungo. [Natura hábet íro rihti. dáz sia nehéin uuílló ne léitet.] Álso dár skínet. táz uuír dia líbleita déuuên. dóh uuír dára ne dénehên. únde uuír sláfendo átemoên. únuuízendo. [Pedíu hábet tíu natura íro uuárba. áne den uuíllen.] Nôh sár án dién lébendên. dáz síu géрно sínt. táz ne hábent síu níeht fóne dero sêlo uuíllen. núbe fóne dero natura. nám iz ánagenne. Tá z skínet tár ána. uuánda der mán ófto dúrh ételicha nôt. ten dôd uuíle. dén díu natura skíhet (*sic*). Únde dára gágene. | Díu hítat. téro díu na-167. tura gérot. tánnán dero stírbigôn díngo lánguérigi dóh chúmet. tíu uuírt ófto fóne uuíllen ferduuéngét. [Ten dôd fúrhtet tíu natura. únde gérot sín der uuílló. tia hítat mín-nôt tíu natura. únde uuéigerôt ter uuílló. fóne díu chít sí. contra illud.] Álso guís so ne chúmet níeht tíu líb mínna. fóne dero sêlo uuíllen. núbe fóne dero natúrlichûn rihti.

---

t Neque nunc nos de uoluntariis animae cognoscentis moribus, sed de naturali intentione tractamus. Sicuti est, quod acceptas escas sine cogitatione transigimus, quod in somno spiritum ducimus nescientes. Nam ne in animalibus quidem manendi amor ex animae uoluntatibus, uerum ex naturae principiis uenit. Nam saepe mortem cogentibus causis, quam natura reformidat, uoluntas amplectitur; contraque illud, quo solo mortalium rerum durat diurnitas, gignendi opus, quod natura semper appetit, interdum coërcet uoluntas. Adco haec sui caritas non ex animali motione, sed ex naturali intentione procedit.

Kótes peuuárunga. gáb táz íro geskáffenên. ze hóubetháfti uuérennes. táz sie ío lúste ze uuérenne. únz sie lángôst múgín. Pedíu ne dárft tu nieht zuíuelôn. ál dáz tir íst. natúrlichô sùochen dia státigi des uuérennes. únde skíhen dia ferlórní. Íh gího chád íh. táz íh kuíslichô nú bechénno. dáz mír fóre uuás únguís. Únde dáz ío uuésen. únde uuérên uuíle chád sí. táz kërôt éin uuésen. Témo infárnemo. ne uuírt taz uuésen ze léibo nieht. Táz íst uuár chád íh. *Sumptum*. Pedíu chád sí. uuéllen síu állíu éin. Tés hábo íh keiégen chád íh. *Sumptum*. Nú hábo íh tir óuh keóuget chád sí. éin únde gúot ál gelícho gán. Sô hábest chád íh. *Illatio*. Pedíu chád sí. fóderônt síu állíu gúot. [Tér syllogismus íst óuh tár fóre.]

DIFFINITIO BONI.

Nú máht tv gúote gében chád sí. súslíh nôtméz. Táz íst kúot tés állíu dínz kërônt.

[QUID SIT DIFFINITIO.

Hier íst ze uuízenne. dáz diffinitio óuh éigen instrumentum íst philosophorum. ad disputandum. sámô so argumentum íst. únde syllogismus. Mit tien drín dúohta ín. dáz uuír állero dínzólíches sín ze irríhtenne. únde daz ander | ál únguís sí. áne dáz úns argumen-

168.

Dedit enim prouidentia creatis a se rebus hanc uel maximam manendi causam, ut, quoad possunt, naturaliter manere desiderent: quare nihil est, quod ullo modo queas dubitare, cuncta, quae sunt, appetere naturaliter constantiam permanendi, deuitare perniciem. Confiteor, inquam, nunc me indubitato cernere, quae dudum incerta uidebantur. Quod autem, inquit, subsistere ac permanere appetit, id unum esse desiderat; hoc enim sublato, ne esse quidem cuiquam permanebit. Uerum est, inquam. Omnia igitur, inquit, unum desiderant. Consensi. Sed unum id ipsum monstrauimus esse, quod bonum est. Ita quidem. Cuncta igitur bonum petunt; quod quidem ita describas licet, ipsum bonum esse, quod desideretur ab omnibus.

tando. ratiocinando. diffiniendo geuáret uuérde. Argumentorum loca fúnden sie sedecim. ratiocinationum modos uiginti sex. áber diffinitionum mísselicho. uuánda cicero lèret únsih in topicis. quatuor modos. victorinus rhetor quindecim. Déro quindecim modorum. íst échert éinêr dér proprie diffinitio héize. die ándere héizent mêr descriptiones. Diffinitio sézzet taz tîng. únde geóuget iz úns. álso uuír iz ána séhen. descriptio gezéichenet iz échert. Sô íst iz diffinitio. sô iz úns substantialiter diá sácha óuget. ál sús. Animal dáz íst anima. únde corpus. Fône díen zuéin íst animal compositum. díu zuéi uuúrchent iz. Sô íst iz áber descriptio. sô úns échert kemálêt uuírt. uuáz iz sí. ál sús. Animal dáz íst quoddam mobile. Tóh taz uuár sí. nóh tánne íst úns animal mít tíu accidentaliter geóuget. nals substantialiter. Mobilitas íst accidens animali. Úzer accidentibus ne uuírt nehéin animal geuuúrchet. Pedíu chít descriptio geuále. únde zéichenúnga. únde bílde. álso dáz íst. úbe íh mít mînemo grífíle an éinemo uuáhse gerízo formam animalis. Áber diffinitio chít úndermarchúnga. álso dáz íst. taz uuír fines a finibus skídoen. únde chít nôtmez. álso dáz knôto gemézen íst. tés níeht mêr. nóh níeht mínnera neíst.]

Níeht ne mág uuáreren erdénchet uuérden. chád íh. Uuánda éin uuéder íst. sô állíu díng séhent ze níeht. únde fárent írre. sámó so hóubetolôsiu. álde úbe síu állíu íoner zúoilent. taz íst nôte állero díngo bézesta. Únde dô chád sí. nû bín íh is filo frô geséllo mîn. Tù hábest ten mitte-lôsten stúpf tero uuárhéite in dín*) hérza getrénchet.

---

*) Es steht díen.

Nihil, inquam, uerius excogitari potest. Nam uel ad nihilum cuncta referuntur, et uno ueluti uertice destituta, sine rectore, fluitabunt, aut si quid est, ad quod uniuersa festinent, id erit omnium summum bonorum. Et illa, nimium, inquit, o alumne laetor; ipsam enim mediae ueritatis notam mente fixisti.

QUIS SIT RERUM FINIS.

Únde an demo dinge hábest tu fernómen. dáz tu díh fóre chåde ne uuízen. Uuélez íst taz chád íh. Uuáz taz 169. énde sí állero dingo chád sí. Táz íst taz | énde. dés alliu dng kérònt. Uuánda uuír dáz énde geuuár ráchotón. gùot uuésen. pediu súlen uuír íehen. gùot uuésen állero dingo énde.

MENTEM INTERROGANDAM ESSE DE OMNI UERITATE.

So uuér tíefo dénchendo daz uuára gùot sùoche. únde er fóne lúge dngén ne uuélle betrógen uuérden. dér frágee dés sîn sélbes sîn. Únde lánge férté des mùotes in rínges uuís píegende. tûe sie úmbegán. [Dáz chít. uuénde sîn mùot tar ána díchó.] Únde lère sîn mùot héime háben. dáz iz ánderes uuár sùochet. Úbe er daz tùot. tánne begínnét síh ímo indûon. dáz ér ne uuíssa. óffenòr dánne daz súnnûn líeht. [Táz chít sí fóne díu. uuánda ér ímo sélbo bedénchen sól. uuío uuár dáz sí. dáz sí ín lèret.] Uuánda der ágez máchòndo líchamo. ne hábet temo mùote dáz (*sic*) níeht káreuuo genómen dia uuárhéit. [so uuío geskríben sí. Corpus quod aggrauat animam. opprimit sensum multa

Sed in hoc patuit tibi, quod ignorare te paullo ante dicebas. Quid? inquam. Quis esset, inquit, rerum omnium finis. Is est enim profecto, quod desideratur ab omnibus; quod quia bonum esse collegimus, oportet, rerum omnium finem bonum esse, fateamur.

Quisquis profunda mente uestigat uerum
 Cupitque nullis ille deuiis falli,
 In se reuoluat intimi lucem uisus,
 Longosque in orbem cogat inflectens motus,
 Animumque doceat, quidquid extra molitur,
 Suis retrusum possidere thesauris;
 Dudum quod atra textit erroris nubes,
 Lucebit ipso perspicacius phoebo.
 Non omne namque mente depulit lumen
 Obliuiosam corpus inuehens molem.

cogitantem.] Ételih fúnche dero uuârhéite. lôskêt târ inne. dér fône dero ánablâsentûn lêro erchicchet uuirt. Uuánnân bírnt ir ánderes sô geréch. réht ze fíndenne. sô man is iuuíh frágêt. tér zínselôd ne lâge dâr begráben. tíefo ín demo hêrzen. [Táz íst argumentum ab effectu. Uuío mág effectum sîn âne den efficientem.] Úbe platonis poëma uuâr ságet. ál dáz tér úngehúhtigo gelírnêt. tés pehúget er síh. [Plato únde ándere philosophi. uuândôn. dáz anima hominum állíu díng uuízín. êr sie ad corpora chómên. únde fône démo úngehúhtig | uuórtene. síh íro dára nâh ío éinzên behúgen.] 170.

Íh gího dés filô fásto platoni chád íh. uuánda dû míh tíz ál nú ánderêst lêrest. Éinêst fône díu. dáz íh uuás in úngehúht chómênêr. fône des líchamen drúcche. [dô míh íz in scúolo lêrta mín méister.] únde nú ánderêst. fône dero chréfigûn trùregi besuárotêr.

QUOD BONITATIS CLAUO MUNDUS REGATUR.

Uuíle du dénchen chád sí. án die êreren gegíhte. sô spúot ñir sâr. dés tíh ze behúgenne. dáz tu fóre cháde. díh ne uuízen. Uuáz íst táz chád íh? Uuélíh chád sí daz stúorrúoder sí. mít témo gót tísa uuérlt rihte. Íh pehúge míh uuóla chád íh. keiêgen haben mínero únchúnnôn. Uuáz tu dóh ságen uuéllêst.

Haeret profecto semen introrsum ueri,
 Quod excitatur uentilante doctrina.
 Nam cur rogati sponte recta censetis,
 Ni mersus alto uiueret fomes corde?
 Quod si platonis musa personat uerum,
 Quod quisquis discit, immemor recordatur.

Tum ego, platoni, inquam, uehementer assentior; nam me horum iam secundo commemoras. Primum, quod memoriam corporea contagione, dehinc cum maeroris mole pressus amisi.

Tum illa, si priora, inquit, concessa respicias, ne illud quidem longius aberit, quin recorderis, quod te dudum nescire confessus es. Quid? inquam. Quibus, ait illa, gubernaculis mundus regatur. Memini, inquam, me inscitiam meam fuisse confessum; sed quid afferas,

so uuô ih iz iú nú uuize. ih fernímo iz tóh kérno fóne dír. Táz kót tisa uuérlt rihte chád si. tés iáhe dú dár fóre. tíh nehéinen zuíuel háben. Nóh nú ne zuíuelôn chád ih. nóh niomer. Únde mít uuélero rédo ih tára zúo chóme. dáz ságo ih tír spùotigo. Tísiu uuérlt ne geéinoti síh nieht ze éinemo bílde. fóne sô misse-lichên. únde sô ubíderuuártigên. íro téilen. [sô uuázer. únde fiur íst. únde lúft únde érda.] úbe éinêr ne uuâre. dér sô mísselichíu zesámíne fûogti. Jóh tára nâh. sô er siu zesámíne geháfti. sô intuuúrfe síh. únde zenâme síh. tíu ríngenta mísehéli dero natûrôn. úbe éinêr ne uuâre. dér dáz fólle hábeti. zesámíne. dáz ér genústa. [Táz íst triplex argumentum. a dissimilibus. a repugnantibus. a contrariis. Dissimilia sînt. corpus et anima. repugnantia sînt ignis et terra. contraria sînt ignis et aqua. Tíu flúhîn nôte éin ánderíu. úbe siu éteuner ne 171. duúnge zesámíne.] | Nóh sô guís ne uuâre nieht tíu ríhti dero naturê. nóh sô guísse fêrte. ne tátín díu partes kúisse in íro stéten. [álsó luna hábet inter planetas. proximum motum terrê. únde saturnus proximus çelo.] kúisse in íro zítén. [álsó recursus lunê íst. in uiginti septem diebus. únde áber solis. in trecentis sexaginta quinque diebus.] kúisse in íro máchungo. [álsó der máno dia súnnûn fúre gândo. eclipsin solis máchôt. únde sol die ánderen planetas machôt stationarias. álde retrogradas. álde anúmôlas (*sic*).] kúisse in íro únderskéite. [álsó ío íst inter plenam lunam et solem dimidium çeli.] kúisse in íro uuíolichi. [álsó ío noua luna
íst

---

licet iam prospiciam, planius tamen ex te audire desidero. Mundum hunc, inquit, a deo regi paullo ante minime dubitandum putebas. Ne nunc quidem arbitror, inquam, nec umquam dubitandum putabo, quisque in hoc rationibus accedam, breuiter exponam. Mundus hic ex tam diuersis contrariisque partibus in unam formam minime conuenisset, nisi unus esset, qui tam diuersa coniungeret; coniuncta uero naturarum ipsa diuersitas inuicem discors dissociaret atque diuelleret, nisi unus esset, qui quod nexuit contineret. Non tam uero certus naturae ordo procederet. nectam dispositos motus, locis, temporibus, efficientia, spatiis, qualitatibus

ist cornuta. unde plena rotunda ist.] Tés ne fùore álles sô nieht. úbe éinêr ne uuâre státêr. dér die mísselíchen uuéhsela scáffoti. [Táz ist argumentum ab effectis. Diu effecta lêrent ten effectorem.] Fône démo ío álle gáskefte (*sic*) sint. unde gerihet*) uuérden. tén héizo íh áfter síte gót. Síð tu dáz uuéist chád si dò. sô ne íst mír dés nieht. táz tú sáldôn gebrúochendêr (*sic*) gesúnde héim eruuíndêst. [Uuáz héizet si patriam. âne iustitiam. únde sapientiam. dâr úmbe der ménnisko geskáffen uuárt? álde paradysum. dânnân ér feruuórfen uuárd.] Nú séhên dés uuir bedígen. *Sumtum*. Ne chád íh tár fóre na. gnúht pegríffen uuérden. mít beatitudine. únde gót uuésen dia beatitudinem. Sô táte chád íh. *Illatio*. Síð táz sô ist. sô ist er úndúrfúg tero úzerûn hélfo. dia uuérlt ze rihtenne. uuánda er iz an ímo sélbemo hábet. [Ter syllogismus ist sús ketân. Sufficientia ist in beatitudine. Sô ist kót beatitudo. Pedú ist kót sufficiens ad regendum mundum.] Ánderes uuò. úbe ímo ménget. sô ne íst er sufficiens. [Argumentum a parte. quia non habet totum cui aliquid deest.] Iz ist nôte sô chád íh. Mít | ímo sélbemo gréhto. órdenôt er diu dîng. Tés ne mág¹⁷². nehéin lóugen sîn chád íh. *Item*. Nú ist óuh kót keságet

---

*) Das Ende dieses Worts ist im Codex verkratzt und nur gerichte deutlich zu lesen.

---

tatibus explicaret, nisi unus esset, qui has mutationum uarietates manens ipse disponeret. Hoc quidquid est, quo condita manent atque agitantur, usitato cunctis uocabulo deum nomino. Tum illa: cum haec, inquit, ita sentias, paruam mihi restare operam puto, ut felicitatis compos patriam sospes reuisas; sed quae proposuimus, intueamur. Nonne in beatitudine sufficientiam numerauimus deumque beatitudinem ipsam esse concessimus? Ita quidem. Et ad mundum igitur, inquit, regendum nullis extrinsecus adminiculis indigebit; alioquin si quo egeat, plenam sufficientiam non habebit. Id, inquam, ita est necessarium. Per se igitur solum cuncta disponit. Negari, inquam, nequit. Atqui deus ipsum bonum esse

chád si. gùot uuésen. Uuóla gehúgo ih is chád ih. Úbe dér mít imo sélbemo rihtet. tér sélbo gùot íst. sô rihtet er mít kùote. [Táz íst argumentum a nota. i. ab interpretatione. Uuánda gót únde gùot pluriuoca sint. táz mít kóte uuirt. táz uuirt mít kùote.] Unde dáz íst tér nágel. ióh tíu stíura. mít téro daz uuérlt zímber gehálten uuirt státe. únde úngeuuértet. [Tér diu méreskéf stíuret. tér ne léget sína hánt nieht án daz stíurrúoder. núbe échert ten nágel. dér án demo rúodere íst. tén uuérbet er. álsø uuír ióh sehên. in sümelichen séuuen.] Tés fólgên ih tir in érnest chád ih. únde dáz uuíssa ih fóre. gágen dés iz uuás. táz tu sô ságen sóltist. Íh chós iz. tóh ih iz chûmo chúre. Táz keloubo ih chád si. dáz tu iz fóre chúrist. uuánda dù nû uuáno ih uuácherôren óugen hábest. tia uuárbéit ze chiesenne.

CUNCTA NATURAE CONSENTANEA. UOLUNTARIE GUBERNARI.

Táz ih ouh nóh ságen uuíle. dáz máht tu sámó óffeno chiesen. Uuáz íst táz chád ih. Sô gót tiu dínq rihtet chád si. mít témo nágele dero gùoti. únde siu állíu ràmènt ze dero gùoti. Íst tánne zuíuel. síu ne sín uuíllig tes rihtenes? Únde síu ne uuérbèn síh kérno. nàh témo uuíllen

---

monstratus est. Memini, inquam. Per bonum igitur cuncta disponit, siquidem per se regit omnia, quem bonum esse concessimus, et hic est ueluti quidam clauus atque gubernaculum, quo mundana machina stabilis atque incorrupta seruatur. Uehementer assentior, inquam, et id te paullo ante dicturam, tenui licet suspicione, prospexi. Credo, inquit: iam enim, ut arbitror, uigilantius ad cernenda uera oculos deducis.

Sed quod dicam non minus ad contuendum patet. Quid? inquam. Cum deus, inquit, omnia bonitatis clauo gubernare iure credatur, eademque omnia, sicuti docui, ad bonum naturali intentione festinent, num dubitari potest, quin uoluntarie regantur, sed ad disponentis nutum,

des méisterònten. sámo so gehéllíu únde gerártíu ze íro ríhtare? Íz íst nôte sò chád íh. Nòh táz ríhten ne uuâre sâlig. tánne. sò iz tero uuíderòntòn geduuíng. uuâre. náls tero gehòrigòn héili. [Uuánda díu detrectatio contra naturam uuâre. bedíu ne hábeti sí beatum finem. Táz íst argumentum a causa. Tíu dia naturam háltent. tíu habent | bonum finem. Fóne díu chád paulus. Habetis fructum 173. uestrum in sanctificatione. finem uero uitam eternam. Sanctificatio íst secundum naturam. pedíu íst sí causa uite eterne. Uita eterna íst íro finis.] Pedíu neíst nieht tia naturam háltende. dáz kóte uuídere sí. Nieht chád íh.

RELUCTANTIA NIHIL PROFICERE.

Uuáz chád sí. úbe síh is tehéin creatura béitet. [sò gigantes táten. únde álle iniqui túont.]? Kemág sí dánne feht uuíder demo geuuáltigòsten. dén íh keuuáltigòsten jáh uuésen dúrh tia beatitudinem? Nieht úber ál chád íh. Fóne díu neíst nieht chád sí. daz temo hêròsten guòte múge. álde uuéllé uuídere stán. Íh ne trúèn chád íh. Fóne dív chád sí. íst táz kúot taz fòrderòsta. dáz állíu díng mámmundo. únde máhtígo sképfet. Dò chád íh. uuíò lústsám mír sínt nieht éin díu guòti dero rédòn. díe du mír beslózen hábest. núbe íóh mêr díu uuórt.

---

ueluti conuenientia contemperataque rectori sponte conuertant? Ita, inquam, necesse est; nec beatum regimen esse uideretur, si quidem detrectantium iugum foret, non obtemperantium salus. Nihil est igitur, quod naturam seruans deo contraire conetur. Nihil, inquam.

Quid si conetur, ait, num tandem proficiet quidquam aduersus eum, quem iure beatitudinis potentissimum esse concessimus? Prorsus, inquam, nihil ualeret. Non est igitur aliquid, quod summo huic bono uel uelit uel possit obsistere. Non, inquam, arbitror. Est igitur, inquit, summum bonum, quod regit cuncta fortiter suauiusque disponit. Tum ego, quam, inquam, me non modo ea, quae conclusa est, summa rationum, uerum multo magis haec ipsa uerba, quibus uteris, delectant, ut tandem aliquando stultitiam magna

tú dũ sprichet. [Sĩ sprichet scõno hĩer. únde oúh tár sĩ fõne íro sélbũn sprichet.] Tú lãse in spélle chád si. die risen ze hímele féhten. [otum. únde ephialtem. filiũs nep-tuni. die mánõdliches vuúobsen nouem digitos.] áber gótes chráft. kált in sò iz réht uuás. [Uuánda sie álle erscõzen uuúrten. mít tien dõnerstrálõn. Táz mánõt tie úreizkõucha. die gótes chórõnt. dáz sie dõh eteuuénne. síh is midèn. Flegre héizet tú risõn búrg. in thessalia. tár die chréftigen stéina nóh lígent. mánige áfter félde. mít tien diu spél sá gent. táz tie risen ze hímele fúbtin. Íz uuáren áber die uuárhálto. die post deluuium turrem zímberotõn uuíder góte. únde sie uuúrten diuise per linguas.]

174.

MALUM | NIHIL ESSE.

Uuile du nú chád si. dáz ih sélben die redá. die ih tár fóre gcõuget hábo zesámne sláhe. dáz tar úz ételih scõne gnéista springe. Álso dũ uuéllèst chád ih. Kót chád si. ne zuíuelõt niõman uuésen álemáhtigen. Tér sinníg ist chád ih. tér ne zuíuelõt is. Tér ál gemág chád si. sól íeht sín. dáz tér ne gemúge? Nieht chád ih. Mág kót úbel tũon chád si? Nẽin chád ih. Fõne díu chád si. neíst úbel nieht. síd iz tér ne mág tũon. dér al tũon mág. [Argumentum ab efficiente. Uuár íst táz effectum. sò der effector ne íst? Táz íst tú scintilla dáz malum nieht ne íst. Fõne díu chít augustinus. dáz malum creatura ne sí. nóh effectio dei. núbe defectio a deo.]

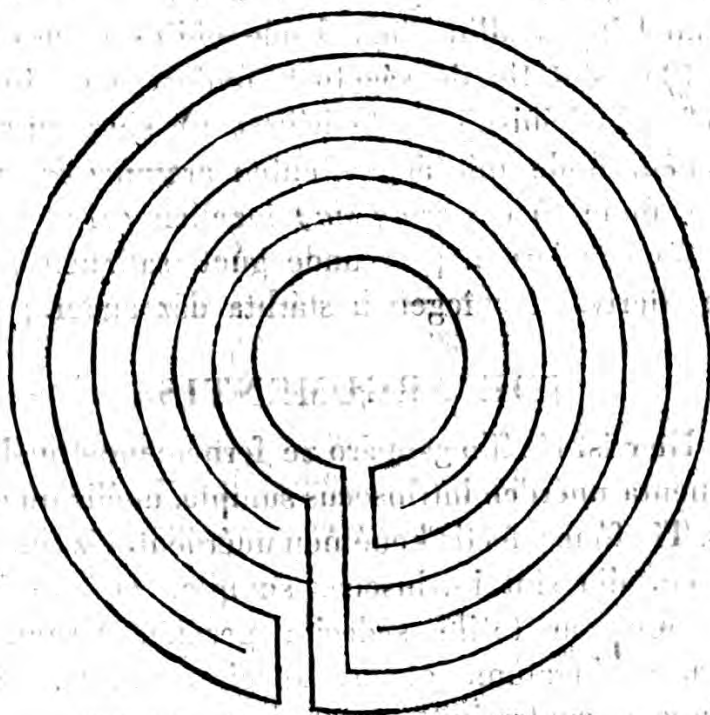
---

latrantem sui pudeat. Accepisti, inquit, in fabulis laces-sentes caelum gigantes; sed illos quoque, uti condignum fuit, benigna fortitudo deposuit.

Sed uisne rationes ipsas inuicem collidamus? forsitan ex huiusmodi conflictatione pulcra quaedam ueritatis scin-tilla dissiliet. Tuo, inquam, arbitratu. Deum, inquit, esse omnium potentem nemo dubitauerit. Qui quidem, inquam, mente consistat, nullus prorsus ambigat. Qui uero est, inquit, omnium potens, nihil est, quod ille non possit. Nihil, inquam. Num igitur deus facere malum potest? Minime, inquam. Malum igitur, inquit, nihil est, cum id facere ille non possit, qui nihil non potest.

DE SIMILITUDINE HARUM RATIONUM.

Spilest tu sáment mír chád ih. mít tintero rédo. sô feruúndenen laborinthum (*sic*) uuérchendo? Táz tu nú ingángêst, tár du úzkienge. únde áber dár úzkángêst. tár du ingienge? [Sô iz in laborintho féret. únde sô du hîer séhen máht.] Álde uuíndest tu daz vuúnderlicha chliuue

dero gótes éinfálti? Sús hábest tu mít mír gerédôt. Tú fienge ána ze beatitudine. únde ságetôst sía uuésen summum bonum. únde cháde sía in góte uuésen. Vnde ságetôst tu gót sélben uuésen summum bonum ioh beatitudinem. Vnde | dánnan ságetost tŕ mír ze gébo nehéinen 175.

Ludisne, inquam, me, inextricabilem labyrinthum rationibus texens, quo nunc quidem, qua egrediaris, introeas, nunc uero quo introieris, egrediare, an mirabilem quendam diuinae simplicitatis orbem complicas? Etenim paullo ante a beatitudine incipiens eam summum bonum esse dicebas, quam in summo deo sitam loquebare; ipsum quoque deum summum esse bonum plenamque beatitudinem diserebas; ex quo neminem bea-

uuésen beatum. áne dër sámint imo gót íst [Án déro sléte
bíst tÿ úz chómen ze beatitudine. dár dù óuh ána fienge.
Únde áber dár ze beatitudine. ána fáhendo dár dù úz lieze.]
châde dù. dáz pílde summi boni uuésen substantiam gótis
únde beatitudinis. Únde dáz éina bonum ságetost tû uué-
sen dáz álliu dínq súochent. Únde gót châde dù mít témo
stùorrúodere (*sic*) dero gúoti dia uuérlt álla ríhten. Tóh
ímo géno héngen álliu dínq. Únde úbiles natura nehéina
uuésin. [Tíz sínt tíu du ságetost. únde díu dù in éin án-
deriu geflóhtin hábist.] Únde hábest tû siu álliu gerécchit
mít éigenén. únde mít ánaháftenten argumentis. náls mít
frémeden. únde sô dáz íro (*sic*) íogelich (*sic*) klóublich
inpfáhit fóne ándermo. [gót únde gúot. sálighéit únde éin.
déro sínt fieriv. déro íogelich stárhta dáz ánder.]

[DE ARGUMENTIS.]

Hier íst táz filo geuuáro ze fernémenne uuélichiu ar-
gumenta uuérden intrinsecus sumpta. uuélichiu extrinse-
cus. Tíu fóne affectis kenómen uuérden. táz chít fóne ge-
háften. díu sínt intrinsecus sumpta. Déro affectorum
sínt fóne aristotile sedecim gezélet. totum. partes.
nota. coniugatum. genus. species. simile. dissimile.
adiuncta. contrarium. antecedens. consequens. repug-
nans. causa. effectum. comparabile. Díu sínt keháft
únde inuuertig tien úmbe díu man strítet álde zuíue-
lôt. Uuánnan mág iz irrâten uuérden úbe iz per artem
irrâten uuírt. áne fóne déro ételichemo? Totum fone

---

tum fore, nisi qui pariter deus esset, quasi munusculum
dabas. Rursus ipsam boni formam dei ac beatitudinis
loquebaris esse substantiam, ipsumque unum id ipsum
esse bonum dicebas, quod ab omni rerum natura peteretur;
deum quoque bonitatis gubernaculis universitatem regere
disputabas uolentiaque cuncta parere nec ullam mali esse
naturam; atque haec nullis extrinsecus sumtis, sed altero
ex altero fidem trahente, insitis domesticisque probationi-
bus explicabas.

parte. pars fone toto. alde fone nota. úbe iz notam hábet. Uuélíchiu hábent notam áne pluriuoca? Fone díu zíhet man ensem. dés man gladium zíhet. Sláhet in ensis. sô sláhet in gladius. sláhet in locuples. sô sláhet in diues. túot iz scipio. sô túot iz affricanus. In diuinis nominibus féret iz also. Deus. bonum. unum. beatum. uuérchont sáment. Táz fone éinemo | predicatum uuirt. táz uuirt fone állen predicatum. 176. uuánda íro nehéinemo nieht inuuértigora neíst. tánne dáz ío daz sélba íst. Álso uuirt irráten coniugatum fone ándermo sínemo coniugato. Genus a specie. species a genere. Simile a simili. dissimile a dissimili. adiunctum ab adiuncto. contrarium a contrario. Antecedens a consequente. consequens ab antecedente. repugnans a repugnante. causa ab effecto. effectum a causa. comparabile a comparabili. Díu áber fone geháften díngeu genómeu ne uuérdent. núbe fone testimoniis. rumoribus. questionibus. extortionibus. táz chít fone geíhtedon. sortibus. somniis. únde fone ánderen dien gelíchen. díu héizent extrinsecus sumpta. Síu héizent óuh artis expertia. uuánda síu irráten ne uuérdent. núbe geéiscot. Sô questio uuirt. utrum resurgent mortui? sô ne súocho íh nehéin déro gezálton sedecim. uuánda man iz ex arte uuízen ne mág. núbe testimonijum xqī. dér sús kehéizet. Amen dico uobis. quia uenit hora in qua omnes qui in monumentis sunt. audient uocem filii dei et procedent. Sô féret iz óuh án dien ánderen locis exterioribus. Argumentum íst probamentum. Álso dáz uuír chéden. Si hoc est. illud est. Vbe uuír áber chéden. si haec duo sunt. illud tertium erit. táz héizet latine ratiocinatio. grece syllogismus.]

ITEM DE SINGULARI FORMA DEITATIS.

Tò chád si, Néin. ih ne spilon mít tír. sô dû chíst. núbe állero dingo méista. hábo ih tír gerécchet fóne gótes keláze. dén uuír flébotôn fóre. [s. mít tien férsen. O qui perpetua mundum ratione gubernas. Táz íst állero dingo méista. uuáz summum bonum sí. únde uuáz ten ménnicken beatum máchoe. dáz socrates. únde nâh ímo álle philosophi finden ne máhtôn. dô sie iz knôto súohtôn. sô augustinus gíhet in octauo libro de ciuitate dei. Únde dâr míte dia gótes simplicitatem ze bechénnenne. dér sô an ímo hábet bonitatem. únde beatitudinem. dáz siu éin mít ímo sint.

177. Únde sô er gezéigôt uuírt mít ín. álde síu mít ímo | dáz tíu zéigunga extrinsecus sumpta. ne uuírdet. uuánda siu ímo accidentaliter ána ne sint. núbe substantialiter.] Tíu natura dero gótes substantię. íst sólih. dáz sí in ánder síh ne uuéhselôt. [sô uxor lod in statuam salis keuuéhselôt uuárd.] únde sí síh ánder ána ne lázet. [álsó ménnisko túot zórn. únde méndi. fróst únde hízza.] Núbe álsó parmenides [philosophus] grece fóne íro chád. panto then eukiklus pherei ena likkion ogkon. sí uuérbet ál dáz tír íst. sélba ne uuéget sí síh. Treíb íh óuh tía réda chád si. dia íh ánderes uuár ne nám. núbe dia íh tár fánt. tánnân íh rédota. dés ne sí díh vuúnder. uuánda dáz kelímfet. sô díh plato lérta. táz tíu uuórt tien geháft sín. fóne díen man síu spríchet. [Táz chít si bedíu. uuánda

---

Tum illa: minime, inquit, ludimus remque omnium maximam dei munere, quem dudum deprecabamur, exegimus. Ea est enim diuinae forma substantiae, ut neque in externa dilabatur, nec in se externum aliquod ipsa suspiciat, sed sicut de ea parmenides ait: panto then eukiklus pherei ena likkion ogkon. *) Quod si rationes quoque non extra petitas, sed intra rei, quam tractabamus, ambitum collocatas agitauimus, nihil est quod admirere, cum platone sanciente didiceris, cognatos, de quibus loquimur, rebus oportere esse sermones.

---

*) Πάντοθεν ἐν κύκλοισι φέρεται ἀναλόγκιον ὄγκον.

dáz sí fóno góte rēdota. dáz nám sí a bono. únde ab uno. únde a beatitudine. díu dáz sélba sínt. Uuéliu uuórt háf-tènt kóte sô hártó. sô díu man spríchet de summo bono et beatitudine est unitate. díu, sín nota sínt? Sô argumenta. únde syllogismi. a nota genómen uuérden. sô sínt ío note rebus uerba cognata. uuánda síu intrinsecus sínt sumpta. álsó fóre geságet íst.]

**LUCE REPERTA AD TENEBRAS NON ESSE RE-
UERTENDUM.**

Sáligo dér den lúteren úrspring pescóuuót hábet állés kúotes. únde úberuúnt ketán hábet tero írdiskún búrdí. Tô íú orpheus musicus fóne tracia. sínero chénún dód chlágonde mít cháreléichen ketéta den uuáld kán. únde die áhá gestán. Únde díu híná. báldo gieng mít tien lé-uuôn. nóh háso húnt ne fórhta. stílle uuórtenen fóne sánge. | Tánne er óuh tára náh hártór chále náh temo 178. vúibe. únde ín ne tróstin síne léiche. díe állíu díng málzíu getán hábetôn. úngnádige chédende die hímel góta.

Felix, qui potuit boni
Fontem uisere lucidum;
Felix, qui potuit grauis
Terraе soluere uincula.
Quondam funera coniugis
Uates treicius gemens,
Postquam flebilibus modis
Siluas currere, mobiles
Amnes stare, coegerat,
Iunxitque intrepidum latus
Saeuis cerua leonibus,
Nec uisum timuit lepus
Iam cantu placidum canem,
Cum flagrantior intima
Feruor pectoris ureret,
Nec qui cuncta subegerant,
Mulcerent dominum modi,
Immites superos querens,

fûor er ze dien hêlle góten. Unde dâr rértende sùozo hél-
 lentíu séitsáng. sô er scônisten gelírnêt hábeta be sînero
 mùoter. [caliopea. dero musa.] unde ín dér vuúoft scúnta.
 dér lúzzel gemáhta. unde ín des vuibes mínna lërta. díu
 imo den uuúoft ráhta. dáz sâng er unde rôz. únz is hêlla
 irdrôz. Unde sús sùozo bát er gnâdôn. díe hêrren dero
 sêlon. Erchám síh tô dér dríu hóubet hábento túrouvárt.
 sús úngeuúones sanges. Unde díe drí réche gérnun sué-
 sterâ. díe fertâne ménníken getúont skíhtige. díe rúzen
 fóre ámere. [Uuáz sínt furíe. áne conscientia sceleratorum?
 Tíu iágôt sie.] Nôh íxíonem ne tréib ínín díu daz rád ze
 tále. [Ixion uuás rex laphitarum. Dér éidota ze hêllo, dáz ér
 mít iunone sláfen uuólta. bedíu sólta er éín rád ze bérge trí-
 ben. *) unde dâr míte ráng er. des ne spúoto imo. Táz íst
 exemplum déro. Díe mít tero uuérhte ringent tíu ío ze tále
 gát. unde íro sectatores míte fúoret.] Unde dér fóre dúr-
 ste erchéleto tantalus. ter ne rúohta dô des uuázeres.

*) Es steht trieben.

Infernas adiit domos.
 Illic blanda sonantibus
 Chordis carmina temperans,
 Quidquid praecipuis deae
 Matris fontibus hauserat,
 Quod luctus dabat impotens,
 Quod luctum geminans amor
 Deslet, taenara commouens,
 Et duki ueniam prece
 Umbrarum dominos rogat.
 Stupet tergeminus nouo
 Captus carmine ianitor,
 Quae sontes agitant metu
 Ultrices scelerum deae,
 Iam mestae lacrimis madent.
 Non ixionium caput
 Uelox praecipitat rota,
 Et longa site perditus
 Spernit flumina tantalus,

[Tér gáb sínen sún pelopem fúre frísking ze ézenne diis et deabus, ze besûochenne iro diuinitatem. bedíu stúont er dúrftægêr. ín demo uuázere. únde ne máhta síh is tóh nío getrénchen. Tér gótes chórôt. témo | ne sól báz ke-179. skéhen.] Vnde sanges sâtêr. ne áz ter gîr ínin díu tytio dia lébera. [Dêr uuólta mít latona sláfen iouis uxore. dáz ráh apollo. únde diana filia latonê. mít tíu. dáz ímo der gîr dia lébera áze. únde álso filo er geáze. dáz sí álso filo geuuòohse. Díu fabula mánôt. únsih tés. quia libido cuius sedes est in iecore, semel expleta non extinguitur, sed recrudescit iterum.] ze lézest chád ter héllogót. uuánda ín erbármeta iz óuh. Uuáz múgen uuír nú mêt? ergébên demo mán sîm uuíb. ze mîeto úmbe sínen sángleih. Áber ín díen uuórten. únde mít téro gedíngûn. únde mít téro scáffúngo. Táz er hínnân fárendo. síh ne hínder séhe. Uuér mág uuíneskéfte scáffunga getúon? Sélbiu díu uuíneskáft scáffôt íro sélbûn. [Also uirgilius chád. Quis enim modus assit amori? Únde er áber chád. Omnia uincit amor. Uuánda óuh prouerbium íst. ubi amor. ibi oculus. pedíu lóse dir. uuío iz kefûor.] Áh, ze sêre. sô er sia nâh ze liehte bráhta. dâr uuárteta er íro, dâr ferlôs er sia. dâr stúrzta ér sélbo. Tíz spél síhet zû ze íu. ír daz múot pe-

---

Uultur, dum satur est modis,
 Non traxit titii iecur.
 Tandem, uincimur, arbiter
 Umbrarum miserans ait.
 Donemus comitem uiro
 Emtam carmine coniugem:
 Sed lex dona coërceat,
 Ne, dum tartara liquerit,
 Fas sit lumina flectere.
 Quis legem det amantibus?
 Maior lex amor est sibi.
 Heu, noctis prope terminos
 Orpheus eurydicen suam
 Uidit, perdidit, occidit.
 Uos haec fabula respicit,
 Quicumque in superum diem

gínnent uuénden. án den tífuuértigen dág. Uuánda dér síh tara nâh kelóubet. únde áber uuídere síhet ze dero hélló. sínêu gelústen fólghendo, tér ferlíuset tara sehendo. táz er tíures keuuán.

[DE UARIETATE TRANSACTAE DISPUTATIONIS.

Also uuára ze némenne ist. uuío boetius in primo libro uuás incusans fortunam. únde sia philosophia dés fersprâh in sêdo libro. rhetorica defensione. áalso íst híer in tertio libro uuára ze tûonne. uuánda si disputando chôsot. táz tíu disputatio triplex íst. Si begónða in sêdo libro disputare | contra diuitias etc. 180. díá disputationem fólle zôh si híer in tertio. tár si ferságet hábet. táz an ín geskéidenên. beatitudo fúnden ne uuérde. Uuánda si dáz téta. redarguendo mōres hominum, bedíu héizet tíu disputatio moralis. grece ethica. Tára nâh zéigôt si beatitudinem in deo. únde uuío an ímo sáment sín díu quinque bona. díu síh humanus error béitet skéiden. Mit tíu hábet si geántuuúrtet tero hêrostûn questionis. tíu in ethica íst. uuánda socrates ze démo dáz pars philosophiae ánafteng. únde álle sínê sectatores. tíe dero líuto tûon sáhen râmên ad beatitudinem. díe ne máhtôn níeht irrâten uuár beatitudo locum hábetí. Únde dóh sie chá-dín. beatitudo íst ín adipiscendo summo bono. uuélez táz sélba summum bonum sí. dáz ne uuárd ín níeht kelâzen ze bechénnenne. Fóne déro questione chúmet si ad phisicam disputationem. i. naturalem. an déro questione. an ad interitum aliquid tendat. Tánân er-uuíndet si áber in fine libri ad theologiam disputationem. tár si gótes simplicitatem óuget.]

Explicit liber tertius boetii.

Mentem ducere quaeritis.
 Nam qui tartareum in specus
 Uictus lumina flexerit,
 Quidquid praecipuum trahit,
 Perdit, dum uidet inferos.

INCIPIT LIBER QUARTUS.

QUESTIO CUR MALI REGNENT SUB BONO RECTORE DEO. |

Sô philosophia léno únde mánmendo sús kesáng. mít 181. zímigi des ánalüttes. únde mít zúhtigi des múndes. dô úndernám ih íro dáz si nóh tò chéden uuólta. míh mínes léides nóh to únfertrôstet hábende. Tes uuâren liehtes zéigâra. chád ih. so uuáz tù nóh ságetòst. táz íst túrh síh kótelih. [s. uuánda iz ze góte léitet.] únde fóne dínên ré-dôn únzúuelîg. uuánda dû iz probamentis stárhtòst. Únde hábest tu mír geságet. táz mir êr bóre únchúnt ne` uuás. tóh ih is nû fóre léide geágezòt hábeti. Áber dáz sélba dîng. táz túot míh méist trûregen. dáz úbel múgen sín. álde úngeárnêt sín. síd ter ríhtare gúot íst. Uuélih uuúnder míh tés mít réhte múge sín. dáz uuéist tu uuóla. Íh méino dáz tien áchusten uuálsôntên. únde frámmert tientên (*sic*). diu túged nieht éin dánches tárbêt. núbe íoh únder dero fertânôn fúoze getréten uuírt. únde uuêuuûn lídet fúre die úbelen.

LIBER QUARTUS.

Haec cum philosophia dignitate uultus et oris gravitate seruata leniter suaviterque cecinisset, tum ego, non dum penitus insiti maeroris oblitus, intentionem dicere adhuc aliquid parantis abrui. Et o, inquam, ueri praeuia luminis, quae usque adhuc tua fudit oratio, tum sui speculatione diuina, tum tuis rationibus inuicta patuerunt, eaque mihi, et si ob iniuriae dolorem nuper oblita, non tamen ante hac prorsus ignorata dixisti. Sed ea ipsa est uel maxima nostri causa maeroris, quod cum rerum bonus rector existat, uel esse omnino mala possint uel impunita praetereant. Quod solum quanta dignum sit admiratione, profecto considera. At huic aliud maius adiungitur; nam imperante florenteque nequitia uirtus non solum praemiis caret, uerum etiam sceleratorum pedibus subiecta calcatur et in locum facinorum supplicia luit.

Ziu dáz sô fáre in gótes ríche. dér ál uuéiz. ál gemág. únde échert kûot uuíle. dés ne mág síh nîoman fóllûn geuuúnderôn. nóh kechlagôn.

RESPONSIO. NON ITA FIERI. SED REM IN CONTRARIUM UERSAM ESSE.

182. Íz uuáre óuh | chád sí. hártó erchómenlíh. únde fóre állèn égesôn. úbe in sô máhtiges hêren hûs. táz álles tînges keréchenôt íst. úndíuríu fáz uuérd uuárín. únde áber tíuríu únuuérd uuárín. Kehúgest tu dés uuóla. dáz íh tír fóre féstenôta. sô geéiscôst tu dáz kóte hélfentemo. fóne dés ríche uuír chôsoên. dáz tie gûoten ío máhtig sínt. únde díe úbelen ío feruuórfen únde ámáhtíg sínt. Nóh áchustige uuésen áne uuêuuun. nóh túgedháfte áne íro lôn. Únde ío gûotên sáldá. úbelên únsálda fólgên. Únde dés kíbo íh tír mánigíu exempla. Díu dír gesuéigtemo dínero chlágo. míchela báldi túont. Únde síd tú bechénnest fóne mínero zéigûn. uuío beatitudo getân íst. únde uuár sí íst. tára nâh sô íh kefórerédon. ál dáz mír gûot túnchet. zéigôn íh tír óuh tén uuég. tér díh héim brínget. [Uuár íst kezéigôt

---

Quae fieri in regno scientis omnia, potentis omnia, sed bona tantum modo uolentis dei, nemo satis potest nec admirari nec conqueri.

Tum illa: et esset, inquit, infiniti stuporis omnibusque horribilius monstris, si, uti tu existimas, in tanti uelut patris familias dispositissima domo uilia uasa colerentur, pretiosa sordescerent: sed non ita est. Nam si ea, quae paullo ante conclusa sunt, inconuulsa seruantur, ipso, de cuius nunc regno loquimur, auctore cognosces, semper quidem potentes bonos esse, malos uero abiectos semper atque imbecilles, nec sine poena umquam esse uitia nec sine praemio uirtutes; bonis felicia, malis semper infortunata contingere, multaque id genus, quae sopitis querelis firma te soliditate corroborent. Et quoniam uerae formam beatitudinis me dudum monstrante uidisti, quo etiam sita sit agnouisti, decursis omnibus, quae premittere necessarium puto, uiam tibi, quae te domum reuehat, ostendam.

forma beatitudinis? Táz ist si an dero diffinitione. dia er fánt. únde dia si imo lóbeta. dô er chád. Nisi fallor ea nera est et perfecta felicitas. que sufficientem etc. periciat. Tia sélbún felicitatem hábet si imo an góte gezéigôt. Tár ist íro hóuestát.] Íh kestéllo íoh ána dinemo múote. die féttacha. mít tien iz úffliegen múge. Táz tú áne álle sör-gún gesunde héim eruúndêst. álso íh tíh uuíse. áfter mí-nemo uuége. úfen mínero réíto.

**UBI SIT PATRIA. AD QUAM DUCENDUS SIT
MONSTRATUR.**

Íh hábo chád sí die féttachá. die spúotigo ze hímele gestígent. Únde sô daz snélla múot sie | ána getúot. sár¹⁸³. diu írdískén díng léidezet. [Sí mág táz páldo chéden. uuánda níeht sô snélles ne íst. sô daz múot.] Únde dero uuítun lúfte sámentháfti úberféret. únde únder ímo diu uuólchen síhet. Únde iz úberstíget taz héiza fiur. dero óberún lúfte. díu fóné dráti sínero férté brínnét. [An déro séhén uuír náhtes tiu scózonten fiur. díu dero líuto óugen sô tríegent. dáz sie uuánent stérnen fálle fóné hímele.] Únz iz tára chóme. dár dero planetarum fárt íst. únde in ében dero súnnún gestíge. [díu in medio planetarum íst]

Pennas etiam tuae menti, quibus se in altum tollere possit, affigam, ut perturbatione depulsa sospes in patriam meo ductu mea semita meis etiam uehicularum reuertaris.

Sunt enim pennae uolucres mihi,
Quae celsa conscendant poli;
Quas sibi cum uelox mens induit,
Terras perosa despicit,
Aeris immensi superat globum,
Nubesque post tergum uidet.
Quique agili motu calet aetheris,
Transcendit ignis uerticem,
Donec in astriferas surgat domos,
Phoeboque coniungat uias,

Alde iz síh keébenoe stelle saturni. [tú dero planetarum diu óberôsta íst. únde fóre lázi dero triginta annorum án díen sí den hímel úmbe gát. álde oúh táz sí bléicha fá-reuua hábet. náh temo álden. únde demo chálten saturno genámot íst.] Íz tánne uuórtenez tero uuárùn súnnùn dégen. [i. xxi. álso die planetę dero gágenuuertún súnnùn dégena sínt. Íro milites sínt sie. uuánda sí ín íro féрте scáffôt. únde sie getúot stationarias. álde retrogradas. álde anumalas. únde sie getúot zú ze íro uuúndene. dár lánго getuélen. êr sie áber ze gesichte chómén.] Alde oúh hóhor gestígenez. sélben den hímel erréiche. íh méino daz firmamentum. dáz keméine ríng íst. állero dero ánderro stérnon. díe in héitero (*sic*) náht skínent. Únde sô iz knúog hó gestíget. ten úzerôsten hímel únder ímo láze. únde día óbenahtigi. des úmbelóufenten firmamenti tréttoe. únde dár dánne gebrúchende sí. des êrháftesten líhtes. dáz iz an sélbemo góte síhet. Tár sízzet mít sceptro. hêrro állero chúningo. Únde des uuérltzímberes zúol zíbet er. únde intlázet er. Únde stíllêr chêret er snélla réita. állero díngo scône chóstare. Keléitet tíh ter uuég tára ze déro sélbùn stéte. |
 184. dára dù dóh nú gérôst. tár chíst tu. híer bechéno íh míh. híer bín íh héime. Hínnan bín íh púrtíg. híer sól íh kestátôn.

Uuile

Aut comitetur iter gelidi senis,
 Miles corusci sideris,
 Uel quocumque micans nox pingitur,
 Recurrat astri circulum,
 Atque ubi iam exhausti fuerit satis,
 Polum relinquat extimum,
 Dorsaque uelocis premat aetheris
 Compos uerendi luminis.
 Hic regum sceptrum dominus tenet,
 Orbisque habenas temperat,
 Et uolucrum currum stabilis regit,
 Rerum coruscus arbiter.
 Huc te si reducem referat uia,
 Quam nunc requiris immemor,
 Haec dices, memini, patria est mihi,
 Hinc ortus, hic sistam gradum.

Quod

Uuile du dånne hára séhen. ze dero uuérlt finstri. dånån du fũore. sò gesihest tu in íhseli. die prúttisken uuáltesara. die nũ mánige uuènege fúrhtent.

**NON ESSE POTENTES. QUI NEQUEUNT ADIPISCI.
QUOD CAPIUNT.**

Tò ántuuúrta íh íro. Ói chád íh. uuío férro du gehéi-
zest. Íh ne zuíuelôn óuh. tú ne múgíst iz keléisten. Échert
nú ne fríste mih. tés tu mír intuuànet éigíst. Nũ sólt tú
chád si. dáz sår ze érest uuízen. dáz ío dien gũotên gelá-
zen sint máhte. únde die úbelen ze getâte chráftelôs sint.
Téro zuéio rédôn, uuírt ío uuéderív gestérchet fóne án-
derro. Uuánda síd kũot. únde úbel uuíderuuártig sint. íst
ter gũoto gũisso máhtig. sò íst óffen díu únmaht tes úbe-
len. Íst óuh tes úbelen bròdi skínbare. sò íst tánnån óffen.
díu fésti des kũoten. [So uuáz fóne demo éinemo geságet
uuírt. táz uuírt nõte uuíder ságet fóne demo ándermo.
Táz íst fóne díu. uuánda álso sí sélba chít. bonum et
malum sint éin ánderên contraria. Pedíu héizet óuh táz
argumentum. dáz si míte túot a contrariis.] Únde dáz mín
zála dír dés te gelóublichõra sí. lá míh hértõndo féstenõn.
dáz íh pedígen habo. uuílõn fóne dien éinèn [i. bonis].
uuílõn fóne dien ánderên [i. malis].

Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam uisere,
Quos miseri toruos populi timent,
Cernes tyrannos exsules.

Tum ego, papae, inquam, ut magna promittis, nec
dubito quin possis efficere; tu modo quem excitaueris, ne
moreris. Primum igitur, inquit, bonis semper adesse po-
tentiam, malos cunctis uiribus esse desertos, agnoscas
licebit: quorum quidem alterum demonstratur ex altero.
Nam cum bonum malumque contraria sint, si bonum
potens esse constiterit, liquet imbecillitas mali; at si fra-
gilitas clarescat mali, boni firmitas nota est. Sed uti no-
strae sententiae fides abundantior sit, alterutro calle pro-
cedam, nunc hinc, nunc inde proposita confirmans.

SINE POSSE AT UELLE NIHIL EFFICI.

Zuëi dīng sīnt. fōne dien álliu uuérh kefrūmet uuérent. táz íst uuillo únde máht. Kebrístet téro deuuéderes. sò ne mág tero dīngo nehéinez keziugòt uuerden. Úbe
 185. der | uuillo dār ne íst. sò nebinget *) sār der mán. dés er únuuillig íst. Úbe ne máht tār ne íst. sò ne ferfáhet ter uuillo níeht. [Táz íst argumentum a causa. Uuío mág effectum geskéhen sine causa?] Fōne díu máht tu guís sīn. sò mán dáz ne guínnet. táz er guínnen uuólta. dáz er iz kuúinnen ne máhta. Táz íst óffen chád ih. Ís ne mág nehéin lóngen sīn. Témo óuh tés kespúot. tés ín lústet chád sí. sólt tú dés máhte zuúelòn? Néin chád ih. Fōne díu íst tér mán ze áhtónne chád sí. dés keuuáltig. táz er gemág. únde úngeuuáltig. tés er níeht ne gemág. Íh gího dír is chád ih.

BONOS POTENTES. MALOS AUTEM INBECILLOS ESSE.

Nú gebúgest tu chád sí. dáz tār fóre mīt syllogismo geféstenòt íst. állero ménniskòn uuíllen. dér síh mísseliches

---

*) So steht im Codex, ist aber wohl in: ne beginnet zu verbessern; oder ist: ne binget? oder: ne bringet zu lesen? — Gegen die Conjectur ne inget spricht schon Notker's Form ingát. — Bingan kommt sonst nirgends vor

---

Duo sunt, quibus omnis humanorum actuum constat effectus; uoluntas scilicet, ac potestas, quorum si alterutrum desit, nihil est quod explicari queat. Deficiente etenim uoluntate, ne aggreditur quidem quisque quod non uult; at si potestas absit, uoluntas frustra sit. Quo fit, ut si quem uideas uelle adipisci, quod minime adipiscatur huic obtinendi quod uoluerit, defuisse ualentiam dubitare non possis. Perspicuum est, inquam, nec ullo modo negari potest. Quem uero effecisse, quod uoluerit, uideas, num etiam potuisse dubitabis? Minime. Quod uero quisque potest, in eo ualidus, quod uero non potest, in hoc imbecillis esse censendus est. Fateor, inquam.

Meministine igitur, inquit, superioribus rationibus esse collectum, intentionem omnem uoluntatis humanae, quæ

tínges flízet. ze sálighéite râmên. Táz uuéiz íh óuh tár fóre geságet uuésen chád íh. Ne erbúgest tv chád si. dia sálighéit uuésen daz kúot? únde in dia uuís álle gúotes kérôn. die sálighéite gérônt. Néin chád íh ne erhúgo. uuánda íh iz in gehúhte hábo. Fóne díu chád si. ílent álle ménnisken. gelícho râmende ze gúote. síe gúot sín. álte úbel. Táz fólgèt nôte démo chád íh. Nú íst óuh kuís chád si. gúote uuérden. gúot kuuínnendo. Kuís chád íh. 'Kuún-
 nent táne chád si die gúoten dáz. dés sie lánget? Sô dúnchet mír chád íh. | Kuúnnín óuh tie úbelen chád si 186.
 dáz kúot tés sie gérônt. ía ne uuârín sie dánne úbele? ^{l=ja}
 Táz íst sô chád íh. Síe sie béide gúotes kér sínt. chád si. únde iz tie éinen guúinnent. tie ándere ne guúinnent. tie gúoten die iz kuuínnent. ne sínt tie máhtíg. únde die úbelen únmáhtíg? [Táz íst argumentum a fine. Fóne démo fine adipiscendi. únde non adipiscendi. skínet tiu effícaria. álte díu ineffícaria dáz chít. tiu potentia. álte díu imbecillitas.] So uuér dés zuúelôt chád íh. tér ne bechénnent tero díngo naturam. nóh uuélih réda nôte ánderro fólgée.

---

diuersis studiis agitur, ad beatitudinem festinare? Memini, inquam, id quoque esse demonstratum. Num recordaris beatitudinem ipsum esse bonum eoque modo, cum beatitudo petitur, ab omnibus desiderari bonum? Minime, inquam, recordor, quoniam id memoriae fixum teneo. Omnes igitur homines boni pariter ac mali indiscreta intentione ad bonum peruenire nituntur? Ita, inquam, consequens est. Sed certum est, adeptione boni bonos fieri. Certum. Adipiscuntur igitur boni quod appetunt? Sic uidetur. Mali uero si adipiscerentur, quod appetunt, bonum, mali esse non possent. Ita est. Cum igitur utriusque bonum petant, sed hi quidem adipiscantur, illi uero minime, non dubium est, bonos quidem potentes esse, qui uero mali sunt, imbecilles. Quisquis, inquam, dubitat, nec rerum naturam nec consequentiam potest considerare rationum.

[QUAE SIT NATURA RERUM ET CONSEQUENTIA
RATIONUM.

Táz íst natura rerum. álsó sí sélba sár nâh lèret. án demo ánderen capitulo. dáz mît uirtute. díu bona íst. beatitudo guúnnen uuérde. díu áber bona íst. únde is nieht ne spûe mît tien uitiis. tíu bona ne sînt. In bonis uuírt tíu natura fúnden. sô uirtus íst. In uitiis ne uuírt natura nehéiniú fúnden. nube corruptio nature. Pedíu íst uirtus máhtig. uitia sînt ámahtig. Án dia naturam uuártendo. gelírnèt man dia consequentiam rationum. Uuánnân chúmet tíu consequentia rationum. sô aristotiles lèret in periermeniis. áne fóne déro consequentia rerum? Táz án dien rebus uuár íst. táz íst óuh uuár án dien rationibus. Sáment uirtute íst potentia. únde sáment potentia effectus uoluntatis. pedíu chúmet tánnân dísiu consequentia rationum. dáz man chéden mág. Ubi est uirtus. ibi et potentia. et ubi potentia. ibi effectus uoluntatis. Sedecim loca argumentorum zéigònt úns tîa consequentiam rationum. Tíu consequentia íst échert in tribus locis únueruuéhselòt. sô cicero chât in topicis. án dien ánderèn uuílòt si. Tíu síh ne uuéhselònt. án dien íst ío necessitas ueritatis. Tíu síb áber uuéhselònt. tíu óugent uuílón necessitatem ueritatis. uuílón similitudinem ueritatis. Uuéliú sînt. tíu síh ne uuéhselònt? Dáz íst ab antecedentibus. a subsequentibus. a repugnantibus. Ab antecedentibus. ut si concubuit. uirgo non est. Concubitus kât ío fóre démo. non esse uirginem. A subsequentibus. ut si peperit concubuit. Partus chúmet post concubitum. A repugnantibus. Non et concubuit et uirgo est. Concubitus únde uirginitas. ne múgen sáment nieht | sín. Táz sînt keuuáriu argumenta. únde súš keuuáriu sînt állíu díu hínnân chómenen argumenta. Tíu áber fóne ánderèn locis chóment. tíu sînt uuílón necessaria. uuílón probabilia. Álsó an dien zuéin skínet a causa. Si ignis est.

calet. Si mater est diligit filium. Taz êrera ist io uuâr. taz ánder ist kelóublih fône díu. dáz iz ticchôst sô féret. Uuánda éinez in zítelih uuâr ist. fône díu ist iz in zítelih uuâr ze spréchenne. Uuánda áber díz uuílôn uuâr ist. fône díu ist iz uuílôn uuâr ze spréchenne. Ze dero uuís fólgêt io dero consequentię rerum. díu consequentia rationum. únde dáz in rebus fúnden uuirt. táz ist uuâr ze spréchenne. Fône díu gíbet io natura rerum. ueritatem rationum.]

QUID MALOS RETARDET. NE AD DESTINATUM FINEM PERUENIANT UT BONI.

Áber chád si. Úbe zuêne sînt. tie béide uuillig sînt. éin dîng natúrlichó ze tûonne. únde iz óuh ter éino natúrlichó getúot. únde der ánder in día uuís ne mág. únde er síh is in ándera uuís péitet. mít tíu ér iz tóh ne getúot. núbe échert keántrôt ten dûonten. uuéderêr déro uuánest tu gemág mêt? Tóh ih óuh irrâten múge chád ih. uuáz tu uuéllêst. íh fernímo iz tóh kérno óffenôr. Tá z tie liute gán múgen chád si. lóugenest tu dáz uuésen natúrlih? Néin chad ih. Zuíuelôst tu dánne dáz uuésen natúrlih ámbaht tero fâozo? Nóh óuh tés chád ih. So uuélêr dero fúoze geuuáltendo gát. únde ánderêr dér íro ne geuuáltet. mít tien hánden ášôndo síh péitet kân. uuéderêr déro

---

Rursus inquit: Si duo sint, quibus idem secundum naturam propositum sit, eorumque unus naturali officio idipsam agat, atque perficiat; alter uero naturale illud officium minime administrare queat, alio uero modo, quam naturae conuenit, non quidem impleat propositum suum, sed imitetur implentem, quemnam horum ualentiorum esse decernis? Etsi coniecto, inquam, quid uelis, planius tamen audire desidero. Ambulandi, inquit, motum secundum naturam esse hominibus num negabis? Minime, inquam. Eiusque rei pedum officium esse naturale num dubitas? Ne hoc quidem, inquam. Si quis igitur pedibus incedere ualens ambulet, aliusque, cui hoc naturale pedum desit officium, manibus nitens ambulare conetur, quis horum

dünchet tír der máhtigero? Ságe échert fúrder chád ih. |
 188. Uuánda níoman ne zuíuelôt. núbe dér máhtigoro sí. dér
 natúrliches ámbahtes keuuáltet. tánne dér is ne geuuáltet.
 Nú sùochent chád si die gúoten summum bonum. dáz
 péidên gelicho erbóten íst. kúoten. íoh úbelên, mít témo
 ámbahte dero túgedo. áber die úbelen héitent síh iz kuuín-
 nen mít mísselichên uuérltkíredôn. dáz natúrlih ámbaht
 níeht neíst kúot ze guúinne. Túnchet tír iz ánderes?
 Néin chád ih. Íoh táz íst óffen chád ih. táz témo fólgêt,
 Uuánda áfter díen dínen rédôn. déro ih gíhtig *) pín uuór-
 ten. sínt tie gúoten nôte máhtig. únde úbele ún máhtig.
 Tú fúre fáhest míh réhto chád si. únde dáz íst uuórtzêi-
 chen dínero gnúste. sô árzata uuánent. [Sô medicus infirmo
 ságet. mít uuíu. er genésen sôl. únde er dés fernúmenstíg **)
 íst. únde íoh fúre spríchet, dáz íst signum recuperandę
 sanitatis.]

QUAM RES MAGNA UALDE SIT. QUA DEFICIUNT
 INIQUI.

Uuánda ih tíh óuh sô geréchen sího ze fernémene,
 sô uuíle ih tír zálâ gében gnúoge. Chíus uuío míchel

*) Der ersten Sylbe von gíhtig ist im Codex ii überschrieben, also
 gíhtig wohl in íhtig verbessert.

**) Es steht fernúmenstíg.

iure ualentior existimari potest? Contexe, inquam, cetera;
 nam quin naturalis officii potens, eo qui idem nequeat,
 ualentior sit, nullus ambigit. Sed summum, inquit, bonum,
 quod aequè malis bonisque propositum est, boni quidem
 naturali officio uirtutum pctunt; mali uero uariam per
 cupiditatem, quod adipiscendi boni naturale officium non
 est, id ipsum conantur adipisci. An tu aliter existimas?
 Minime, inquam; nam etiam, quod est consequens, patet.
 Ex his enim quae concesseram, bonos quidem potentes,
 malos uero esse necesse est imbecilles. Recte, inquit,
 percurris, idque uti medici sperare solent, indicium est
 erectae iam resistentisque naturae.

Sed quoniam te ad intelligendum promptissimum esse
 conspicio, crebras coaceruabo rationes. Uide enim quanta

únchráft tero úbelôn íst. táz sie nóh tára chómen ne múgen. dára si diu natúrlicha râmunga léitet. únde ióh nâh zîhet (*sic*). Uuáz uuúrte is, kebráste in sô mícheleto únde ióh nâh úngesuíchenero. hélfo. dero léitentân nature. Nú chíus knôto, uuéliche únmáhte dien frátatigên ána sint. Uuánda íz ne sint | nieht liehtiu (*sic*) nóh spótlichiu dîng. 189. tíu sie guínnen ne múgen. únde nâh tien sie chómen ne múgen. Núbe an sélbemo demo óberôsten dîngē brístet in. dâr déro dîngo hóubet íst. Únde des éinen sie síh pínont táges ióh náhtes. tes ne gespúot in.

QUANTUM IN HOC PRECELLANT BONI. QUOD
UITIIS NEQUEUNT RESISTERE MALI.

Târ án déro stéte nément síh fúre die chréfte dero gúotôn. Álso dû den fúoz kéngel chádíst síh uuóla fermúgen sínes kánges. tér sô féro gienge. dáz târ fúrder hína mêt uuéges ne uuâre. álso chíst tu dén mít réhte máhtigen. tér síh kerécchet. únz tára ér gespúrbet sélbez táz énde. álles téz ze géronne íst. [Tér íst fóne diu sâlig. uuánda er dâr fúrder niehtes ne hábet ze géronne.] Tánuân geskíhet. táz tísemo úngelih íst. íh méino. dáz tie fertânen állero chréfte sint áno.

---

uitiosorum hominum pateat infirmitas, qui ne ad hoc quidem peruenire queunt, ad quod eos naturalis ducit ac pene compellit intentio. Et quid? si hoc tam magno ac pene inuicto praeuentis naturae deserentur auxilio? Considera uero quanta sceleratos homines habeat impotentia. Neque enim leuia ac ludicra praemia petunt, quae consequi atque obtinere non possunt, sed circa ipsam rerum summam uerticemque deficiunt, nec in eo miseris contingit effectus, quod solum dies noctesque moliuntur.

In qua re bonorum uires eminent. Sicut enim eum, qui pedibus incedens ad eum locum usque peruenire potuisset, quo nihil ulterius peruium iaceret incessui, ambulandi potentissimum esse censeret; ita eum, qui expetendorum finem, quo nihil ultra est, apprehendit, potentissimum necesse est iudices. Ex quo fit, quod huic obiacet, ut iidem scelesti uiribus omnibus uideantur esse deserti.

Ziu lès minnônt sie áchuste fóre túgede? Íst iz. táz sie ne uuízen. uuáz kúot sí? Uuáz mág tánne zágora sín, dánne únuuizenhéit? Álde uuízen sie daz pezera. únde tríbent sie tuéres íro gelúste. [álsó der uuínt tuéres taz skéf ána gándo, in únhánt fúoret.] Sô sínt sie áber bôse, dáz sie in sélbê⁷ geduungen ne mugen. nôh síh eruuéren áchústen.

MALOS SPONTE DESERENTES BONUM. IN NIHILUM REDIGI.

Súlen uuír chéden. dáz sie uufzende únde uuéllende, daz kúot lázên, únde síh ze úbele héftent? Íst táz sô, mít tíu sie ferliesent nieht éin geuuáltíg uuésen. núbe ióh
100. sélbez taz uuésen. | Tie dén ferlázent. tér geméine énde íst. álles tés tir íst. tie hábent síh tes uuésennes kelóubet. [Sô sie síh ne hábent ze démo. dér daz énde íst. uuára mügen sie dánne?] Táz ételichên ôdeuano uuúnder gedúnchen mág, táz íh tie chéde ne uuésen. déro állero méist íst. Íz íst áber dóh sô. Táz sie úbel sín. dés ne uerságo íh síe. dáz sie in lúttéra. únde in éinfálta uuís sín. dáz ferságo íh. Álsó íh tes ménnisken bóteh. éinen tóten ménnisken héizo. náls nieht érchenen, ménnisken. sô mág íh chústelôse héizen. úbele uuésen. náls in gánza uuís

---

Cur enim relicta uirtute uitia sectantur? insecitiane bonorum? sed quid eneruatius ignorantiae caecitate? An sectanda nouerunt? sed transversos eos libido praecipitat, sic quoque intemperantia fragiles, qui obluctari uitio nequeunt.

An scientes uolentesque bonum deserunt, ad uitia deflectuntur? Sed hoc modo non solum potentes esse, sed omnino esse desinunt. Nam qui communem omnium, quae sunt, finem relinquunt, pariter quoque esse desistunt. Quod quidem cuiquam mirum forte uideatur, ut malos, qui plures hominum sunt, eosdem non esse dicamus; sed ita sese res habet. Nam qui mali sunt, eos malos esse non abnuo; sed eosdem esse pure atque simpliciter nego. Nam uti cadauer hominem mortuum dixeris, simpliciter uero hominem appellare non possis; ita uitiosos, malos quidem esse concesserim, sed esse absolute nequeam confiteri.

uuésen. Uuánda dáz íst uuárháfto. dáz ze sínero stéte stát, únde dia naturam háltet. Táz áber sía ferlázet, táz hábet ferlázeten sín uuésen. dáz án dero natura stánde uuás. [Bonum dáz íst natura, táz síh boni gelóubet. táz hábet síh tero naturę gelóubet. án déro állero uuíhtelih pestát. Sí gíbet temo dínge. dáz iz pestát, únde íst. Áne sía neíst iz. Táz íst argumentum a causa. Natura díu íst causa des esse.]

QUOD POTENTIA MALORUM MAGIS IMBECILLITAS SIT.

Sô chíst tu fóne díen úbelèn. dáz sie múgín. Tés ne ferságo ih níeht, Táz sie áber gemúgen. dáz ne chúmet níeht fóne chréften. núbe fóne únchréften. Síe múgen úbelo tûon. dés sie níeht ne máhtín, úbe sie in uuólatáten státe uuésen máhtín. Sô getáne máhte. sínt óffeno ún- máhte. [Táz íst argumentum a contrariis. uuánda úbe gúot tâte fóne chréfte sínt, sô sínt nôte úbeltáte fóne únchréften.] Úbe iz sô íst. | sô uuír míttundes áfter rédo cháden. 191. dáz úbel níeht ne íst. sô íst óffen. díe échert úbel gemúgen. dáz tíe níeht ne gemúgen. [Uuir súlen fernémen collectionem únde conclusionem. únde illationem. únde confectionem. éin bezéichenen.] Táz íst óffen chád ih.

Est enim, quod ordinem retinet seruatque naturam; quod uero ab hac deficit, esse etiam, quod in sui natura situm est, derelinquit.

Sed possunt, inquires, mali: nec ego quidem negauerim; sed haec eorum potentia non a uiribus sed ab imbecillitate descendit. Possunt enim mala, quae minime ualerent, si in bonorum efficientia manere potuissent. Quae possibilitas eos euidentius nihil posse demonstrat. Nam si, uti paullo ante collegimus, malum nihil est, cum mala tantummodo possint, nihil posse improbos liquet. Perspicuum est,

ITEM EOS QUI MALA POSSUNT. CUM OMNIPOTENS
EA NON POSSIT, NIHIL POSSE.

Nú chád si. dáz tu fernémèst. uuioðih tísiu máht si. knóto fóre ságeta ih. dáz summo bono nícht máhtigören ne si. Sô tâte chád ih. Nú ne mág iz úbel tûon chád si. *) Néin iz chád ih. Ist íoman chád si. dér mennískén uuáne múgen álliu dínq tûon. Náls ér ne uuúote chád ih. Kemúgen sie daz úbel chád si? Uuólti gót ne máhtin chád ih. Síð tér álemáhtig íst. tér échert kúot kemág. únde die álemahtige ne sint. tie échert úbel gemúgen. sô skínet táz tie mín gemúgen. [Uuánda er mín gemág. tánne gúot. pedíu ne gemág er nícht. Síð ter álemahtig íst. tér ál gemág. áne úbel, die dára gágene ál gemúgen áne gúot. tie ne gemúgen nícht. Táz íst argumentum a contrariis.]

DUM POTENTIA PETENDA SIT, QUOD PETENDUM
NON EST. NON ESSE POTENTIAM.

Propositio. Hára zúo gát oúh. táz ih ságeta. álla máht uuésen in déro záló, déro ze gérónne íst. únde álliu déro ze gérónne íst. ze gúote geuúendet uuéren. sámó so ze íro sláhtó hóubete. *Assumptio.* Áber

---

*) Es steht ih.

Atque ut intelligas, quae nam sit huius potentiae vis; summo bono nihil potentius esse, paullo ante definiuimus. Ita est, inquam. Sed idem, inquit, malum facere nequit. Minime. Est igitur, inquit, aliquis, qui omnia posse homines putet? Nisi quis insaniat, nemo. Atqui iidem possunt mala. Utinam quidem, inquam, non possent. Cum igitur bonorum tantummodo potens possit omnia, non uero queant omnia potentes etiam malorum, eosdem, qui mala possunt, minus posse manifestum est.

Huc accedit, quod omnem potentiam inter expetenda numerandam omniaque expetenda referri ad bonum, uelut ad quoddam naturae suae cacumen, ostendimus. Sed

dáz man úbelo tûon mág, táz ne síhet ze gûote. | *Con.* 192.
clusio, Sô neíst is óuh ze gérõnne. [Tíz íst conditionalis
 syllogismus. Conditionalis hábet ío duplicem propositionem.
 uuánda dár ána sînt zuô propositiones. Téro zuéio uuírt
 éiniu gebrûoçhet (*sic*) ze assumptione. diu ánderíu ze con-
 clusione. Pedíu íst hîer an díro propositione éin predica-
 tio. omnis potentia expetenda est. Ánderíu. omnia expe-
 tenda referuntur ad bonum. Mít tero ánderûn uuírt as-
 sumtio getân. possibilitas scelerum, non refertur ad bonum.
 Mít tero êrerûn conclusio, non est igitur expetenda.] *Item*,
 Nú íst ío guisso állero máhte ze gérõnne. Tánân skînet,
 táz tero úbelôn múgen. máht ne íst. [Uuánnân skînet iz?
 s. uuánda íro ze gérõnne ne íst. Táz íst áber fóllêr syllo-
 gismus. Éin sumtum íst. omnis potentia expetenda est. án-
 derez íst in subauditione. Malorum autem potentia expe-
 tenda non est. Sô íst tánne illatio. Liquet igitur malorum
 possibilitatem non esse potentiam.] An állên díen rationi-
 bus skînet tero gûotôn máht. únde dero úbelôn guíssíu
 únchráft. Únde skînet, táz platonis réda uuáriu íst. tér dír
 chád. éinen die uuísen múgen getûon. dáz sie uuéllen,
 Vnde die úbelen múgen íro múotuuíllen tûon. únde ín
 dóh ne múgen fólle bríngen, [Sîe áhtent tero gûotôn, álso
 sie uuéllen. sîe ne veráhtent íro ío dóh níeht.] Sîe tûont,
 dáz sie uuéllen. uuánda sie dáz tûondo. dés sie lústet. síh
 uuánent sâldâ guínnen. déro sie lángêt. Díe ne guínnent
 sie áber. uuánda úbele ne chóment ze sâldôn.

---

patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum non potest.
 Expetenda igitur non est. Atqui omnis potentia expetenda
 est. Liquet igitur malorum possibilitatem non esse poten-
 tiam. Ex quibus omnibus bonorum quidem potentia, ma-
 lorum uero minime dubitabilis apparet infirmitas. Ueram
 illam platonis esse sententiam liquet, solos, quod deside-
 rent, facere posse sapientes; improbos uero exercere qui-
 dem quod libeat, quod uero desiderant, explere non posse.
 Faciunt enim quaelibet, dum per ea, quibus delectantur, id
 bonum quod desiderant, se adepturos putant; sed minime
 adipiscuntur, quoniam ad beatitudinem probra non ueniunt.

NON ESSE LIBEROS. QUOS DNI PREMUNT INIQUI. |

193. Tie úbermùoten chúniga. die dû nû síhest sízzen an hóhemo stàole. in íro púrpurun glízende. mít keuuáfendèn chnéhten. úmbehábetē. mít prúttiskèn ánasíunen dréuente. fóre mùotigi fnáhtende. so uuér dien ábazihet (*sic*). dáz sie úzenân zíeret. [táz chít. tér sie ínnenân chúnnet.] tér gesíhet sie hêrron mít chétennôn in scálches uuís kebúndene. [Uuáz sínt tie chétenna?] Éines síndes ánagángerónt sie gelúste. mít éiterlíchero gíredo. ánderes síndes múhet sie zórna. in uuélluñ uuís síh héuende. álde trûreghéit chélet sie. álde úppig kedíngi behéftet sie. Sô éin ménnisko. sô mánigen uuáltesare hídet. sô ne túot er dáz er uuíle. uuánda er nôtháfte íst. fóne sô úngemáchèn hêrrôn.

DE CERTO PRAEMIO BONORUM.

Ne síhest tu nû na. in uuélemo horouue die úbelen stécheên. únde in uuélero scóni die gúoten skínèn. Tár ána íst

---

Quos uides sedere celso
 Solii culmine reges,
 Purpura claros nitenti,
 Septos tristibus armis,
 Ore toruo comminantes,
 Rabie cordis anhelos,
 Detrahat si quis superbis
 Uani tegmina cultus,
 Iam uidebit intus arctas
 Dominos ferre catenas.
 Hinc enim libido uersat
 Auidis corda uenenis,
 Hinc flagellat ira mentem
 Fluctus turbida tollens,
 Meror aut captos fatigat,
 Aut spes lubrica torquet.
 Ergo, cum caput tot unum
 Cernas ferre tyrannos,
 Non facit, quod optat, ipse
 Dominus pressus iniquis.

Uidesne igitur quanto in coeno probra uoluantur, qua probitas luce resplendeat? In quo perspicuum est,

táz óffen, dáz kúotên nîomêr ne gebrîstet îro lônês. nôh tien árgên îro uuîzes. Úns sôl mît réhte dúnchen állero tâto lôn, an díu uuésen. dár úmbe man sie tùot. Also in strîtlóufte díu corona ze lône liget. úmbe día man lóufet. [Uuáz stadium sí. dáz chûndên án demo fólghenden capitulo.] Nû hábo íh keóuget. sálighéit uuésen éin dáz kúot. úmbe dáz állíu díng ketân uuérdent. Fône díu íst táz sélba gûot állero ménniskon tâten erbóten. sámo so geméine lôn. Ter sélbo lôn. tér ne mag fône dien gûotên níeht. Nôh tér | 194. ne máhti dár fúrder gûot héizen. dér gûotes ána uuáre. Fône díu ne inféret tien gûotên nîomêr îro lôn. Die úbelen sárfesoên. sô filo sie uuéllên. dien gûoten ne inféret îro corona dúrh táz níeht. nôh ne uuésennêt. [sô díe úzer blúomôn geuuórhîtân. tâten. déro íu síto uuás.]

Nôh ánderro úbeli ne infúoret tien gûotên nîomêr îro êra. Uuáre îro fréuui án demo úzeren lône. sô gólt. únde sílber íst. tèn máhti ín erzúcchen. dér in ín gâbe. álde éin ánderêr. Uuánda ín áber gíbet íogelichemo sín gûotì. sô ne infállet er ímo êr níeht. êr er síh sínero gûoti gelóubet.

---

numquam bonis praemia, numquam sua sceleribus deesse supplicia. Rerum enim quae geruntur illud propter quod unaquaeque res geritur, eiusdem rei praemium esse non iniuria uideri potest; uti currenti in stadio, propter quam curritur, iacet praemium corona. Sed beatitudinem esse idem ipsum bonum, propter quod omnia geruntur, ostendimus. Est igitur humanis actibus ipsum bonum ueluti praemium commune propositum. Atqui hoc a bonis non potest separari. Neque enim bonus ultra iure uocabitur, qui careat bono; quare probos mores sua praemia non relinquunt. Quantumlibet igitur seuiant mali, sapienti tamen corona non decidet, non arescet.

Neque enim probis animis proprium decus aliena decerpit improbitas. Quod si extrinsecus accepto laetaretur, poterat hoc uel alius quispiam, uel ille etiam, qui contulisset, auferre. Sed quoniam id sua cuique probitas confert, tum suo praemio carebit, cum probus esse desierit.

Ze demo gnótesten. sô álles lónes pedíu gegérot uuírt. uuánda er gúot keáhtôt uuírt. uuér sól dánne gúotes kemáren áhtôn lónlôsen. [Jóh filia herodiadis uuánda gúotes kéron. dô si iohannis hóubetes kérota. Tér síh áber ze gúote héftet. álso ér iohannes. uuíó sól démo lónes présten?] Já uuíoliches lónes? Tes állero scônisten. únde méisten. Kedénche déro tíurún míeto. dia íh tír dár fóre gáb. Únde bechénne argumentando. sô gúot sálighéit íst. táz álle gúote. uuánda sie gúot sínt. óuh sálig sínt. únde díe sálig sínt. tár míte góta sínt. [Uuélih lôn mág témo gelíh sín? Tér syllogismus stát íár fóre.] Pedíu íst tér lôn dero gúotón. dén níoman ne geuuértet. níomannes keuuált ne mínnerrôt. níomannes úweli ne gehínderet. táz sie góta uuérdén.

[QUID SIT STADIUM ET OLYMPIAS.]

195. Apud grecos uuás íu éin solennitas erháuen. dia sie olympiadem híezen. fóne olympo monte. dér in macedonia íst. pí démo si ze érest uuárd. Tía úobtôn sie síd pí alpheo flouio archadię. dár sie únder zuiskên búrgen rínnet. elidem et pisas. uuánda dár scóníu gefilde sínt. Tíu solennitas uuárd úmbe | dáz erháuen. dáz tár publica probatio uuúrte. omnium uirtutum. Dánnán híez tíu probatio grece pancratios. Únde ne uuás níoman in tota grecia. dér síh tehéines túomliches tínges fermáze. mít tíu er gloriam geuuúnnen uuólti. ér ne skéindi iz tár. ze demo olympiade. Fermáhta er síh ríngennes. sô híez er grece palestricator.

Postremo cum omne praemium iccirco appellatur, quoniam bonum esse creditur, quis boni compotem praemii iudicet expertem? At cuius praemii? omnium pulcerrimi maximi- que. Memento enim illius corollarii, quod paullo ante praecipuum dedi, ac sic collige. Cum ipsum bonum beatitudo sit, bonos omnes eo ipso, quod boni sint, fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt, deos esse conuenit. Est igitur praemium bonorum, quod nullus deterat dies, nullius minuat potestas, nullius fuscet improbitas, deos fieri.

fermáhta er síh féhtennes. mít femo chnútele. sô hiez er pugil. álde mít suérte. sô hiez er gladiator. álde mít cestibus. dáz uuír chéden mít púsken. so hiez er agonitheta i. decertator. Uuólta er úfen sínero réito strítspíl úoben. dáz hiez curule certamen. Uuólta er óugen uuío er in bóre máhti. dáz téta er gándo úber daz séil. dáz funiambulium hiez. Úbe er óuh sína snélli skéinen uuólta. dáz téta er lóufendo in stadio. álsó die táten ad tumulum anchise. fóne díen uirgilius ságet. Stadium hiez sélbez táz spacium. dáz sie lóufen sóltón. grece genámotez fóne exercitatione. Tés uuáren centum uiginti quinque passus. i. nona pars miliaris. Díen állên uuás tár gágenuuérte fóne frôno íro lôn. Dér lôn hiez grece brabion. latine brauium.]

DE CERTA POENA MALORUM.

Tár míte ne zuúeloe nehéin uuíse mán dáz óuh tie úbelen níomér áne uuíze ne uuérdent. Sô gúot únde úbel. lôn únde uuíze uuíderuuártig sínt. sô íst nôt. táz uuíderuuártig sín. díu án des kúoten lône. únde án des úbelen uuíze geskéhen súlen. [Uuáz íst táz? Táz íst. táz tu híer fernémen máht.] Álsó dero gúotón lôn íst. íro gúoti. sô íst téro úbelôn chéli sélbiu díu úbeli. Ih uuáno dér ío ána uuíze lídet. tér bechénnét úbel. dáz er lídet. Fóne díu. uuío múgen díe dánne uuánen. síh uuízes áno sín. úbe sie án síh sélben dénchen uuéllen. dáz chít. úbe sie íro sélbero íeht infinden uuéllen. díe árguúlligi álles úbeles

---

Quae cum ita sint, de malorum quoque inseparabili poena dubitare sapiens nequeat. Nam cum bonum malumque, item poena atque praemium, aduersa fronte dissideant, quae in boni praemio uidemus accidere, eadem necesse est in mali poena contraria parte respondeant. Sicut igitur probis probitas ipsa fit praemium; ita improbis nequitia ipsa supplicium est. Iam nero quisquis afficitur poena, malo se affectum esse non dubitat. Si igitur sese ipsi existimare uelint, possunt ne sibi supplicii expertes uideri, quos omnium malo-

méista. nícht éin ne chélet. núbe iòh ferchústet. [Táz íst argumentum ab effecto. Uuánda sie infecti sînt. tánnân 196. skînet. uuío hártó sie affe|cti sînt.] Chíus óuh teró gúotôn halb. uuáz tien úbelên ána uuízes sí. Íh lérta díh fóre dísen syllogismum. dáz ál dáz tir íst. éin íst únde éin gúot íst. dáz sînt zuéi sumpta. díen fólgêt nôte díu conclusio. dáz ál dáz tir íst. kúot íst. Téro conclusioni íst áber dísiu geháft. so uuáz kúot ne íst. táz ne íst. [Sô éin conclusio dero ánderro fólgêt. táz héizet latino. sô martianus chít. confinis conclusio. grece simplerasma.]

QUID ESTIMANDI SINT DIUERSIS UTILIS DEDITI.

Tánnân geskíhet. táz tie úbelen ne sîn ménnísen. dáz sie uuâren. dô sie úbel ne uuâren. Áber dáz sie ménnicken uuâren. dáz óuget sélbíu díu ménnicken getát. tíu ín nóh ána íst. Fóne díu ín árg pechêrte. ferlúren sie ménniskína naturam. Síð áber éiniu díu gúoti mánnolichen erhéuen mág úber díe ménnicken. sô dáz er gót uuérde. sô íst nôt. táz tie. díe íro úbeli ába dero mánhéite geuúrfet. sie sár hínderôren getúe. díen ménniskôn. Tánnân íst. táz tu dén fúre ménnicken háben ne múgíst. tén du fóne áchu-

---

rum extrema nequitia non afficit modo, uerumetiam uehementer inficit? Uide autem ex aduersa parte bonorum, quae improbos poena comitetur. Omne namque quod fit, unum esse ísumque unum bonum esse paullo ante didicisti, cui consequens est, ut omne quod sit id etiam bonum esse uideatur. Hoc igitur modo quidquid a bono deficit, esse desistit.

Quo fit, ut mali desinant esse quod fuerant. Sed fuisse homines adhuc ipsa humani corporis species ostendat, quare, uersi in malitiam, humanam quoque amisere naturam. Sed cum ultra homines quemque prouehere sola probitas possit, necesse est, ut quos ab humana conditione deiecit, infra hominis meritum detrudat improbitas. Euenit igitur, ut quem transformatum uitiis uideas, hominem

âchusten genuêchselòten síhest. Uuilon uuirt er fréh. únde nôtnémare frémadero sáchon. sô ist er uuólfe gelih. Áber râzêr ze dero zúngûn. únde úngehírmêr strîtes. têr ist hunde gelih. Sô ist têr tougeno fâret feht ze guúnnenne. mít úndriuuôn. dêmo chît fúhs. Sô ist. têr únmézigêr sínes zórnes. ío grémezôt. têr tréget tes léuuen mùot. Úndúrf-tes | fôrhtelêr. únde flúhtigêr. dùnche dir hírze gelícher. 107. Ferlégenêr únde lâzêr. únde dér síh árbéite erchúmet. lébet in éseles uuís. Líghtmúotigêr (*sic*) únde únstâtêr in sínero begúnste. dér íst álso fógel. Têr síh áber únêrsáme únde únreíne gelúste. ána lâzet. têr íst pesólótero súe gelih. Sô geskíhet. táz têr. dér síh kúoti gelóubendo. ménisko neíst. sô er ze gótes uuírdigi chómen ne mág. ze tiere uuirt.

NON TAM NOXIIUM ESSE CORPUS IN BELUAM REDIGI. QUAM BELUINA MENTE INDUI.

[Íh mág tíh mánôn mícheles égesen. têr dôh tísemo égesen gelih ne íst. Uuáz íst têr.] Tò ulixes fône troio eruúndendo. uuíto des méres uuállota. únde er fône sicilia féríta ze italia. dô uuárf ín der uuínt úf mít sínên skéffen

---

nem existimare non possis. Auaritia feruet alienarum opum uiolentus ereptor? similem lupi dixeris. Ferox atque inquietus linguam litigiis exercet? cani comparabilis. Insidiator occultis surripuisse fraudibus gaudet? uulpeculis exaequetur. Irae intemperans fremit? leonis animum gestare credatur. Pavidus ac fugax non metuenda formidat? ceruis similis habeatur. Segnis ac stupidus torpet? asinum uiuit. Leuis ac inconstans studia permutat? nihil ab auibus differt. Foedis immundisque libidinibus immergitur? sordidae suis uoluptate delinetur. Ita fit, ut qui probitate deserta homo esse desierit, cum in diuinam conditionem transire non possit, uertatur in belluam.

Uela neritii ducis
Et uagas pelago rates
Eurus appulit insulae,

ze déro íselo. [díu eee gehéizen íst.] tár díu scóna circe
 = dero súnnùn tóhter gesézeníu. pezóuerôt líd tien sélbèn
 / gésten scángta. Sô dô díu zóuerlichá hánt síe uerueh-
 selôta in mísseliche uuísâ. sùm uuás kelih ébere. sùm demo
 léuuen. sùmelichêr oúh ze uuólfe uuórtenêr. sô er uuéinôn
 - uuólta. stúont er hónnota. Sô úmbe gieng oúh taz hús
 sùmelichêr. áalso tygris ketânêr. Únde dóh tér in fógeles
 uuís fligendo (*sic*) mercurius. tér in cillenio monte archa-
 dię geúobet uuárd. tén nôtháften hérezógen úmbe írbár-
 meda lôsti. fóne sínero uuírtenno gifte. ío dóh tie férien-
 die hábetôn úbel líd getrúnchen.

198. [Mercurius ter alatis talariis kemálêt uuírt.
 táz chít. mít kefidertên scúhen. die grece petasi
 héizent. tér mâneta vli | xem. dáz er fermíte circe.
 Tô iz áber sô geskáh. táz er úndanches tára chám.
 únde sí ánderên scáncta. dáz ér trínchen ne uuólta.
 tô téta in is mercurius púoz mít sínero uirga.
 díu caduceus kenémmet uuás. tíu gágen állên
 dínge láchenháfte uuás.]

Pulcra qua residens dea
 Solis edita semine,
 Miscet hospitibus nouis
 Taeta carne pocula.
 Quos ut in varios modos
 Uertit herbipotens manus:
 Hunc apri facies tegit;
 Ille marmaricus leo
 Dente crescit et unguibus;
 Hic lupis super additus,
 Flere dum parat, ululat;
 Ille tigris ut indica
 Tecta mitis obambulat.
 Sed licet uariis malis
 Numen arcadis alitis
 Obsitum miserans ducem
 Peste soluerit hospitis:
 Iam tamen mala remiges
 Ore pocula traxerant:

Únde suîn uuórtene. uuéhselotôn sie daz prôt úmbe éichela. Únde uuâren sie gáreuuo ferlórn. in líden. ióh in stímno. Éinèr der sín stùont ze stéte. léidegêr dés égesen. dés ímo geskéhen uuás. Já uuíó héuig taz uuás. Uuáz kemáhtôn sâr díu chriuter. únde díu gíft hánt. tíu dien líden dáretôn. síne ne máhtôn? Ínne líget tíu máht. Tár sínt tiefo gebórgen. ménnisken chréfte. Tie gífte. díe íh ságo. díe getúont ten ménnisken sín úngeuuáltigôren. Tie tiefôr íngesláhent. nóh líden ne tárônt. núbe des sínnes áhtent.

**MALOS MINUS MISEROS FIERI. SI EIS PECCARE
NON LICERET.**

Íh gího díe is chád íh tô. únde árge uuéiz íh tíh mit réhte tíer héizen. díe tíerlih múot hábent. tóh sie an líchamôn ménniskôn gelíh sín. Táz áber díe. déro múot sô fertân. únde sô úbel íst. kúotero múozen áhten. dáz íst.

Iam sues cerealia
Glande pabula uerterant.
Et nihil manet integrum
Uoce, corpore, perditis.
Sola mens stabilis super
Monstra, quae patitur, gemit.
O leuem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quae ualeant licet,
Corda uertere non ualent.
Intus est hominum uigor
Arce conditus abdita.
Haec uenena potentius
Detrahunt hominem sibi
Dira, quae penitus meant,
Nec nocentia corpori
Mentis uulnere saeuunt.

Tum ego, fateor, inquam, nec iniuria dici uideo uitiosos, tametsi humani corporis speciem seruent, in belluas tamen animorum qualitate mutari. Sed quorum atrox scelerataque mens bonorum pernicie saeuit, id ipsum eis

táz, ih ne uuóltí. Néin chád si ne mûozen. Álso du uuóla geéiscôst. sô ih tíh tara zûobríngo. Uuúrte ín áber dáz sélba benómen. dáz tú uuânest táz sie mûozín. dár ána uuúrte ín íro uuíze gelihterôt.

Propositio. Ze uuâre dés knûoge mág keskéhen. ne trùent. tíe úbelen sínt téste únsaligòren. dáz sie íro uuíllen getúont. tánne úbe sie ín getúon ne máhtín.

199. *Assumptio.* Úbe árg uuéllen uuélih | íst. árg kemúgen. dáz íst nõh uuélichera. Uuánda árguuílló áne dáz geskéinet uuérden ne máhtí.

Conclusio. Pedíu sínt sie nõte ín drí uuís únsalig. síd tero uuêneghéito drí sínt. ih méino. uuéllen. múgen. túon. dáz tír úbel íst.

[Táz íst rhetoricus syllogismus. uuánda er diffusior íst. Dialecticus íst contractior. uuánda er chûmo hábet ín íogelichero propositione subiectiuam partem et declaratiuam.]

Ih gího dir is chád ih.

MALOS ET SI NUMQUAM MORERENTUR. INFELICISSIMOS FORE.

Áber gót uuélle. dáz sie ún máhtig uuórtene des úbeles. tero únsalighéite háltó dárbeên. Sô túont sie chád si.

licere noluissem. Nec licet, inquit, uti conuenienti monstrabitur loco, sed tamen si id ipsum, quod eis licere creditur, auferatur, magna ex parte sceleratorum hominum poena releuatur. Etenim, quod incredibili forte cuiquam uideatur, infeliciores esse necesse est malos, cum cupita perfecerint, quam si ea, quae cupiunt, implere non possint. Nam si miserum est uoluisse praua, potuisse miserius est, sine quo uoluntatis miserae langueret effectus. Itaque cum sua singulis miseria sit, triplici iufortunio necesse est ut urgeantur, quos uideas scelus uelle, posse, perficere. Accedo, inquam.

Sed uti hoc infortunio cito careant patrandi sceleris possibilitate deserti, uehementer exopto. Carebunt, inquit,

dárbênt iro ióh hórskôr. dánne sár dû mag keskéhen uuél-
lêst. álde sie síh peuuánên. Nôh in disses chúrzen libes
friste. ne íst nieht sô únsputiges. tés ze láng áhtoc ze
bítene dehéin êuug mûot. [Ter uuise mán dér êuugheit
pechénnet tér áhtôt temporalia fúre nieht.] Téro chréftiga
gedíngi. únde déro hóha gerúste. ze úbele. ófto gáhes únde
úngeuuándo. mít tóde eruéllet uuirt. Táz in dóh mézôt tia
uuênghéit. uuánda úbe úbeli uuênege túot. sô lángôr úbel
íst sô nôte uuênegora íst.

[Táz íst argumentum a minore ad maius.
Síd óuh pegínnentiú nequitia miseros túot. mër
chíd tiu uuáhsenta.]

Die chåde ih uuésen die uuênegosten. úbe iro úbeli
dóh tód in énde ne sáztí.

[Táz íst áber argumentum a minore. Uuánda
diurnior nequam iafelicioz íst incipiente. bedíu
uuáre semper nequam infelicissimus. Fóne díu
chít si dar náh.]

Úbe daz êrera uuár íst. táz ih chád. sô íst | kuís. 200.
táz tiu miseria íst infinita. [únde bedíu infelicissima.] díu
eterna íst.

[Ube diurna prauitas miserior íst tãne
breuis. sô íst nôte sempiterna béidiu. ióh infinita.
ióh infelicissima. Tisa réda féstenòt si fóne díu.
sô gnòto. uuánda si sórgêt. táz er misse trúuuee.
Uuér mág táz sámfto gelóuben. dáz iniqui semper

---

ocys, quam uel tu forsitan uelis uel illi sese existiment
esse carituros. Neque enim est aliquid in tam breuibus
uitae metis ita serum, quod exspectare longum immortalis
praesertim animus putet; quorum magna spes et excelsa
facinorum machina repentiño atque insperato saepe fine
destruitur, quod quidem illis miseriae modum statuit.
Nam si nequitia miseros facit, miserior sit necesse est
diurnior nequam; quos infelicissimos esse iudicarem,
si non eorum malitiam saltem mors extrema finiret.
Etenim si de prauitatis infortunio uera conclusimus, in-
finitam liquet esse miseriam, quam esse constat aeternam.

uidentes et semper impuniti. fone báremo únrehte infelicissimi únde miserrimi uuésen múgín? Fone díu ferním sîn ántuuúrte.]

Dô ántuuúrta íh is. Táz íst éin uuúnderlih úzláz chád íh. únde únsémftêr ze gelóubenne. Íh fernímo áber uuóla. dáz er dien êrerên gegihten gehillet. Réhto dúnchet tir chád si. Tér áber inblándeno uuélle gelóuben dísemo úzláze. tér óuge dáz lúkke. dáz tár fóre stát. mít tíu íh in stárhta. álde er chéde díe sélber' redâ. dóh sie óuh uuâr sîn. sô ne sîn gestéllet. dáz sie uuúrchên dísen úzláz. Ánderes uuío. échert ér dero fórderûn zálo íéhe. des úzlázes ne mág er nieht ferspréchen.

[Táz chít si fone dñu. uuánda ófto líuget tíu fórdera zála. sô díu tûot. nullus sapiens spernit diuitias. únde bedíu ne stérchet si día áfterûn. sô díu íst. Igitur socrates quia spreuit diuitias. non erat sapiens. Ófto sínt zuô die fórderen. geuuáre. álso díe sínt. Omnis sapiens spernit diuitias. Multi tamen sapientes sunt diuites. Aber sô ne sínt sie gestéllet. táz sie dísa dríttûn stérchên. Socrates si sapiens esset. diues esset. Ál dáz syllogismos únde argumenta írren mág. táz íst an díen uitiis zuéin. únde bedíu. héizent tie argumentationes. sophysticę. dâr siu ána fúnden uuérdent. Tér fólleclíchôr exempla háben uuélle. dero tríegentôn syllogismorum. dér néme siu fone cicerone in rhetoricis.]

Tum ego, mira quidem, inquam, et concessu difficilis illatio; sed his ea, quae prius concessa sunt, nimium conuenire cognosco. Recte, inquit, existimas: sed qui conclusioni accedere durum putet, aequum est uel falsum aliquid praecessisse demonstrat, uel collationem propositionum non esse efficacem necessariae conclusionis ostendat; alioquin concessis praecedentibus nihil prorsus est, quod de illatione causetur.

INPROBOS IUSTIS POENIS IN MORTE TRADITOS
FELICIORES ESSE. QUAM SI INPUNITI REMA-
NERENT.

Táz ih tír nóh ságo chád si. dáz kedúnychet tír sámó míchel uuúnder. únde íst is ío dóh nôt. fóne dien êrerên geihten. | Uuélez chád ih? Sâligoren sîn die úbelen. die 201. réhtez uuíze lídent. dânné sie uuârín. úbe sie iz ne lítín. Íh ne chído níeht árge síte geándôt uuérden. únde mít púozo gerihet uuérden. dáz tés íoman uuáne. [Ér ne dârf is uuânen. uuânda íh táz ne méino.] Únde dáz ánderên ze bílde sî. dáz sie scúlde flíhên (*sic*). únde sámolíh ne tûên. Núbe ín ándera uuís áhtón ih. táz úbele sîn. íro súndôn íngálte. dés te sâligoren. tóh iz ín ne sí búoza. nóh ánderên bílde. Uuélih ánder uuísa mág iz sîn chád ih. áne dísiu? Ne íáhen *) uuír chád si. die gúoten uuésen sâlige. únde die úbelen uuénege. Táz íst álso chád ih. Úbe dânné gúot keléget uuirt ze íro dehéines uuêneghéite. ne íst tánne der sâligoro. dânné dér. ze dés uuêneghéite. nehéin gúot ne íst kemískelôt. Témo íst iz kelih chád ih.

---

*) Es steht gáhen mit punktírtém (d. h. getílgtem) g, dem i úber-schrieben íst.

Nam hoc quoque, quod dicam, non minus mirum uideatur, sed ex his, quae sumta sunt, aequè est necessarium. Quid nam? inquam. Feliciores, inquit, esse improbos supplicia luentes, quam si eos nulla iustitiae poena coerceat. Neque id nunc molior, quod cuius ueniat in mentem, corrigi ultione prauos mores et ad rectum supplicii terrore deduci, ceteris quoque exemplum esse culpanda fugiendi: sed alio quodam modo infeliciores esse improbos arbitror impunitos, tametsi nulla ratio correctionis, nullus respectus habeatur exempli. Et quis erit, inquam, praeter hos alius modus? Et illa, bonos, inquit, esse felices, malos uero miseros nonne concessimus? Ita est, inquam. Si igitur, inquit, miseriae cuiuspiam bonum aliquid addatur, nonne felicius est eo, cuius pura ac solitaria sine cuiusquam boni admistione miseria est? Sic, inquam, uidetur.

Úbe óuh temo uuênegen. dér álles kúotes tárbêt. tehéin ánder uuêneghéit zúo gestôzen uuúrte. âne dia fône déro er uuêneg íst. ne uuâre er dânné na énes únsáligoro, dés uuêneghéit kelihterôt (*sic*) uuírt. mít ételiches kúotes mískelungo?

[Táz íst argumentum a contrario. Uuánda úbe íoman fône zúoslingentemo gúote gesáligôt uuírt. sô uuírt er nôte óuh fône zúoslingentemo úbele geúnsaligôt.]

Uuío ánderes chád ih. Fône díu chád si. hábent tie úbelen, dânné sie in uuíze sínt. éteuuaz zúogemískelôtes kúotes. ih méino sélbez taz uuíze. dáz fône réhte gúot 202. íst. | Únde dia uuíla sie âne uuíze sínt. sô íst in ána âne íro úbeli. éin ánder úbel. sélbíu díu úningélteda. díu fône únrehte úbel íst. Tés ne mág ih ferságen nieht. chád ih. Pedíu sínt chád si die úbelen únsaligoren. in únrehtero úningéltedo. ferlázene. dânné réhto ingálte. Fône díu íst óffen réht. táz tie úbelen déro úbeli ingéltên. únde óffen únreht, táz sie íro úningéltet sín. *) Uuér mág tés kelóugenen chád ih. Nón óuh tés chád si. núbe gúot sí. dáz tír réht íst. únde úbel, dáz únreht íst. Dô ántuuúrta ih

---

*) Es steht sint mit punktirtem, d, h. getilgtem t.

Quid si eidem misero, qui cunctis careat bonis, praeter ea, quibus miser est, malum aliud fuerit annexum, nonne multo infelicior eo censendus est, cuius infortunium boni participatione releuatur? Quid ni? inquam. Habent igitur improbi, cum puniuntur, quidem boni aliquid annexum, poenam ipsam scilicet, quae ratione iustitiae bona est: iidemque cum supplicio carent, inest eis aliquid ulterius mali, ipsa impunitas, quam iniquitatis merito malum esse confessus es. Negare non possum. Multo igitur infeliciores improbi sunt iniusta impunitate donati, quam iusta ultione puniti. Sed puniri improbos, iustum, impunitos uero elabi, iniquum esse manifestum est. Quis id neget? Sed ne illud quidem, ait, quisquam negabit, bonum esse omne, quod iustum est; contraque quod iniustum est, malum liquet esse. Tum

iro dës. Tisú sint chád ih. nôtfólgig tien. díu án demo
èreren capitulo geféstenòt sint.

[Tiz capitulum iihet *) é nemo. Uuánda sie
infelicissimi uuárin. sô si dár fóre chád. úbe sie
iomér músin (*sic*) sín inpuniti. sô uuérdent sie
nôte puniti feliciores.]

Questio. Nù uuére gót chád ih. íst tehéin uuíze
dero sêlôn nâh temo tôte.

Responsio. Únde chréftig chád si. Téro ih súde-
lichíu uuéiz tréffen. áfter geríche ze uerlórnessedo. súde-
chíu áfter gnádôn ze erliuterdo. Íh ne hábo áber nù ne-
héinen uuíllen. dánnân **) ze ráchônne.

REPETITIO EORUM QUAE A PRINCIPIO HUIUS LIBELLI HUC USQUE DICTA EST. (*sic*)

Íh tréib táz únz hára chád si. táz tû bechénnêst tero
úbelôn geuuált. tér dír fílo ándo uuás. nehéinen sín. Únde
dû díe sáhíst nehéinêst sín. áne uuíze. díe dû chåde íro
úbeli úningálte. Únde dû geéiscotíst. únlánga sín día mùoza. |
déro du bâte sliemo lába uuórden. Únde dû sia uuís-
síst tés te únsáligorún. úbe si lángeimíu uuáre. únde
áber fóne állên díngen únsaliga. úbe si êuuig uuáre. |

---

*) Es stand gíhet, íst aber durch Punkte über und unter g, und
durch überschriebenes i in iihet corrigirt. — 115

**) Es steht dánnâ.

---

ego: Ista quidem consequentia sunt eis, quae paullo ante
conclusa sunt. Sed quaeso, inquam, te, nullane animarum
supplicia post defunctum morte corpus relinquis? Et magna
quidem, inquit: quorum alia poenali acerbitate, alia uero
purgatoria clementia exerceri puto. Sed nunc de his
disserere consilium non est.

Id uero hactenus egimus, ut, quae indignissima tibi
uidebatur, malorum potestas, eam nullam esse cognosceres;
quosque impunitos querebare, uideres numquam improbi-
tatis suae carere suppliciis. Licentiam, quam cito finiri
precabarís, nec longam esse disceres: infelicioromque fore,
si díuturnior, infelicissimam uero, si esset aeterna. Post

203. Ûnde úningálte íro úbeli uuênegôren sîn danne íngálte. Témo dáz nôte fólghêt. táz sie dânné hándegôsta uuíze lidên. sô man sie uuânet úningálte dés sie tâont. Dô ántuuúrta íh íro. Sô íh tina réda chíuso. chád íh. sô ne áhtôn íh nieht uuâreren. úbe íh án dero líuto áhtá déneho. uuér íst tánné dér iz kelóuben álde sâr gehôren uuélle?

MENTE CONTENEBRATIS. LUMEN RATIONIS NON CLARESCERE.

Íst álso chád si. Sie ne múgen díu íro geuuéneten ôugen dero finstri. úf ze líchte erhéuen. Ûnde sínt sie díen fógelen gelíh. tíe der tág pléndet tíu náht séhendo getúot, [álsó húuuen. únde húuuelá. únde der náhtrám.] Sô sie des íro uuíllen séhent, náls tero órdeno. día ratio díen díngen gíbet. sô uuânent sie dero súndôn múoza. únde úningélteda. sálíg sîn. Síh áber dú. uuíjo iz tíu gótes éa méine. Ze demo bézeren fáhendo. hábest tu díh sélbo gehêret. ne sí nehéin chóstare, dér díe is tánchoe. Úbe du áber in árg tíh chêrest. sô ne dénche. uuér iz ánderro réche. sélbo hábest tu díh kehínderet. Sámo so úbe du

---

haec miseriores esse improbos, iniusta impunitate dimissos, quam iusta ultione punitos. Cui sententiae consequens est, ut tum demum grauioribus suppliciis urgeantur, cum impuniti esse creduntur. Tum ego: Cum tuas, inquam, rationes considero, nihil dici uerius puto. At si ad hominum iudicia reuertar, quis ille est, cui haec non credenda modo, sed saltem non audienda uideantur?

Ita est, inquit illa. Nequeunt enim oculos tenebris assuetos ad lucem perspicuae ueritatis attollere, similesque auibus sunt, quarum intuitum nox illuminat, dies caecat; dum enim non rerum ordinem, sed suos intuentur affectus uel licentiam, uel impunitatem scelerum putant esse felicem. Uide autem quid aeterna lex sanicat. Melioribus animum si conformaueris, nihil opus est iudice premium deferente: tu te ipse excellentioribus addidisti. Si studium ad peiora deflexeris, extra ne quaesieris ultorem; tu te ipse in deteriora detrusisti; ueluti si

hértôn úf ze hímele. únde nider ze érdo uuárteâst. únde dû âne ánderro tâte fône dîn sélbes uuárténne. éina uuíla in hímele. ándera uuíla in hórroue síst. áber der liut ne uuéiz tés nieht. Uuáz súln uuír dânné tûon? Súln uuír únsih úmbe dâz án die héften. die uuír tieren châden ge-liche uuésen? | Uuáz úbe dér. démo diu ougen genómen 204. sînt. ergâze. dâz er siu iú hábeta. únde er síh stríte uuésen in álla uuís kánzen. sóltin uuír dânné. die in gesahín ou-gelôsen. áhtôn blinde.

**MISERIOREM QUI INFERT. QUAM QUI SUSTINET
INIURIAM.**

Nóh tés ne iéhent sie. dâz fône féstero rédo sámó guís íst. tén uuénegôren sîn. dér ándermo únréht túot. tánne dén. dér iz lidet. Mih lústi chád ih ze fernéménne día réda. dânnân ih táz uuízen máhti. Uuíle du lóugenen chád si den gúotelôsen sîn uuírdigen chéli? Néin chád ih. Nú íst táz in mániga uuís óffen chád si. die únsálig sîn. die úbel sînt. Sò íst chád ih. Tie dero chéli uuírdig sînt chád si. die uuéist tu uuénege. Tâz keuállôt sò chád ih. Úbe dû stûolsázzo in dínge uuárist chád si.

uicibus sordidam humum, caelumque respicias, cunctis extra cessantibus, ipsa cernendi ratione nunc coeno, nunc sideribus interesse uidearis. At vulgus ista non respicit. Quid igitur? his ne accedamus, quos belluis similes esse monstrauiamus? Quid, si quis amisso penitus uisu, ipsum etiam se habuisse obliuisceretur intuitum, nihilque sibi ad humanam perfectionem deesse arbitraretur, num uidentes eadem caecos putaremus?

Nam ne illud quidem acquiescent, quod aequè validis rationum nititur firmamentis, infeliciores esse eos, qui faciunt, quam qui patiuntur iniuriam. Uellem, inquam, has ipsas audire rationes. Omnem, inquit, improbum num supplicio dignum negas? Minime. Infelices uero esse, qui sunt improbi, multipliciter liquet. Ita est, inquam. Qui igitur supplicio digni sunt, miseros esse non dubitas? Conuenit, inquam. Si igitur cognitor, ait, resideres, cui

uuéderen uuándist tu dero chéli uuírdigen. dér daz únreht tâte. álde iz tóleti? Íh ne zuíueloti nieht chád ih. núbe ih témo sólti geuúillôn, dér iz líte. mít énes ingéltedo. Sô dúohti dér chád si dér uuênegoro. dér únreht tâte, dâne dér iz tóleti. Tára zùo chúmet iz chád ih. [Sô chád ih áber.] Fône déro rédo. únde fône ánderên rédôn. áber dés síndes keuuúrzellotên. dáz únchíuskiú tát túrh síh uuênege máchôt. sô skînet oúh táz tu chíst. tia uuêneghéit ze démo háldên. dér daz únreht túot. náls iz lídet.

[Táz íst argumentum ab efficientia. Turpitudò ist efficientia miserorum. álsò dára gágene íst honestas. i. uirtus beatorum. Turpitudò íst keméine námo | állero uiliorum, álsò honestas íst állero uirtutum.]

QUI MISERIOR EST. HUIUS POTIUS ESSE MISERENDUM.

Tára uuídere chád sí túont tie díngrmán nú. Sic scúndent ío díe iudices. téro irbármeda ze hábenne. díen filo ze léide getân íst. Tâne díen túomên dero irbármedo dúrftera uuâre. Tie ze dínge gefúoret sóltôn uuérden. fône íro léidâren. álsò man síeche fúoret ze árzate. náls túrh ház. núbe

---

supplicium inferendum putares, eum qui fecisset, an qui pertulisset iniuriam? Nec ambigo, inquam, quin perpesso satis facerem dolore facientis. Miserior igitur tibi iniuriae illator, quam acceptor esse uideretur. Consequitur, inquam. Hac igitur aliisque de causis ea radice nitentibus, quod turpitudò suapte natura miseros faciat, apparet, illam cuilibet iniuriam non accipientis sed inferentis esse miseriam.

Atqui nunc, ait, contra faciunt oratores; pro his enim, qui graue quid acerbumque perpessi sunt, miserationem iudicum excitare conantur, cum magis admittentibus iustior miseratio debeat, quos non ab iratis, sed a propitiis potius, miserantibusque accusatoribus ad iudicium ue-

dúrh knáda. únde irbármeda. dáz sie ín dár frúmetlín úz er-
sníten dero súndôno gállûn.

[Táz íst argumentum a simili. Uuánda álso
corpus pedárf medicine. sô bedárf óuh anima.]

Ze déro uuís uuúrte ze léibo dero bístellôn ríngen.
álde úbe sie íomanne hélfen uuóltín. dáz tátín sie mér
dára uuídere léidôndo. dánne ferspréchendo. Sélben die
úbelen chóndín sie déro túgede. día sie feruuórfen hábent.
íeht erlúogeên dóh sámó só dúrh nùot. únde sáhín sie síh
eruuásken uuérden dero súndôn. fóne des uuízes hándegi.
uuíder démo guuinne dero gúoti. ne áhtotín sie iz sár fúre
uuíze? Únde ne fórderotín sie níeht tero bístellôn hélfo
únde ántuuúrtín síh fúrenomes tára díen léidáren. íóh tien
ríhtáren. dáz sie síe chéletín. Sô tûondo. neíst nehéin
uuég. tér die uuísen léite ze háze. [álso dû be dísen argu-
mentis uuízen máht.] Uuér sól gúote házên. áne uuíhto
uuírsesto?

[Táz íst | argumentum a contrariis. uuánda 206.
insipientes. et maligni. díe sínt bonis contrarii.]

Táz óuh íoman die úbelen házee. uuáz rédôn
íst táz?

[Táz íst a repugnantibus. uuánda iniquum
odium. dáz íst repugnans rationi.]

Úbe chústelôsi des mùotes síehhéit íst. álso óuh tes
líchamen ferchústeda sín síehhéit íst. únde úns tíe síechen

---

luti aegros ad medicum duci oportebat, ut culpae morbos
supplicio researent; quo pacto defensorum opera uel
tota frigeret, uel si prodesse hominibus mallet, in accusa-
tionis habitum uerteretur. Ipsi quoque improbi, si eis
aliqua rimula uirtutem relictam fas esset adspicere, uitio-
rumque sordes poenarum cruciatibus se deposituros uide-
rent, compensatione adipiscendae probitatis, nec hos crucia-
tus esse dicerent, defensorumque operam repudiarent, ac se
totos accusatoribus iudicibusque permetterent; quo fit, ut apud
sapientes nullus prorsus odio locus relinquatur. Nam bonos
quis nisi stultissimus oderit? malos uero odisse ratione caret.
Nam sicuti corporum languor, ita uitiositas quidem est
quasi morbus animorum. Cum aegros corpore minime

án dien lichamôn házes uuirdige ne dúncchent. núbe irbármedo. sô neíst téro nieht ze áhtenne. núbe íro íst irbármeda ze hábenne. téro múot kûotelosi témfet. állero súhto uuêlichosta.

**CUR EOS QUIS PERIMAT. QUI SPONTE MORI-
TURI SUNT.**

Uuáz lústet íuuih ze skéinenne sô mícheliu zòrn. únde zûo fûoren mít hénde den tód. Lústet íuuih sín. ér chûmet ungeládôt sínes tánches. nóh ér ne tuélet sínero férté. Téro állero tíerlih áhtet. tíe sláhent síh sélben úndúrftes tára zûo mít uuáfene. Túrh táz íro síte síh skéident nóh in éin ne hêllent. scárônt síe síh úmbe dáz. únde féhtent sie úmbe dáz? Tá z neíst pòr réht zála nieht. sólichero sarfi. Uuîle du mánnolichemo gágen sínên uuirden lônôn? Sô tùo sús. Minne die gûoten nâh réhte. únde hábe gnâda dero úbelôn.

**CUR RES QUASI FORTUITIS CASIBUS MISCEANTUR.
ITA UT BONIS MALA. MALIS BONA CONTINGANT.**

Dô chád íh. Uuóla gesího íh. uuélih sálighéit álde uuélih uuêneghéit án íro béidero fréhten stánde. dero gûo-

dignos odio, sed potius miseratione iudicemus, multo magis non insequendi sed miserandi sunt, quorum mentes omni languore atrocior urget improbitas.

Quid tantos iuuat excitare motus
Et propria fatum sollicitare manu?
Si mortem petitis, propinquat ipsa
Sponte sua, uolucres nec remoratur equos,
Quos serpens, leo, tigris, ursus, aper
Dente petunt, iidem se tamen ense petunt.
An distant quia dissidentque mores,
Iniustas acies et fera bella mouent,
Alternisque uolunt perire telis?
Non est iusta satis seuitiae ratio.
Uis aptam meritis uicem referre?
Dilige iure bonos, et miserescere malis.

Heic ego, uideo, inquam, quae sit uel felicitas, uel miseria in ipsis proborum atque improborum meritis con-

tòn ióh tero úbelòn. nóh tánne findo ih óuh án sélbên dien kútsáldôn. dáz kúat únde úbel íst. | Táz skînet uuóla. 207. an déro uuéli dero uuísôn. dáz íro nehéin sô géрно neíst ihselig. únde árm. únde fersihtig. sô géрно er héime íst ríche. únde geêret. únde máhtig. únde in állên geréchen. Sô tribent sie dáz ámbáht íro uuístuomes skînbarôr. únde mít pézerùn geihte. úbe íro sálighéit. únz sie den líut ríhten súlen. hína ióh únder die úzeren gemáret uuírt. Vnde uuío iz sô fáre. sô chárchare. únde êo bùoh. únde állíu áfter êo fúndeníu uuíze. scádelên súln. úmbe díe siu gesézzet sint. zíu dés sólh uuéhsel sí. únde léid tie gúoten drúcche. fúre die úbelen. unde dero gúotôn éra die úbelen irzúcchên. dés uuúnderôn ih míh hártó. Vnde gelírnên ih kérno fóne dír. uuélih réda sô únréhtero mískelungo sí. Íh ne uuúnderotí míh is níeht. úbe ih állíu díng klóubtí tuuárôn *) in únguúissên geskíhten. Kót ríhtare. ér getúot mína erchómeni míchela. Tánne er sô gesít íst. táz er ófto gíbet vuúnna dien gúotên. árbéitsami dien úbelên. únde áber dára gágene árbéitsami dien gúotên lústsámi dien

---

*) Es steht tvuuárôn.

---

stituta. Sed in hac ipsa fortuna populari, non nihil boni maliue inesse perpendo. Neque enim sapientum quisquam exsul, inops, ignominiosusque esse malit potius, quam pollens opibus, honore reuerendus, potentia ualidus, in sua permanens urbe florere. Sic enim clarius testatiusque sapientiae tractatur officium, cum in contingentes populos regentium quodam modo beatitudo transfunditur; cum praesertim carcer, lex, ceteraque legalium tormenta poenarum perniciosius potius ciuibus, propter quos etiam constituta sunt, debeantur. Cur haec igitur uersa uice mutantur, scelerumque supplicia bonos premant, praemia uirtutum mali rapiant, uehementer admiror, quaeque tam iniustae confusionis ratio uideatur, ex te scire desidero? Minus enim mirarer, si misceri omnia fortuitis casibus crederem. Nunc stuporem meum deus rector exaggerat, qui cum saepe bonis iucunda, malis aspera, contraque bonis dura

úbelèn. ih ne finde dés réda. uuáz sòl iz mír dånne dún-
chen sìn geskéiden. fòne dièn uuílo uuánchigèn geskihten?

Nehéin vuúnder chád si. úbe man dáz uuánet sìn ún-
rihtig. únde fervuórren. fòne dés ordine nehéin réda ge-
éiscòt ne íst. Áber dóh tù ne uuízíst. uuáz tiu méinunga
sì. so máhtigero réchenúngo. uuánda áber gûot rihtare íst.
tér dia uuérlt métemêt. sò ne zuüelo. dés. núbe iz állez
uuérde réhto geréisòt.

[Unánda dés íst nôt. ut rectus recte agat.

208. Tiu zuéi sînt keuuétíu. Pedíu héizet táz argu-
mentum a coniugatis.]

MERITO MIRA UIDERI. QUORUM RATIO NESCITUR.

So uuér arcturum ne uuéiz stân hára uuíder den nórd-
kíbel des hímeles. únde zíu signum bootis [an démo
arcturus stát.] lángséimo fólgee demo uuágene. únde trágo
ze sédele gánge. únde áber spûotigo úf kánge. tés vuúnderòt
sìh nôte. uuío iz síh sò gezihe. dâr óbe úns in hímele.

[Uuánda der nórdkíbel íst óbe érdo. álso der
súntkíbel íst únder érdo. bedíu ne gânt tíu zéi-
chen níeht in sédel. díu náhòst ímo suéibònt. álso
arcti tùont. tíe die líute héizent uuágen. Tíu
éteuuaz férròr stânt. álso bootes tùot. tíu gânt ze
éinero

---

tribuat, malis optata concedat; nisi causa deprehendatur,
quid est quod a fortuitis casibus differre uideatur? Nec
mirum, inquit, si quid ordinis ignorata ratione temerarium
confusumque credatur. Sed tu quamuis causam tantae
dispositionis ignores, tamen, quoniam bonus mundum rector
temperat, recte fieri cuncta ne dubites.

Si quis arcturi sidera nescit
Propinqua summo cardine labi,
Cur legat tardus plaustra bootis,
Mergatque seras aequore flamas,
Cum nimis celeres explicet ortus,
Legem stupebit aetheris alti.

Pal-

èinero uuilo in sèdel. sô. dâz siu lûzzela fârt tûèn
 ûnder érdo. uuider diu siu tûont óbe érdo. Têr
 dès ðneht ne uuéiz. têr mág síh is vuúnderôn.
 Duę arcti. dâz sint duę urşę. ęlix únde cynosura.
 Elix héizet tiu mêra. án déro síhet man septem
 stellas claras. die septentrio héizent. Téro fólgêť
 bootes. uuánda er hínder íro gât. únde so
 uuára si bechêret íro posteriora. dâr síhet man
 bootem.]

Mág in óuh uuúnder sîn. ziu fóllêr mâno. dânnē
 eclýpsis lunę in mítta náht uuírt. álles káhes petúneheltêr.
 die mínnēren stérnen skínen láze. die ér fóre dáhta. únz
 er gláto skínen mùosa.

[Tâz íst óffen. dâz ter mâno fóne ímo sêl-
 bemo lieht ne hábet. únde in diu súnna ánaskî-
 nendo liehten getúot. únde er ío in férte íst fóne
 dero súnñûn. álde zûo dero súnñûn. Fóne diu
 geskíhet. tánne er in plenilunio sô gegât. tâz er
 dero súnñûn réhto inchît. ánderhálb tes hímeles.
 únde diu érda únder in zviskên íst. tâz ímo an
 déro stête gebrístet sínes liehtes. únz ér áber fúr-
 der gerúcchet. târ in diu súnna ána skínen mág.
 Têr brêsto héizet eclýpsis lunę.]

Sô erchóment síh tie liute. dès sie álle dânnē sint
 írre. [Ist sie vuúnder uuáz iz méine.] Vnde dânnē frágênt
 sie is ío. únz ten hímel | sêlben. mág íro frágênnēs erdríe-209,
 zen. Áber dâra gágene neíst tês nîomannen vuúnder — 113
 sô der uuínt uuáhet. tâz tiu vuélla án den stád sláhet.

Palleant plenae cornua lunae
 Infecta metis noctis opacae,
 Quaeque fulgenti texerat ore!
 Confusa phebe, detegat astra.
 Commouet gentes publicus error,
 Lassantque crebris pulsibus aera.
 Nemo miratur flamina cori
 Litus frementi tundere fluctu,

Nóh taz is smélzen: fóne dero súnnún hëizi. [Ziu íst taz.]
 Uuánda díse causę sémfte sínt ze bechémmenne. áber díse
 causę sínt únsémfte ze bechémmenne. uuánda sie síh pér-
 gent. Ál dáz sélten geskíhet. Únde dés síh taz smála líut
 erchúmet. sô iz káhes keskíhet. Uuérdent sie dés eríhtet.
 Sô uuírdet sár uuúnderónnes énde.

Íst álso chád ih.

PETITIO. ET QUAM DIFFICILIA SINT AD PRESTAN-
 DUM QUAE PETUNTUR.

Síd áber dín éinún íst ze ságenne. uuáz állero díngo-
 líh méine. únde tóugene réda ze récchenue. ziu dáz sí.
 dés ih frágeta. uuánda is míh sô héuig vuúnder gefáhet.
 píto-ih taz tu nír ságeést. únde míh is eríhtést.

Sí dò, éin lúzzel nír zúoláchende. nù chád sí. uuísest
 tu míh ze állero frágon méístún. téro níomèr ántuuúrtes
 ne gnúoget. Íro íst sólih ze ántuuúrtenne. únde sô getán
 díng íst sí. dáz éinemo zuúuele benómenemo. mánige dára
 fúre chóment. álso herculi geskáh. tó er den vuúrm sláhen
 sólta. dér grece héizet ydra.

[Latine excedra. sô er ímo éin hóubet ába.

Nec niuis duram frigore molem
 Feruenti phebi soluiet aestu.
 Heic enim causas cernere promptum est;
 Illic latentes pectora turbant
 Cuncta, quae rara prouehit aetas,
 Stupetque subitis mobile uulgus.
 Cedat inscitiae nubilus error,
 Cessent profecto mira uideri.

Ita est, inquam.

Sed cum tui muneris sit latentium rerum causas euol-
 uere uelatasque caligine explicare rationes: quaeso uti hinc
 decernas, et quoniam hoc me miraculum maxime perturbat,
 edisseras. Tum illa paullisper arridens: ad rem me, inquit,
 omnium quaesitu maximam uocas, cui uix exhausti quid-
 quam satis sit. Talis namque materia est, ut una dubita-
 tione succisa innumerabiles aliae, uelut hydrae capita, suc-

erslûog. sê eruuôhsen dâra fûre drîu. ûnde dien
âba erslâgenên. mánigiu.]

Nóh íro nehéin méz ne uuirt. sîe ne uuérden be-
duúngen mít chécchemo fiure des sínnes.

[Also hercules téta lernam paludem. dânnân
dísíu fabula errúnnen íst. Uuânda ér iz peuuérfen
ûnde bestôzen ne máhta. íz ne brâche ío úz. pe-
díu gieng er iz âna mít temo fiure. mít témo
irbâr ér iz.]

Dâr íst âna ze frâgênne. dero gótes sléhtûn pro-
uidentie:

[Sî íst sléht. ûnde | éinfâlte. ûnde úngelîh mán-
nesprouidentie. uuânda sî sâment. ûnde éines scúzes
âna síhet. tâz ménnisko échert súmez ânasíhet ûnde
dâz sélba ânasíhet éinzên mâlen. also sî hára nâh in
quinto libro lêret. Fône díu íst ménniskôn proui-
dentia. dâz uuír héizenfú redâhte. ûnde beuuárunga.
Aber gótes prouidentia. dâz íst tíu sâmentháftiga
óbesíht. tíu úngetéilet íst. per tempora et loça. mít
téro sâment pegríffen sínt. presentia. preterita.
et futura. superiora et inferiora. Uuânda âber sîu
prouidentia uuílôn genémmet stât fûre prescien-
tiam. bedíu uuirt si oúh kedíttet fóregeuuizada
âlde fóresiht. nâls nieht proprie. núbe nâh tero
ménniskôn fóresihte. ûnde fóreuuízenne. Sáment
kóte íst iz állez ânasiht. ûnde óbesíht.]

210.

Fône déro hína geréchedo des kótes uuíllen. Fône
gâhên geskíhten. Fône gótes pechénnedo. ûnde benéimedo.
Fône dero sélbuuálo.

[Hîer íst ze uuízenne. dâz uuír dûrh sémfti
ántfristoên liberum arbitrium. sélbuuala. sâmo so
liberam electionem. Áber boetius lêret únsih in

---

crescant, nec ullus fuerit modus, nisi quis eas uiuacissimo
mentis igne coërceat. In hac enim de prouidentiae simplici-
tate, de fati serie, de repentinis casibus, de cognitione ac
praedestinatione diuina, de arbitrii libertate quaeri solet:

tertio libro secundę editionis periermeniarum. dáz uuir liberum arbitrium spréchen súlen mít subauditione uoluntatis. álsó liberum uoluntatis arbitrium. Uuánda únsih kót hábet ketân arbitros. únde iudices uoluntatum nostrarum. uuéder sie sín bonę álde malę. bediu chít liberum uoluntatis arbitrium. sélbuualtig chiesunga des uuillen. Aber úbe uuir chéden. daz liberum arbitrium héize libera uoluntas. sô râmeên uuir dés sélben únde éigen dánne driv uuórt feruángen mít zuéin. Díu zuéi sóltôn uuir díuten uuilleuualtigi. áne dáz iz mít úns tia significationam hábet. tia apud Latinos hábet liberalitas. álsó terentius chít. seruiebas liberaliter. Dáz chédên uuir. Dú dienotôst uuilleuualtigo.]

Uuío suáre dáz sí. dáz íst tír chúnt. Uuánda áber dáz óuh tríffet ze dínero gníste. úbe du iz fernémén múost. táz téro fríste ze lúzzel sí. fóre dísses pûoches úzláze. íh pedío (*sic*) iz tóh ze ságenne. Lúste díh métersánges. dés pft tia uuíla. únz íh tír geuuébe áfter órdeno. díe ze sámíne hábígen redâ.

211. Also du uuéllêst chád íh. }

Sí dô sámó so ze éinemo ánderes síndes ánafáhende. spráh sí sús.

DE PROUIDENTIA ET FATO.

Állero díngo gebúrt. únde állero uuéhseldíngo fárt. únde ál dáz síh ín dehéina uuís uuéget. táz hábet ál fóne

---

quae quanti oneris sint, ipse perpendis. Sed quoniam haec quoque te nosse, quaedam medicinae tuae portio est, quamquam angusto limite temporis septi, tamen aliquid deliberare conabimur. Quod si te musici carminis oblectamenta delectant, hanc oportet paullisper differas uoluptatem, dum nexus sibi ordine contexo rationes. Ut libet, inquam. Tum uelut ab alio orsa principio, ita disseruit.

Omniū generatio rerum cunctusque mutabilium naturarum progressus, et quidquid aliquo mouetur modo,

déro stätigi des kótes uuistüomes. ziu iz sí. vufo iz sí. uuíolih iz sí. Tíu sízzet in íro gûollichí. dúrh síh éinfaltíu. únde ríhtet ánderíu dínq. in mánagfálta uuís. Tíu sélba uuísa hábet zuêne námen, éinêr íst. sô man íro gedénchet in sélbes kótes lûtteren uuistüome. díu uuísa héizet prouidentia. ánderêr íst. sô man án díu dínq síhet. tíu sí tríbet. únde órdenôt. tíu héizet in áltiscûn fatum. [álsó óuh únseres uuérches zuô uuísâ sínt. éiníu. díu iz in demo mùote íst, sáment disponeys. ánderíu. díu iz éinzên mít tien hánden íst efficiens.] Tíu gesíhet tér ligho (*sic*) uué-sen geskéideníu. dér síu béidíu bedénchet. Uuánda prouidentia íst sélbíu díu in góte stánda rédeháfti. díu dínqolih keséstot. Sô íst áber fatum sélbíu díu séstunga. ánaháften-tíu állên uuéhsellichêa dínqen. mít tero prouidentia dínqolih túngét ze sínero órdeno.

Prouidentia begrífet tíu dínq sáment. síu ne sínt nío sô mísselíh. nóh íro neíst nío sólih únénde. Fatum geríhtet síu éinzên in íro fárt. zetéiltíu dára únde dára, ze sólên únde sólên getáten. ze díen zítên. únde ze díen. Ze déro uuís. táz tíu geréccheda. díu déro órdeno dés zítés fólqét in dero gótes mùotes fóresíhte síh keéinlúzlichôn-

causas, ordinem, formas, ex diuinae mentis stabilitate sortitur. Haec in suae simplicitatis arce composita multiplicem rebus gerendis modum statuit, qui modus cum in ipsa diuinae intelligentiae puritate conspicitur, prouidentia nominatur; cum uero ad ea, quae mouet atque disponit, refertur, fatum a ueteribus appellatum est. Quae diuersa esse facile liquebit, si quis utriusque uim mente conspexerit. Nam prouidentia est illa ipsa diuina ratio in summo omnium principe constituta, quae cuncta disponit: fatum uero inhaerens rebus mobilibus dispositio, per quam prouidentia suis quaeque neclit ordinibus.

Prouidentia namque cuncta pariter, quamuis diuersa, quamuis infinita, complectitur; fatum uero singula digerit in motum, locis, formis, ac temporibus distributa; ut haec temporalis ordinis explicatio, in diuinae mentis adunata prospectu, prouidentia sit: eadem uero adunatio digesta

tíu prouidentia héize. únde si áber éinzên málen geráhtív fa-
 212. tum héize. | Tóh tíu zuéi éin ne sín. dóh háftèt taz éin
 án demo ándermo. uuánda fatum chúmet fóne prouidentia.
 Álso der zímbermán, dáz er tûon uuíle. ze êrest in sínemo
 mûote bildôt. únde dára nâh vuúrchet. Vnde dáz ér in
 sámoháftero ántuuúrti sínes mûotes pedáhta. éinzên mále-
 zet. álso íst táz ketân. dáz kótes prouidentia in státero
 éinlúzzeghéite. benéimet ze tûonne. únde ér iz mít fato
 dára nâh mánigfalto. únde órdenlichó frúmet. So uuéder
 fatum gefrúmet uuérde. fóne sélbes kótes septiformi] spiritu
 dero prouidentie dienôntemo. álde anima dienôntero. álde
 béiden. anima ioh corpore. álde súnnûn únde mánen. álde
 éngelen. álde des tieuales liste. álde íro súmelichen die-
 nontên. álde íoh állên dienontên. díu rihti des fati geléitet
 uuérde. sô íst ío dáz kuís. prouidentiam uuésen stílla. únde
 éinstúodela scáffunga dero geskéhen súlndôn dingo. áber
 fatum fértiga chnúpfeda. únde zítlichá órdena. déro. díu
 gótes éinfalti scáffôta ze tûonne.

---

atque explicata temporibus, fatum uocetur. Quae licet
 diuersa sint, alterum tamen pendet ex altero. Ordo nam-
 que fatalis ex prouidentiae simplicitate procedit. Sicut
 enim artifex faciendae rei formam mente percipiens mouet
 operis effectum, et quod simpliciter presentarieque pro-
 spexerat, per temporales ordines ducit: ita deus prouiden-
 tia quidem singulariter stabiliterque facienda disponit;
 fato uero haec ipsa, quae disposuit, multipliciter ac tem-
 poraliter administrat. Siue igitur, famulantibus quibusdam
 prouidentiae diuinis spiritibus, fatum exercetur, seu anima,
 seu tota inseruiente natura, seu caelestibus siderum moti-
 bus, seu angelica uirtute, seu daemonum uaria solertia,
 seu aliquibus horum, seu omnibus fatalis series texitur;
 illud certe manifestum est, immobilem simplicemque ge-
 rendarum formam rerum esse prouidentiam, fatum uero
 eorum, quae diuina simplicitas gerenda esse disposuit,
 mobilem nexum atque ordinem temporalem.

**SPIRITALES CREATURAS PROUIDENTIAE. CORPO-
RALES FATO SUBIACERE.**

Fóne díu íst iz sô gelégen. dáz úndertaníu fato. ún-
dertán sín prouidentie. déro íóh fatum úndertán íst. Vnde
áber súmelichíu prouidentie úndertaníu. fatum úberstígên.
Táz sínt tíu. díu sáment kóte gestáttíu. fóne sínero nâh-
uertigi. dia órdena des lóufenten fati ne lident.

[Tíu sínt úndertán prouidentie. díu in íro
uúis stâle sínt. únde áber díu fato. díu fóne ímo
getríben uuérdent. | Sô íst óuh fatum úndertán 213.
prouidentie. uuánda prouidentia fóre íst. an gótes
uúllen. únde dén uúllen fatum nâhkándo fóllôt.]

Suspensio uocis. Also dero mángôn ríngo díe au
demo ráde úmbe éinen stéft uuérbent. tér únder állén der
íinnerôsto íst. tér nâhóst stéfte íst.

Et hic. Únde er óuh tien ánderên. úzôr (*sic*) úmbe
ín lóufentên. dúrh tíu náhi des stéftes. sélbêr sámo so
stéft íst.

Et hic. Áber der úzerôsto mêren suéib hábende.
sô filo uuítor síh zetúot. sô filo er férrôr íst. fóne déro
gnóti des stúpfes tár in míttemen.

Et hic. Táz síh áber hábet zúo demo míttén. síh
zesámíne dúngét. únzegréítez. únde únzerlázenez.

Depositio. Ze déro sélbún uúis uuírt táz peuuýnden

Quo fit, ut omnia, quae fato subsunt, prouidentiae
quoque subiecta sint, cui ipsum etiam subiacet fatum.
Quaedam uero, quae sub prouidentia locata sunt, fati se-
riem superant. Ea uero sunt, quae primae propinqua di-
uinitati stabiliter fixa fatalis ordinem mobilitatis excedunt.
Nam ut orbium circa eundem cardinem sese uertentium,
qui est intimus, ad simplicitatem medietatis accedit, cete-
rorumque extra locatorum ueluti cardo quidam, circa quem
uersentur, existit; extimus uero maiore ambitu rotatus,
quanto a puncti media indiuiduitate discedit, tanto amplio-
ribus spatiis explicatur: si quid uero illi se medio conne-
ctat et societ, in simplicitatem cogitur diffundique ac dif-
fluere cessat. Simili ratione quod longius a prima mente

mit mērên bëndelen, des fati. dáz férro gerúcchet fóne demo fóre gânden uuíllên, [i. dei prouidentia.] Vnde íst tíngolh sô filo inbúndenôra, des fati, sô uílo iz náhôr gerúcchet zû demo innerôsten ângen.

[Úbe dû frágêst uuélez tie háftâ. únde diu gebénde sîn. únde chnúpfedâ. dáz sînt tie cause állero dingo. die fásto zu ín hábent sélben diu dîng. téro cause sie sînt. Álso iz tánne féret. sô fóne súndôn ira dei geskíbet. únde dánnân íntemperies. únde fóne íntemperie morbi. fóne morbis mors. Téro íogelîh hábet síh zu demo ándermo.]

Úbe iz síh óuh knôto hábet zu déro fésti dero gótes prouidentie, sô íst iz inbúnden uuéhseles. únde sô íst iz âna dîa nôt tes fati.

[Diu uuéhsel lídent. tíu sînt terrena. Uuélên (*sic*) uuéhsel lídent áber çelestia? Fárên óuh çelestes nuntii de loco ad locum. táz sie dóh ínlocaliter túont. uuánda sie ne hábent ante. et retro, dextram et sinistram. supra et infra. sô corporalia hábent. síe sînt ínuert ío dóh únueruuéhselôt, tero gótes presentie. áber die sô ínuertîg kóte sînt. táz sie íro stát ne uuéhselônt. nóh póteskáft ne trîbent. álso die scrífte | ságent fóne cherubim, únde seraphim. uuélên (*sic*) uuéhsel múgen uuír chéden. dáz tie lídên?]

214.

Fatum hábet tía comparationem ad prouidentiam, dîa ratiocinatio hábet ad intellectum.

[Sô uuír éin fóne ánderên errátên. álso aristotiles lérta, dáz íst ratiocinatio. Humana sapientia hábet tíe modos fúnden. Die uuérdent tánne euacuati. sô ménniskôn múgen hímelisko índân

---

discedit, maioribus fati nexibus implicatur, ac tanto aliquid fato liberum est, quanto illum rerum cardinem uicinius petit. Quod si supernae mentis haeserit firmitati, motu carens, fati quoque supergreditur necessitatem. Igitur uti est ad intellectum ratiocinatio,

uuerdent. unde fro sin ufkezucchet uuirt. tíu ze bechénnenne, díu nehéin ratio philosophica ne bechénnet. An díen ist intellectus. Also uuír uuízen. dáz kót úber ál íst. unde ér sô íst in dero uuerlte. dáz er sía begrífet. náls sí in. Ér íst sô dar ínne. dáz er dar ínne úmbetân íst. Ze uuélero uuís táz sí. dés ne uuéiz humana ratio nieht, diuina intellegentia lêret iz. Tíu questio bechúmet úns noh in quinto libro.]

Fatum íst óuh ze prouidentia. álso dáz tir uuírdet, ze démo dáz tir íst.

[Táz tir uuírdet. táz zegât óuh. unde uuéh-selôt síb. tía uuíla iz uuérêt. Alde úbe iz zegân ne sól. sô íst iz uuíhselíg. únz iz kót únuuíhselíg ketúot, álso er téta bonos angelos in ruina malorum. Aber gót tér dír íst. tér íst únzegánglíh. unde únuuíhselíg.]

Íst óuh fatum gágen prouidentia. álso zíte gágen éuuíghéite. [Zíte lóufent per tria tempora. presens. preteritum. et futurum. éuuíghéit stât ío ze stéte in presenti.] Unde álso der ríng gágen démo stúpfe. dér in míttemen stât.

[Ter ríng hábet sínen gáng úmbe. unde sína máza. unde sína uuíti. der stúpf ne hábet mícheli nehéina. pediu íst er áne máza. unde áne partes. Indiuidua rés (*sic*) íst er.]

QUANTUM POSSIT FATUM.

Tíu ríhti dés sélben fati, díu fúoret úmbe den hímel. mít tien stérnôn.

[Fatum híezen díe álten líute. sô seruius chít. uocem iouis. sámó so dáz mánnolichemo sóltí ge-

ad id quod est, id quod gignitur, ad aeternitatem tempus, ad puncti medium circulus: ita est fati series mobilis ad prouidentiae stabilem simplicitatem.

Ea series caelum ac sidera mouet, elementa in se in-

urlag

skéhen. dáz er imo sprécheno erlégeti. Tánán diutent knûoge. fatum úrlag. Aber sô gótes uuillo ergân sôl. an ételichên geskihten. únde an sinero úzuuertigûn séstungo. diu innera geskéinet sôl uuérden. diu úzuuertiga séstunga. sô ouh târ fóre geságet íst. héizet fatum. álso diu innera héizet prouidentia. diu geréccheda. diu dâr ána íst. únde diu órdena. fóne ánagénne únz in úz. tíu héizet series a serendo. nâh tes áchermánnes sáhenne. dér hina áfter déro léngi dero fúrebe sáhet. únz er dúrhkât.] |

215. Si gemétemêt únde geéinmûotet tiu elementa. únder in dóh siu in sélbên contraria sîn.] únde gíbet in hért-uuîhselig pílde.

[Uuánda fóne hórouue uuórtene ménnisken. áber ze hórouue uuérdent. únde áber ze ménniskôn. áber fóne uuázere uuórtene fógela. ze uuázere ne uuérdent. núbe ze hórouue.]

Tíu sélba rihti des fati. [dáz chít tero úzerân gótes séstungo.] tíu geniúuôt únde ersézzet álliu múrfariu dîng. tíu míttunt uuérdent. únde míttunt zegânt. mít kelichên uuúocheren. íro sâmen. íoh íro fáseles. Tísíu dúinget ouh tero ménniskôn tâte. únde íro uuîlsálda. mít féstemo bände dero úrhabo.

[Nieht ne geskihet árdingun. éteuuánnân geskihet iz ío. álso tód túot fóne súhte. áldc fóne vuúndûn. Tánán iz keskihet. táz íst sîn úrháb. táz íst sîn sâmo. dáz íst sîn máchungá. dáz íst sîn errécheda. tíu iz fásto zu íro bíndet.]

Tíu rihti sôl nôte únuuéndig sîn. uuánda si énnân

---

uicem temperat et alterna commutatione transformat. Eadem nascentia occidentiaque omnia per similes fetuum seminumque renouat progressus. Haec actus etiam fortunasque hominum indissolubili causarum connexionem constringit; quae cum ab immobilis prouidentiae profiscantur exordiis

chúmet fóne dero státùn prouidentia. Sô réisôt iz állez kót pézest. úbe sínes múotes éinfalti. únuuéndiga órdena gíbet téro sâmôn. die dîngolih récbent. Tísêr úzero órdo. fóne demo inneren chómenêr. mûoze duíngen mít sínero únuuéndigi. díu uuéndigen dîng. tíu ánderes (*sic*) uuís únríhtigo uuéibotín. Tánân íst táz. so uuío íu dísen ordinem ne bechénnentên. állíu dîng túncên feruuórreníu. únde írresámíu. níeht túrh táz mín sîn uuísa ze gûote rá-mendíu. állíu dîng keréchenoe. Úmbe úbel ne túot níoman níeht. nóh sâr sélben die úbelen | díe ze gûote rá-mende.²¹⁶ der írredo uuéndet. sô ih knûoge geságet hábo. uuío sólti dánne fóne góte chómenêr órdo. síh ánderes rértén âne nâh ímo?

EX OCCULTIS PROUIDENTIAE DISPENSARI. QUAE BONIS ET MALIS CONUENIANT. ET HOC HOMINES MIRARI.

Sô chíst tu. uuélih únúnderskéit mág únréhtera sîn. tánne gelícho. gûotên. íoh úbelên. líeb únde léid pegágene. Sínt tie líute dánne sô gánzes sínnes. táz tie. díe sie gûote áhtôt. álde úbele. nôte sô sîn. sô síe sie áhtôt.

---

ipsas quoque immutabiles necesse est esse. Ita enim res optime reguntur, si manens in diuina mente simplicitas indeclinabilem causarum ordinem promat: hic uero ordo res mutabiles et alioqui temere fluituras propria inconmutabilitate coërceat. Quo fit, ut tametsi uobis hunc ordinem minime considerare ualentibus confusa omnia perturbataque uideantur, nihilo minus tamen suus modus ad bonum dirigens cuncta disponat. Nihil est enim quod mali causa nec ab ipsis quidem improbis fiat: quos, ut uberrime demonstratum est, bonum quaerentes prauus error auertit, ne dum ordo de summi boni cardine profisciscens a suo quemquam deflectat exordio.

Quae uero, inquires, potest ulla iniquior esse confusio, quam ut bonis tum aduersa, tum prospera, malis etiam tum optata, tum odiosa contingant? Num igitur ea mentis integritate homines degunt, ut quos probos improbosue censuerint, eos quoque, uti existimant, esse necesse sit?

Triavo dár ána missehéllent fo die liute. únde die éinén dúnychent kúotes uuérde. tie dúnychent ánderén úbeles uuérde. Nú chédèn dóh sò, dáz éteuuér chùune gechiesen. uuélèr gùot. álde úbel sí. Mág er óuh tia inperùn uuíolichi des mùotes uuízen. sò die árzata án dien lichamôn chédent. táz sie uuízín? Sámó míchel vuúnder mág témo dúnychen. dér iz ne uuéiz. ziu gesúndén lichamôn. súmèn súoze. súmèn éiuer geuálle. Ziu óuh sieche súmeliche genéret uuérden. mít súrèn sáchôn. súmeliche mít málzèn. Áber dén arzát. tèt dáz méz únde dia métemunga bechénnent. siechhéite. ióh kesúndedo. dén ne gefábet tés nehéin vuún. der. Uuáz mág ánderes sín des mùotes kesúndeda. áne gùoti? Únde uuáz sín siechi. áne áchuste? Uuér íst óuh. tèt gùot inne hálte. únde úbel úztribe. áne gót tero | 217. ménniskôn mùoto rihtare. ióh árzenare? Sò er ába deno chápfe. sínoro prouidentie. hára níder uuártendo chíuset. uuáz íogelichemo gelímfe. dánne gíbet er ímo. dáz er ímo bechénnent límfen. Sò geskíhet táne. dáz súnderglicha vuúnder. dés in rihti fárenten úrlages. táz kót uuízendo túot. tés síh únuuízende erchómèn.

Atqui in hoc hominum iudicia depugnant, et quos alii praemio, alii supplicio dignos arbitrantur. Sed concedamus, ut aliquis possit bonos malosque discernere. Num igitur poterit intueri illam intimam temperiem, ueluti in corporibus dici solet, animorum? Non enim dissimili est miraculum nescienti, cur sanis corporibus, his quidem dulcia, illis uero amara conueniant, cur aegri etiam quidam lenibus, quidam uero acribus adiuuantur. At hoc medicus, qui sanitatis ipsius atque aegritudinis modum temperamentumque dignoscit, minime miratur. Quid uero animorum aliud salus uideatur esse, quam probitas? quid aegritudo, quam uitia? Quis autem alius uel seruator bonorum, uel malorum depulsor, quam rector ac medicator mentium deus? Qui, cum ex alta prouidentiae specula respicit, quid unicuique conueniat, agnoscit, et quod conuenire nouit, accommodat. Hinc iam fit illud fatalis ordinis insigne miraculum, cum a sciente geritur, quod stupeant ignorantes.

HOMINES ET PROUIDENTIAM. NON EADEM SENTIRE.

Táz ih tír dóh nû éteuaz crúnde des kótelichen dín-
ges. sô filo mánnes sín mág. dén du réhtesten áhtôst. únde
állero ébenesten. tér gedúnchet ánderes tero ál uuizentún
prouidentie. Únde dáz íst. táz iú mîn hólido lucanus spráh.
tien góten daz negotium lichèn. démo der sígo chómen
uuás. áber dáz catoni. démo sín gebrósten uuás.

[Úbe in causa cesaris ne licheti. nóh sie ímo
des síges ne húlfín. úbe oúh catoni íoh sígelô-
semo causa pompeii uuóla ne licheti. sò ne dúohti
ímo nieht pézera. dáz er síh sélben erslúoge.
dánne er síh cesari ergábe.]

Fóne diu uuízíst. sò uuáz tu hîer in uuérhte gesí-
hest. uuider dínero gedíngi. geskéhen. táz íst állez réhtíu
réisunga dien dínge. únde áber únrehlíu feruuórreni. di-
nemo uuáne.

[Tár hábet si ímo geántuuúrtet sínero frágo.
so uuío si ímo éinzên nóh táz sélba geóugen
uuélle.]

DISPENSATIONIS UARIETAS ERGA BONOS.

Nû sí óuh ételichér sò réht sítigér. dáz in gelícho
áhtoên. gót únde mán. Sò íst er, mág keskéhen, uuéihmúo-
tig. Úbe démo léides íeht pegágenet. dännán gestát er ôde-

Nam ut pauca, quae ratio ualet humana, de diuina
profunditate perstringam, de hoc, quem tu iustissimum et
aequi seruantissimum putas, omnia scienti prouidentiae
diuersum uidetur. Et uictricem quidem causam diis, uictam
uero catoni placuisse familiaris noster lucanus admonuit.
Hic igitur quidquid citra spem uideas geri, rebus quidem
rectus ordo est; opinioni uero tuae peruersa confusio.

Sed sit aliquis ita bene moratus, ut de eo diuinum
iudicium pariter humanumque consentiat; sed est animi
uiribus infirmus: cui si quid eueniat aduersi, desinet colere

uano síh klóuben dero réhtkérní. mít téro ímo nehéinero
 218. sâlighéite ne spúota. | Témo libet kótes métemunga. nóh
 tén ne stózet sí in árbéite. uuánda iz ímo ne límfet. únde
 iz in árgerôt. Sô íst ételichêr állero túgede fóllêr. héiligêr.
 íoh kótelichêr. dén áhtôt kót únuúirdigen állero múhi. sô
 férro. dáz er in nóh síeh ne láze uuérden. Uuánda sô
 mín uuísero éinêr chád héiligés mánnés líchamen. hábent
 túgede sô geféstenôt. táz ímo níeht tárôn ne mág.

[Uuúsero chít si. Uuér mág uuúsera sín.
 dánne sélbíu sapientia? Áber dóh sô chédendo.
 lêret si únsih humilitatem.]

Keskíhet oúh ófto. dáz kúotên geuuált ze hánden
 chóme. dár úmbe. dáz ernuáhsen úbeli. mít in bedébet
 uuérde. Súmélíchên lázet kót péidíu begágenen. árbéitsamíu.
 íoh kemáhsamíu dín. náh íro múotes vuíolichi. Súmelfchi
 zuénget er hína be déro uuílo. níe sie fóne lángero ge-
 máhlibi ne geméitesoên. Súmélíche uuíle er mít árbéiten
 gebéizet uuérden. táz sie túgedígíu múot geuuínnên. síh
 hértendo. únde uuónendo gedúlte. Súmélíche erchóment
 síh tés. úndúrftes. táz sie uuóla erstréngen máhtin. ándere

---

forsitan innocentiam, per quam non potuit retinere fortu-
 nam. Parcit itaque sapiens dispensatio ei, quem deterio-
 rem facere possit aduersitas, ne cui non conuenit laborare
 patiatur. Est alius cunctis uirtutibus absolutus sanctusque
 ac deo proximus; hunc contingi quibuslibet aduersis nefas
 prouidentia iudicat, adeo ut ne corpores quidem morbis
 agitari sinat. Nam ut quidam me quoque excellentior ait,
 uiri autem sacri corpus uirtutes edificauerunt. *) Fit autem
 saepe, uti bonis summa rerum gerenda deferatur, ut exu-
 berans retundatur improbitas. Aliis mista quaedam pro
 animorum qualitate distribuit; quosdam remordet, ne longa
 felicitate luxurient; alios duris agitari sinit, ut uirtutes
 animi patientiae usu atque exercitatione confirmet. Alii
 plus aequo metuunt, quod ferre possunt; alii plus aequo

---

*) Die griechischen Worte, die durch diesen Satz übersetzt werden,
 sind in der Handschrift folgendermaßen entstellt: andros de ieras dau-
 masa aliteres icodomeson.

fertrüent sih ze férro. die béide bringet er in ángest, táz sie sih sélben bechénnên. Súmeliche hábent kuúnnen ge-
 uuáhtlichen námen ín dero uuérhte. mít kúollichemo tóde.
 [sò iudas machabeus.] Súmeliche úmbe réht kechélite.
 únde dés únerstrítene. táten ánderên dés píldé. dáz uuáriu
 túged mít vuétuôn úberuuýnden ne uuirt. Uuío réhto. únde
 uuío órdenlichó díu álliu geskéhên. táz íst íóh kuís. fóne
 déro sélbún sálighéite. díen díu geskéhen sínt.

QUAM UARIE ET MALI DISPONANTUR. |

Táz úbelên óuh léid únde lieb keskéhent. táz chúmet 219.
 fóne démo sélben úsprínge diuinę prouidentię. Nioman
 ne uuúnderôt sih. táz ín léid keskihét. uuánda sie ín állên
 dúnchent úbeles uuírdige. Téro hárnscara tút zuô frúmá.
 sí cruuéndet ánderro scúlde. dísen díen sí. ánagetân uuirt.
 nímet si sie ába. Áber dáz ín lieb kebúret. táz lêret knôto
 die gúoten. fúre uuáz sie día sálda hálden súlen. die íóh
 tien úbelên zúoslingent. Tár íh óuh táz uuáno gót méinen.
 dáz súmeliches natura sô dráte únde sô úngéhímet íst.
 táz er síh fertáte úmbe ármote. Tén stílet tiu prouidentia

---

despiciunt, quod ferre non possunt; hos in experimentum
 sui tristibus ducit. Non nulli uenerandum saeculi nomen
 gloriosae pretio mortis emerunt. Quidam suppliciiis inex-
 pugnabiles exemplum ceteris praetulerunt, inuictam malis
 esse uirtutem: quae quam recte atque disposite, et ex eo-
 rum bono, quibus accidere uidentur, fiant, nulla dubita-
 tio est.

Nam illud quoque, quod improbis nunc tristia nunc
 optata proueniunt, ex eisdem ducitur causis. Ac de tristi-
 bus quidem nemo miratur, quod eos male meritos omnes
 existimant; quorum quidem supplicia, tum ceteros ab sce-
 leribus deterrent, tum ipsos, quibus inuehantur, emendant;
 laeta uero magnum bonis argumentum loquuntur, quid de
 huiusmodi felicitate debeant iudicare, quam famulari saepe
 improbis cernant. In qua te illud etiam dispensari credo,
 quod est forsitan alicuius tam praeceptis atque impor-
 tuna natura, ut cum in scelera potius exacerbare possit
 rei familiaris inopia; huius morbo prouidentia collatae

sínero úbeli. mít téro mieto des scázzes. Súmelicèr be-
 chénnèt uuío er getán hábet. únde sô ér dára zûo mízet
 sína sálda. sô íst er in fórtôn. úbe ér sólicha vuúnna
 ferlíese. dáz ímo iz tánne uuégen gestánde. Sô uuéhselôt
 er sínen líb. únde únsáldôn fúrhtendo. gelóubet er síh tero
 úbeli. Úmbe súmeliche ergíeng iz sô. dáz sie íro mít ún-
 rehte geuuúnna sálighéit. scráhta in uuirdiga ferlórnísseda.
 Súmelicèhèn uuárd kelázen geuúált. tie líute ze chélinne-
 kúotèn ze hértedo. úbelèn ze íngéltedo. Tíh ne dárf ne-
 héin vuúnder sín. dáz éin úbelêr den ánderèn chélet.
 uuánda álso nehéin geméinmúotigi ne íst tero gúotôn. únde
 dero úbelôn. álso ne íst óuh níeht állíu gehélli únder sél-
 220. bèn dien úbelèn. Uuío ánderes. síd íro íogelíh íóh mít |
 ímo sélbemo strítet. tien áchusten íro uuízenthéit zedán-
 sontèn. Únde sie dícho dáz túên. dáz íro uuízenthéite ze
 túonne ne íst. tóh sie iz túên.

[Sô íro uuízenthéit sie léidôt. sô strítent sie
 mít ín sélbèn.]

Tánnán úz práhta dícho díu gótes prouiden-
 tia. dáz éinchnúolicha zéichen. dáz úbele úzer úbe-
 lèn gúote máchônt. [Táz íst táz vuúnder. dáz íh ságo.]
 Sô únrehte geséhent. táz sie erlíden ne múgen ándere
 únrehte.

---

pecuniae remedio medetur. Hic foedatam probis conscien-
 tiam spectans et secum fortunam suam comparans forsitan
 pertimescit, ne rei, cuius iucundus usus est, sit tristis
 amissio. Mutabit igitur mores, ac dum fortunam metuit
 amittere, nequitiam derelinquit. Alios in cladem meritam
 praecipitavit indigne aucta felicitas. Quibusdam permissum
 puniendi ius, ut exercitii bonis et malis esset causa sup-
 plicii. Nam ut probis atque improbis nullum foedus est,
 ita ipsi inter se improbi nequeunt conuenire. Quid ni?
 cum a semelipsis discerpentibus conscientiam uitiis quique
 dissentiant faciantque saepe, quae cum gesserint, non
 fuisse gerenda decernant? Ex quo saepe summa illa pro-
 uidentia protulit insigne miraculum, ut malos mali bonos
 facerent. Nam dum iniqua sibi a pessimis quidam perpeti
 uiden-

únrehte. dëro ház kefáhendé. bechêrent sie síh ze gûoti
énên ilendo úngelíh sín. die sie házênt.

NIHIL USQUAM MALI ESSE.

Éines kótes chráft íst sólih. táz ímo íóh úbel gûot
íst. uuánda ér iz kelímflichó brûochendo (*sic*). in gûot
peuuéndet. Tíu órdo dero gótes prouidentiae úmbehábet
állíu díng. úbe dehéinez uuénche ába dero guíssún rihti.
sínero órdeno. dáz iz sár in ándera órdena bechêret uuérde.
nío únrihti in gótes ríche. ícht ferhénget ne uuérde.

[So uuélez sínen réhten vuég keháben ne
uuíle. dáz uuírt ío dôh práht ze uuége. Tén níd
tero undecim fratrum íoseph. an démo sie síh
réhtes uuéges kelóubet hábetôn. dén bráhta gót
ze uuége. tò er ín mít téro occasione dés sélben
nídes úber sie erhúob. únde sie fóre démo ge-
démûota. dén sie síh uuândôn ferdrúchet
háben.]

Tér máhtigo gót téta ío in uuérhte. ál dáz er
uuólta. Nóh ménniskôn neíst níeht kelázen ze uuízenne
álde ze gerédonne álle gótes rustunga. Échert uuóla sí
dáz fernómen. dáz kót állero natûron skepfor (*sic*).

uidentur, noxiorum odio flagrantés ad uirtutis frugem re-
diere, dum se eis dissimiles student esse, quos oderant.

Sola est enim diuina uis, cui mala quoque bona sint,
cum eis competenter utendo alicuius boni elicit effectum.
Ordo enim quidam cuncta complectitur, ut quod ab assignata
ordinis ratione discesserit, hoc idem licet in alium, tamen
in ordinem relabatur, ne quid in regno prouidentiae liceat
temeritati, [fortissimus in mundo deus omnia peregit. *) neque
enim fas est homini cunctas diuini operis machinas uel in-
genio comprehendere uel explicare sermone. Hoc tantum
prospexisse sufficiat, quod naturarum omnium proditor deus

*) Der griechische Vers, zu dem diese Worte gehören, ist in der
Handschrift folgendermaßen entstellt: argalthon demetauta theonos panta
gopiin.

221. állíu díng sestôt. fo ze gûote siu chêrende. | Únde ze sínero gelichi duuingendo. díu er geskûof. ferstôzet er úzer síuemo ríche. állero úbelolíh. mít téro nóhástûn ríhti des úrlages. uuánda er uuíle. dáz fóne gûote chómeníu gûot sín. Tán-nàn íst táz. úbe du ze gótes réchenungo uuárlêst. táz tu nîonêr ne áhtôst nehéines árges íeht sín. dés tie líute uuánent tia uuérlt uuésen fólle. Nû gesího íh tób. táz fóne suári dero árbeitsamûn questionis. únde fóne múhi des lánges ántuuúrtes. tih áber sôuzes sánges lángêt. Nû ge-tríng (*sic*). dáz íh tir gébe. dáz tú mít téro lábo fúrder gerúcchêst.

EX DEI PROUIDENTIA OMNIA NE DISSOLUANTUR.
AMORE CONSTRINGI.

Úbe du gnôto bechénen uuéllêst. uuíó féste díu gótes éa sí. sô uuárte in hímel. dâr háltent tie stérnen ío nóh fásto día gehélli. día sie áfter íro gesézzedo ío hílten (*sic*). Also iz tár ána skínet. táz tíu héiza súnna ne írret ten chálten mánen sínero féte. Nóh elyx tíu drátero.

---

idem ad bonum dirigens cuncta disponat; dumque ea, quae protulit, in sui similitudinem retinere festinat, malum omnè de republicae suae terminis per fatalis seriem necessitatis eliminat. Quo fit, ut quae in terris abundare creduntur, si disponentem prouidentiam spectes, nihil usquam mali esse perpendas. Sed video iam dudum te et pondere quaestionis oneratum et rationis prolixitate fatigatum aliquam carminis exspectare dulcedinem. Accipe igitur haustum, quo refectus firmior in ulteriora contendas.

Si uis celsi iura tonantis
Pura sollers cernere mente,
Adspice summi culmina caeli.
Illic iusto foedere rerum
Ucterem seruant sidera pacem.
Non sol rutilo concitus igne
Gelidum phoebes impedit axem.
Nec quae summo uertice mundi

férte umbeuúrbet pí demò himel gíbele. állíu zèichen séhende in sédel gân. nřomer síh ne gérôt kebdòn in demo mére uuázere. Ter ábentstérno chündet ío dia náht. únde dára gágene geántuuúrtet úns sámo mánigèn málen. der úhto stérno den dág. Sô geniúuôt mínna hértòn die únerdrózenen uérte. únde strílig úngezúmft síhet (*sic*) fóne hímele. Tísíu gehélli geeínot tíu uuíderuuartígen elementa mít kelíchèn uuíson. | Sô gelíchèn. dáz trúcchenez názemo. 222. únde chált héizemo gehélle. únde daz liehta fiur béite ze óberòst. tíu suára érda sínche ze nideròst. Hínnàn chúnnet tero blúomòn stáng, in dáz zít iáres. sô léngo íst. Hínnàn rífèt taz chórñ in súmerzít. Chúnnet hérbest keládenér mít óbaze. uvinter názêr fóne régene. Tísíu métémunga chítchet únde zúgedôt. so uuáz íonêr lébendes in uuéríte íst. Únde áber uuándóntíu kíbet sí. nímet sí. állíu uuórteníu in den dód sóufen-

---

Flectit rapidos ursa meatus,
 Numquam occiduo lota profundo,
 Cetera cernens sidera mergi,
 Cupit oceano tingere flammis.
 Semper uicibus temporis aequis
 Uesper seras nuntiat umbras,
 Reuehitque diem lucifer alnum.
 Sic aeternos reficit cursus
 Alternus amor: sic astringeris
 Bellum discors exulat oris.
 Haec concordia temperat aequis
 Elementa modis, ut pugnancia
 Uicibus cedant humida siccis,
 Iungantque fidem frigora flammis,
 Pendulus ignis surgat in altum,
 Terraeque graues pondere sidant.
 Hisdem causis uere tepenti
 Spirat florifer annus odores,
 Aestas cererem feruida siccit,
 Remeat pomis grauis autumnus,
 Hiemen defluus irrigat imber.
 Haec temperies alit ac profert
 Quidquid uitam spirat in orbe:
 Eadem rapiens condit et aufert,
 Obitu mergens orta supremo.

tiv. Ínín díu sízzet óbenán der sképfo. únde rihtendo. chêret er dero uuérhte zûol. hërro únde chúníng. ánagénne únde úrspring. sélbíu díu éa. únde uuíse étéilare. des réhtes. Únde díu ér eruúéget ze uérte. díu státet er. ze ímo zihendo (*sic*) den zûol. únde uuéndet íro fárt. uuánda ér duvínget síu uuídere zû zeímo. Úbe er dáz ne tâte. únde er hína rihtíge férté. áber úmbebóugendo ne uuánti. sô zeflúgín únde vuúrtín áskerríu íro úrspríngé. díu nú fésténôt kuísser ordo. Tíz íst tíu mínna fóné déro íh ságo. díu ín állén geméine íst.

[Cót sélbo ér íst táz síe mínnônt. uuánda er summum bonum íst. únde síu fóné ímo chómen sínt. Únde bedíu lústet síu gebúnden uuéerden ze démo énde des kûotes. táz ér íst.]

Uuánda síu ánderes uuérên ne máhtín. síu ne súnnín uuídere. dára beuuántero mínno. ze démo góte. dér síu uuérden híez. tér íro állero causa íst.

BONAM ESSE OMNEM FORTUNAM.

Ne uernímet tú nú. uuáz nôte dísen állén fólgee?

Sedet interea conditor altus,
 Rerumque regens flectit habenas,
 Rex et dominus, fons et origo,
 Lex et sapiens arbiter aequi,
 Et quae motu concitat ire,
 Sistit retrahens, ac uaga firmat.
 Nam nisi rectos reuocans itus,
 Flexos iterum cogat in orbes,
 Quae nunc stabilis continet ordo;
 Dissepta suo fonte fatiscant.
 Hic est cunctis communis amor,
 Repetuntque boni sine teneri.
 Quia non aliter durare queant,
 Nisi conuerso rursus amore
 Refluant causae, quae dedit esse.

Iamne igitur uides, quid haec omnia, quae diximus, con-

Uuáz chád ih? |

Kûot uuésen béide. sâldâ ióh únsaldâ.

223.

Uoio mág táz sîn chád ih?

Táz ferním chád sí. Tánne állero sâldolíh vuúnnesamíu. ióh árbéitsamív. úmbe dáz kelâzen uuerde. táz sí gûotên lônœ. álde sie béize. únde úbele ingélte. álde bézerœ. tánne íst nôte gûot. tíu réht álde núzze íst.

[Táz íst argumentum ab effecto. án demo effecto skînet. uuiolíh tíu efficientia íst.]

Tráto uuáriu íst tíu réda. chád ih. Únde úbe ih péidíu ánasího prouidentiam ióh fatum. fóne díen du ná míttunt sâgetôst. sô hábet sí míchele chréfte.

[Uuáz trîbet ánderes dei prouidentia. álde dispositio fati. mít állên fortunis. âne díu fieríu. lônôn álde ingélten. péizen álde bézerôn? Uuáz mág ónh réhteren sîn. únde dár míte bézeren?]

Nú stôzen sia dóh úbe dír iz túnche. zu díen ún-glóublichên. dí du fóre sâgetôst. [álsœ díu íst. dáz puniti mali sâligoren sîn dánne ínpuniti.]

Uuio dánne chád sí. Zíu sól ih sie zu díen stôzen?

Uuánda iz tero líuto gechôse íst chád ih. ióh ticcho. súmelichên fólgên úbele sâlda.

Uuile du chád sí. dáz ih míh náhe zu dero líuto ge-

sequatur? Quid nam? inquam. Omnem, inquit, bonam prorsus esse fortunam. Et qui, inquam, fieri potest? Attende, inquit, cum omnis fortuna, uel iucunda uel aspera, tum remunerandi exercendique bonos, tum puniendi corrigendique improbos, causa deferatur, patet quod omnis bona est, quam uel iustam constat esse uel utilem. Nimis quidem, inquam, uera ratio: et si quam paullo ante docuisti prouidentiam fatumue considerem, firmis uiribus est nixa sententia. Sed eam, si placet, inter eas, quas inopinabiles paullo ante posuisti, numeremus. Quid? inquit. Quia id hominum sermo communis usurpat, et quidem crebro, quorundam malam esse fortunam. Uisne igitur, inquit, paullisper uulgi sermonibus accedamus,

chôse. nîo ih mîh ze hárto ne skéide fóne démo émeze chôse dero ménniskôn, [Uuîle du dáz ih klóublichôr chôsoe?]

Álso du uuéllêst chád ih.

Suntum. Ne uuânest tu gûot sîn chád si, dáz núzze íst.

Dáz íst iz chád ih.

Suntum. Tiv fortuna, díu den mán beizet álde bézerôt chád si, neíst tíu núzzera?*)

Dés iibo ih chád ih.

Illatio. Sô íst si gûot chád si.

Uuîo ánderes chád ih?

[An dísemo syllogismo hábet si síh kenáhet zu dero líuto gechôse. uuánda dóh er día sélbún réda trîbe. sô ouh taz argumentum. dâr fóre. síniu uuórt sínt tóh tien kúten glóublichôren dánne éniv.]

224. Áber sús ketân fortuna chád si, díu den mán béizet álde bézerôt, tíu íst éinuúeder. sô déro díe túgedig sínt, únde mít árbéiten ríngent, álde sie nú fóne áchusten ze túgede fáhent.

Tés ne mág ih nîo gelóugenen chád ih.

PROBIS OMNEM FORTUNAM ESSE BONAM. ET IMPROBIS OMNEM ESSE MALAM.

Uuáz áber díu vuúnnesama chád si, díu ze lône díen gûotên geskíhet? Chít ouh tía der líut sîn úbela.

Néin chád ih, núbe gûota. sô si íst.

---

*) Ist wohl Schreibfehler der Handschrift statt núzze na.

---

ne nimium uelut ab humanitatis usu recessisse uideamur? Ut placet, inquam. Nonne igitur bonum censes esse, quod prodest? Ita est, inquam. Quae uero aut exercet, aut corrigit, prodest? Fateor, inquam. — Bona igitur? — Quid ni? — Sed haec eorum est, qui uel in uirtute positi contra aspera bellum gerunt, uel a uitiiis declinantes uirtutis iter arripiunt. Negare, inquam, nequeo.

Quid uero iucunda. quae in praemium tribuitur bonis, num uulgus malam esse decernit? Nequaquam: uerum uti est,

Uuio áber chád si dia ánderún. Ih méino. díu dir sárf íst. únde die úbelen áfter réhte chéstigôt. áhtôt tia der liut kúota?

Ér áhtôt sia chád ih. álles tés man uuizen mág tia uuírsestún.

Sih nu. dáz uuír dero liuto uuânes fólghendo. ze únglúblíh tíng ne féstenoên.

[Táz íst per contrarium gespróchen. Sámo si châde. síh úbe ih úmbe dero liuto nuân lâze. ih ne ságee. dáz ín únglúblíh íst.]

Uuáz íst táz únglúblícha díng chád ih.

Íst créhto nôt chád si. fône di:n óberên geihten. állero sâldolíh tien gúot sín. díe ín túgede sízzent. álde dâr ána gerúcchet*) sínt. álde; íro. dóh pedígen hábent. áber ze íro úbeli síh fásto hábentên. állero sâldolíh ében úbel sín.

Táz íst uuâr chád ih. tóh is níoman fóre únglúblíchi ne getúrre íéhen.

QUA MENTE TOLERANDA SIT OMNIS FORTUNA.

Fône díu chád si. ne sól dâne uuísemo mán dáz níeht uuégen. so uuénne er féhten sól. mít tero uuílsáldo. álso

---

*) Ea steht gerúcchent.

ita quoque esse optimam censet. Quid reliqua, quae cum sit aspera, et iusto supplicio malos coërceat, num bonam populus putat? Immo omnium, inquam, quae excogitari possunt. iudicat esse miserrimam. Uide igitur ne opinionem populi sequentes quiddam ualde inopinabile confecerimus? Quid? inquam. Ex his enim, ait, quae concessa sunt, euenit eorum quidem, qui sunt uel in possessione, uel in propectu, uel in adeptione uirtutis, omnem, quaecumque sit, bonam, in improbitate uero manentibus pessimam esse fortunam. Hoc, inquam, uerum est, tametsi nemo audeat confiteri.

Quare, inquit, ita uir sapiens moleste ferre non debet, quoties in fortunae certamen adducitur: ut uirum

chûonemo chnéhte ne gezímet táz ze léidezénne. sô er
 225. uuíglíchen stúrm ge|hôret. Sélbíu díu árbéítsamí. getúot ín
 — béidén státa. démo éinen sína gùollichí ze gemârenne.
 démo ándermo sínen uuístúom ze gedúrnohtígônne. Tánnân
 íst tíu chráft kenémmet. táz sí síh ze íro sélbûn fermág.
 únde dero uuíderuuartígi ne uuíchet. Uués kedénchent ír?
 ír túgedígen? ír ne bírnt tára zúo níeht keuuíset. ín zárte
 — únde ín vuúnnohuste ántlázigo ze sléuuenne. Ír tríbent
 hándegen uuíg. mít sáldolíchero. Hábent íuuih fásto ze dero
 ébenmúoti. dáz íuuih tíu léidega ne suáre. únde úberuuínde.
 nóh tíu lústsama *) ne uerchúste íuueres múotes. sô. dáz
 ír ne uuízínt. uuér ír sínt. So uuáz síh níderôr gelázet.
 táne ze ébenmúoti. álde hóhor gestíget. táz ferlíuset tíu
 sálighéit. únde dárbéet tes lónes. Íz stát an díu, uuíolicha
 sáldá ír íu sképfen uuéllént. uuío ébeno ír íuuih íro ge-
 háben uuéllént. So uuéliu sárf kedúnchet. tíu túot éinuué-
 der. sô hértet den mán. álde bézerôt ín. álde íngéltet ín.

DE HIS QUI UIRTUTE ADUERSA UICERUNT.

Agamemnon atrei filius. dér írráh an déro zestórdo
 troie. díu genómenûn chénûn sínes prúoder menelai. zên-
 iârigen búrguuíg tríbendo.

*) Es steht lustsamo.

---

fortem non decet indignari, quoties increpuit bellicus tumultus. Utrique enim, huic quidem gloriae propagandae, illi uero confirmandae sapientiae, difficultas ipsa, materia est. Ex quo etiam uirtus uocatur, quod suis uiribus nitens non superetur aduersis. Neque enim uos in proectu positi uirtutis, diffluere deliciis et emarcescere uoluptate uenistis; sed proelium cum omni fortuna nimis acre conseritis, ne uos aut tristis opprimat, aut iucunda corrumpat, firmis medium uiribus occupate. Quidquid autem infra subsistit, aut ultra progreditur, habet contemptum felicitatis, non habet praemium laboris. In uestra est enim situm manu, qualem uobis fortunam formare malitis. Omnis enim, quae uidetur aspera, aut exercet, aut corrigit, aut punit.

Bella bis quinque operatus annis
 Ultor atreides, phrygiae ruinis
 Fratris amissos thalamos piauit.

[Táz íst chúnť, uuió alexander paris fillus priami. spartam ciuitatem grecię eruáht, únde helenam. uxorem regis menelai ímo ábuuertigemo nám. únde héim fúorta ze troio. únde uuió in dén gerih. greci nâh fúoren. únde troiam ío besâzen, únz sie sia erfúhten, íoh helenam uuidere guuúnnen.] |

Dánnân uuárd agamennon orbus. tó er spúotigo. 226. férren uuólta. dáz er dâr úmbe dien uuínden sína tóhter ephigeniam (*sic*) ópferôta. únde día chalchas in frískinges uuis uuêneglichó frêhta.

[An díu skéin sín érnest, táz er nóh tero tóhter ne bórgeta. échert er sínen námen geráche.]

Ulixes chlágeta síne geférten. díe ímo in sicilia der riso poliphemus uuúotigo fráz. tó er fóne troio eruuánt. Er ergázta in áber sínero tráno. mít tíu. dáz er dára nâh plínd lág *) in sínemo hóle,

[Tó er in sláfenten fánt. únde er in bláhta, dó fertrósta er síh tero gnózo. uuánda ér sie eróchen hábeta.]

Herculem hábent máre gelân mánige árbéite, díe er erstráncta. Er gedéumúota centauros.

[díe fabule ságent uuésen hálbe mán. únde

---

*) Es steht läng.

Ille dum graiae dare uela classi
 Optat et uentos redimit cruore,
 Exiit patrem miserumque tristis
 Foederat gnatae iugulum sacerdos.
 Fleuit amissos ithacus sodales,
 Quos ferus, uasto recubans in antro,
 Mersit immani poliphemus aluo.
 Sed tamen ceco furibundus ore
 Gaudium mestis lacrymis rependit.
 Herculem duri celebrant labores;
 Ille centauros domuit superbos,

hálbe rós. Ér chám dára dár sie spílotón in uuá-
zere. dár scôz er íro zuênc.]

Témo léuuen [der grece nemeus híez. a nemea
er *)

silua argiuorum. tén ér slúog umbe des chúnínges uuíllen
aristei.] démo nám er dia hût. [únde mít chláuon mít
álla. trúog er síã áfter des ze rúome.] Ér scôz óuh
tie fógela.

[die arpię híezen. únde fertréib sie úzer des
chúnínges ríche alcinoi. dér in achaja sáz. Dánnân
flúhen sie in strophades insulas. dár sie éneas
fánt. Die uuâren fabulose. canes iouis. a rapiendo
gehéizene. uuánda arpo grece. rapio chít latine.
Aber ouidius héizet sie stiphaldas. a stiphalo fluuio.
pi démo hercules mít in fáht. so uuío chéde. dáz
argonautę sie fertríbên.]

zúo séhentemo dracone. nám er die gúldínen épfele.

[déro er húota in orto hesperidum insula-
rum. die énnont athlante monte hína sínt in occi-
dentali oceano. Táz tár gúldíne épfele uuáhsên.
dáz íst erspréngét fóne éinero déro sélbôn insu-
larum. díu álles rátes feracissima íst. Únde uuánda
227. dár inne estuarium maris íst. | táz chít. éin mé-
reflósg. táz férrenân séhentên. similitudinem dra-
conis óuget. pediv chít man draconem dár lígen.
únde déro épfele húoten. Acstuarium íst táz uuá-
zer. dáz síh fóne demo mére zihet. únde án demo
stáde suébet. kenámôtez ab estuando. álso stagnum
a stando héizet. Íz hábet pedíu námen ab estuando.
táz chít fóne zéssônne. uuánda sô accessus maris

*) Ist mit anderer Hand übergeschrieben.

Abstulit saeuo spolium Iconi,
Fixit et certis uolucres sagittis;
Poma cernenti rapuit draconi,
Aurco laeua grauior metallo:

uuírdet. sô zéssôt iz. tóh iz tánne stille sí. sô recessus uuírt. Aestus héizet proprie. díu inquietudo des méres. tia er hábet fóne ímo sélbemo. accedendo et recedendo. dáz chít, úzkándo. únde íngándo.]

Únde geuuáfendêr mít chnuttele. *) dás er cerberum fóne hélló. mít trílero chétenno.

[Fóne díu gescáh. sô er hára úf ze táges liehte chám. dáz ímo únuuillota, únde er éinen feim erspêh. fóne démo acconita eruuúohs. chrúoto uuírsesta.]

Ten grímmen chúning úberuuúndenén gáb er ze ézenne. sínén grímmén róssen.

[Táz téta er fóne díu. uuánda ér siu fóre uuéneta ze ézenne humanaş carnes.]

Día éitergûn ydrám. fersuánta er mít pránde. Achelous fluuius hórnlôs uuórtenêr. bárg síu geskánta hóubet íu demo stáde.

[In mísselichíu bílde uuéhselôta síh achelous, únz er óuh ze fárre uuárd. únde mít hercule gefáht. Sô dér ímo daz hórnlôs ába erslúog. únde ímo daz hóubet hámelez ketéta. tára nâh párg er iz. Állíu uuázer sínt hórnahtíu fóne díen bóumen. díe dar úmbe stânt. Tér díe bóuma dána túot. tér hábet sie hórnlôs ketân. Uuánda óuh hercules ten stád errûmda des uuáldes. pedíu hábet er fluuió síníu hórnlôs **) genómen.]

*) Es steht chnuttele.

**) Es steht hóren.

Cerberum traxit triplici catena.
Victor immitem posuisse fertur
Pabulum saeuus dominum quadrigis.
Hydra combusto periit ueneno,
Fronte turpatus achelous amnis,
Ora demersit pudibunda ripis.

Ér úberuánt óuh antheum.

[gigantem. filium terrę regem lybie. dén ér in érdo ständen. ringendo úberuúnden ne máhta. uuánda ímo mater terra gáb fortitudinem. ér ér in úf erhûob. únde in in bóre ervuúrgta.]

Cacus [ter dieb. filius uulcani. dér herculi sínú rínder ferstál.] tér erchúolta [mít sínemo tóde.] demo chú-
228. ninge | euandro sín zórn.

[Tò in hereules erslúog. tò hábeta er euandro geuúillôt. in dés ríche er latrocinia úopta.]

Ímo féimegôta dex éber die áhselá. mít tien ér den himel intháben sólta.

[Táz téta er. daz hóubet fnótondo. uuánda er in lébenden drúog.]

In demo lézesten síge. inthûob er den himel. mít úuuúichentemo hálse.

[Táz uuás. tò iouis síh uuéreta dien rísôn. únde er síe uuólta den himel ána uuérfen.]

Únde ze míteto fûor er sélbo ze hímele. uuánda er dén ze lézest inthábeta. Nû nément pe ímo bílde álle túgedige. únde fárent, tára íuuih ter hógândo uuég léite. Ziu súlent ir zágolicho uuúichen. únde. den rúkke bîeten? Ferchiesent tia érda. dáz kíbet íu den himel.

Strauit antaeum libycis arenis,
Cacus euandri satiauit iras,
Quosque pressurus foret altus orbis
Setiger spumis humeros notauit.
Ultimus caelum labor irreflexo
Sustulit collo, pretiumque rursus
Ultimi caelum meruit laboris.
Ite nunc fortes, ubi celsa magni
Ducit exempli uia: cur inertes
Terga nudatis? superata tellus
Sidera donat.

[QUESTIONES HUIUS QUARTI LIBRI. ET QUI AD-
HUC SEQUITUR QUINTI. AD QUAM PARTEM PHI-
LOSOPHIAE PERTINEANT.

[Also in tertio libro die questiones morales
sint. tie dar ougent beatitudinem bonorum. so sint
tie hier in quarto. die uns ougent miseriam ma-
lorum. unde die dara nah folgent. de prouidentia
et fato. Aber die noh fore sint i. 5to lib. de
casu et libero arbitrio. Die skéident síh. Casus
triffet ad prouidentiam. bediu ist tiu questio moralis.
Ube aber sament mugin sin. prouidentia unde libe-
rum arbitrium. des er noh fragen sol philosophiam.
uuanda dar ana bechennet uuirt tiu natura dero go-
tes simplicitatis. pediu truffet tiu questio ad theolo-
giam. daz chit. ad eam rationem que est de
diuinis. Tiu ratio. uuanda si humana ne ist.
nube diuina. pediu habet si einen anderén namen.
daz si intellectus heizet. Intellectus diuinorum.
uberstépfet humanam rationem. Fone diu sint tie
questiones. mit argumentis unde syllogismis ke-
sterchet. tie si uns rahta de retributione bonorum
et malorum. aber diu tougena máhtigi. diu an
dero gotes prouidentia ist. tia si noh sagen sol.
diu uuirt. uuanda si diuina ist. diuinitus fernó-
men. Fragest tu uuanda moralitas de moribus
kesprochen ist. uuaz dispositio dei. diu in fato.
un|de in prouidentia ist. tara zuo tréffén (*sic*). so
solt tu uuizen. daz tiu gotes dispositio moralis ke-
heizen uuirt. ad similitudinem humane moralita-
tis. Uuio die kute sitig sin. alde uuio sie sulen
uuesen sitig. taz heizet latine moralitas. quasi
morum qualitas. Unde bediu uuirt ouh taz mora-
litas keheizen. uuio got tien selben siten inchit.
ioh hier teilondo. also dar fore gesaget ist. ioh
hina fure lonondo. Also beatus gregorius morali-
ter manot. an sinero omelia. daz kot temo ne

uuólta gében guttam aque. tér demo árinen ne gáb micam panis. Fóne diu chád ter saluator. Eadem mensura qua mensi fueritis. remetietur uobis. Témo gehillet taz prouerbium. úbele túo. bézeren ne uuáne. Uuáz ist táne moralitas. áne álso iz féret. únde fáren sól. án dero ménniskôn síten. únde uúto iz síh tára gágene gezihet án demo gótes síte?]

Explicit liber quartus boetii.

INCIPIIT LIBER QUINTUS.

REUOCATUR PHILOSOPHIA A PROPOSITA DISPUTATIONE. |

230. Tíz chád si. Únde háfta si síh án ánder gechôse. [dánne ih uuólta. Ih uuólta si ráhtí incidentes questiones. si uuólta áber fólle rácchen propositas questiones. Hier ist úns ze uuízenne. mít tien si gehéilen uuólta sín sieche múot. táz tie ímo uuáren fóne íro propositę tn primo libro. Álso díe sint. quid sit homo. quibus gubernaculis mundus regatur. qui sit rerum finis. quod non credendi sint nefarii homines potentes et felices. nec fortunarum uices. sine rectore fluitare. Si fánt ín léidegen sínere mísseskihte. Tò er áber fóne íro fernám. dña rationem. déro questionum. ih méino. dáz homo participatione dei. deus íst. únde dáz sint gubernacula mundi. dáz ímo geskéhent prospera únde aduersa. únde álle reprobí

LIBER QUINTUS.

Dixerat, orationisque cursum ad alia quaedam tractanda et expedienda uertebat.

sint infelices. unde inpotentes. uuánda sie ad bonum fólle chómen ne múgen. dára sie béitent. unde uices fortunarum. déro ér síh chlágeta. ún-réhte ne sint. uuánda sie fóne demo réhten góte chóment. tô begónda ér síh trôsten. unde ába dí-sên questionibus án ándere fáhen. dánnán irrún-nene. Téro hábet sí imo súmeliche gerécchet in quarto libro. i. latentium rerum causas. de prouidentie simplicitate. de fati serie. Nòh sint fóre. déro ér nú gérot. de castu. de predestinatione diuina. de arbitrii libertate.]

Dô chád íh íro zúo. Táz íst réhtiu skúndeda. [s. dáz tu chíst. Ite nunc fortes. ubi celsa magni ducit exempli uia.] Vnde geriset sí uuóla dínero hóubethafti. Ih uuírdo áber nú geuuár. dés tû fóre cháde. Tía réda de prouidentia. háftên ze mánigên ánderên.

QUESTIO DE CASU.

Míh íst uuúnder. úbe du casum fúre íeht háben uuéllêst. Unde uuáz tu ín áhtoêst.

Tô ántuuurta sí. Íh kábòn míh ze irlôsenne mínes kehéizes. Unde dír ze gezéigônne den vuég. tér díh héim brínge.

[Léid hábet tíh tínes mvotes élelenden gé-tân. íh uuíle iz ílen ze stéte gesézzen. mít ánderro zálo.] |

Sín oúh tíse questiones núzze. ze uuízenne. Síe 231.

Tum ego, recta quidem, inquam, exhortatio tuaque prorsus auctoritate dignissima. Sed quod tu dudum de prouidentia quaestionem pluribus aliis implicitam esse dixisti, re experior.

Quaero enim an esse aliquid omnino, et quidnam esse casum arbitrere. Tum illa, festino, inquit, debitum promissionis absoluere, uiamque tibi, qua patriam reueharis, aperire. Haec autem et si perutilia cognitu, tamen a

bréhent tóh éteuuáz ábà démo uuége. dén ih fáro. Vnde sórgên ih. táz tú múede uuórtênêr. in áuuekke. dára náht ten réhten uuég. erstrichen ne múgíst.

Dés ne fúrhte du nieht chád ih. Mír íst táz ráuua. [náls múhi.] úbe ih keéiscôn múoz. tés mih lánget. Únde dero áfterún rédo nehéin zuíuel ne múge sín. Tánne die be hálbo uuórtenen questiones. êr ze guíshéite chómen sín.

Nú chád si. trágo ih tinen síto. Tár mite fieng si súš ána.

CASUM SINE CAUSA FALSO DICĪ.

Úbe íoman héizet casum. éina stúzzelingun uuórtena geskiht. únde áne állero dingo máchunga. Sô chído ih páldo. dáz casus nieht ne sí. Únde héizo ih iz éinen báren námen. áne bezéichennisseda.

[Causa íst ío connexa zú dero euentu. Fóne díu dáz man chít temerario motu. únde sine causa. álde sine conexione causarum. dáz íst ál éin. Táz chít állez. stúzzelingún. árdingun. ún- dúrftes. áne úrhab. áne úspring. áne scúlde. áne réda. Temerarius motus mág ouh chéden sélb- uuaga. álde sélbhéui. ih méino. álso dáz íst. úbe síh íeht fóne ímo sélbemo erhéuet. únde fóne
ímo

propositi nostri tramite paullisper auersa sunt; uerendumque est, ne deuiis fatigatus ad emetiendum rectum iter sufficere non possis. Ne id, inquam, prorsus uereare. Nam quietis mihi loco fuerit ea, quibus maxime delector, agnoscere, simul cum omne disputationis tuae latus indubitata fide constiterit, nihil de sequentibus ambigatur. Tum illa, morem, inquit, geram tibi; simulque sic orsa est.

Si quidem, inquit, aliquis euentum temerario motu nullaue causarum connexione productum, casum esse definiat, nihil omnino casum esse confirmo, et praeter subiectae rei significationem inanem prorsus uocem esse decerno.

Quis

ímo sélbemo uuírdet. Uuélez íst áber dáz? Uuír múgen iz spréchen. uuír ne findên is fo nieht. Temeritas íst úmbedéncheda (*sic*). únde ungeuuárehéit. únde gâscrécchi. únde únórdenhafti. fráuali. únúnderskéit. únrihti. Temerarius. i. mentis preceps íst tér. dér ne rûochet uuáz er tûot. únde dér âne rât tûot. táz ímo míttundes úf uuírdet. Tén héizên uuír rágare. Fóne temnendo ist kespróchen | temeritas per sincopam (*sic*). quasi temneritas.] 232.

Uuâr mág táz sîn. dáz man chît stúzzelingûn. únde árdingûn. únde âne rihti. góte állíu dîng tuuíngentemo ze rihti. Íst áleuuâr dáz man chît. fóne niehte nieht uuérden. Tés álle únsere fórderen jáhen. So uuíu sie dáz ne sprâchîn fóne demo ánagenne állíu dîng úzer niehte uuúrchentemo. Núbe fóne sâmbaftemo dînge.

[Díu sínt sâmhafte. díu sâmen hábent. únde âne dén uuérden ne múgen. Sô arbores sínt únde herbę. únde állíu animantia. Tíu héizent subiecta. quia subiiciuntur accidentibus suis. Quatuor elementa sínt íro állero sâmo. únde íro materia.]

Únde sie dáz fundament légetîn. únde zéigotîn. állero rédôn. únde állero ántuuurto. déro sie gâben fóne dero natura.

[Sô getân gechôse. héizet ypallage. dáz ér chît fundamentum rationum. fúre rationem fundamenti. Dáz íst certa ratio fundamenti. omnium naturarum. dáz sie châden. nihil ex nihilo existere. Naturę sô arbores sínt únde herbę. únde

---

Quis enim, coërcente in ordinem euncta deo, locus esse ullus temeritati reliquus potest? Nam nihil ex nihilo existere, uera sententia est, cui nemo unquam ueterum refragatus est; quamquam id illi nou de operante principio, sed de materiali subiecto, hoc est, de natura omnium rationum, quasi quoddam iecerint fundamentum

állíu corpora. die ne uuérdent nteht stúzzelin-
gun. síe hábent ételicha materiam. dánnan siu
uuérdent. tia héizet er fundamentum. Keskihet
ín ouh íeht. tés íst ételih causa. Tíu íst áber
fundamentum. Ételih ratio íst ío tóugeníu álde
óffeníu. uuáz íro fundamentum sí. uuánnán siu
uuérdèn. álde uuánnán ín íeht keskéhe.]

Úbe áber íeht uuírdet áne úrspring, táz íst uuórten
fóne níchte. Úbe dés nícht uuésen ne mág. sò ne mág
ouh casus sólih nícht sín. sò uuír fóre cháden. [ih méino.
dáz ér sí euentus productus temerario motu.]

Uuío dánne chád ih? Ne mág nú nícht sín. dáz mít
réhte héizen súle casus. álde fortuitum? Íst íeht témo
233. díse | námen geuállèn. dóh iz ouh tie líute ne bechénnen?

QUID SIT CASUS.

Mín friunt chád si aristotiles ságeta. dáz in physicis
sinemo búoche chúrzlichó. únde glóublicho.

Uuío chád ih ságeta er?

Sò man chád er éteuuár úmbe éteuuáz tùot. Únde
dar éteuuánnán íeht ánderes keskihet. tánne dár úmbe man
iz tùot. Dáz héizet casus. Sò dáz íst. úbe íoman dúrh
áchergáng án dia érda bréchende. éin fúnt cóldes fíndet.
íú dár begrábenes. Dáz chít man úngeuuándo geskéhen

At si nullis ex causis aliquid oriatur, id de nihilo ortum
esse uidetur. Quod si hoc fieri nequit, nec casum quidem
huiusmodi esse possibile est, qualem paullo ante definiuimus.
Quid igitur? inquam. Nihilne est, quod uel casus uel
fortuitum iure appellari queat? An est aliquid, tametsi
uulgus lateat, cui uocabula ista conueniant?

Aristoteles meus id, inquit, in physicis et breui et
ueri propinqua ratione definiuit. Quonam, inquam, modo?
Quoties, ait, aliquid cuiuspiam rei gratia geritur, aliudque
quibusdam de causis, quam, quod intendebatur, obtingit,
casus uocatur: ut si quis colendi agri causa fodiens humum
defossi auri pondus inueniat. Hoc igitur fortuito quidem

uuésen. Dáz neíst fo dóh nieht árdingun. íst éteuannàn geskéhen. Iz hábet éigene úrspringa. Téro rúnsa. stillo unde ungeuuândo zesámíne chómendo. dia geskiht máchont. Uuánda úbe der ácherman dâr ze áchere ne gienge. Nôh ter bérgare sínen scáz târ ne begrûobe. Sô ne uuúrte ér dâr fúnden. Díz sínt máchungâ des ungeuuânden líebes. Táz ímo dâr gescáh fóne díen zesámíne gelóufenen dîngen. [zuéin s. daz trítta ze gemáchônne.] Tés ne uuéderêr dero túontôn ne gedáhta. Uuánda nôh tér begrábento daz kôld. nôh tér érrento den ácher. ne gedáhtôn dés. táz íz târ sólti fúnden uuérden. Núbe álso íh chád. târ énéer begrûob. táz tiser dâr grûob. tíu gerúnnen. unde geufelen zesámíne.

[Daz éina ne ráhta dia geskiht nieht. áne daz ánder.]

Nú müoz íh chéden geskiht uuésen. dáz ungeuuândo gebúret. | Fóne zesámíne geuállenên dîngen. díu man úmbe 234. íeht túot. Áber díu órdena [s. fati.] díu dír chómentíu fóne gótes prouidentia. állíu díng éinzen scáffôt in íro stéte. unde in íro zíte. Chómentíu mít féstero háftún. Díu getúot fállen unde gerínnen zesámíne. unde háftên zesámíne. díe causas tero casuum.

[Prouidentia uuéiz tíu díng sámént. fatum récchet síu éinzen. uuánda dâr éinéer fóre begrûob.]

---

creditur accidisse: uerum non de nihilo est, nam proprias causas habet, quarum improuisus inopinatusque concursus casum uidetur operatus. Nam nisi cultor agri humum foderet, nisi eo loco pecuniam suam deponitor obruisset, aurum non esset inuentum. Hae sunt igitur fortuiti causae compendii, quod ex obuiis sibi et confluentibus causis, non ex gerentis intentione prouenit. Neque enim, uel qui aurum obtuit, uel qui agrum exercuit, ut ea pecunia reperiretur, intendit; sed uti dixi, quod ille obruit, hunc fodisse conuenit atque concurrat. Licet igitur definire casum esse inopinatum, et ex confluentibus causis, in his, quae ob aliquid geruntur, euentum. Concurrere uero atque confluere causas facit ordo ille ineuitabili connexionem procedens, qui de prouidentiae fonte descendens cuncta suis locis temporibusque disponit.

tára zúoháfta fatum. dáz ánderèr síd tár grùob.
zùo díen zuéin háfteta be nôte diu inuentio drítta.
Dò gót éniu zuéi uuólta geskéhen. dò geskáh
fóne díen nôte daz trítta.].

ITEM OSTENSIO CASUS EX CONUENTU FLUMINUM.

Úfen díen gebúrgen armenie spríngent sáment. tigris
únde eufrates. Dár die féhtenten flíhendo (*sic*). hínder síh
án die síh iágoten skíezent. Únde skéident sie síh sár.
mít férrèn rúnson. *Suspensio uocis*. Múndent sie áfter dés.
únde chóment sie in éina rúnsa. *Et hic*. álso. dáz tíu
zesámíne flíezèn. díu ío uuéderez uuázer fúoret. Íh méino
diu skéf. únde die úzer érdo geuuálzten rónen. fóne dero
áho. Únde dáz kemískelôta uuázer getuúret. tie úngeuuân-
den órdená. [Dáz sínt órdená. dáz ío uuázer nâh uuázere
rínnet Úbe dáz úngeuuândo geskíhet. tíu geskíht héizet
casus.] Tie sélben geskíhte. [íh méino dero confluentie.]
máchont tie háldá. únde díu ío ze tále sígenta ríhti dero
áho. [Úbe tál ne uuáre. únde uuázer dára ne súnne. sò
ne chámín síu níeht zesámíne.] Sò féret casus peduúngen.
235. tér dír dún|chet fáren úmbeduúngen. Únde áne éa ne
féret er.

[Cause die casum máchont. die duuúngent ín.
die sézzent ímo éa. Fóne díu íst táz fors. únde

Rupis achemeniae scopulis, ubi uersa sequentum
Pectoribus figit spicula pugna fugax,
Tigris et euphrates uno se fonte resoluunt,
Et mox abiunctis dissociantur aquis.
Si coeant cursumque iterum reuocentur in unum,
Confluat alterni quod trahit unda uadi;
Conueniant puppes et uulsi flumine trunci,
Mistaque fortuitos implicet unda modos;
Quos tamen ipsa uagos terrae decliua casus
Gurgitis et lapsi defluus ordo regit.
Sic, quae permissis fluitare uidetur habenis,
Fors patitur frenos ipsaque lege meat.

casus. unde inopinatus euentus. táz tie cause
máchont óffene. álde tóugene.]

AN FATO COERCEATUR HUMANA UOLUNTAS.

Uuóla fernímo íh. Únde ího íh iz álsó uuésen. só
du chíst. Íst nu dehéin sélbuualtigi úsneres uuíllen an
díro ríhti dero zesámíne háftentón úrhabo? Tuuínget fatum
óuh ménniskôn gedáncha. álsó iz tûot ándere geskíhte.

Só íst chád sí. Nehéin creatura ne hábet rationem.
áne liberum arbitrium.

[Diu béidiu hábent angeli in celo. homines
in terra.]

QUOD EX RATIONE IUDICIUM. EX LIBERTATE SIT ELECTIO.

Témo uuízze unde sín gelázen sínt. témo íst óuh
kelázen chîesunga. Mít téro er díngohh skéide uuéder iz
ze tûonne sí. álde ne sí.

[An dién zuéin íst er úmbeduúngen. Diu úm-
beduúngeni. héizet libertas. Ratio lêret in. uuáz
er tûon sól. líbertas lázet in tûon. so uuéder
er uuíle.]

Fóne ímo sélbemo uuéiz er. uuáz er skíhen (*sic*).
álde mínnon sól. [Dáz lêret in ratio.] Dáz er gûot uuánet
sín. dáz uuíle er. dáz er úbet uuánet sín. dáz skíhet er.

Animaduerto, inquam, idque, uti tu dicis, ita esse
consentio. Sed in hac haerentium sibi serie causarum,
estne ulla nostri arbitrii libertas, an ipsos quoque huma-
norum motus animorum fatalis catena constringit? Est,
inquit. Neque enim fuerit ulla rationalis natura, quin
eidem libertas adsit arbitrii.

Nam quod ratione uti naturaliter potest, id habet iu-
dicium, quo quodque discernat per se; igitur fugienda
optandaue dignoscit. Quod uero quis optandum iudicat
esse, petit; refugit uero, quod existimat esse fugiendum.

[Dáz hénget imo liberum arbitrium.] Fónē díu, díen gelázen íst pechénneda. úbeles únde gúotes. tien íst kelázen geuuált tero uuéli. Íh ne ságo sia dóh níeht kelícha uuésen. an állēn díe sia hábent. Uuánda angelis íst kelázen uuáriu bechénneda. únde réhter uuillo. únde spúotig máht íro uuíllen.

236. [Dísiu dríu gáb kót ze | lōnē bonis angelis. nāh téro ruina malorum. díe íro liberum arbitrium in árg chérton. únz sie iz hábetōn. Nú ne hábent sie iz. uuánda dóh sie bechénnēn uuáz kùot ze tùonne sí. sie ne uuéllen iz tùon. nóh ne múgen. Áber der ménnisko uuás fóre sínero preuaricatione béidero geuuáltig. uuízenthéite, íóh uuíllen. án dero preuaricatione uuúrten siu béidiu sō geírret. táz er chiesendo. lúgi díccho áhtôt fúre uuár. únde ér uuéllendo. úbel uuíle fúre gúot. Tár míte ne spúot imo óuh níeht sínes uuíllen. dóh er uuóla uuélle. iz ne tūe grátia dei.]

DE PHILOSOPHORUM OPINIONE SUMTA LOQUITUR.

Tero ménniskōn sēlá sínt pe nōte fríeren. únz sie gótes ánasíht hábent in hímele.

[Síe ne drúcchet tár neuuéderēr irredo nóh iudicandi nóh eligendi. Síe uuízen dár ér sie hára chómēn. uuáz in gúot íst. táz uuéllen sie óuh.]

Hára fárendo ad corpora uuérdent sie únfríeren. Únde óuh únfríeren. sō sie síh keséldont. únde nít tien írdiskēn líden behéftet uuérdent. Táz íst tiu gnōtista scálh-

---

Quare quibus inest ratio, ipsis etiam inest uolendi nolendique libertas. Sed hanc non in omnibus aequam esse constituo. Nam supernis diuinisque substantiis et perspicax iudicium et incorrupta uoluntas et efficax optatorum praesto est potestas.

Humanas uero animas liberiores quidem esse necesse est, cum se in mentis diuinae speculatione conseruant; minus uero, cum dilabuntur ad corpora, minusque etiam, cum terrenis artubus colligantur. Extrema uero est serui-

heit. sô sie uerrâchene án die súndâ ába íro uuístûome gegânt. Sús uuérden sie gescálhchet. Sô sie íro mùot níderlâzent. ába demo úfuuertigen. án daz níderuuertiga. Sô únuuizzênt sie sâr. Uuérden sie behéftet. mit zâligên gelústen. Dien héngendo. únde dien fólghendo. Stûorrent sie díá scáhlheit. tíá sie síh ánalíezen. Únde dánne sínt sie geéllendôt. únde geuérret fóne íro fríhéite. Dáz síhet ío dóh ána dáz fúresihtíga óuga. állíu díng fóre uuízende. Únde díu | fóre benéimden. sképfet iz áfter íro frêhten. 237. Táz óuga ál síhet. únde ál bechénnet.

QUANTUM PENETRABILIOR SIT INTUITUS DEI QUAM RADIUS SOLIS.

Ter sùozo chôsonto homerus. ér héizet tíá súnnûn zórfta. únde héitera. Díu dóh tíá érda dúrhskínen ne mág. únde den mére. fóre úndrâti dero skímôn. Sô únmáhtig ueíst kót nieht. Sínen óúgôn ál óbe séhentên. ne uuíder stât nehéin díçchi dero érdo. Nóh nehéin uístri dero náht.

---

tus, cum uitiis deditae rationis propriae possessione ceciderint. Nam ubi oculos a summae luce ueritatis ad inferiora et tenebrosa deiecerint, mox inscitiae nube caligant, perniciosus turbantur affectibus, quibus accedendo consentiendoque, quam inuexere sibi, adiuuant seruitutem et sunt quodam modo propria libertate captiua. Quae tamen ille ab aeterno cuncta prospiciens prouidentiae cernit intuitus et suis quaeque meritis praedestinata disponit, parte foran. kepante pakua (*πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακόνει*).

Puro clarum lumine phoebum
Melliflui canit oris homerus;
Qui tamen intima uiscera terrae
Non ualet, aut pelagi, radiorum
Infirma perrumpere luce.
Haud sic magni conditor orbis;
Huic ex alto cuncta tuenti
Nulla terrae mole resistunt;
Non nox atris nubibus obstat;

Éines plícches ána síhet er. dáz ér uuás. únde nú ist. únde nóh chómen sól. Tén máht tu héizen dia uuârun **súnnun**. uuánda ér ál éino ána síhet.

**QUESTIO QUIA PROUISA NECESSE ESSE FIERI.
QUOMODO STET LIBERUM ARBITRIUM.**

Dò ántuuúrta ih íro. Nú stécchèn ih oúh in mêroren zuíuele.

Uuelèr ist tér zuíuel. Íh mág uuóla chád si írrâten. uuáz tir uuírret.

Mír dúnchent chád ih. tíu zuéi ringen. únde uuíder éin ánderèn sín. Dáz kót ál uuíze fóre. únde iz tóh stánde in mánnes uuíllen. Uuánda úbe gót ál uuéiz fóre. únde in sín uuízenthéit níeht trígen (*sic*) ne mág. sô sól nôte geskéhen. dáz ér uuéiz chúmftig. [Táz ist uuâr.] Fóne díu. úbe er ío fóre uuéiz. níeht éin líuto tâte. núbe oúh íro 238. uuíllen. sô ist sélbuuáltigi ába. | Uuánda níeht ne mág keskéhen in tâte. nóh in uuíllen. gótes oúga ne séhe iz. dáz níoman ne mág triegen. [Dáz ist uuâr.] Mág íro dehéin uuáng uuérden. sô ne mág iz níeht héizen. quíssiú uuí-zentheit. núbe únguis uuân. dés níoman gót zíben ne mûoz.

Uno mentis cernit in ictu
Quae sint, quae fuerint ueniantque.
Quem, quia respicit omnia solus,
Uerum possis dicere solem.

Tum ego, en, inquam, difficiliori rursus ambiguitate confundor. Quaenam, inquit, ista est? Iam enim, quibus perturbare, coniecto. Nimum, inquam, aduersari ac repugnare uidetur, praenosceri uniuersa deum, et esse ullum libertatis arbitrium. Nam si cuncta prospicit deus neque falli ullo modo potest, euenire necesse est, quod prouidentia futurum esse praeuiderit. Quare si ab aeterno non facta hominum modo, sed etiam consilia uoluntatesque praenoscit, nulla erit arbitrii libertas; neque enim uel factum aliud ullum, uel quaelibet existere poterit uoluntas, nisi quam nescia falli prouidentia diuina praesenserit. Nam si res aliorsum, quam prouisae sunt, detorqueri ualent, non iam erit futuri firma praescientia, sed opinio potius incerta; quod de deo nefas credere iudico.

**REPROBATUR HOC QUO QUIDAM PUTANT SE SOL-
UERE QUESTIONEM.**

Nóh íh ne lóbon nieht tia réda. mít téro síh súde-liche uuánent háben geántuuúrtet tíro únsemfti. Sie chédent. ní bedíu ne geskíhet iz. táz iz kót fóre síhet. núbe uuánda iz keskíhet. pedíu fóre síhet er iz. Únde súš uuánent sie. dísa nôt tero chúmftigon geskíhto. uuídere eruúinden. Nóh síe ne uuánent nieht nôte geskéhen. díu gót fóre síhet. núbe ín nôte díu fóre séhen. díu geskéhen súlen.

[Dés uuéhseles uuánent síe. dáz tíu geskiht máchoe día fóresíht. náls táz tíu fóresíht máchoe día geskiht.]

Sámo so íh tár úmbe ríngé. uuéderez máchunga sí des ánderes. úbe fóresíht nôt máchunga sí dero chúmftigôn. álde chúmftigíu nôt máchunga sín dero fóresíhte. Únde mír mér ne sí ze óugenne. nôtháfta uuéšen día geskiht tero fóre geuuízenôn. so uuío díu ríhti sí dero máchungôn.

[s. uuánda mír ío fóne dero nôtháfti dún-
chet. ába uuéšen liberum arbitrium.]

Tóh fóresíht ne tûe día nôtháfti dien chúmftigên. |

Neque enim illam probo rationem, qua se quidam credunt hunc quaestionis nodum posse dissoluere. Aiunt enim non ideo quid esse euenturum, quoniam id prouidentia futurum esse prospexerit; sed e contrario potius, quoniam quid futurum est, id diuinam prouidentiam latere non possit: eoque modo necessarium est, hoc in contrariam relabi partem. Neque enim necesse est contingere, quae prouidentur, sed necesse est, quae futura sunt, prouideri. Quasi uero, quae cuiusque rei causa sit, praescientiae futurorum necessitatis, an futurorum necessitas prouidentiae, laboretur. At nos illud demonstrare nitamur, quo modo sese habeat ordo causarum, necessarium esse euentum praescitarum rerum, etiam si praescientia futuris rebus eueniendi necessitatem non uideatur inferre.

239. ERRANFIUM RATIO ALIA MANIFESTATUR RATIONE.
SUMTA EX CATHEGORIIS ARISTOTELIS.

[Dés sie dénhent. táz íst tisemo dínge gelih.] Úbe łoman uuánet sízzenten sízzen dén ne tríuget ter uuán. Úbe ín der uuán ne tríuget. sô sízzet er. Téro béidero íst nôt. íoh tes sízzennes. íoh tero úmbetrógeni. Áber uuárrer uuán. ne túot níomannen sízzen. Núbe daz fóre sízzen getúot uuárrer uuán. Sô geskíhet. táz échert éin hálb sí máchunga dero uuárheite. únde áber nôt sí béiden hálb. Álso íst tíu réda getán. fóne gótes fóresíhte. únde fóne díen chúmfígên dínge. [s. sô iz tie fernómen hábent, tie dar ána írront.] Uuánda dóh kót tíu dínge fóne díu ána-séhe. uuánda síu chúmfíg sínt. sô sie uuánent síu ne geskéhent áber níeht. túrh táz ér síu fóresíhet. Nú íst áber béidero nôt. íoh kót fóre séhen chúmfígíu. íoh fóreséuníu geskéhen.

[Nú íst híer oúh so sámó máchungá éin hálb. sô sie uuánent. nôt íst péiden hálb.]

Tár an déro stéte. íst ís knúoge ze déro zestóredo sélbuuáltiges uuíllen. [uuánda nót nímet ten géuuált.]

Etenim si quispiam sedeat, opinionem, quae eum sedere coniectat, ueram esse necesse est; at e conuerso rursus, si de quopiam uera sit opinio, quoniam sedet, eum sedere necesse est. In utroque igitur necessitas inest; in hoc quidem sedendi, at uero in altero ueritatis. Sed non iccirco quisque sedet, quoniam uera est opinio; sed haec potius uera est, quoniam quempiam sedere praecessit. Ita cum causa ueritatis ex altera parte procedat, inest tamen communis in utraque necessitas. Similia de prouidentia futurisque rebus ratiocinari oportet. Nam etiam si idcirco, quoniam futura sunt, prouidentur; non uero ideo, quoniam prouidentur, eueniunt; nihilo minus tamen a deo uel uentura prouideri uel prouisa euenire necesse est: quod ad perimendam arbitrii libertatem solum satis est.

DERIDETUR FALSA SUSPICIO.

Uufo hártó gréhtó dáz nû míssechêret íst. táz íoman ságet. tíse frístmáligen geskíhte. máchunga uuésen. dero êuuigun *) gótes uuízenthéite. | Uuáz íst iz ánderes? Tér 240. gót uuíle uuânen fone diu bechénnen chûmftigiu. uuânda siu geskéhen súlen. dén chído ih uuânen. dáz imo geskíhte máchunga sîn. dero uuízenthéite.

ITERUM PROPONITUR. INEVITABLEM ESSE PRESCIENTIAM, ALIOQUIN OPINIONEM POTIUS EAM ESSE.

Tára zûo íst óuh tíz ze légenne. Álso dáz nôte sô íst. úbe ih íeht uuéiz in presenti. sô geskíhet óuh táz nôte hína fúre, dáz ih chûmftig uuéiz. Sô geskíhet ío. dáz fóre geuuízzen díng ze léibo uuérden ne mág. Íst áber íoman, dér daz tíng ánderes áhtól, tánne iz sí. Dáz neíst níeht ein únuuízenthéit. núbe lúkker uuân. férro geskéidenêr fóne déro uuârheite uuízenthéite. Fóne diu úbe íeht tínges sô chûmftig íst. táz sîn chûmft quis neíst nóh nôte neíst. Uufo mág táz íoman uuízen fóre chûmftig. Dés ne uuírdet

---

*) Es steht êuuigun.

Iam uero quam praeposterum est, ut aeternae praescientiae temporalium rerum euentus causa esse dicatur? Quid est autem aliud arbitrari, ideo deum futura, quoniam sunt euentura, prouidere, quam putare, quae olim acciderunt, causam summae illius esse prouidentiae?

Ad haec, sicuti, cum quid esse scio, id ipsum esse necesse est, ita, cum quid futurum noui, id ipsum futurum esse necesse est. Sic fit igitur, ut euentus praescitae rei nequeat euitari. Postremo si quid aliquis aliorum, atque sese res habet, existimet, id non modo scientia non est, sed est opinio fallax a scientiae ueritate longe diuersa. Quare si quid ita futurum est, ut eius certus ac necessarius non sit euentus, id euenturum esse praesciri qui pot-

fóne díu nēht. uuánda álso uuízenthēit sīh ne mīskelōt. zūo dien lúginen. álso ne mág nēht táz sī in íro begríffen hábet. ánderes ergán. dánne sō iz in íro begrífen íst.

[Ín dero scientia lígent pegríffen díe geskíhte. álso sie dār lígent. sō ergánt sie nōte.]

Fóne díu íst scientia dero lúgino áno. uuánda nōt íst. tīngolih sō sīn. sō sī iz erfáren hábet. táz iz sī. Uuáz nū? Díu únguis sīnt kóte. ze uuélero uuís fóre uuéiz er díu. Uuánet er díu chúmftigen ne múgen ze léibo uuérden.

241. díu dóh ze léibo mú|gen uuérden. sō trúget ín der uuán. Dáz méin ze spréchenne íst. nēht éin ze dénchenne. Úbe er siu áber sō benéimet uuésen chúmftigiu sō siu sīnt. íh méino. dáz ér siu uuíze gelicho múgen uuérden. únde ne uuérden. Uuáz uuízenthēite íst tánne dáz. tíu nēht kuísse nóh státes in íro ne hábet? Álde uuío filo íst táz kuísse dánne daz hūolicha uuízegtūom sybillę. [déro sacerdotis apollinis.] táz sī chád. uuár álde lúgi íst táz íh ságo. Uuáz úberslāt tánne gótes uuístūom dén ménniskōn uuán. úbe er ín gelicho zuíuelōt. zuíueligero dingo. Úbe áber mít ímo állero dingo úrspringe nēht zuíueliges ne íst. Sō geské-

---

erit? Sicut enim scientia ipsa impermixta est falsitati, ita id, quod ab ea concipitur, esse aliter, atque concipitur, nequit. Ea namque causa est, cur mendacio scientia careat, quod se ita rem quamque habere necesse est, uti eam sese habere scientia comprehendit. Quid igitur? Quonam modo deus haec incerta futura praenoscit? Nam si inevitabiliter euentura censet, quae etiam non euenire possibile est, fallitur: quod sentire non modo nefas est, sed etiam uoce proferre. At si, uti sunt, ita ea futura esse decernit, ut aequae uel fieri ea uel non fieri posse cognoscat, quae est haec praescientia, quae nihil certum, nihil stabile comprehendit? Aut quid hoc refert uaticinio illo ridiculo tyresiae? Quidquid dicam, aut erit aut non. Quid etiam diuina prouidentia humana opinione praestiterit, si uti homines incerta iudicat, quorum est incertus euentus? Quod si apud illum rerum omnium certissimum fontem nihil incerti esse potest, certus eorum est euentus,

hent oûh ûnzufueligo. diu ér guisso uuéiz chûmftig. Bediu neíst ménnisko geuuáltig an sínero tâte gûotes ióh.úbeles. tén gót. tér ál fóre uuéiz. tuínget zu demo éinen. [Dáz íst falsa conclusio.]

**SI LIBERUM ARBITRIUM NECESSITATE FUTU-
RUM TOLLITUR. OMNEM ORDINEM HUMANAË
CONDITIONIS SUBUERTI.**

Sól dáz sô sín. sô neíst nehéin zuíuel. uuío gáreuuu ménniskôn díng zeslífe. In geméitûn uuérden tánne gehéizen lôn. únde ingélteda. gûotên ióh úbelên. Sid téro ne uuéder gescúlde ne mág íro únuerlázeno. únde únsélb-uuáltig múotuúillo. Únde dánne uuírdet állero díngo únrehtesta. dáz nú | réhtesta íst. Íh méino dánchôn gûotên. 242. únde úndanchôn úbelên. Tie íro uuílllo dára zûo ne léitet. Núbe sie tuínget nôt tes chûmftigen. Nóh áchuste ne sínt. nóh chúste ne sínt. núbe gelíh. únde úngeskéiden mískelunga állero frêhto. Únde dáz állero díngo záligôsta íst in gedáng ze némenne. dánne díu fóresíht állíu díng chûmftigíu órdonoe. Únde sô láng is nieht ne gestánde ze ménniskôn uuíllen. Sô neíst nehéin rát. núbe an gót. tér ál gûot kíbet. únsere

---

quae futura firmiter ille praescierit. Quare nulla est humanis consiliis actionibusque libertas, quas diuina mens, sine falsitatis errore cuncta prospiciens, ad unum alligat et constringit euentum.

Quo semel recepto, quantus occasus humanarum rerum consequatur, liquet. Frustra enim bonis malisque praemia poenaeue proponuntur, quae nullus metuit liber ac uoluntarius motus animorum, idque omnium uidebitur iniquissimum, quod nunc aequissimum iudicatur, uel puniri improbos, uel remunerari probos; quos ad alterutrum non propria mittit uoluntas, sed futuri cogit certa necessitas. Nec uitia igitur nec uirtutes quidquam fuerint, sed omnium meritorum potius mista atque indiscreta confusio. Quoque nihil sceleratius excogitari potest, cum ex prouidentia rerum omnis ordo ducatur nihilque consiliis liceat humanis, fit, ut uitia quaeque nostra ad bonorum omnium

scúlde gesmízen uuérden. Nóh kedíngi, nóh flého, ne mág nioman nehéina réda gében. uuáz te uuéder súle. Uués sól man gedíngen. álde fléhon. dánne álliu gérohaftíu díng zesámíne héfte indissolubíliter in chétenno uuís. tíu únúuéndiga éinrihti. [s. fati.]

Úbe álliu díng háftént in íro ordine. sô síu benéímet uuúrten. sô chúmet mánnolichemo ána fléha. dáz ímo sól.]

Sól iz sô fáren. sô íst tíu éiníga uuándelunga geírrer. únder gote únde únder ménniskôn. únde der chóuf. tér állér gestát an gedíngi. únde án fléhôn. Uuánda uuír gechoúfên. úmbe ín. mít témo uuérde réhtero déumùoti. sô fléhâ sínt. daz tíura gélt sínero gnádon.

[Anderen chóuf ne múgen uuír mít ímo níeht tríben.]

In día éinún uuís tie líute sáment kóte chôsôn 243. múgen. Únde síh pétondo náhen zùo demo úngesiunli|chen líchte. íoh ér sie íeht erbitèn. Úbe man nú geíégenero nôte dero chúmfíngôn. díe uuánen sól níeht ne gemúgen. An uuélemo díngé múgen uuír únsih tánne háben ze góte. állero díngó hêrren? Sô mùoz tánne. álso dù míttundes súnge an díen férsen [si uis celsi iura tonantis.] zescrínden. sámo so léím. ménniskôn sláhta. dána gebrócheníu. íoh keskéideníu. fóne demo uuáren brúnne. dánnán sí chám:

---

referantur auctorem. Igitur nec sperandi aliquid nec deprecandi ulla ratio est. Quid enim uel speret quisquam uel etiam deprecetur, quando optanda omnia series inflexa connectit? Auferetur igitur unicum illud inter homines deumque commercium, sperandi scilicet ac deprecandi. Siquidem iustae humilitatis pretio inestimabilem uicem diuinae gratiae promeremur; qui solus modus est, quo cum deo colloqui homines posse uideantur, illique inaccessae luci prius quoque quam impetrent ipsa supplicandi ratione coniungi; quae si recepta futurorum necessitate nihil uirium habere credantur, quid erit, quo summo illi rerum principi connecti atque adhaerere possimus? Quare necesse erit humanum genus, uti paullo ante cantabas, disseptum atque disiunctum suo fonte fatiscere.

QUID EUM AB INTELLECTU HUIUS QUESTIONIS
RETARDET. IPSE SCRUTATUR.

Uuáz ungehélli irret tîe gezúmftē. zuéio dingo. [s. gó-
tes únde mánnēs? álde prescientiē et liberi arbitrii?] Uuér-
gót hábet kegében sólichā ríngûn zuéin uuáren. [Uuéliu
sînt uuáren. dánne síu sînt.] Dáz tíu dúrh síh sînt in-
súnder. nícht zesámīne ne uuéllēn?

[Uuélih necessitas mág kótes prouidentiam
únde mánnēs liberum arbitrium geskéiden. síu ne
sîn sáment an állero mánnēs tâte?]

Álde neíst uuárēn nehéin ungehélli. [Uerum únde
falsum flihent (*sic*) éin ánderiu. duo uera mínnt síh.]
Únde hábet síh ío zesámīne díu guissen. [i. tíu dúrh síh
quisso sînt.] Áber dés scúld neíst iz. núbe des ménnīken
sēla ne mág nícht fóre túmbheite uuízen íro tóuge-
nen bánt.

[tíu áber dû uuéist philosophia. únde díu íh
fōne dír gelírnēn uuíle. Dáz íst álso er chāde.
Liberum arbitrium íst úns áleguis. uuánda iz skí-
net án dero ménnīkōn tâte. Dei prouidentia íst
sámo guís án díen ánderēn creaturis. tîe liberum
arbitrium ne hábet. Aber án des ménnīken tâte.
ne múgen síu sáment sîn. Álde úbe síu múgen.
sō íst tēs filo tóugen ratio. uuío dáz sí. Tíu ratio
íst ímo úbel ze irrátēne. igne oppres|si luminis
i. acie aggruatē mentis. mít témo geírten síne

244.

Quae nam discors foedera rerum
Causa resoluit? quis tanta deus
Ueris statuit bella duobus,
Ut quae carptim singula constant,
Eadem nolint mista iugari?
An nulla est discordia ueris
Semperque sibi certa cohaerent?
Sed mens, caecis obruta membris,
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.

des mûotes? Ter lichamo tûot tia sêla geuual-
tiga iro sinnes. tén si habeta. êr si zu ímo châme.
Sî ringet fo dára nâh. iro spûot is áber úbelo.]

Zíu íst iro dânnê sô nôt. ze eruárenne díu tóugenen
uuórtzéichen dero uuárhéite? Uuéiz sî. dáz si uuízen uuíle?
Uuér sól áber dés frágên. dáz er uuéiz? Ist si ouh sô
blint. táz si is níeht ne uuéiz. uuáz uuíle si dânnê? Uuér
íst tér dáz uuéille. dáz er ne uuéiz. álde uuér mág sùochén.
dáz er ne uuéiz. nóh ne bechénnét? álde uuár spûot is
ímo ze irfárenne? Uuér mág ouh pechénnen. dáz ímo
únychunt íst. sô er iz ouh findet. Álde súlen uuir glóuben.
dáz si béidíu uuíssi. únz si gót ánasáhe. díu súnderígen.
íoh tia sáménthafti. Nû gréhto ín díen líden befinstertíu.
hábet si is súmes. ní dóh álles ergézen. Únde daz knô-
testa uuéiz si. téilelichen ne uuéiz si.

[Níoman ne íst sô gehúhtig. dáz er álles téi-
leliches sô uuóla gehúge. sô des knôtesten.]

So uuér dero uuárhéite frágêt [s. álso íh nú tûon
an díro questione.] dér neíst in neuuéderro geskéfte.
Nóh táz er iz állez uuíze. nóh táz er iz állez ne uuíze.

Núbe

Sed cur tanto flagrat amore
Veri tectas reperire notas?
Scitne, quod appetit anxia nosse?
Sed quid nota rescire laborat?
Et si nescit, quid caeca petit?
Quis enim quidquam nescius optet?
Aut quis ualeat nescita sequi?
Quoue inueniat, quisue repertam
Queat ignarus noscere formam?
An cum mentem cerneret altam,
Pariter summam et singula norat?
Nunc membrorum condita nube,
Non in totum est oblita sui,
Summamque tenet singula perdens.
Igitur quisquis uera requirit,
Neutro est habitu, nam neque nouit,
Nec penitus tamen omnia nescit;

Sed

Núbe daz knôtesta. dáz ér in gehúbte hábet. táz úrsúo-
chenôt ér. Tíefo dénchende án dáz er sáh. Táz er mít
tíen erhúgetên. chôme nâh tien ergézenên.

[Álso dér éin búoh tar ána perfecte gelírnêt.
únde échert úzenau gehúget tero summę. únde
er dia diccho ánachêret. táz er fône déro oúh tes
ánderes síh pebúge. Uuáz summa sí. dáz létet
únsih cicero in rhetoricis dicens. Summa | facti 245.
est. homicidium fecisse. Singula uero sunt. quid
ante rem. quid post rem. quid in ipsa re. aut
circa rem factum sit. Chít íoman ze úns. an
necesse est euenire quę prouidentur? necesse
chédên uuír. Chít er áber. Et stábit liberum ar-
bitrium? Stabit chédên uuír. Chít er oúh. Quo-
modo liberum erit. quod necesse est. Necessitas
et libertas unius rei esse non possunt. Aut si
possunt. quibus nexibus colligantur. quę sibi ad-
uersantur? Uuáz chédên uuír dánne? Ube úns tíe
nexus únchunt sínt. sô ne chúnne uuír díro
questionis nîcht állero geántuuírten. Sô uuízen
uuír échert tíe summam. singula ne uuízen uuír.
Die sângula súlen uuír hára nâh lírnên fône sél-
bero philosophia.]

**PRIMA RESPONSIO. QUIA INTELLECTUS NON RA-
TIO THEOLOGOS FACIT.**

Dô ántuuírta sí mír. Díz íst tíu álta chlága fône gó-
tes prouidentia. [dáz sí daz liberum arbitrium geírre.]
Únde fône cicerone gnúog ketríbeníu. dár er daz uuízeg-
túom téilta.

Sed, quam retinens meminit, summam
Consulit alte uisa retractans,
Ut seruatís queat oblitás
Addere partes.

Tum illa, uetus, inquit, haec est de prouidentia que
rela, m. tullio, cum diuinationem distribuit, uehementer

[s. in tres partes. in aruspicia. et in fulguria. et in oscinia. Aruspicia uuúrten genómera fóne dien léberon dero ópfer frískingo. Fulguria fóne dien blícchen. Oscinia fóne dero fógalo rártó.]

únde íst iz tír. [dáz méinet fóne dír.] éin hártó gnóto gesùochet tíng. Únde áber ío noh níeht keuuárlícho. nóh kuíslichó gerécchet fóne íuuer dehéinemo. Tero tímberí scúlt íst táz. Dáz tes ménnískén ratio. dóh sí síh ís péíte. níeht erréichen ne mág tíá éinfálti gótes fóregeuuízede. Úbe díá íoman uuízen mág. úberstígendo díá ratio-nem. Démo neíst nehéin zuíuel an díro questione.

[Gótes prescientia íst éinfálte. uuánda er ál uuéiz. únde dáz sáment uuéiz. únde gágenuuertigo. Náls níeht hánder síh kehúgendo. nóh fúre síh ténchendo. Dér dáz pechénnét. tér íst únzuíuelig. táz óuh tíe táte liberi arbitrii. nóte in sínero scientia | sint. náls prescientia. únde síá álso múgen sáment sín. só únsér scientia íst sáment tero ménnískón táte. díe sélbuuáltig sint. Uuáz írret síe dáz tero sélbuuáltigi. dáz uuír díe táte uuízen?]

Tíá simplicitatem chóròn íh tír dánne geóffenon. únde gerécchen. só íh tíh érerón dés irríhto. únde dáz kehóson. dáz tír uuíget. [únde díh zuíuelet. tes liberi arbitrii.]

CUR NON RECIPIAT RATIONEM. QUA SE ALII PUTANT SOLUERE QUESTIONEM.

Nú frágên íh tíh. zíu dù ne uuánést fróma uuésen. díá

---

agitata, tibi que ipsi res diu prorsus multumque quaesita; sed haud quaquam ab ullo uestrum hactenus satis diligenter ac firmiter expedita. Cuius caliginis causa est, quod humanae ratiocinationis motus ad diuinae praescientiae simplicitatem non potest admoueri; quae si ullo modo cogitari queat, nihil prorsus relinquatur ambigui; quod ita demum patefacere atque expedire tentabo, si prius ea, quibus moueris, expediero.

Quaero enim, cur illam soluentium rationem minus

réda dero errátentôn dia questionem. [s. sô sie iz áhtont.]
 Díu réda dúrh táz uuânet. [i. contendit.] úngeírret sîn
 liberum arbitrium fóne dero prescientia. Uuánda si nehéin
 nôt máchunga neíst futuris rebus. i. tien chúmftigên dîngen.
 i. áfter íro uuâne.

[Hier behúgên únsih. dáz er dâr fóre dísen
 uuân nieht ne léidezta. nóh oúh ne sólti. uuánda
 er réhtêr íst. núbe dáz sie châden. euentum fu-
 turorum uuêsen causam gotes prescientiê.]

Uuánnân rátiscòst oúh tù ánderes. nôte geskéhen
 súlen díu chúmftigen? Áne dáz tíu ze léibo uuérden ne
 múgen. díu fóre geuúizen uuérden?

[Hier íst áber ze dénchenne. uuío uuárez táz
 argumentum sí. Hier háftênt álle. díe mít tíro
 questione ríngent. Tíu gót fóresíhet chédent sie.
 díu ne múgen ze léibo uuérden. Dáz íst uuár.
 Díu ze léibo uuérden ne múgen. díu geskéhent
 nôte. Dáz íst oúh uuár. Díen zuéin uuárhéiten.
 áne únderskéit fernómenên fólghêt tíu zála. nullum
 esse liberum arbitrium. Dén únderskeit lêret sí
 únsib. hína áfter. Sí lêret únsih. táz ménniskôn
 táte. uuóla ze léibo múgen uuérden. sô filo iz
 ze íro sélbero natura gestát. únde íro déro hálb
 nehéin nôt neíst. únde sie áber ze léibo ne mú-
 gen uuérden. góte ánaséhentemo. Álso oúh úns
 ánaséhentên. dáz êin mán sízzet. sîn sízzen nieht |
 ze léibo uuérden ne mág. tóh iz sîn hálb uuóla
 ze léibo máhti sîn. uuánda er máhti iz fermíten
 háben. Hínnân chúmmet tánne díu questio. úbe
 úns únde góte sîn sízzen gébe uuízenhéit sínes
 sízzennes. Tés uuírt súš keántuuurtet. Íz kibet

247.

---

efficace putes; quae quia praescientiam non esse futuris
 rebus causam necessitatis existimat, nihil impediri prae-
 scientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde
 argumentum futurorum necessitatis trahis, nisi quod ea,
 quae praesciuntur, non euenire non possunt?

sia úns. sô iz keskihet. niht êr. áber gótes uní-
 zentheit ne bítet tero keskihte niht. Íz ist ímo
 presens. êr iz keskéhe. Diu presentia getúot iz
 ín uuízen. Sô ist tánne súš ketán díu solutio
 dírro questionis. Táz kót fóresíhet. uuánda er
 dáz ánasíhet. fóne díu ist iz nôte. álsó óuh táz
 nôte íst. táz uuír éteunen íeht séhen túon. dóh iz
 ter túonto nôte ne tûe.]

QUIA PROUIDENTIA NON URGET FUTURA. IDEO STARE LIBERTATEM.

Úbe prescientia nehéina nôt ne túot tien chúmftigên
 dínge. álsó óuh tú gnôto fóre íáhe. Mít uuíu uuérden
 tánne geduúngen díe sélbuuáltigen férté. dero ménniskôn
 táte. ze guíssemo úzláze?

[Uuánda sie áne geduuáng *) sínt. pediu stát
 liberum arbitrium.]

Nú chédên échert sô chòsondo. dáz prescientia ne
 sí. dáz tú chiesêst. uuío iz óuh tánne fáre. Tuúngét tánne
 dés hálb tehéin nôt. tíe táte. díe fóne múotuuíllen chó-
 ment? Dáz ne túot. Nú chédên áber dáz si sí. Únde dóh
 nehéina nôt túon díen táten. Nóh tánne uuáno ih stát ze
 stéte díu sélba uuílleuáltigi.

---

*) Es steht geduuáng.

Si igitur praenotio nullam futuris rebus adiicit neces-
 sitatem, quod tu etiam paullo ante fatebare; quid est, quod
 uoluntarii exitus rerum ad certum cogantur euentum?
 Etenim positionis gratia, ut quid consequatur aduertas,
 statuamus nullam esse praescientiam. Num igitur, quan-
 tum ad hoc attinet, quae ex arbitrio eueniunt, ad neces-
 sitatem coguntur? Minime. Statuamus iterum esse, sed
 nihil rebus necessitatis iniungere, manebit, ut opinor, ea-
 dem uoluntatis integra atque absoluta libertas.

ETIAM SI SIGNUM EST PROUIDENTIA FUTURORUM
NON TAMEN EST CAUSA EORUM.

Nû uuîle du áber chéden, ne sí óuh prescientia ne-
héin nôtegunga dien chúmftigên. Sí íst tóh zéichen, dáz
siu nôte chómen súlen. Sô uuâre áber sámó guís, nôte
súlen geskéhen chúmftigíu | ne uuâre óuh tíu sélba íro²⁴⁸.
prescientia. Zéichen óuget échert uuáz iz sí, dés zéichen
iz íst, iz ne máchôt iz niêht.

[Álso die mórgerrâten zéichenent tempesta-
tem, únde sie dóh ne máchont.]

Dû sólt úns ze érest keóugen, álliu díng nôte ge-
skéhen, Dáz uuír dánnan glóubên, prescientiam zéichen
uuésen dero nôte Úbe áber sí neíst. [s. necessitas.] Sô
ne mág tána mër prescientia, íro zéichen sín. Uuír uuízen
uuóla. Alles tinges kuíssa stárchunga. Fóne zéichene ne
uuésen ze némenne, sò dû tûost, Nôh fóne férriskên
rátiskôn.

[Álso dû férriskên fone signis uuîle errâten
necessitatem.]

Núbe fóne dara zúoléitendên díngen únde nôt
máchigên.

[Álso dáz argumentum íst ex conuenientibus
et necessariis, Primus homo, quia non habuit

Sed praescientia, inquires, tametsi futuris eueniendi
necessitas non est, signum tamen est, necessario ea esse
uentura. Hoc igitur modo, etiam si praecognitio non fuis-
set, necessarios futurorum exitus esse constaret. Omne
etenim signum, tantum quid sit, ostendit, non uero efficit,
quod designat. Quare demonstrandum prius est, nihil non
ex necessitate contingere, ut prenotationem signum esse
huius necessitatis appareat. Alioquin si haec nulla est,
nec illa quidem eius rei signum poterit esse, quae non
est. Iam uero probationem firma ratione subnixam con-
stat, non ex signis neque petitis extrinsecus argumentis,
sed ex conuenientibus necessariisque causis esse du-
cendam.

patrem aut matrem. non est genitus. Uel illud. Quia tu hodie nec manducasti neque bibisti ieiunus es. Sô íst áber dáz extrinsecus kenómen. Patres nostri comederunt uuas acerbis, et dentes filiorum obstupescunt. Quia alii sunt parentes. et alii sunt filii. Non est autem aliud iciunum esse. nisi non manducasse et non bibisse et non est aliud. non genitum esse. nisi non hábere patrem aut matrem.]

PROUISA NECESSE EST EUENIRE. NULLA TAMEN
IPSI INEST NECESSITAS.

Uuío mág áber dáz sín. dáz tíu ne geskéhên. díu gót uuéiz chúmftig? Sámó so íh zuíueloe. núbe díu geskéhen súlin. díu gót fóresíhet. Únde íz mēr dáz ne stérche. Tóh siu geskéhên. Síu an ín sélbên nehéina día nôt háben. dálnân siu geskéhên. Táz tu hínnân liehto gechíesen máht.
249. Uuír séhên gnúogez. dáz | fóre óugôn íst. únz man iz tûot. Sô dáz íst. taz uuír séhên tûon díe réitríhtela chérendo. [s. in curuli certamine] íoh áfter íro uuíllen hén-gendo díen réitôn. Únde dár áfter ánderíu uuérh. Tuúinget tára zúo íro dehéinez tehéin nôt mánnes úndanches? Dáz ne tûot. In geméitùn chónđi man dáz tûon. Úbe siu mánnes úndanches sô fúorín. Tíu án demo tûonne áne nôt sínt. Tíu sínt óuh ér siu uuérdên. áne nôt chúmftig.

Sed qui fieri potest, ut ea non proueniant, quae futura esse prouidentur? Quasi uero nos ea, quae prouidentia futura esse praenoscit, non euentura credamus; ac non illud potius arbitremur, licet eueniant, nihil tamen, ut euenirent, sui natura necessitatis habuisse; quod hinc facile perpendas licebit. Plura etenim dum fiunt, subiecta oculis intuemur: ut ea, quae in quadrigis moderandis atque flectendis facere spectantur aurigae; atque ad hunc modum cetera. Num igitur quidquam illorum ita fieri necessitas ulla compellit? Minime. Frustra enim esset artis effectus, si omnia coacta mouerentur. Quae igitur cum fiunt, carent existendi necessitate, eadem, prius quam fiant, sine necessitate futura sunt.

Dánnán skínet. dáz súmelichiu geskéhen súlen. déro geskiht. únde déro fárt. állero nôte inbúnden íst. Íh ne uuáno foman dáz uuéllen chéden. Táz tíu ne uuârin chúmftig. êr siu uuúrtin. díu nú uuérdent. Tíu hábetôn ouh fóre geuuízeníu. ferlázena geskiht. Álso gréhto uuízentheit tiu gágen-uuerten nieht ne nôtegôt. Tána mêr ne nôtegôt tiu chúmftigen. íro fóre uuízeda.

QUOD FUTURORUM NULLA DEO SIT OPINIO.
QUAMUIS NON COACTA FIANE. ET QUID NOS
FALLA'T IN HIS.

Sô chíst tu. Tés sêlben íst zuíuel. úbe déro díu nôte ne uuérdent. tehéin fóre bechénneda múge sîn. Uuánda síu dúnchent tír míssehélliu. Únde uuânest tu. úbe siu uuérdên fórebechénnet. táz siu nôte súlin geskéhen. Úbe íro nôt ne sí. dáz íro nehéin fórebechénneda ne sí. Únde uuânest tu uuízentheit ne|héines tínges sîn. âne guísses. 250. Únde úbe díu uuérdên fóreséuuen. sámó guuíssíu. díu dóh únguis sînt. uuíto siu ergángên. Dáz uuíle du héizen uuân náls uuízentheit. Ánderes uuânen dánne iz sí. dáz ne trú-uest tú zíhen ze gánzero uuízentheite. Dén írreden má-

---

Quare sunt quaedam euentura, quorum exitus ab omni necessitate sit absolutus. Nam illud quidem nullum arbitror esse dicturum, quod quae nunc fiunt, prius quam fierent, euentura non fuerint. Haec igitur etiam praecognita liberos habent euentus. Nam sicut scientia presentium nihil his, quae fiunt, ita praescientia futurorum nihil his, quae uentura sunt, necessitatis importat.

Sed hoc, inquis, ipsum dubitatur, an earum rerum, quae necessarios exitus non habent, ulla possit esse praenotio. Dissonare etenim uidentur; putasque, si praeuideantur, consequi necessitatem; si necessitas desit, minime praesciri nihilque scientia comprehendi posse, nisi certum. Quod si quae incerti sunt exitus, ea quasi certa prouidentur, opinionis constat id esse caliginem, non scientiae ueritatem. Aliter enim ac sese res habeat arbitrari, ab integritate scientiae credis esse diuersum. Cuius erroris

chôt táz. Dáz man uuânet állero dîngolih pechénnet uué-
den. fône sîn sélbes natura. Táz ál dára uuídere íst. Uuánda
ál dáz tar bechénnet uuírt. Dáz ne uuírdet nêht pechén-
net áfter sîn sélbes chréfte. núbe áfter démo mágene dero
bechénnetôn uuírt iz erfáren.

[Gót ne síbet tiu futura nêht áfter íro chréfte.
núbe áfter sínero mágenchréfte. Dáz siu futura
sînt. dáz sînt siu an ín sélbên. uuánda siu nóh
ne châmen. ímo sînt siu presentia. âne chúmft.
Tiu íoman túot in únserro presentia. díu sînt tes
túonten hálb unnôtháfte. dóh sînt siu álso nôte.
só uuír siu sêhên. Díu ouh kót ánasíhet. díu sînt
nôte. álso ér siu ánasíhet. tér siu áber nóh in
futuro túon sól. der túot siu dánne âne nôt. Táz
pegínnét si únsih nú mít exemplis lángséimo
lêren.]

EX HUMANA NOTIONE AD DIUINAM NOS DUCERE TEMPTAT. INCIPIENS A SENSU EXTERIORE.

Nú lóse hára. dáz íh tir is píldé gegébe spúotigo.
Sólt tu chîesen éin sínuuélbe corpus. tía sínuuelbí chîuset
ánderes uuío daz óuga. dánne der finger. Daz óuga sciu-
zet tára férronân. únde chîuset taz píldé sáment. Aber
der finger dâr ána gelégetêr. únde ál úmbe rítentêr. Er-
spehôt er iz állez éinzên.

---

causa est, quod omnia, quae quisque nouit, ex ipsorum
tantum uí atque natura cognosci existimat quae sciuntur,
quod totum contra est. Omne enim quod cognoscitur, non
secundum sui uim, sed secundum cognoscentium potius
comprehenditur facultatem.

Nam ut hoc breui liqueat exemplo, eandem corporis
rotunditatem aliter uisus, aliter tactus agnoscit. Ille emi-
nus manens, totum simul iactis radiis intuetur; hic uero
cohaerens orbi atque coniunctus circa ipsum motus am-
bitum rotunditatem partibus comprehendit.

SENSUM EXTERIOREM ET ALIOS INTERIORES MODOS CONSIDERANDI DIUERSOS ESSE INTER SE.]

Sélben den ménnicken ne chîesent nîcht ze éinero²⁵¹. uuîs. tîse genámden fier sínna. Der úzero sín. sô daz kesíune íst. chíuset taz pílde éteuuar ána. Der ínnero sín. dér imaginatio héizet. chíuset taz pílde éinez. áne dia materiam. dáz er fóre sáh án dero materia. Aber der sín. der ratio héizet. dér úberstépfet imaginationem. Únde bechénnet er sámentháftigo dáz pílde. dáz súnderigo éteuuar ána skînet.

[An démo nomine homo. uuîrt sáment fernómen. dáz éinzên. únde súnderigo geséuuen uuîrdet an platone. cicerone. socrate. únde oúh súnderigo áne sie in gebúht chúmet.]

Táz oúga dero intelligentië. úbersíhet tise drî sínna. Uuánda úberstépfendo dén bíuang téro sámentháfti. dia ratio begrífet. Síhet si mít héiteremo oúgen daz éinualta gótes pílde.

[dáz fóne díu éinfálte íst. uuánda iz in subiecta materia íst. sô nehéin ánderez neíst. Tíu síbet oúh án demo ménnicken die táte. die góte guís sínt. dóh. sie ímo sélbemo únguís sín. únde nòte geskéchent. tero gótes uuízenthéite hálb. únde áber únnote mánnes hálb. Mít tien úzerên sensibus. ferstándên uuîr dero úzerôn díngo. dáz sínt corpora. díu er héizet materiam. únde án dien corporibus. álde sáment tien corporibus ferstándên

---

Ipsum quoque hominem aliter sensus, aliter imaginatio, aliter ratio, aliter intelligentia contuetur. Sensus enim figuram in subiecta materia constitutam. imaginatio uero solam sine materia iudicat figuram. Ratio uero hanc quoque transcendit, speciemque ipsam, quae singularibus inest, uniuersali consideratione perpendit. Intelligentiae uero celsior oculus existit. Supergressa namque uniuersitatis ambitum ipsam illam simplicem formam pura mentis acie contuetur.

uuir dero corporalium. dáz sint iro accidentia.
 Also án in sint colores. únde figure. únde sáment
 in iro táte. Dien sensibus fólgêt imaginatio.
 Dáz íst tíu píldunga. des mùotes. áne diu corpora.
 also getániu. sô diu ougen an in sáhen. álde diu
 ôren hòrtôn. So uuéder ér fóre sáh. sô drískôzez
 píld. álde fierskôzez. álde sínuelbez. álde mán-
 nes píld. álde fógales. álde er sáh cursum. álde
 palestram. álde uuíz. álde suárz. Chûmet mánne
 in dróum dáz sélba gelihnisse. dáz héizet fantasma.
 únde illusio. úbe ér iz in sînemo mùote sô bíl-
 dôt. dáz héizet imaginatio. Sáment | úns hábent
 bestię díu zuéi geméine. Ratio dáz íst tíu chráft
 tes sínnes. tia der ménnisko hábet álles éino.
 Díu túot in dáz uuízen. dáz er nio ne gesáh.
 únde dés nehéin bíldunga uuérden ne mág. Tiu
 lèret in skéiden. uerum únde falsum. bonum únde
 malum. únde éin fóne ándermo errâten. also er
 fóne primis substantiis irrâtet secunda. únde
 fóne toto partem. ióh fóne parte totum. únde
 fóne preteritis presentia. únde fóne presentibus
 futura. Gentiles philosophi ne chónðôn nieht fúr-
 der fernémen. áne únz tára sie diu ratio léita.
 Fóne díu uuóltôn sie. dáz tíu éinen díng uuârin
 ze glóúbenne. díu mít ratione gestérchet uuúrtin.
 sús ketánero. Si hoc est. illud est. aut si hec
 sunt. illud erit. Tánñân ságeta aristotiles in cathego-
 riis. táz priuatio ne múge feruuándelôt uuérden
 in habitum sô. dáz edentulus. fúrder dentes
 kuuínne. álde nâh caluitio. capillata frons uuérde.
 uuánda er nehéina rationem ne uuíssa. nâh téro
 iz uuérden máhti. Dánñân geskáh súmeliçhên. sô
 celestis sapientia chám. únde sie ládota ad in-
 tellectum diuinum. únde sie híez klóuben resur-
 rectionem mortuorum et omnia esse deo possibi-
 lia. dáz sie dâr ferstíezen. únde dánñân uuúrten
 contenebrati. dánñân sie sóltôn uuérden illuminati.

Uuile du chéden. so uuár ratio ist. dár ist oúh intellectus. dáz ist áleuuár. dár humana ratio ist. tár ist oúh humanus intellectus. Áber diuinus intellectus únde diuina contemplatió. díu ist simplex. únde spiritalis. uuánda sélbêr gót. simplex spiritus ist. Tér dáz pechénnet. tér ist particeps téro sélbún intellectus. Tíu lèret in. dáz er ist substantia. ultra substantiam. únde forma informata. sine loco. sine tempore. mundum faciens. sine materia. filium habens sine alternitatem. et spiritum procedentem sine motu. Die humanam rationem an dien dínge sùohtón. die uuúrten heretici.]

INFERIORA A SUPERIORIBUS COMPREHENDI. NON
SUPERIORA AB INFERIORIBUS.

Dár dáz állero gnótost ist ze chiesenne. Íh méino. dáz ter óbero sín begríftet ten níderen. Der nídero ne geréichot níeht ze demo óberen. Uuánda sensus ne hábet uuérches níeht áne corpus. [sô imaginatio hábet. Accidentia corporum súlen uuír | dúrh nôt án ín séhen. únde 253. grífen.] . . . *) múotes pildunga. [dóh sí bíldoe daz éiniga bílde. dáz sí sah. unde . . . *) sí] ne mág taz keméine bílde níeht kebíldon. [uuánda sí iz nío ne gesáh . . . *) sol sí iz óuh tánne chiesen?] Nóh réda ne irréichot taz éinfalta gótes píldo.

[Sí chán únsih échert keléiten ze dien formis. tie án dien substantiis lígent. únde sie níeht substantie ne sínt. núbe accidentia. Áber gótes píldo. ist túrh síh píldo. substantia superstantialis.

---

*) Hier ist ein Stück Pergament ausgerissen.

In quo illud maxime considerandum est; nam superior uis comprehendendi amplectitur inferiorem, inferior uero ad superiorem nullo modo consurgit. Neque enim sensus aliquid extra materiam ualet, uel uniuersales species imaginatio contuetur uel ratio capit simplicem formam;

táz chít förderôra dien substantiis. tie dir sint stantes sub accidentibus.]

Áber intellectus sámó so hóhor stándiú, únde dia íro chúndún formam ána séhendíú. dúrh chíuset si diu níderen. Sí síhet ze déro sélbún uuís tiu níderen. ze déro uuís sí dia formam síhet. tia nehéin dero níderôn ne síhet.

[Uuéliu íst tíu uuísa?]

Sí bechénnet. táz ratio únde ìmaginatio. únde sensus pechénnent. síh tóh ne stiurende. mít íro dehéinero. Núbe éines plícches. uuéiz si siu álliu. in íro sélhero uuís. in dia uuís. sô si dia formam uuéiz.

[Also benedictus tísa uuérlt álla sámént sáh. mít kótelichemo oúgen.]

Réda uuéiz oúh. dáz tíu níderen uuízen. síh tóh ne stiurende mít íro chrésten. daz állelicha ze séhenne. Dísiu íst tíu dir óuget tia sáméntháfti. dia siu begrífen hábet. mít tísen uuórten. Ménnisko íst éin lébende dínq. zuíbéine. rédobáfte. Dóh tíu bechénneda állelih sí. uuér ne uuéiz. táz sí óuh piledig. únde gesíhtig íst. Dáz ne uuéiz ío dóh sí nícht píldondo. álde geséhendo. núbe réde-
254. háfto dénchendo. | So uuío . . . *) únga bíldonnes pedíge.

*) Lücke.

---

sed intelligentia quasi desuper spectans, concepta forma, quae subsunt, cuncta diiudicat; sed eo modo, quo formam ipsam, quae nulli alii nota esse poterat, comprehendit. Nam et rationis uniuersum et imaginationis figuram et materiale sensibile cognoscit, nec ratione utens, nec imaginatione, nec sensibus, sed illo uno ictu mentis formaliter, ut ita dicam, cuncta prospiciens. Ratio quoque cum quid uniuersale respicit, nec imaginatione, nec sensibus utens, imaginabilia uel sensibilia comprehendit. Haec est enim, quae conceptionis suae uniuersale ita definit; homo est animal bipes rationale, quae cum uniuersalis notio sit, tamen imaginabilem sensibilemque esse rem nullus ignorat, quod illa non imaginatione uel sensu, sed rationali conceptione considerat. Imaginatione quoque tametsi

fóne quinque sensibus. Sì erféret tóh àne sensum. álliu díu gesíhtigen bílde. Náls tóh mēht mīt téro chúnste des sensus. núbe mīt íro sélbero chúnste. Ne síhest tu nù na. uuío álle sína. mēr bechénneñ fóne íro sélbero máhte. dánne fóne déro máhte dero bechénneñtôn? Únde ouh mīt réhte. Uuánda míchel nôt íst. síd tiu chiesunga des chiesenten tát íst. Dáz ío dér sína tát kerécche. mīt sínero chréfte. náls mīt ánderes chréfte.

AN CREDENDUM SIT STOICIS. QUI DICUNT UACUAS MENTES AFFICI EXTIMIS CORPORIBUS.

Daz uuítchélle ze athenis. innota iú. die hártó tief-táhtigen álten.

[Plato atheniensis philosophus sáz pí athenis in achedemia uilla. dár sîn éigen uuás. únde lêrta síne iúngerem. únz án sîn énde. Náh sínemo énde téilton sie síh. Súme uuúrten dár ze léibo. únde hiezen achademici. súme begóndôn uuállôn. únde hiezen peripatetici. súme fúoren in athenas ciuitatem. únde hiezen stoici. Dén námen gáb ín stoa. dáz chít porticus. in démo sie dár sázen. únde íro uuístúom áhtotôn.]

Tie dir uuizen uuóltôn. mánnoliches múote ána getân uuérden. sensus únde imagines. fóne dien úzerên corporibus.

ex sensibus uisendi formandique figuras sumsit exordium, sensu tamen absente sensibilia quaeque collustrat, non sensibili, sed imaginaria ratione iudicandi. Uidesne igitur, ut in cognoscendo cuncta sua potius facultate, quam eorum, quae cognoscuntur, utantur? Neque id iniuria: nam cum omne iudicium iudicantis actus exsistat, necesse est, ut suam quisque operam non ex aliena, sed ex propria potestate perficiat.

Quondam porticus attulit
Obscuros nimium senes,
Qui sensus et imagines
È corporibus extimis
Credant mentibus imprimi,

[Hominem únde arbores. montes únde flumina. únde álliu corpora. diu úzeren hálb únsêr sint. túont únsih ze finf uuison ferstân. Uuás ferstûondin uuir. úbe síu ne uuârin. Uuáz máhtin uuir séhen. áldê grifen. áne corpora? Únde úbe íro bilde ne uuârin. uuáz píldotin uuir dánne in únsêrên mùoten? Ába dien corporibus chómendo. getrínchent (*sic*) sie ín daz mùot. Tára hábent sie uuég. túrh tie sensus. Uuío uuérdent sie ána getân únsêrên muôten? Dáz túont sie sò. dáz uuir síu lidên. náls síu únsih. únde síu únsih ána uuérdent. náls uuir síu. Síu gébent úns kesiht. únde gehôreda. dóh man chéde. dáz uuir síu ge-

255. séhên. | únde gehôrên.]

Also dero geblânetûn tábelun bùohstaba . . . *) gerizzôt uuérdent mít kriffele.

[Tabella íst kelih temo mùote. kriffel corporibus. literę demo bilde.]

MENTEM SUAM UIM EXERCERE. SEPE TAMEN EXTRINSECUS EXCITARI ET TUNC MISCERE INTERIORES FORMAS EXTERIORIBUS.

Ube áber daz mùot chráftelôsez. nieht mít sín sêlbes rósline getúot. Únde iz échert mùozig liget. Úndertân iz iz tien ánachomenên bilden dero corporum. Únde iz in spiegeles uuís hína rértet tero corporum bilde. náh ín.

*) Lücke.

Ut quondam celeri stylo
 Mos est aequore paginae,
 Quae nullas habeat notas,
 Pressas figere litteras.
 Sed mens si propriis uigens
 Nihil motibus explicat,
 Sed tantum patiens iacet
 Notis subdita corporum,
 Cassaque in speculi uicem
 Rerum reddit imagines,

[Ube iz mër ne gemág.] Uuánnán íst tánne diu uuízenthéit tes mùotes. álliu díng chiesentíu. Uuéliu íro chráft peuuártét siu álliu éinzen sô gnôto? Alde uuéliu téilet tiu íro chûnden genera in species. únde sámenôt siu áber ze díen hûfon dero generum?

[Úbe iz mër ne uuéiz. áne gesihtígiu díng. uuánnán uuéiz iz tánne genera. únde species. tíu gesihtíg ne sínt?]

Únde hért uuíhseliga fárt túende. íst iz éina uuíla in díen hímeliskên. ándera uuíla in díen írdiskên?

[Hérton tríbet iz *physicas et theologicas questiones*. Ratio túot *physicos*. intellectus túot *theologos*.]

Únde síh tánne sín sélbes ferréchenônde. írlósket iz lúkkíu argumenta. mít uuáren. Tísiu chráft íst kefrádera únde filo máhtigera. Danne díu chráft tes mùotes. tíu diu ánagetánen bílde tréget.

[sámo so uuáhs. álde uuázer. álde spíegelglás. in díen diu bílde skínent.]

Nú begágenet tóh êr díen sénsibus éteuuáz úzuuert crúozende. únde réizende díe chréfte des mùotes. [uuénne

Unde haec sic animis uiget
 Cernens omnia notio?
 Quae uis singula prospicit,
 Aut quae cognita diuidit?
 Quae diuisa recolligit,
 Alternumque legens iter
 Nunc summis caput inserit.
 Nunc desidit in infima,
 Tum sese referens sibi,
 Ueris falsa redarguit?
 Haec est efficiens magis
 Longe causa potentior,
 Quam quae materiae modo
 Impressas patitur notas.
 Praecedit tamen excitans,
 Ac uires animi mouens,
 Uiuo in corpore passio.

ist táz?] Sò man feht kesihet álde gehôret. Tännân sâr
 256. gegrùoztiu des | . . . . . *). Si . . . . *) ûz uu . . . . *) ga-
 gen sùmelichen uuárben. biútet si siu. únde rértet si siu
 ze diên sélbên zéichenen. Únde gemískelôt si die úzenân
 chómenten. ze diên dârinne gebáltenên bilden.

[Alle natûrliche léicha. únde álle rártà. hábet
 tiu sêla in íro. Sò si síngen hòret. sò íst iz íro
 lútsam. uuánda iz íro gelih íst. Tie proportiones
 fóne diên sî coniuncta íst. tfe lâzet si gérno zu
 íro. sò in musica gescríben íst. únde síc gágen
 diên úzeren biétende. mískelôt si in éin. zuéi
 ding kelichiu. Uuánda óuh tér tyrannus babilonię
 ételih píldé deitatis in sínemo múote hábeta. fóne
 díu chád er daz úzera bíldé ána séhendo. uideo
 uirum. similem filio dei. Únde magi in egypto.
 ételicha uuízentheit kótes hábendo. bechnâton sie
 digitum dei. in miraculis moysi.]

**SICUT NOSTRAE. ITA ET DIUINAE MENTIS IUDI-
 CIUM NON EX UI ALIENA ESSE.**

Úbe nú des ménnisken múot. tero corporum ferstándo
 fóne íro ána chómeni gelêret ne uuírt. chîesendiu sélben
 corpora úmbe íro bíldé. Núbe mít sîn sélbes chréfte. díu
 chíuset. pegágenentíu sínen óugon. únde sínen óron.

[Nû chúmet interposita ratio.]

Tóh

*) Lücke.

Cum uel lux oculos ferit,
 Uel uox auribus instrepit:
 Tum mentis uigor excitus,
 Quas intus species tenet,
 Ad motus similes uocans,
 Notis applicat exteris,
 Introrsumque reconditis
 Formis miscet imagines.

Quod si in corporibus sentiendis, quamuis afficiant
 instrumenta sensuum forinsecus obiectae qualitates, animi-
 que agentis uigorem passio corporis antecedit, quae in se
 actum

Tóh tíu úzuuért pegágenenten bílde ána uuérdèn díu oúgen. únde díu óren. mít tíen uuír geséhèn. únde gehòrèn. Únde díu tróffeni sínero sensuum. fúrefángoe sínes mùotes chráft. túrh síh uuérchontes. Tíu tróffeni an síh uuézze. día tát tes mùotes. Únde sí úf erréche. díu dar inne ío nóh táne lóskenten bílde.

[Únz hára gót interposita ratio.]

Uuío filo mër çelestes substantię. die állero corporum ánatrífte áno sínt? Án díen íst úrchòse. dáz síe díen úzerèn ne fólghènt an íro chiesenne. núbe síe skéinent tía chráft | íro sínes.

257.

DISTRIBUTIO COGNITIONUM.

Sús mísseliche sína. sínt kelázen mísselíchèn substantiis. [sús hábent síe síh ketéilet únder ín.] Sensus éinèr. íst kelázen. áne die ándere dri sína. díen éteuuar fásto háftentèn animalibus. Also die mére múskela túont. únde ánderíu álso gezógeníu. án díen stéinen chlébendo. [Díu infíndent échert íro.] ánderèn lébendèn. únde vuálontèn. íst tára zúo gelázen imaginatio. Íh méinð. díen gelúste únde úngelúste ána sínt.

[Fóne díu ánteròt ter áffo. dáz ér die ménnicken síhet túon. Úbe ér iz ín demo mùote ér

---

actum mentis prouocet excitetque interim quiescentes intrinsecus formas; si in sentiendis, inquam, corporibus animus non passione insignitur, sed ex sua ui subiectam corpori iudicat passionem, quanto magis ea, quae cunctis corporum affectionibus absoluta sunt, in discernendo non obiecta extrinsecus sequuntur, sed actum suae mentis expediunt.

Hac itaque ratione multiplices cognitiones diuersis ac differentibus cessere substantiis. Sensus enim solus cunctis aliis cognitionibus destitutus immobilibus animantibus cessit, quales sunt conchae maris, quaeque alia saxis haerentia nutriuntur. Imaginatio uero mobilibus belluis, quibus iam inesse fugiendi appetendiue aliquis uidetur af-

gebildôt ne hábeti. sô ne máhti er iz niht ke-
 ánterôn.]

Réda íst échert ménniskôn gelázen. sô oúh kótes éines íst
 intellectus. Fóne díu íst nôt. táz tiu uuízenthéit fórderósta
 sí. Díu fóne íro sélbero bechénnet. niht éin síh sélbún.
 Núbe oúh tie níderen dri.

DUAS NOTITIAS AD TERTIAM NON POSSE CON- TENDERE.

Uuáz úbe mít ratióne stríten begínnent tie níderen
 zuêne sína? Chédendo. dáz taz uniuersale niht ne sí.
 dáz sí síh uuánet uuízen. Únde chédendo. dáz man éinzèn
 séhen álde bíldôn mág. in éina sámeháfti dáz ne mú-
 gen chómen.

[Uuánda socrates. únde plato. únde demoste-
 nes. ne guínnent niómêr sámént éin geméine
 bílde. dáz man séhen múge.]

Únde oúh chédendo. Éin uuéder ze nôte uuésen. sô uuâr
 daz ratióni dúnchet. únde áber síh petrógen sín án demo-
 gesíhtigen. Álde síd ín uuóla chúnt sínt. díu man séhen
 258. mág. únde bíldôn. | Ratiónis uuân betrógen sín. Díu dáz
 kelóubet. uuésen sámentháftig. dáz kesíhtig. únde sún-
 rig íst. Úbe dára gágene ratio ántvuúrtet. Síh uuóla bechén-

---

fectus. Ratio uero humani tantum generis est, sicuti
 intelligentia sola diuini; quo fit, ut ea notitia ceteris
 praestet, quae suapte natura non modo proprium, sed
 ceterarum quoque notitiarum subiecta cognoscit.

Quid igitur, si ratiocinationi sensus imaginatioque
 refragentur, nihil esse illud uniuersale dicentes, quod sese
 intueri ratio putet? Quod enim sensibile uel imaginabile
 est, id uniuersum esse non posse. Aut igitur rationis ue-
 rum esse iudicium, nec quidquam esse sensibile; aut quo-
 niam sibi notum sit plura sensibus et imaginationi esse
 subiecta, inanem conceptionem esse rationis, quae, quod
 sensibile sit ac singulare, quasi quoddam uniuersale con-
 sideret. Ad haec si ratio contra respondeat, se quidem

nen in déro rédo dero sámentháfti. dáz sie béide uuizen. Únde áber íro ne uuédera bechénnen díá sélbún sámentháfti. Uuánde (*sic*) sie úberstépfen ne múgen diu úzeren bílde. únde man báz keloúben sól. dár man fóne íro drío bechénnedo strítet. tero guísserún. únde dero fólleglicherún ertéilungo. Ne stúondin uuír in dísemo stríte dero ratione bí na? Uuír dir béidiu chúnnen. íoh irráten. íoh séhen. únde bíldôn.

TERTIAM QUOQUE QUARTAE INPAREM ESSE IUDICANDAM.

Álso íst táz ketân. dáz ménniskôn réda uuánet. ten gótes sín ánderes ne uuizen diu chúmftigen. áne sô sí uuéiz. Uuánda sús rédot tû. So uuéliu únguísso. únde áne nôt chúmftig sínt. tíu ne múgen níeht kúisso chúmftigíu. fóre geuuízen uuérden. Únde chíst tû. dero sô getánon. nebéina fóre uuízeda sín. Únde úbe uuír sia gelóuben súlin. dáz tánne níeht áne nôt ne geskéhe. Úbe uuír des kóteliches sínnes chiesunga háben máhtín. álso uuír rédohafte bírn. Sô dúohti úns sámoli h réht. únsera réda uuíchen gótes sínne. | sô uuír irtéiltôn. *sensum únde imaginatio-259.*

---

et quod sensibile, et quod imaginabile sit in uniuersitatis ratione conspiciere, illa uero ad uniuersitatis cognitionem adspirare non posse; quoniam eorum notio corporales figuras non possit excedere, de rerum uero cognitione firmiori potius perfectiorique iudicio esse credendum. In huiusmodi igitur lite, nos, quibus tam ratiocinandi quam imaginandi etiam sentiendique uis inest, nonne rationis potius causam probaremus?

Simile est, quod humana ratio diuinam intelligentiam futura, nisi ut ipsa cognoscit, non putat intueri. Nam ita disseris, si qua certos ac necessarios habere non uideantur euentus, ea certo euentura praesciri nequeunt. Harum igitur rerum nulla est praescientia, quam si etiam in his esse credamus, nihil erit, quod non ex necessitate proueniat. Si igitur, uti rationis participes sumus, ita diuinac iudicium mentis habere possemus, sicut imaginationem sensumque rationi cedere oportere iudicauimus, sic diuinac

nem. fro súlen uuíchen. Fone díu chóroen únsih erhéuen, úbe uuír múgín. in día bóhi dero fóderostún intelligentie. Sò findet tár ratio. dáz sí in íro sélbún ne hábet. Íh méino dáz. Uuío gótes prenotio díu hábe guissiu. únde gnót marchotiu. díu án ín sélbén nicht kuísses úzlázes ne hábent. Únde dáz nehéinen uuán ne sí. Núbe éinfaltiu uuízenthéit. Nehéin méz hábentiu. nóh úmbe márchotiu.

**OPORTERE HOMINEM ERECTO CORPORE MENTE
QUOQUE ERIGI.**

Uuío mániges píldes. tier áfter uuérkte fárent. Súmia fárent stráéchendo. únde uuískendo dia érda. Únde máchónt sie átoháften slíh. mít tien brústen gándiu. Ánderiu sínt ku mít féttschen slágezent ten uuínt. únde uuíto suéibont án dero lútterun lúfte. Súmiu spírnenf tia érda mít tien fúozen. Únde uuállont siu gándo. in hólze. íoh in félde. Tóh tú díu álíu séhést síh skéiden in íro bílde. Áber níderhángendez hóubet. ketúot siu háben touben sín. [Des sínt siu úngeskeiden.] Éiner der ménnisko héuet taz hóubet

---

sese menti humanam summittere rationem iustissimum censeremus. Quare in illius summæ intelligentiæ cacumen, si possumus, erigamur, illic enim ratio uidebit, quod in se non potest intueri; id est, quonam modo etiam quæ certos exitus non habent, certa tamen uideat ac definita prenotio; neque id sit opinio, sed summæ potius scientiæ nullis terminis inclusa simplicitas.

Quam uariis terras animalia permeant figuris!
Namque alia extento sunt corpore, pulcremque uerrunt,
Continuumque trahunt ui pectoris incitata sulcum.
Sunt quibus alarum leuitas uaga, uerberetque uentos,
Et liquido longi spatia aetheris enatet uolatu.
Haec pressisse solo uestigia gressibusque gaudent,
Uel uirides campos transmitters uel subire siluas.
Quæ uariis uideas licet omnia discrepare formis,
Prona tamen facies hebetes ualet ingrauare sensus.
Unica gens hominum celsum leuat altius cacumen,

uf Jôh ribtet er sih lîhto állen uf. fóne érdo séhende. (Taz pîlde mánôt tih ménnisko. úbe da iz fernémeu chánst. Tû dir grécho den himel síhest. únde daz | hóubet uf²⁶⁰. héuest. taz múot oúh uf héuêst. Nio demo lichamen uf errîhtemo. daz múot pesuártez. nider ze ferlórni ne súcche. —

QUI SIT STATUS, DIVINUS.

Sid áliu dîng keuuízeniu. fóne íro sélberø natura ne uuérdent keuuízen. núbe fóne dero uuízentôn. sô uuír oúh fóre ságetôn. Sô séhên nú gágen dés iz múoza sî úns. nuélea (*sic*) státa gótes substantia hábe. Dáz uuír oúh chieseæ múgin. uuíolih sîn scientia sî. Dáz kót éuwig sî. dáz íst állero rédeháftero geméine gelúbeda. [Dáz kechúren sic álle.] Nú séhèa uuáz eternitas sî. Sî lèret únsih târ míte bechénen gótes naturam. únde gótes uuízenthéit. Éuwichéit íst fólliu. únde sámenthaftiu hába. dès únéntlíchen libes. Táz skînet óffenør fóne dero. fristmáligon uuídermézungo.

QUOD TEMPORE CURRIT LICET INFINITO. NON EST ETERNUM.

Uuánda dáz in fríste lébet. taz lóufet fóne gágenuuerti

Atque leuis recto stat corpore despicitque terras.
Haec, nisi terrenus male desipis, admonet figura,
Qui recto caelum uultu petis exersisque frontem,
In sublime feras animum quoque, ne grauata pectus
Inferior sidat mens corpore celsius leuato.

Quoniam igitur, uti paullo ante monstratum est, omne quod scitur, non ex sua, sed ex comprehendentium natura cognoscitur, intueamur nunc quantum fas est, quis sit diuinae substantiae status, ut, quaenam etiam scientia eius sit, possimus agnoscere. Deum igitur aeternum esse, cunctorum ratione degentium commune iudicium est. Quid sit igitur aeternitas, consideremus. Haec enim nobis naturam pariter diuinam scientiamque patefecerit. Aeternitas igitur est, interminabilis uitae tota simul et perfecta possessio; quod ex collatione temporalium clarius liquet.

Nam quidquid uiuit in tempore, id praesens a prae-

ze chûmftigi. Nôh únêuuig tîng ne îst nehéinez. dáz sãment múge begrîfen. állen sînen lib. Núbe fóre îst îmo nôh taz mórigena. ingângen îst îmo daz késteriga. Jôh án demo hûptigen (*sic*) libe. [dér únder demo gésterigen îst. únde únder demo mórigenigen.] Ne lébent ir mër. Dânné án demo stételôsen. únde hînafértigen stúpfe.

261.) [Uuir ne lébeên niêht an preterito. nôh án futuro. án demo presenti bírn uuir îo. Nôh státon ne múgen uuir niêht an démo sélben. Chómendo ferlôufet iz. Únde úbe iz îoman uuîle zéigon demo ándermo. | dér mág échert éinést chéden chûmo. iz îst nû. sâr ánderêst chît er nôte. iz uuás nû. úbe er dáz sélba zéigôn sól. Sô getân îst únsêr presens.]

Táz îo lîden sól dîa geskáft friste. Dáz táz ánafáng ne hábe. nôh úzláz. sô aristotiles uuânda fóne díro uuérhte. Únde sîn lib síh strécche. mít únende zîtes. [i. preteriti. presentis et futuri.] Dáz neíst îo niêht sólih. taz iz êuuig héize mít réhte. Uuânda iz niêht sáment ne begrîfet. sô êuuig tûot. állez taz uuítuobeles sínes líbes. tóh sîn lib énde ne hábe. Núbe éin tempus îst îmo fóre. daz ánder îst hîna. Dáz áber sáment pesízzet. únde úmbe hábet tîa ólangi sínes líbes únéntliches. Sô. dáz îmo des chûmftigen

---

teritis in futura procedit; nihilque est in tempore constitutum, quod totum uitae suae spatium pariter possit amplecti. Sed crastinum quidem nondum apprehendit, hesternum uero iam perdidit. In hodierna quoque uita non amplius uiuitis, quam in illo mobili transitorioque momento. Quod igitur temporis patitur conditionem, licet illud, sicut de mundo censuit aristoteles, nec coeperit umquam esse, nec desinat, uitaeque eius cum temporis infinitate tendatur, nondum tamen tale est, ut aeternum esse iure credatur. Non enim totum simul, infinitae licet uitae spatium comprehendit atque complectitur; sed futura nondum, transacta iam non habet. Quod igitur interminabilis uitae plenitudinem totam pariter comprehendit ac

nfeht ábuuertig ne sí. nóh imo nieht ergángenés enfárn ne sí. Dáz héizet mit réhte êuwig. Únde dáz chít man nôte síh fermúgen sín sélbes. Únde imo sélbemo sín gágen-
 uuerte. Únde sámó gágenuuerte háben. ál dáz únende des
 lóufenten zítés. Fóné díu uuánent tíe unréhto. Díe dés
 uuánent. sô sie ságen hôrent. táz platóni dísiu uuérlt ne
 dùohli háben ánagénne zítés. nóh énde. Dísa gescáffenûn
 uuérlt. ze déro uuis ében êuwig sín demo sképfen. Uuánda
 áne énde líb háben. dés plato íáh tero uuérlte. dáz íst éin.
 Ánder íst. sáment uuésen begríffena. álla día gágenuverti
 dés ío uuérenten líbes. Táz óffeno éigen íst. tes kótes
 sínnes. | Nóh kót ne sól úns túnchen uuésen fórdérôra 262.
 sínen creaturis. an déro álti des zítés. Núbe mër an déro
 imo éigenun éinualti sínero nature.

DIUTURNITATEM TEMPORIS EMULATIONEM HA- BERE ETERNITATIS.

Día sélbûn státa des kágenuuerten líbes. únde dés ío
 ze stéte stánten líbes. péitet síh ánterôn dísiu únerdrózena
 fárt tero uuérlte. únde sô sí in geánterôn ne mág. nóh síh

---

possidet, cui neque futuri quidquam absit, nec praeteriti
 fluxerit, id aeternum esse iure perhibetur, idque necesse
 est, et sui compos praesens sibi semper assistere, et infi-
 nitatem mobilis temporis habere praesentem. Unde non
 recto quidam, qui cum audiunt uisum platoni, mundum
 hunc nec habuisse initium temporis nec habiturum esse
 defectum, hoc modo conditori conditum mundum fieri coae-
 ternum putant. Aliud est enim per interminabilem duci
 uitam, quod mundo plato tribuit; aliud interminabilis uitae
 totam pariter complexam esse praesentiam, quod diuinae
 mentis proprium esse manifestum esse. Neque deus con-
 ditis rebus antiquior uideri debet temporis quantitate, sed
 simplicis potius proprietate naturae.

Hunc enim uitae immobilis praesentarium statum
 infinitus ille temporalium rerum motus imitatur, cumque
 eum effingere atque aequare non possit, ex immobilitate

imo geébenon. Sô geloubet si sih áber dero stâtigi in dia únstaligi. Unde ába déro éinualtun gágenuverti gefället si in dia únéntlichun mánegfalti fergáugenes zites. ióh chúmftiges. Unde sô diu sélba fárt. sáment pefáben ne mág. álla dia fólleglichu sínes libes. sô éuuighéit tûot. Sô gedúnchet si. an diu dáz si ío uuéret. éinez ételiches téiles keánterôn. démo si sih tóh fólleglichu geébenôn ne mág. Sih hábende ze déro so uuio uuértlichun gágenuverti. disses chléinen. unde uerscúpfenten stúpfes. Unde uuánda si éteuuaz pildot. tíu ze stéte stándun gágenuverti. Gibet si dáz tien si ána íst. táz síu gedúnchen uuésen. Uuánda si dóh státe uuésen ne máhta. Hínderstúont si dia fárt. téo in zíte énde ne uuírdet. [Zegát tíu fárt. sô íst oúh tempus zegángen.] Unde sô íst keskéhen. dáz si íro lib fárendo geáteháftoti. Dés libes sámentháfti. sí begrífen ne máhta. 263. ze | stéte stánda. Úbe uuír gréhto nú uuéllên scáffôn dien dínge náh platone gerístige námen. Sô chédên gót uuésen éuuigen. dia uuérlt uuériga.

HIS PREMISSIS. AD SOLUENDAM QUESTIONEM CONUERTITUR.

Uuánda álliu chiesunga. náh íro sélbero máhte chíuset. táz íro fóre óugôn íst. Unde uuánda góte íst éuuig státa.

---

deficit innotum, et ex simplicitate praesentiae decrescit in infinitam futuri ac praeteriti quantitatem, et cum totam pariter uitae suae plenitudinem nequeat possidere, hoc ipso, quod aliquo modo nunquam esse desinit, illud quod implere atque exprimere non potest, aliquatenus uidetur aemulari, alligans se ad qualemcumque praesentiam huius exigui uolucrisque momenti, quae, quoniam manentis illius praesentiae quandam gestet imaginem, quibuscumque contigerit, id praestat, ut esse uideantur. Quoniam uero manere non potuit, infinitum temporis iter arripuit: eoque modo factum est, ut continuaret eundo uitam, cuius plenitudinem complecti non ualuit permanendo. Itaque si digna rebus nomina uelimus imponere, platonem sequentes, deum quidem aeternum, mundum uero dicamus esse perpetuum.

Quoniam igitur omne iudicium secundum sui naturam, quae sibi subiecta sunt, comprehendit, est autem deo

ióh ánaúartigiú. Sò íst óuh nôte sîn uuízenhéit uuésendu. án déro éinfaltun gágenuuerti. úberstígendu. állen uuéhsel zîtes. [Úbe díu sélba gágenuuerti sáment álliu díng ne begriffe, sò ne uuáre sí nieht éinfalte. Fóne díu chít er sár nâh.] Únde sáment pefáhende díe únéntlichen uuítiná preteriti únde futuri. Síhet sí álliu díng in íro éinualtun bechénnedo. díu hina sínt. ióh nóh fóre sínt. sámó siú ío getân uuérden.

QUOD DEI POTIUS EST SCIRE ET PROUIDERE QUAM PRESCIRE ET PREUIDERE.

Uuile dú bedénchen sína gágenuuerti. fóne déro ér iz állez uuéiz. Sò ne chíst tu nieht ín háben fóre uuízeda. sámó so chúmfliges. Núbe réhtôr uuízenheit. téro ímo úngeuuángtun gágenuuerti. Bedíu ne hêizet sí nieht fóre-síht. núbe mër íérrív óbesíht. Túrh táz sí féro stándíu. fóne díen níderên díngen. Síu álliu óbenán féro óbeséhe. sámó so ába démo hóhesten chápe dero uuérhte.

EX DEI ASPECTU NON NECESSARIA FIERI. QVAE UIDENTUR. SICUT NEC NOSTRO.

Zíu gedénchest tú. dáz tíu nôt máchoe. díu gótes ougen ána séhent. | Dánne nóh ménníken nôthástíu ne ²⁶⁴.

semper aeternus ac praesentarius status, scientia quoque eius, omnem temporis supergressa motionem, in suae manet simplicitate praesentiae, infinitaque praeteriti ac futuri spatia complectens omnia, quasi iam gerantur, in sua simplici cognitione considerat. Itaque si praescientiam pensare uelis, qua cuncta dignoscit, non esse praescientiam quasi futuri, sed scientiam numquam deficientis instantiae rectius aestimabis. Unde non praeuidencia, sed prouidentia potius dicitur, quod porro ab rebus infimis constituta quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat.

Quid igitur postulas, ut necessaria fiant, quae diuino lumine lustrentur, cum ne homines quidem necessaria fa-

tùen. díu sie séhent? Tùot tin ánasíht tehéina nôt tien. díu dú síhest. Dáz ne tùot. Zeuuàre. úbe dehéin gerístig uuídermezunga sín mág mánnes únde gótes kágenuuerti. Also ír gréhto ételichíu séhent in dírro uuérlt múrgfarun kágenuuerti. Sô síhet er siu állíu in sínero éuuigun gágenuuerti. Fóne díu ne uuéhselôt nieht tísiu gótes fóre bechénna. día natura. únde día éigenháfti dero díngo. Únde síhet er siu nú sô gágenuuertíu ímo. sô siu nôh uuánne in zíte chúmftig sínt.

NECESSARIA ET NON NECESSARIA DEUM CERNERE ET DISCERNERE.

Únde ne geírrer er nieht síníu geríhte. [sô dú in zíhest. núbe ér skéidet die frêhte.] Únde in éinero ánauarto sínés mùotes síhet er. díu benôte chúmftigen. únde áne nôt. Also óuh ír tùont. sô ír sáment séhent. ten ménníken in érdo gán. únde día súnnun in hímele úf kán. Tóh ír íouuéder sáment séhênt. ír skéident siu dóh. Únde áhtont ír daz éina nôte geskéhen. daz ánder áne nôt. Sô tùot kótes óuga. Ál óbenan ánaséhende. ne uermískelôt iz nieht tía uuíolichí dero díngo. Ímo gágenuuertero. únde áber zítes
hálb

---

ciant esse, quae uideant? Num enim quae praesentia cernis, aliquam eis necessitatem tuus addit intuitus? Minime. Atqui si est diuini humanique praesentis digna collatio, uti nos uestro hoc temporario praesenti quaedam uidetis, ita ille omnia suo cernit aeterno. Quare haec diuina praenotio naturam rerum proprietatemque non mutat, taliaque apud se praesentia spectat, qualia in tempore olim futura prouenient.

Nec rerum iudicia confundit, unoque suae mentis intuitu tam necessario quam non necessario uentura dignoscit. Sicuti uos cum pariter ambulare in terra hominem et oriri in caelo solem uideris, quamquam simul utrumque conspectum, tamen discernitis, et hoc uoluntarium, illud esse necessarium iudicatis. Ita igitur cuncta despiciens diuinus intuitus qualitatem rerum minime perturbat, apud se quidem praesentium, ad conditionem uero temporis futu-

hálb chúmftigero. Dánnân ne íst ímo dáz nehéin uuân. núbe uuârhaftíu bechénneda. | Dánne er dáz uuéiz. uuésen 265. hína fúre. dáz âne nôt tãnne uuésen chán. [s. dánne iz chúmnet hína fúre.]

**SI IN HUNC MODUM SILLOGISMUS NECTATUR.
QUOMODO EUADENDUS SIT.**

Uuile du híer chéden [proponendo.] dáz kót síhet chúmftíg. táz ne mág ze léibo uuérden. [álsó iz uuâr íst. únde assumendo.] dáz ze léibo uuérden ne mág. táz sól nôte geskéhen. [dáz ouh uuâr íst.] Únde uuile dù míh tãnne duúngen. [concludendo] ze démo nãmen dero nôte [álsús. Dáz kót síhet chúmftíg. táz keskíhet nôte. uuãnda ouh táz uuâr íst. uuáz tũon íh is tãnne?] Sô úho íh téro. sô. [mít syllogismo] gestárhtun uuãrheite. Aber sô getãnero. déro síh íoman chũmo ferstãnde. âne dér góteliches tinges ánuuúrte íst. Íh chído gréhto. Ein díng chúmftígez péidíu sín. íoh nôthãfte. sô man síhet ze gótes uuízenthéite. íoh ferlãzen. únde sélbuualtíg. sô man ze sín sélbes natura síhet.

[Híer íst tíu questio soluta. díz íst tér tóu-
geno nexus. der zuei repugnantia sãment ketũot
uuésen an éinemo dínge.]

---

futurarum. Quo fit, ut haec non sit opinio, sed ueritate potius nixa cognitio, cum exstiturum quid esse cognoscit, quod idem existendi necessitate carere non nesciat.

Hic si dicas, quod euenturum deus uidet, id non euenire non posse, quod autem non potest non euenire, id ex necessitate contingere, meque ad hoc nomen necessitatis adstringas; fatebor quidem rem solidissimae ueritatis, sed cui uix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Respondebo namque idem futurum, cum ad diuinam notionem refertur, necessarium; cum uero in sua natura perpenditur, liberum prorsus atque absolutum uideri.

EXPLANATIO EIUSDEM SENTENTIAE EX HOC QUOD
DUAE NECESSITATES SUNT. UT IN PERIERMENHIS
ARISTOTELIS LEGITUR.

Zuô nôte sint. Éiniu íst éinualte. [únde áne íba.] Also
diu íst. táz álle ménnisken nôte tôdig sint. Ánderíu íst
[mít íbo.] únde mít kedíngun. Úbe du uuéist éinen mán
266. gân. dáz táne nôt íst. táz er gánge. Táz | man uuéiz.
uuío mág táz ánderes sín. áne so mán iz uuéiz. Aber disia
gedíngota nôt. ne fúoret tia bárun nôt mít íro nieht.

[ih méino. úbe er géno gát. táz er ouh sár
úndanches kánge.]

Uuánda disa nôt ne uuúrchet nieht tíu natura. núbe dáz
man úbe dára zúo chít. Uuánda nehéin nôt ne lúot kán.
den géno gánten. So uuío míchel nôt sí. dáz er gánge sò
er gát.

PRESENS DEI EX NOSTRO PRESENTI PENSANDUM.

Ze déro sélbun uuís íst nôt. so uuáz tíu gágenuuertá
fóresíht ána síhet. táz iz sò sí. Dòh iz nehéina natúrlicha
nôt ne hábe. Ze uuáre síhet kót tíu gágenuuertíu. díu nôh
tánne chúmftíg sint. fóne sélbuualtigemo uuíllen.

Duae sunt etenim necessitates: simplex una, ueluti
quod necesse est omnes homines esse mortales, altera
conditionis, ut, si aliquem ambulare scias, eum ambulare
necesse est. Quod enim quisque nouit, id esse aliter ac
notum est nequit. Sed haec conditio minime secum illam
simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria
facit natura, sed conditionis adiectio. Nulla enim necessi-
tas cogit incedere uoluntarie gradientem, quamuis eum
tamen, cum graditur, incedere necessarium sit.

Eodem igitur modo, si quid prouidentia praesens uidet,
id esse necesse est, tametsi nullam habeat naturae neces-
sitatem. Atqui deus ea futura, quae ex arbitrii libertate
proueniunt, praesentia contuetur.

ITEM REPETITUR NATURAM FUTURORUM EX
ALIA PARTE ESSE NECESSARIAM EX ALIA AB-
SOLUTAM.

Táz íst úmbe dísiu daz knôtesta. dáz siu gótes ána-
silite hálb nôte uuérden. áfter dero geskéfte gótes uuízent-
heite. uuánda sîn uuízentheit sô getân íst. Áber dúrh sîh
kehórniu. ne uerliesent siu nicht, tia sêlbuaaltigun ferlâzeni
íro nature. Nû geskéhent krêhto áne zuíuel. díu gót fóre
uuéiz chûmftigiu. Nôh tánne chóment siu súmiu. fóne
sêlbuaaltigemo uuíllen. Unde so uuío siu geskéhên uué-
sendo. Sie ne ferliesent tóh nicht íro naturam. Fóne dero
siu oúh ze léibo uuérden máhtin. êr siu geskáhín.

ITEM DE DISCRETIONE DUARUM NECESSITATUM.

Uuáz skéidet siu dánne. síu ne sîn necessaria? | Sid 267.
siu in állên sînt ze uuís nôte geskéhent. álso iz kelégen
íst in gótes uuízentheite.

[Úmbe día gelégeni síu nôte geskéhent.]

Táz skéidet siu. Táz tíu skéidet. Díu ih tár fóre ze
bilde gáb. [Uuéliu sînt tíu?] Tíu errinnenta súuna. únde
der gânto mán. Tíu zuéi ne mágen nicht ze léibo uuér-
den, únz sîn geskéhent. Dáz éina sólta áber nôte uuérden.

Haec igitur ad intuitum relata diuinum necessaria
fiunt per conditionem diuinae notionis, per se uero consi-
derata ab absoluta naturae suae libertate non desinunt.
Fiunt igitur procul dubio cuncta, quae futura deus esse
praenoscit, sed eorum quaedam de libero proficiuntur
arbitrio; quae quamuis eueniant existendo, tamen propriam
naturam non amittunt, quia prius, quam fierent, etiam
non euenire potuissent.

Quid igitur refert non esse necessaria, cum pro-
pter diuinae scientiae conditionem modis omnibus, ne-
cessitatis instar, eueniant? Hoc scilicet, quod ea quae
paullo ante proposui, sol oriens, et gradiens homo,
quae dum fiunt, non fieri non possunt; eorum tamen
unum prius quoque quam fieret necesse erat existere;

êr iz uuúrte. dáz ánder nieht nôte. Also sint tíu áne zuí-
uel, díu gót in sínero gágenuuerti hábet. Aber íro súme-
lih chúmet fóne nôte. súmelih fóne dero tûonton geuuálte.
Fóne díu châden uuír mît réhte. Dísiu nõthaftíu sín. sô
man hína síhet ze gótes uuízentheite. Sô man siu áber
dúrh sih chíuset. ínbúndeníu sín. únde únnõthaftíu. Also
dínghlíh táz man séhen mág. únde grífen. állelih íst. úbe
man ze déro rédo síhet. Únde áber éínlúzze. úbe dù dàr
ána uuártêst.

[Tíu uuír ánaséhên. díu sínt ío éíniú. únde
éínlúzzíu. sô plato íst. únde cicero. únde állíu
índíuidua. déro sélbon íst íouuélez állelih. uuánda
iz homo íst. álde bos. álde equus. álde lignum.
álde lapis. Uuánda hic homo oúh íst homo. bedíu
íst er béídiu. íoh singulare. íoh uniuersale. Hunc
hominem gesíhet taz óuga. échert hominem uuéiz
tíu ratio. Dáz lêret in cathégoriis aristotiles.]

SI MUTATA UOLUNTAS. ELUDERE POSSIT PRO- UIDENTIAM.

Nú mág keskéhen chíst tu. Úbe in mínero geuuálte
stát, ze geánderruúisonne mínen rát. sô eruuéndo íh tíu
fóresíht. Tánne íh ódeuuano geuuéhselôn. dáz sí fóre
uuéiz. Dés ántuuúrto íh. Díh uuóla múgen uuéhselôn
268. dínen uuíllen. | Náls áber fermíden díu gótes uuízentheit,

---

alterum uero minime. Ita etiam quae praesentia deus ha-
bet, procul dubio existunt; sed eorum hoc quidem de
rerum necessitate descendit, illud uero de potestate facien-
tium. Haud igitur iniuria diximus, haec, si ad diuinam
notitiam referantur, necessaria; si per se considerentur,
necessitatis esse nixibus absoluta, sicuti omne quod sen-
sibus patet, si ad rationem referas uniuersale est, si ad
seipsum respicias, singulare.

Sed si in mea, inquires, potestate situm est mutare
propositum, euacuabo prouidentiam, cum, quae illa prae-
noscit, forte mutauero. Respondebo, propositum te quidem
tuum posse deflectere, sed quoniam et id te posse, et an

non iro infären. Uuánda díu gágenuuerta uuárheit tero fó-resíhte. chíuset tih táz kemúgen. Únde uuéder dù iz tûèst. Ióh uuára du gerátêst. Álso du óuh nieht infären ne máht téro ánasíhte des kágenuerten mánnes óugen. Tóh tu díh tînero uuílleuuarbun chérest in mísseliche táte.

**SI UARIARI POSSIT PRENOTIO UT UOLUNTAS
UARIATUR.**

Uuío nú chíst tu? Éin uuánchot nú gótes uuízenheit. náh mínero sképfedo. díu mír míttundes úf uuírdet. Só. dáz sí múge sáment mír hértuuéhselunga tûon des uuízen-nes. náh tíu íh uuílon éinez uuíle. uuílon ánderez? Dáz ne tûot. Gótes óuga gefúreuangot. ál dáz chúmftig íst. Unde gechêret iz. ióh keuuéndet iz. ze déro gágenuerti sínero bechénnedo. Nóh ér ne uuíluuandot. nieht án demo be-chénne. nú díz, nú dáz. Núbe ío ze stéte stándo. fúre-fáhét er. únde úmbefáhét er éines scúzes. tína uuéhsela.

**DEI PROUIDENTIAM EX SIMPLICITATE IPSIUS
ESSE. NON EX EUENTU RERUM.**

Día ío gágenuerti sínés ánaséhennes. únde úmbehá-bennes álliu díng. ne guuán er nieht fóne dero chúmftigon gebúredo. Núbe fóne éigenero éinfalti. día únsih intellectus lêret. náls ratio. Mít tíu íst óuh tés keántuuúrtet. táz tu

---

facias, quoue conuertas, praesens prouidentiae ueritas in-tuetur, diuinam te praescientiam non posse uitare; sicuti praesentis oculi effugere non possis intuitum, quamuis te in uarias actiones libera uoluntate conuerteris.

Quid igitur inquires? Ex meane dispositione scientia diuina mutabitur, p̄t cum ego nunc hoc nunc illud uelim, illa quoque noscendi uires alternare uideatur? Minime. Omne namque futurum diuinus praecurrit intuitus, et ad praesentiam propriae cognitionis retorquet ac reuocat, nec alternat, ut tu existimas, nunc hoc nunc illud praenoscendi uices; sed uno ictu mutationes tuas manens praecuenit atque complectitur.

Quam comprehendendi omnia uisendique praesentiam, non ex futurarum prouentu rerum, sed ex propria deus simplicitate sortitus est. Ex quo illud quoque resoluitur,

— fóre eháde. Ungeristlih sin. úbe foman dës kedénche. dë únseria futura. gótes uuízentheit rëcchen. Dísín sëlba chrá. sínero uuízenheite. Álliu dínq mít íro ánauuartigun be-
 269. ehénnedo | úmbefáhende. Gibet si uuisun állen dínqen. [náls síu íro.] Nóh tien áfter náh chómentën. ne hábet sí ze dánchonne [sámo so sí iz fóne ín gelírne. *)]

LIBERUM STARE ARBITRIUM. ET PRO MERITIS PREMIA DISPENSARI.

Uuánda dáz állez sô ist. pedíu íst ménniskôn úngenó-
 men íro uuíllouualtígi. Únde mít réhte gehéizent éobúoh
 ferlázennë uuíllôn. lôn. íoh íngélteda. Únde íst óbenân dér
 ál sehento. únde fóre uuízento gót. Únde díu éuuíga. gá-
 genuuérte sínero gesihtë. inchít téro chúmftigun uuíolichi
 únserro uuércho. Spéndondo gúot kúotën. únde úbel úbe-
 lën. Nóh kedíngi. úude fléhá ne uuérdent níeht ín ge-
 méítun úfen gót kesézza. Tíe dánne ferfáhent, sô sie
 réhte sínt.

EPILOGUS.

Fóne díu léidezent tie áchuste. Minnont túgedë. Há-
 bent íuueríu múot an réhtero gedíngi. Frúmment ze himele

---

*) Es steht gelírnenne.

---

quod paullo ante posuisti, indignum esse, si scientiae dei
 causam futura nostra praestare dicantur. Haec enim scientiae
 uis praesentaria notione cuncta complectens, rebus omnibus
 modum ipsa constituit, nihil uero posterioribus debet.

Quae cum ita sint, manet intemerata mortalibus ar-
 bitrii libertas. Nec iniquae leges solutis omni necessitate
 uoluntatibus praemia poenasque proponunt. Manet etiam
 spectator desuper cunctorum praescius deus, uisionisque
 eius praesens semper aeternitas cum postrorum actuum
 futura qualitate concurrat, bonis praemia malis supplicia
 dispensans. Nec frustra sunt in deo positae spes preces-
 que, quae, cum rectae sint, inefficaces esse non possunt.

Auersamini igitur uitia, colite uirtutes, ad rectas
 spes animum subleuate, humiles preces in excelsa por-

déumnote fléhá. Íuvih tuúngét míchel nôt ze dero gúoli. —
 úbe ír is íchen uuéllept. Uuánda íuure táte. dér éotéilare
 úberuuártet. tér ál síhet.

[Hier múgen uuír chiesen. dáz boelius nâh
 tisemo quinto libro. mít temo tóde dés keírret
 uuárd. dáz ér nê mûosa fernémen fóne philoso-
 phia. díu sí ímo gehiez. hára nâh ze ságenne.]

Explicít liber quintus boetii consulis.

---

rigite. Magna uobis est, si dissimulare non uultis, neces-
 sitas in dicta probitatis, cum ante oculos agitis iudicis
 cuncta cernentis.

Berichtigung der Druckfehler.

S. 3. Z. 1. lies Íh. — 4. Z. 2. l. uuúnster ne — — Z. 7. l. gesuichen. — — Z. 16. l. séhen. — 5. Z. 9. l. féstes. — — Z. 11. l. táz st. taz. — — Z. 19. l. Áltiu. — — Z. 22. l. chrícheska. — 6. Z. 25. l. uuórto. — 7. Z. 3. l. ménniskôn. — — Z. 7. l. Áber. — — Z. 8. 9. l. uerlórnisbeda. — — Z. 12. l. erstóuta. — — Z. 13. l. tô dés st. tôdes. — 8. Z. 2. l. Únde. — — Z. 9. l. in geréchen st. ungeréchen (<i>sic</i>). — 8. Z. 10. l. uérte. — — Z. 18. l. uuírdet. — 9. Z. 2. l. Álde. — — Z. 18. l. Un- — 10. Z. 1. l. tŷ dér st. tŷ dér. — 10. Z. 2. l. uuáre. — — Z. 11. l. chád. — — Z. 14. l. Únde. — — Z. 21. l. Únde st. Únde, und Álso st. Also. — 11. Z. 1. l. uéret. — — Z. 17. l. gezógeno. — — Z. 18. l. Únde. — 12. Z. 2. l. Vnde. — — Z. 8. l. stárchen. — — Z. 20. hinter uuárin setze] — 13. Z. 2. l. uuás.	S. 13. Z. 9. l. iz in st. iz. — — Z. 13. l. geuuáht. — 14. Z. 3. l. hêrzogen. — — Z. 10. l. uuórtene. — — Z. 16. l. méino statt meino und únsálda st. unsálda. — 14. Z. 17. l. Álso. — 15. Z. 3. v. u. st. asinus ad liram l. qnanos liras (ὄνος προς λῦραν) i. ex- pers lirę. — 15. Z. 15. gehört die Klammer nicht hinter únde, sondern hinter zŷ- uersihte. — 16. Z. 5. hinter éigeslichi setze ? — 16. Z. 8. l. dien st. dien. — 17. Z. 5. l. Tríuuo. — — Z. 6. l. Álliu. — 18. Z. 2. hinter ófto setze ne uuéreta. — 18. Z. 17. l. chúnige. — 19. Z. 10. zwischen tóh und in setze nŷ. — 19. Z. 17. l. flihende. — 20. Z. 9. l. kérno gesé- hen. — 20. Z. 10. l. dés keírren st. dé skeírren. — 20. Z. 24. l. déro. — 21. Z. 8. l. Áber. — 22. Z. 3. l. in. — — Z. 8. l. stózen. — — Z. 10. l. ílent. — — Z. 11. l. uuúnder.

- S. 23. Z. 9. I. hërzen.
 — — Z. 14. I. sò.
 — 24. Z. 8. I. Áb.
 — — Z. 10. I. die.
 — 25. Z. 12. I. Áber.
 — — Z. 20. I. uuércho.
 — 26. Z. 9. I. gûote.
 — — Z. 16. I. síh.
 — 27. Z. 2. I. máno.
 — — Z. 13. I. uuínt.
 — 28. Z. 1. I. Álliu.
 — — Z. 2. I. hábende.
 — 29. Z. 3. 4. v. u. st. unus
 dominus est unus rex lies
 éis kiríos éstin. éis basi-
 leus.
 — 29. Z. 11. I. óugti.
 — — Z. 18. hinter] setze:
 Núbe ein hërro íst tàr.
 — 30. Z. 8. I. mír.
 — 31. Z. 4. I. Án.
 — 32. Z. 3. I. lénzen.
 — — Z. 12. I. hénge.
 — — Z. 16. I. geskíhte.
 — 36. Z. 9. I. NASCI.
 — 37. Z. 17. I. Vnde.
 — 38. Z. 11. 12. I. DE-
 TESTANDAM.
 — 39. Z. 4. I. Áber.
 — — Z. 16. I. dicendi.
 — 41. Z. 21. I. súslíh.
 — 43. Z. 9. I. QUALIS st.
 QUBLIS.
 — 43. Z. 11. I. mít st. míh.
 — 46. Z. 13. I. uuíderuuár-
 tig.
 — 55. Z. 9. I. Áber.
 — — Z. 20. I. Íb.
 — 57. Z. 14. I. sígenémón
 und *palmas*.
 — 60. Z. 1. I. uuánes.
 — 65. Z. 10. I. baptismum.
- S. 65. Z. 12. I. Álde.
 — 75. Z. 18. I. únde st.
 úude.
 — 79. Z. 9. I. járes.
 — 84. Z. 4. I. suért éitere.
 — 85. Z. 17. I. chít st. chíd.
 — 87. Z. 6. sind die Klamm-
 ern zu streichen.
 — 88. Z. 6. I. líumentháftigí.
 — 92. Z. 12. I. Uuánent ir.
 — 93. Z. 15. I. propositum.
 — 96. Z. 2. des lat. Textes
 I. *concordes*.
 — 110. Z. 4. I. tín.
 — 114. Z. 5. I. árbéit.
 — 115. Z. 13. 14. I. tribuni.
 — 123. Z. 19. I. férro statt
 tэрo.
 — 124. Z. 5. I. íh.
 — — Z. 20. I. fóre.
 — 130. Z. 1. I. líuto.
 — 135. Z. 4. v. u. I. *imagine*.
 — — Z. 18. I. uuállíche.
 — 140. Z. 5. v. u. I. zuò.
 — 155. Z. 10. v. u. I. *mo-*
tibus st. *moribus*.
 — 157. Z. 18. I. gemále st.
 geuále.
 — 158. Z. 12. I. sín sélbes
 sín st. sín sélbes sín.
 — 159. Z. 1. I. fúncho.
 — 164. Z. 3. I. filios.
 — 168. Z. 20. hinter ogkon
 setze *).
 — 169. Z. 4. I. et st. est.
 — 171. Z. 3. I. dúrstegèr.
 — 177. Z. 5. I. CUPIUNT.
 — 181. Z. 5. I. uuár statt
 uuái.
 — 184. Z. 6. I. sélbèn.
 — 191. Z. 24. I. uuízes.
 — 192. 9. I. latine.
 — 208. Z. 16. I. tэр st. tés

- S. 211. Z. 17. l. héizen fú-
redáhte st. héizenfú re-
dáhte.
- 213. Z. 9. l. disponens.
- 216. Z. 31. l. oúgen st.
múgen.
- 228. Z. 13. 14. hinter
sint setze] und ziehe das
folgende Ünde bis kúotes
zum Texte; hinter kúo-
tes setze [
- 229. Z. 18. l. die st. dí.
- 257. Z. 22. l. singula.
- 270. Z. 24. ist das erste
iz zu streichen.
- 273. Z. 7. l. gât. st. gót.

